Livaneli

Türk Edebiyatı / Roman

Mutluluk

Barnes&Noble
Büyük Yazar Ödülü
2007

Harika bir roman!
Theo Angelopoulos

99. Baskı

DK

Türkiye'de ve dünyada büyük yankı uyandıran ve pek çok ödül alan roman

Fotoğraf: Cem Talu

Meryem: Van Gölü kıyısındaki bir kasabada, Allah'ın kendisini sevmesinden başka bir şey beklemeyen 17 yaşında bir kız. Şeyh amcasının tecavüzüne uğramış. Bir töre cinayetine kurban gitmek üzere.
Prof. Dr. İrfan Kurudal: İstanbullu tanınmış bir aydın. Hayattan hiçbir beklentisi kalmamış. Sahip olduğu her şeyi geride bırakarak, teknesiyle amaçsız bir Ege yolculuğuna çıkıyor. Cemal: Gabar Dağları'nda PKK peşinde koşmuş bir komando. Askerliğini bitirip eve döndüğünde ömrünün en zor göreviyle karşı karşıya kalıyor: Ailenin yüzkarası amca kızını töre gereği öldürmesi gerekiyor. Her biri mutluluğu arayan Meryem, İrfan ve Cemal, kendilerinin, birbirlerinin ve ülkenin ruhunun derinlerine doğru çalkantılı bir yolculuğa çıkıyorlar. Peki, onları neler bekliyor?

DK DOĞAN KİTAP

Ateşli ve şiirsel bir dil.

New York Times

Bu kitabı o kadar sevdim ki yayıncıya bir hayran mektubu gönderdim ve İstanbul'a gittiğimde yazarla tanıştırılmayı istedim. *Mutluluk*, taze, özgün ve sevgi dolu; kozmopolit bir yerlinin ve çok-yetenekli bir sanatçının eseri.

Louis de Bernières, *Yüzbaşı Corelli'nin Mandolini*'nin yazarı

Ustalıkla yazılmış bu romanda, modern Türkiye'deki hayatın getirdiği sınırlamalar ve özgürlükler bir kadın ve iki erkeğin hayatlarının altını üstüne getiriyor.

Barnes and Noble, Discover Great New Writers

Zülfü Livaneli, üçüncü romanı *Mutluluk*'ta, hem kadim hem güncel olan bir konuyu ustalıkla ve nefes kesici bir sürükleyicilikle işliyor. Livaneli'nin cesaretle ve derinlemesine ele aldığı bu roman, bir Shakespeare trajedisi yoğunluğunda.

Yaşar Kemal

Amerikalı, Avrupalı ve Latin Amerikalı büyük ustaların yazmış olmaktan gurur duyacakları bir mitik şiir örneği.

Talât Halman

Üç kahramanınızın kesişen kaderleri sevecen ve mütevazı bir Türkiye portresi çizmekte. Şimdiden yüzbinlerce yurttaşınızı fetheden kahramanlarınızın Fransız okuyucularını da derinden etkileyeceğinden eminim.

Jacques Chirac, 2 Mayıs 2006, Paris

Mutluluk

DOĞAN KİTAP TARAFINDAN YAYIMLANAN DİĞER KİTAPLARI

Arafat'ta Bir Çocuk
Engereğin Gözü
Bir Kedi, Bir Adam, Bir Ölüm
Leyla'nın Evi
Sevdalım Hayat
Son Ada
Serenad
Edebiyat Mutluluktur
Kardeşimin Hikâyesi
Konstantiniyye Oteli
Orta Zekâlılar Cenneti
Gözüyle Kartal Avlayan Yazar Yaşar Kemal

MUTLULUK

Yazan: Zülfü Livaneli
© Ömer Zülfü Livaneli, 2002

Yayın hakları: © Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

I. baskı / Remzi Kitabevi, Kasım 2002
Doğan Kitap'ta 1. baskı / Kasım 2011
33. baskı / Temmuz 2016 / ISBN 978-605-09-0419-2
Sertifika no: 11940

Kapak tasarımı: Funda Çolpan
Baskı: Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi. A Blok Kat: 2
34310 Haramidere-İstanbul
Tel. (212) 412 17 00
Sertifika no: 12026

Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.
19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 1 Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL
Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16
www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Mutluluk

Zülfü Livaneli

DK DOĞAN KİTAP

Meryem'in uçuşu

Van Gölü'nün dibi kadar derin on yedi yaş uykularına dalmış olan Meryem, düşünde kendisini çırılçıplak bedeniyle Zümrüdüanka kuşunun boynuna binmiş uçarken görüyordu. Anka kuşu da kendi ince bedeni gibi bembeyazdı ve onu hiç sarsmadan, incitmeden bir tüy gibi uçuruyor, köpük köpük bulutların arasından geçiriyordu.

Kuşun boynuna tutunmuş olan Meryem'in içi mutlulukla doluydu; serin, tatlı rüzgârlar boynunu, omuzlarını, kuşa sıkıca tutunmuş çıplak bacaklarını okşuyor, içine tatlı ürpermeler salıyordu.

"Ey kuş!" dedi içinden, "Ey mübarek kuş! Ey kutlu kuş!"

Nenesinin anlattığı kuştu bu; o uzun boylu, kemikli, zayıf, güçlü kuvvetli ve bir bakışıyla herkesi korkutan nenesinin geceler boyu övdüğü kuş. Sonunda gelmişti işte, uçsuz bucaksız gökyüzünde süzülerek evlerinin önüne inmiş, onca insanoğlu arasından Meryem'i seçerek boynuna bindirip yine göğe yükselmişti.

Nenesinin anlattığına göre kuşa, "Gak!" dedi mi süt verecektin, "Guk!" dedi mi de et. Meryem bunun böyle olduğunu biliyordu. Kuş seni kutlu boynunun üstünde o diyardan bu diyara uçurup dururdu ama "Gak!" dedi mi süt, "Guk!" dedi mi et vermeyi unutmayacaktın. Yoksa o mübarek kuş kızar, öfkelenir ve seni boynundan atardı. O zaman da insanların yaşadığı yere kadar düş Allah düş, düş Allah

düş! Meryem bütün bunları bilirdi, hepsini bilirdi.

Aşağıda masmavi Van Gölü parıldıyor, yanında neye benzediği pek belli olmasa da İstanbul dedikleri büyük şehir görünüyor, Meryem de bunları seyretmeye doyamıyordu.

Derken kuşun "Gak!" dediğini duydu Meryem; çirkin bir sesle, "Gak!" diyordu.

"Ben sana nereden süt bulayım, ey mübarek kuş?" diye geçirdi içinden. "Binbir direk üstünde duran gökyüzünde ben nereden süt sağıp da sana içireyim?"

Kuş bir daha "Gak!" dedi.

Meryem yüksek sesle, "Ben sana sütü nereden bulayım, kurban olduğum?" diye söylendi. "Her sabah dolu memelerinden süt sağdığım sarı inek yok ki burada, sana süt bulayım."

Koca kuş, bu sefer daha da yüksek sesle "Gak!" dedi ve Meryem'in içine büyük bir korku düşüverdi. Çünkü üçüncü kere "Gak!" derken kızı da sırtından atıverecek gibi sallamış, ödünü koparmıştı.

"Kurban olduğum!" diye yalvardı Meryem, Zümrüdüanka kuşuna, "Yere inince süt versem olmaz mı; sarı ineği sağar, sana istediğin kadar mis gibi süt veririm."

Tam bu sırada aklına geldi Meryem'in: Sarı ineğin tombul memeleri varsa, kendisinin de ufak memeleri vardı. Memesinin birini sıkınca, tomurcuk ucundan süt damlalarının aktığını gördü. Öne doğru eğilmiş, memesini sıkıp kuşun başını sımsıcak sütüyle ıslatıyordu. Sütü de çoğalıvermişti birden; önce damlalar, sonra ince bir sızıntı derken şimdi bereketli bir çeşme gibi akıyordu.

Mübarek kuş, başına süzülen ılık sütü içti, sakinleşti.

Meryem, gövdesini okşayan diri rüzgârlar arasından kayarak geçti; hiçbir ağırlığı kalmamış, sanki o köpük köpük ak bulutlardan biri olmuş gibi ferahladı.

Sonra mübarek kuşun "Guk!" dediğini duydu.

"Ah kurban olduğum, ben sana yedi kat göğün üstünde

nereden et bulayım da vereyim?"

Kuş bir kez daha "Guk!" dedi; Meryem yine yalvarıp yakarmaya başladı. Çünkü bu kez hiçbir çaresi yoktu. Kuş yeri göğü kaplayan çirkin bir çığlıkla öyle bir "Guk!" diye bağırdı ki Meryem dünyanın sonu gelmiş gibi korktu. "Güzel kuş, kutlu kuş, mübarek kuş!" diye yalvarmaya başladı. "Ne olur beni aşağı atma."

Korktuğu olmadı, kuş onu aşağı atmadı. Meryem sipsivri, göğe külah gibi yükselmiş bir dağın tepesine doğru gittiklerini gördü. Öyle yüksekti ki dağ, bulutlar aşağısında kalıyor, dağın doruğu ak bulutların arasından sipsivri bir kaya gibi çıkıveriyordu. Kuş, Meryem'i getirip bu en sivri tepenin en sivri kayasına sırtüstü yatırdı. Kayanın ucu Meryem'in beline batıyor, çıplak gövdesi soğuktan ve korkudan tir tir titriyordu.

Birden Anka kuşunun başının değiştiğini; biraz önce apak olan başın, zifiri, kopkoyu bir kömür karasına dönüştüğünü ve her tarafından siyah kıllar fışkırdığını gördü. Gagası kanlı bir kerpeten gibi uzamıştı. Yeri göğü inleten çirkin bir sesle "Guk!" diye bağırdı. Diğer kuşlar kaçıştılar. Anka kuşu bir daha "Guk!" diye bağırdı.

"Et demek istiyor" diye düşündü korkuyla Meryem, "et demek istiyor, benim etimi yemek istiyor; önce sütümü içti, şimdi de etimi yemek istiyor."

Sonra kuşun kanlı gagasının, bacaklarının arasına, günah yerine, o olmaz olası, belalı, pis, çirkin yerine daldığını gördü ve o anda "Düş görüyorum, bütün bunlar düşümde oluyor" diye düşündü, "hepsi hayal!" Ama bu düşünce onu rahatlatmaya yetmedi.

Var gücüyle kuşun kara başını itmeye, bacaklarının arasından uzaklaştırmaya çalışıyordu; ne var ki kuş çok kuvvetliydi; kendisinin küçük ellerini hissetmiyordu bile. İçini oymaya, oradan parçalar koparmaya devam ediyordu.

Sonra kuşun başı bir insan başı oldu; kara kıllarla kaplı bir

insan başı. Meryem kara sakallı amcasını tanıdı. "Kopardığın parçaları bana verir misin amca?" dedi. İnsan başlı, kara sakallı kuş, parçaları geri vererek gökyüzüne doğru süzülüp gitti.

Dağın başında yalnız kalan Meryem, kuşun kopardığı ve sonra geri verdiği parçaları alıp yerine koymaya başladı; her koyduğu parça yerine yapışıyor, o yer hemen iyileşiyordu.

Meryem birden uyandı ve tam o anda, "Uyanmak istemiyorum!" diye düşündü. "Hiç uyanmak istemiyorum."

Düşünden korkmadığı için değil, gerçek hayattan daha çok korktuğu için.

Gözlerini açtı; kasabada Meryem'in gözlerinden çok söz edilir ve içinde eladan yeşile doğru bin bir ayrı tonun kırıldığı, kocaman, acayip, kimselerde görülmeyen o gözler yüzünden kimileri ona hayran kalır, birçok kişi de düşman kesilirdi.

Nenesi ölmeden önce onu severken, "Bu kızın gözleri" derdi, "güneşe, sen doğma da ben doğayım diyor."

İki eliyle bacak arasını sıkı sıkı kavradığını fark etti, o kadar çok sıkmıştı ki gerçekten acıyordu.

Yine de uyandığı iyi olmuş, o delirtici korkudan biraz kurtulmuştu.

Artık amcası silinmişti aklından; şimdi sadece kuş vardı.

Ne kasabanın dışındaki bağ evine gidişini hatırlıyordu, ne amcasına yemek götürüşünü, ne iriyarı adamın orada üzerine çullanarak canını yakmasını, ne bayılmasını, ne de ayıldıktan sonra bağ evinden kaçıp delirmiş gibi yollara düşmesini. Bunların hepsi sislere gömülmüştü.

Mezarlığın orada kolunu bacağını dikenler dalamış, bacaklarında kanlar kurumuş ve neredeyse aklını kaçırmış bir halde yaralı kuşlar gibi çırpınırken iki delikanlı tarafından bulunup herkesin gözü önünde kasabanın çarşısından geçirilerek getirildiğinde eve büyük bir sessizlik çökmüş; olayı konuşmaktan ürken ailesi tarafından, izbe dedikleri loş ambara kapatılmıştı.

Bağ evindeki tecavüzden sonra kimse ağzından bir laf alamamış, bu nefret edilecek işi kimin yaptığını öğrenememişti.

Zaten Meryem de hayal mi gördü, yoksa gerçekten böyle bir şey oldu mu, çıkaramıyordu. Aklı karışmıştı; ayıldıktan sonra ne yaptığını tam olarak bilemiyordu. Her şey çok karışık ve akıldışıydı; anlayamıyordu. Bir daha "amca" diye bir kavram da gelmemişti aklına. Bu olayı zihninin ulaşılamayacak kadar derin yerlerine itmişti ama herkes bilir ki insan düşlerine söz geçiremez.

Yere atılmış incecik şiltenin üzerine uzandığı izbe loştu, ancak eski kapının çatlaklarıyla tepedeki küçük delikten avlunun ışığı sızıyordu içeriye. O cılız ışık, kullanılmayan semerleri, at eyerlerini, yularları, koşum takımlarını, köşede bırakılmış yabayı, tahta raflara dizilmiş torbaları, içinde kuru yufka ekmeklerinin saklandığı bohçayı, üzüm pestillerini, zahire torbalarını hayal meyal görmesine yetiyordu ama zaten o bunların hepsinin yerini ezbere biliyordu.

Meryem'in ömrü Van Gölü kıyısındaki bu yarı kasaba yarı köy harap yerde geçmiş, her evi, her ağacı, her kuşu ve bu arada Ermenilerden kalma iki katlı evlerinin "hayat" denen avlusunu, insanın sırtını kaşındıran zahirenin saklandığı ambarı, gusülhaneyi, tandırı, ahırı, tavuk kümesini, bahçeyi, kavaklığı en ufak ayrıntısına kadar ezberlemişti; öyle ki, gözünü bağlasan, her şeyi eliyle koymuş gibi bulabilirdi artık. Evin ahşap kapısına, biri büyük biri küçük, iki tokmak konmuştu. Eve gelen ziyaretçi eğer erkekse büyük tokmağı, kadınsa küçük tokmağı çalıyor, böylece evdeki kadınlar duruma göre önlem alabiliyor, eğer erkek gelmişse kaçışacak ya da örtünecek fırsatı buluyorlardı.

Meryem kasabadan hiç ayrılmadığı, hep gözünün önünde duran tepenin arkasını görmediği için dünyayı bilmediğini düşünürdü ara sıra ama bundan üzüntü duymamıştı hiç; na-

sıl olsa istediği zaman gidebilirdi İstanbul denen yere. Çünkü insanlar arada bir, birilerinden söz ederken, "İstanbul'a gitti, İstanbul'dan geldi!" diye konuşuyorlardı kendi aralarında ve Meryem, İstanbul'un o tepenin arkasında olduğunu biliyordu. Bir gün, oralarda yayılan sürüyle birlikte gidip de tepeyi aşıverse, İstanbul diye anlatıla anlatıla bitirilemeyen o altın şehir ayaklarının altına seriliverecekti.

Bu kadar yakın olduktan sonra gitmesi hiç de zor değildi ama birden hatırına düştü ki gidemezdi. Değil o tepenin arkasındaki İstanbul şehrine, her zaman beklediği çeşme başına, çarşı ekmeği almak için gittiği fırına, büyüklerinin götürdüğü güzel güzel kokan kumaş dükkânına, haftada bir, gün boyu yıkandıkları hamama bile adım atamazdı artık. Çünkü burada hapisti; izbeye kilitlenmişti, üstüne kol demiri vurulmuştu. Ailesi onu buraya kapatmış, kendi içine almaz olmuştu.

Teyzeleri, halaları ve onların kız çocuklarıyla birlikte işemeye de gidemiyordu artık. Yaz akşamları yemekten sonra kadınlar toplanır, bahçenin bir köşesine gidip yere çömelerek çişlerini yaparlar, bu arada da konuşmalarına devam ederlerdi. Hatta bir keresinde teyzesi, herkes işini bitirdiği halde onun bir türlü kesilmek bilmeyen şırıltısını kastederek, "Bak, maşallah genç ya, Meryem'in ne kadar çok çişi var!" demiş, yeğenine karşı duyduğu ama her zaman gizlemeye çalıştığı hafif nefreti, işerken bile ortaya sermişti. Kızı Fatma da bunun üzerine, "Amaaaan anne. Çişin gençlikle ne alakası var?" diye sözüm ona hem kendini hem annesini savunmuştu.

Meryem'in annesi yoktu. Kadıncağız, onu doğurduktan birkaç gün sonra ölmüştü. Gülizar Ebe'nin bütün itirazlarına ve artık kurtulmaz demesine rağmen günlerce, ayaklarından asılma, hocalara okutulma, aklı eren ermeyen her kişinin söylediği kocakarı ilaçlarını içirme işkencelerinden sonra sakince can vermiş; kasabanın dışında, adam boyu otlardan

girilmeyen, yılanlı çıyanlı mezarlığa gömülmüştü.

İki katlı taş evde öğleden sonraları teyzeleri, halaları ve üvey annesi, yatakların üzerine uzanarak, başlarına destek yaptıkları dirseklerini yatağa dayayıp saatlerce sohbet ederlerdi. Konuşmaları hiç bitmezdi bu kadınların. Annesinin ikizi olan teyzesi hariç hepsi şişman olduğu için gövdelerinin zapturapt altına alınamaz yuvarlaklıkları oraya buraya dağılır, belirli bir şekli olmayan cisimler ortaya çıkarırlardı.

Şimdi Meryem, ne o konu komşunun çekiştirildiği sohbetleri dinleyebiliyor, ne onlarla birlikte çişe gidebiliyor, ne de mutfakta onlarla yemek yiyebiliyordu.

Van Gölü'nden gelen balıkları yemeye de hakkı yoktu. Göl sodalı olduğu için balık yetişmez ama nehrin döküldüğü yerde, Erciş'te çıkan inci kefalinin lezzetine de doyum olmazdı doğrusu. Bu balıkları tenekelere basıp tuzlarlar ve yıl boyunca yerlerdi. Ama şimdi, bu dünyada eğlence namına bildiği ne varsa hepsi kesilmiş, Meryem tümünden mahrum kalmıştı.

Küçük üvey anası Döne, ona arada bir yemek getiriyor, sonra da tek başına, bahçenin kuytu köşelerinde ihtiyaçlarını gidermesine izin veriyordu. İşte hepsi bu kadar! Dünyayla başka ilişkisi kalmamıştı Meryem'in. Daha kendisini ne kadar burada tutacaklarını, ne yapacaklarını, hakkında ne gibi bir karara varacaklarını bilemiyordu.

Birkaç kere, yaşı kendisine yakın Döne'ye sordu ama o kara yürekli genç kadın, "Sen yaptığının cezasının ne olduğunu bilirsin!" diyerek onu daha da çok korkutmaktan başka bir yardımda bulunmadı; ertesi gün de İstanbul'dan söz etti.

Başına o iş geldiği ve günah yeri acıdığı günden beri babasını hiç görmemişti. Zaten sesi sedası pek çıkmazdı adamın. Evin içinde amcasının hükmü geçtiği için onun yanında kimse konuşamazdı. Amcasını, sadece o evde, o kasabada değil, her yerde sayarlardı. Ellerinde adaklarla, hediyelerle ziyaretçiler gelir, amcasının elini öper, ona büyük saygı gösterir-

lerdi. Bu sert, öfkeli ve herkesi korkutan amca onlara Kuranı Kerim'den ayetler okur, peygamberin hadislerinden söz edip günlük hayatlarında yol gösterirdi. Tarikat şeyhi olduğu için, o tepenin arkasındaki İstanbul'da bile müritleri vardı onun.

İzbede korku içinde titreyerek otururken bazen, "Kapatın şu rezil, namussuz, ahlaksız fahişeyi!" diyerek kendisini buraya kapattıran amcasının öfke dolu sesi geliyordu kulağına; bu, daha çok titremesine neden oluyordu.

Döne'nin söylediği gibi, onun yüzünden "ailesinin şerefi iki paralık olmuş" ve kasabada insan içine çıkacak yüz kalmamıştı hiçbirinde.

"Başına bu iş gelen kızlara ne yaparlar?" diye sormuştu saf saf. Döne de, "İstanbul'a gönderirler!" deyivermişti. "Daha önce de iki üç kız İstanbul'a gitti."

O zaman, içindeki korku biraz hafiflemişti; demek o tepenin arkasına gidecekti, cezası buydu. Ama bunları söylerken Döne'nin yüzünde beliren o, "Sen belanı buldun kızım!" bakışı da neydi öyle? Kendisini günahı kadar sevmeyen Döne'nin yüzündeki o yılan bakışı kanını dondururdu hep. Şimdi de öyle olmuştu. Döne ayrılırken, "Tabii kendini asanlar dışında!" diye ekledi. "Bir ip bulup bu işi kökten halledenler de görüldü."

Meryem, o gittikten sonra hep orada durduğunu bildiği örme iplere, kangal kangal öbeklenmiş halatlara içi ürpererek baktı. Onu buraya, kendisini asması için mi kapatmışlardı acaba? İzbenin tavanındaki ahşap kirişler, hatıllar ve yerde duran ipler, bu iş için biçilmiş kaftandı. Bir insan kendisini asacaksa, en uygun yer olmalıydı bu izbe.

Düşündükçe, Döne'nin yılan gülümsemesiyle bir araya gelen konuşmasındaki dehşetli gizli anlamı daha bir derinden kavrıyordu. Döne babasıyla da konuşmuş olmalıydı bu işi. Çünkü genç bir kadın ve yeni gelin olarak babası üzerindeki etkisi çok büyüktü. Üstelik kısır çıkan ikinci karısından sonra, ona iki de evlat vermişti.

Demek ki ailesinin ona uygun gördüğü ceza buydu, Meryem'in izbede sessiz sedasız kendisini asıp bu işi temizlemesini istiyorlardı. Sonra da unutulur giderdi her şey. Zaten buralarda kim kalkar da ölen ya da intihar eden bir genç kızın hesabını tutardı ki? Daha önce kendisini asan iki kızın hikâyesini, sahte bir üzüntü maskesiyle ve bütün ayrıntılarıyla anlatır dururlardı her zaman.

Köşede kıvrık duran halatı eline aldı. İp hışır hışırdı; eski ve çok kullanılmış bir halat olduğu için örmeleri yer yer sökülmüş, aralardan iplerin başıboş uçları fışkırmıştı. Başını kaldırıp izbenin, adı gibi kararmış, çatlamış kirişlerine baktı. Daha önce anlatıldığı için bu işin nasıl yapılacağını biliyordu. Elindeki ipi atarak kirişten aşıracak, öbür ucunu çekiştirerek bağlayıp kütüğün üstüne çıkacak, ipin öteki ucunu bir ilmek yaparak başını geçiriverecekti. Sonra bir tek kütüğe tekme atıp düşürmek kalıyordu. Belki ilk anda biraz boğazı acırdı ama bir iki dakika içinde her şey geçerdi. Biraz önce daldığı uyku gibi bir şey olmalıydı ölüm, hem de o korkunç Anka kuşunu hiç görmeyeceği bir uyku.

"Acaba ölüler de düş görür mü?" diye düşündü bir süre. Ölümden geri dönen olmadığına göre, hiç kimse bilmiyordu onların düş görüp görmediğini. Belki de rahmetli annesi şu anda onu düşünde görüyordu. Belki de kendisini asmak üzere olduğuna çok kızıyordu. Öyle ya; hangi anne, kızının kendisini öldürdüğünü seyretmek ister?

İpi bir süre elinde tuttuktan sonra bir yılan gibi yere fırlattı. "Defol!" dedi. Sonra birden içi ferahlayıverdi. Bilinçaltında bir şey onu o kadar ferahlatmıştı ki, zavallı ipe "Defol!" demesine bile kıkır kıkır güldü.

"Üzülme anne!" dedi. "Bak işte kendimi öldürmedim."

Sonra içini ferahlatan şeyin ne olduğunu anladı: İstanbul! Döne'ye göre, kendisini asmayan kızlar İstanbul'a gönderiliyormuş. Demek ki o da ötekiler gibi, kıraç tepenin arkasına,

o büyük ve ulu şehre gidecekti. "Bıraksalar da şimdi yürüyüp gidiversem İstanbul'a" diye düşündü bir ara. Akşama varırdı varmasına ama amcası karar vermeden gidemezdi. Hele kaçmayı hiç düşünemezdi. Çünkü amcasının, her şeyi bilen, bütün sırları kendisine haber veren cinleri vardı.

Amcasına göre insanların hepsi günahkârdı ama kadınlar iyice cehennemlikti. Bu dünyaya kadın olarak gelmek, cezalandırılmak için yeterliydi. Kadın şeytandı, pisti, tehlikeliydi, Havva anamız gibi, adamların başını derde sokardı; karnından sıpayı, sırtından sopayı eksik etmemek gerekirdi; çünkü onlar, insan soyunun yüz karasıydı. Meryem bunları duya duya büyüdüğü için dişi olmaktan nefret eder ve "Allahım, beni niye kadın yarattın?" diyerek, kendisini boğazına kadar günaha sokacak sorular sorardı.

Kolları bacakları sopa gibi kuru, zayıf bir çocukken her şey daha kolaydı. O da diğer çocuklarla birlikte, bu toza toprağa batmış, ortasından pis bir derenin aktığı, kerpiç ve taş evlerle dolu, bahçe duvarlarına kırık at arabası tekerlekleri dayanmış, köyümsü kasabada oynar, sabahtan akşama kadar at gibi koşturur dururdu.

Bazen de uçsuz bucaksız, masmavi gölün kıyısına gidip dizlerine kadar suya gömülerek birbirlerini ıslatmaya çalışırlardı. Kendisinden dört yaş büyük olan amcaoğlu Cemal'le, onun en yakın arkadaşı Memo'yla, diğer kızlar ve oğlanlarla duvara patlak çamur yapıştırma oyunu bile oynardı. Oraya buraya atılmış eski tellerden yapılmış otomobil iskeletlerini birbirlerinin elinden kapmak için yarışırlar, düz duvarlara tırmanıp kuş yuvalarını bozarlardı.

Ne zaman ki göğsünde iki tomurcuk belirip gövdesi yuvarlak hatlar edinmeye, bacaklarının arası kanlanmaya başladı, o zaman kendisinin hiçbir zaman Cemal ve Memo gibi olamayacağını kavradı. Onlar insandı, kendisi ise suçlu. Saklanması, örtünmesi, hizmet etmesi, ceza görmesi gerekiyordu; bu-

nun başka türlü olması mümkün değildi. Dünya, "kadın" denen pis mahluklar yüzünden felaketlere sürüklenmişti.

Böylece Meryem'in başına bir örtü geçirdiler. Sıcak yaz günlerinde bile sırtından çıkaramadığı kalın giysiler ve başını kapayan örtünün içinde, elli derece güneşin altında zırıl zırıl terleyerek cezasını çekmeye başladı.

Kadınlığa adım attığı gün, neden annesi olmadığını anlamıştı artık. O da ceza görmüş olmalıydı ki bebek doğururken ölmüştü. Eğer Allah onu cezalandırmasa kadın değil, erkek olarak yaratırdı; böylece doğum yapmaz ve ölmezdi.

Şimdi kendisi de kadın olmanın cezasını çekiyordu işte. Kadınların başına bu işleri açan, onları bu hallere düşüren hep o günah yerleriydi. Meryem bunu biliyordu. Orası yüzünden günaha giriyor, orası yüzünden cezalandırılıyordu. Günah yeri olmasın diye öyle çok dua etmişti ki, sayısını bilmiyordu artık. Bir sabah kalktığında orası kaybolmuş, günah yeri kapanıp gitmiş olsun diye durmadan yakarmış, ama sabah baktığında o çirkin şeyin yerli yerinde durduğunu görünce umutsuzluk kaplamıştı içini.

Küçüklüğünden beri teyzesi, yatağa çiş yaptığında orasını yakmakla korkuturdu onu. Hatta bir keresinde altına kaçırdığında kibriti yakıp orasına yaklaştırmış ama sonunda nedense yakmaktan vazgeçmişti. Büyüdüğü zaman, keşke yaksaydı diye çok düşünecekti Meryem.

Küçücük bir çocukken işlediği günah, daha sonra başına geleceklerin işaretini de vermişti. Şeker Baba Türbesi'nde yaptıkları yüzünden oluyordu bütün bunlar.

Şeker Baba'nın mezarı, o tepenin eteklerindeydi; herkes oraya ziyarete gider, derdini anlatır, dua eder, çaput bağlar ve derdine derman arardı. Küçücük bir kızken onu da yanlarında götürmüşlerdi; hem de yorulmasın diye eşeğin üstüne oturtarak. Dört ya da beş yaşında olmalıydı o zaman. Kıraç tepeye tırmanan eğri büğrü patikada, semerin üstünde

sallana sallana saatlerce gitmişti. Sonra Şeker Baba dedikleri bir mezarın başına gelince herkes toprağa oturmuş, ellerini havaya açıp gözlerini yummuştu. Meryem ne yapacağını bilemediği için teyzesine sormuş, o da, "Şşşşş! Şimdi uyuyacağız" demişti fısıltıyla. Gözlerini kapatmış dua edenleri göstererek, "Bak herkes uyuyor" demişti. "Sen de gözlerini kapat uyu."

Bunun üzerine Meryem yere çömelip onlar gibi ellerini göğe doğru kaldırarak gözlerini kapatmıştı ama herkes gibi uyuyamıyordu bir türlü, çünkü çişi gelmişti. Çömeldiği yerde ıkınıyor sıkınıyor; çişini tutmaya, kaçırmamaya çalışıyor ama bir türlü başaramıyordu bunu.

Tek gözünü açarak çevresindekilere baktı. Herkes gözü kapalı, kendinden geçmiş bir durumda uyuyordu. Kendisini daha fazla tutamadı ve ılık sıvının boşandığını, bacaklarını sırılsıklam ettiğini duydu. Yine yan gözle çevresine bakındı, fark edip etmediklerini anlamaya çalıştı; Allahtan herkes uyuyordu da kimse görmemişti. Artık o da onlar gibi rahatça uyuyabilirdi. Elleri gökyüzüne açık, gözleri kapalı hayallere daldı.

Bir süre sonra teyzesi, "Hadi gidiyoruz!" dedi. O zaman gerçekten uyuyup uyumadığını hatırlayamıyordu ama dönüş yolunda onu yine eşeğe bindirirken teyzesi durumun farkına varıp, "Kız bu ne?" demişti. "Çişini yapacak başka yer bulamadın mı?" Sonra ona uzun uzun, Şeker Baba ziyaretinde çiş yapanların nasıl çarpılacağını, nasıl bacaklarının arasında yaralar çıkacağını ve Allah'ın böyle kişileri nasıl cezalandıracağını anlatmıştı. Dönüş yolunda semer sarsıldıkça bacakları yanan Meryem, teyzesinin söylediklerinden öyle korkmuştu ki evde de uzun süre kendine gelememiş, hep cinlerin kendisini çarpmasını, albastının gelip kendisini kaçırmasını, günah işleyen yerinde yaralar çıkmasını beklemekten ve ağlamaktan gözleri kan çanağı gibi olmuştu.

O günden beri biliyordu ki; o edepsiz, olmaz olası günah yeri yüzünden Şeker Baba kendisini cezalandıracak, başına çok büyük işler açacak. Sonunda da olmuştu işte. Günah yerini kuşlar gagalamış ve kendisini en büyük cezalara çarptırmak için evlerinin izbesine kilitlemişlerdi. Acaba ne olacaktı bu cezanın sonu? Günah yerleri gagalanan öteki kızlar gibi İstanbul'a gönderilmek mi, yoksa daha mı kötü bir şey? Hiç bilemiyordu. Her şey, evin reisi olan amcasının kararına bağlıydı.

Meryem'in çiftçilikle uğraşan ve halim selim, yumuşak başlı bir adam olan babası bile abisinden korkardı. Hem yaşça hem de dini mertebe olarak çok üstünde olan şeyh abisine tapardı babası; koskoca adam olmasına rağmen onun yanında sigara içmez, kazara elinde sigarayla yakalanırsa onu ya pantolonunun cebine sokmayı ya da avucunda söndürmeyi tercih ederdi.

Amcası, onu ziyarete gelen müritlerle ve din işleriyle uğraşıyordu. Bu yüzden ailenin pek de fazla olmayan birkaç tarlasının idaresi babasının sırtına kalmıştı. Yarıcılara verilen topraklardan çıkan mahsul evin ambarlarına doldurulu-yor; hayvanlarıyla, çobanlarla, yarıcılarla, marabalarla hep babası Tahsin Ağa ilgileniyordu.

Ermenilerden kalan konak büyüktü, bu yüzden ailenin tümü bir arada kalıyordu. Eskiden, bütün kasabanın yardımına koşan ve herkesin çok sevdiği Ohannes adlı bir adama aitti bu ev.

Bir gün askerler gelmiş, bütün Ermenilere kasabanın aşağısında toplanmalarını, taşıyabilecekleri eşyalarını da yanlarına almalarını söylemişlerdi. Ermeniler ağlayarak, inleyerek çaresizce emre uymuş ve kasabaya son bir bakış atarak yürüyüp gitmişlerdi. Bir daha da onları gören, duyan olmamıştı. Hiçbiri geri gelmemişti. Askerlerin onları çok uzaklara götürdüğü söyleniyor, bu konuda ancak fısıltıyla konuşuluyordu. Bazı Ermeniler giderken değerli eşyalarını Müs-

lüman komşularına emanet ederek, sonra gelip alacaklarını söylemişlerdi ama aradan onyıllar geçmesine rağmen ne gelen vardı ne de giden.

Bu konudaki bir başka gariplik de kasabadaki bazı yaşlı kadınların aslında Ermeni olduğunun fısıldanmasıydı. Teyzelerin ve halaların o bitip tükenmek bilmeyen mahmur öğleden sonra sohbetlerinde, kimi yaşlı kadınların aslında Ermeni kızı oldukları, o uğursuz günde Ermeniler kasabayı terke zorlandıkları zaman, başlarına ne geleceğini bilmeyen ailelerin, kızlarını Müslüman komşularına bıraktıkları konuşuluyordu. O aileler ise esas adları Ani ya da Anuş olan kızların adlarını Saliha'ya, Fatıma'ya çevirerek onları kendi Müslüman kızları gibi büyütmüş, sonra da evlendirmişlerdi. Kasabadaki tartışmalara göre, bu kızlar din değiştirmediğine göre Müslüman âdetlerine göre evlenmeleri, daha da önemlisi namazları kılınarak Müslüman mezarlığına gömülmeleri doğru muydu, değil mi? Çünkü namazda hoca cemaate soruyordu: "Merhumeyi nasıl bilirdiniz?" Hep bir ağızdan, "İyi bilirdik!" diye şahitlik ediyorlardı. Sonra imam, "Hatun kişi niyetine!" diye namazı başlatıyor, onlar da namaz kılıyorlardı. Belki de Hıristiyan bir kadının namazını kılıyordu bu Müslüman erkekler. Hem kadın hem Hıristiyan. Bu kadarına katlanılamazdı doğrusu.

Ermeniler gönderildikten sonra onlardan kalan evlere, tarlalara, işyerlerine Müslümanlar yerleşmişti ve Meryemlerin konağı o kasabanın en büyük evlerinden biriydi. Meryem o konağı, büyük dedeleri Pehlivan Ahmet'in bilek gücüyle kazandığı gibi bir yanlış inanca sürüklenmişti. Çünkü bu yörelerde hep onun acı kuvveti konuşulurdu, efsaneye dönüşmüş hikâyeleri anlatılırdı. Meryem'in en sevdiği, defalarca dinlemekten bıkmadığı hikâyede, Ahmet dedeleri çocukken, annesinin sütün kaymağını hep kardeşine yedirmesine çok kızarmış. Bu işe çok içerler ama belli de etmezmiş. Bir gün annesi

yokken ahırdan eşeği almış, iki koluyla havaya kaldırmış ve iki katlı evin damına çıkarıp koymuş. Babasıyla annesi tarladan dönünce bir de bakmışlar ki eşek damda duruyor. Bir türlü eşeği oradan indirmenin çaresini bulamamışlar. Annesi Ahmet'in gücünü bildiği için ona yalvarıp yakarmaya başlamış eşeği aşağı indirsin diye. Ahmet ise hem güler hem de, "Sütün kaymağını kim yiyorsa eşeği de o indirsin" dermiş. Herkesi güldüren hikâye burada biter ve çocuk Meryem, eşeğin hâlâ damda durduğunu sanarak bahçeye her çıkışında evin damına bakar dururdu. Ancak büyüdüğü zaman anladı ki ev o ev değil, eşek de orada durmuyor.

Meryem bir gün bütün bunların doğru olup olmadığını teyzesine sormuş, o da özellikle Ermenilerle ilgili bölümün uydurma olduğunu söylemişti. Onca Ermeni'nin bir günde yok oluşunu ise bir mucizeye bağlıyordu. Bir şubat günü kasabada korkunç bir fırtına patlamış, çılgın gibi esen rüzgâr minareleri yıkmış, ağaçları kökünden sökmüş, çatıları uçurmuştu. Ama bu işin en anlaşılmaz tarafı fırtınanın Ermenileri de gökyüzüne uçurmuş olmasıydı. Allah'ın hikmetinden sual olunmaz. Bu ilahi rüzgâr kasabadaki Müslümanlara dokunmamış ama kadın erkek, çoluk çocuk demeden ne kadar Ermeni varsa hepsini göğe uçurmuştu. Belki de onlar Allah'ın sevgili kullarıydı ki peygamberleri İsa Aleyhisselam gibi gökyüzüne yükselmişlerdi.

Meryem'e, Ermenilerin gökyüzüne uçtuğu açıklaması daha hoş gelmişti. Güzel bir mucizeydi bu. Gözünü kapatıp gökyüzünde dolaşan Ermeni kız çocuklarını hayal etmeye çalışıyor, sonunda bunu başarıyordu da. Anneleriyle babaları bulutların üstünde oturuyorlar ve göğün maviliklerinde sevinç içinde uçuşan çocuklara, "Hadi çocuklar geç oldu, artık bulutunuza dönün!" diyorlardı.

Ailenin çoğu Ohannes'in konağında kalırdı kalmasına ya, amcalarını gündüz vakti evde görmek mümkün olmazdı,

iyi ki de öyleydi! Amcası kasabanın biraz dışındaki bağ evini, adaklarla gelen ziyaretçilerini kabul etmek, bazı günler de inzivaya çekilip kimseyi görmeden ibadete gömülmek için kullanıyordu. Böyle günlerde çocuklar ona, evden sefertası içinde yemek götürürlerdi. Babası Tahsin Ağa bile abisini ancak namaz vakitlerinde camide görebiliyordu.

Akşam namazından sonra yere kurulan ve kadınların hizmet ettiği sofrada sadece erkekler yemek yiyor, bu arada kadınlar ayakta bekliyor, onların yemeği bittikten sonra sofradan artakalanları götürdükleri mutfakta yemeye başlıyorlardı. Amca, yemek sırasında konuşulmasına ve yemeğin uzatılmasına çok kızardı. Onun din anlayışına göre yemek de bir çeşit bedeni zevkti; bu yüzden, ölmemek için yapılması zorunlu olan bu iş, mümkün olduğu kadar kısa sürede bitirilmeliydi. Bu yüzden çorbalar sıcak sıcak kaşıklanır, arkasından etle pilav anında gövdeye indirilir, üstüne yenen baklavaların ne zaman sofradan kaybolduğu anlaşılamazdı. Yemekten sonra sıra yatsı namazına gelirdi; amcası imam olur, babası Tahsin Ağa ile amcasının oğlu Cemal, arkasında saf tutarak namazlarını kılarlardı. Ramazan gecelerinde ise erkekler teravih namazına camiye giderlerdi tabii.

Babası Tahsin Ağa'nın karısı, ilk çocuğu olan Meryem'i doğururken öldüğü, ikinci karısı da kısır çıktığı için yıllar boyunca başka çocuğu olmamıştı. Daha sonra evlendiği Döne ona arka arkaya iki bebe vermişti ama onlar da çok küçüktü daha. Amcasının ise üç kızı ve iki oğlu vardı. Büyük oğlu Yakup, iki yıl önce karısı Nazik'le iki çocuğunu alarak İstanbul'a göçmüştü. Kırk yılda bir gelen haberlerde durumunun çok iyi olduğunu, İstanbul denen altın şehirde zengin hayatı sürdüğünü duyuyorlardı. Küçük kardeşi Cemal askerliğini yapmak için Güneydoğu'ya gittiği, büyük kız Ayşe ile ortanca Hatice de kocaya vardığı için ev iyice boşalmıştı.

Cemal'in Gabar Dağları'nda komando birliğinde olduğu ve

PKK'lılara karşı çarpıştığı biliniyor, o, babası tarafından "Allahu taala'nın muhafaza buyurması" için ettiği dualarla korunmaya çalışılıyordu. Evde radyo, televizyon gibi "gâvur icatları" yasak olduğu için de, günlük çarpışmalarda şehit olan erlerin adı öğrenilemez, arada bir gelen mektuplar dışında hiçbir haber alınamazdı Cemal'den.

Profesör ağlıyor

Meryem'in kendisini kara düşüncelere kaptırdığı saatlerde, Van Gölü kıyısındaki tozlu kasabadan 1300 kilometre daha batıda, iki kıta üzerine kurulmuş İstanbul şehrinde, Profesör Dr. İrfan Kurudal gibi şatafatlı bir isim ve unvan taşıyan, kırk dört yaşındaki adam hafif bir çığlık atarak uyandı; oysa uyuyalı daha yarım saat bile olmamıştı; uyanırken bunu biliyordu. Çünkü son zamanlarda böyle istemdışı, acayip bir alışkanlık edinmişti.

Ömrü boyunca uykusuzluk derdi çekmemiş olan Profesör, son aylarda yine her zaman yaptığı gibi, gece yarısını biraz geçe yatıyor, başı yastığa değer değmez huzurlu bir uykuya dalıyor ama daha aradan yarım saat geçer geçmez, korkuyla sıçrayarak uyanıyordu. Sanki göğsünün içinde kara kanatlı bir kuş çırpınıyordu o anda. Nereden estiğini bilmediği buz gibi bir iç rüzgârla yüreği üşüyor ve korkuyordu. İçki içtiği zaman da böyleydi bu, içmediği zaman da! Denemişti.

Eskiden yine aynı saatlerde yatar, sabah sekize kadar deliksiz bir uyku çekerdi ve bu yüzden de güne çok mutlu başlardı. Ama şimdi, yattıktan yarım saat sonra sıçrayarak uyanmak sinirlerini altüst ediyor, kendisini ne kadar zorlarsa zorlasın ancak sabaha karşı yeniden uykuya dalabiliyordu.

Görünüşte Profesör'ün hiçbir sorunu yoktu; karısıyla arası iyiydi, üniversitede ilgi görüyor, yorumcu olarak sık sık çıktığı televizyon programlarında sunucular, "Hocam, hocam!" diye-

rek ona duydukları derin saygıyı açığa vuruyorlardı. Eskiden de ekranda görünürdü ama haftalık sohbet programı başladıktan sonra, mahalle bakkalından sokakta rastladığı yabancı kişilere kadar herkes onu tanıyordu artık. Bu iriyarı adamın kapkara saçları ile çenesindeki beyaz sakalın yarattığı kontrast, onu bir kez gören kişinin bir daha unutmamasına yarıyordu. Doğrusu hiç de silik birisi sayılmazdı Profesör.

Oysa şimdi bahçe lambalarından vuran ışıkla karanlığı biraz kırılmış olan odada, bir fare gibi korkarak yatıyor ve yanındaki karısını uyandırmaktan çekinerek kıpırdamamaya çalışıyordu ama bu işin de sonu yoktu. Diğer gecelerinden biliyordu ki yatakta yatmaya devam ederek korkuyu yenemezdi. İlaç almalıydı.

Yatağı sarsmadan kalkarak banyoya gitti. Aysel'le banyoları ayrıydı. Işıkları yakar yakmaz somaki mermer zemin üzerinde kırılan ışıkların parlaklığına gömülüverdi. Diğer gecelerde yaptığı gibi küvetin kenarına ilişip sallanmaya başladı.

"Sen sağlıklı bir adamsın" diye tekrarlıyordu içinden. "Bir sorunun yok, korkman için bir sebep de yok. Korkma oğlum, korkma! Burası evin. Senin adın İrfan Kurudal. Yataktaki kadın, karın Aysel. Akşam yemeğini kayınbiraderin Sedat ve karısı İclal'le, Four Seasons Hotel'de yediniz. Çok güldünüz, çok eğlendiniz. Yediğin suşi harikaydı. Korkma! Yanında, ağzına limon dilimi sokulmuş iki şişe soğuk Corona birası içtin. Diğerleri Sancerre şarabını tercih ettiler. Korkacak bir şey yok. Yemekten sonra Sedat, Range Rover'ıyla eve bıraktı sizi. Beş on dakika televizyonu açıp magazin programlarına baktınız. Uzun bacaklı, iri göğüslü kızlar her zamanki gibi çok hoşuna gitti. Bilirsin ki Aysel kızmaz böyle şeylere, anlayışlıdır, tatlıdır. Bak, korkacak bir şey yok işte."

Bunları düşünüyordu ama ölesiye de korkuyordu; yüreği ağzında atıyordu. Sanki kendisi Profesör Dr. İrfan Kurudal

değil de onun gövdesinde yaşayan bambaşka biriydi. Birkaç aydır kendi hayatını dışarıdan seyrediyor gibiydi.

Bütün bunlara, gördüğü o uğursuz rüya mı sebep olmuştu, yoksa korkuları mı o rüyayı görmesine yol açmıştı, bilemiyordu. İrfan Hoca'ya göre rüyaların en kötü yanı, insanın, o sırada rüya görmekte olduğunu bilmemesiydi.

Bir gece kendisini dar bir hastane odasında görmüştü. Bir hastayı ziyarete gitmiş, elindeki çiçekleri vazoya yerleştirdikten sonra hastanın tam karşısına oturmuştu. Birbirlerine değecek kadar yakındılar, kendisi bir sandalyede oturuyordu, pijama giymiş olan hasta ise yatağında doğrulmuş, ona bakıyordu. Ama bu işteki gariplik yataktaki hastanın kendisi olmasıydı. İrfan Kurudal kendisini ziyarete gitmiş oluyordu böylece. Karşısında kendisi oturuyordu ama o rüyayı gören, hasta İrfan değil, ziyarete giden İrfan'dı. Hiç konuşmadılar. Kendi solgun ve hasta yüzünü uzun uzun seyretti.

Sonra dehşet verici bir şey olmaya, yatakta oturan hastanın yanında başka bir şey belirmeye başladı. Birtakım şekiller oluştu ve ortaya bir "şey" çıktı. Profesör'ün meraklı ve korkulu bakışları arasında o "şey" yavaş yavaş bir biçime büründü, karşısına bir İrfan Kurudal daha çıktı. Yatakta oturan iki ve karşılarında oturan kendisi olarak üç İrfan Kurudal birbirlerine bakıyorlar, hiç konuşmuyorlardı.

Bir süre sonra yataktaki iki hasta İrfan, çok ağır hareketlerle, senkronize biçimde başlarını sağa çevirdiler. Şimdi ikisini de profilden görüyordu.

Sonra onu çok korkutan bir şey oldu: Profilden gördüğü iki yüz dökülmeye başladı. Önce yanakları döküldü; sonra ağızları, çeneleri, alınları. En son kaybolan yerleri gözleriydi.

Profesör rüyanın burasında boğazlanır gibi bir çığlık attığı için karısı Aysel tarafından hafifçe omzuna dokunularak uyandırılmıştı; bu yüzden ona minnet duyuyordu.

Aysel hiç ses çıkarmadan uyurdu, nefes aldığı bile

duyulmazdı. Kendisinin gök gürültüleriyle horladığı düşünülürse, geceleri şanssız olan Aysel'di, o değil.

Karısı kırk yaşını geçmiş olmasına rağmen, haftada altı gün yaptığı aletli jimnastik sayesinde sırım gibiydi; hiçbir yeri sarkmamış, bozulmamıştı doğrusu. Bazen birlikte *private* DVD'leri izlerler, Tania Russof'un, Sylvia Saint'in vücutlarına, gözlerine ve becerilerine hayran kalırlardı. Sonra da Aysel, filmde gördüklerini tek tek uygulamak isterdi.

Bazen uyandığında karısının yüzüne bakıyor ve "Bak, işte bu senin karın!" diye tekrar ediyordu içinden. "Bu senin karın. Adı Aysel!"

Aysel'in düzgün yüzündeki tek ameliyatlı yeri burnuydu. Aslında da pek büyük olmayan burnunu iyice küçülttürüp hafifçe havaya kalkık hale getirmişti. Çevrelerinde en az ameliyat yaptıran kadın oydu. Spor yaptığı, sürekli moda olan rejimleri izlediği, Pritikin, Scarsdale, tek gıda falan filan derken her yemekten önce aldığı Xenical haplarıyla, yağ emdirmeye gerek duymadan yaşayabiliyordu henüz.

Bir de şansı yaver gitmiş ve o sıralar İstanbul'u ziyaret edip sadece üç beş tanınmış kişiyle ilgilenen Brezilyalı bir estetik cerraha yaptırmıştı burun ameliyatını. Adam işinin ehli olmalıydı ki daha sonra ne nefes alışında ne burun kıkırdağında bir sorun çıkmış, sargıları alındıktan sonra, birkaç hafta morluğa katlanmaktan başka bir güçlük yaşamamıştı Aysel. Ama arkadaşları arasında burnu çarpılanlar, nefes alamaz hale gelenler, dudakları arı sokmuş gibi kalanlar olmuştu: Hatta burnu kaybolanlar olduğu bile söyleniyordu.

"İşte bu senin karın!" diyordu İrfan. "Bu senin sevgili karın! Korkacak bir şey yok ki."

İstanbul'daki sayılı armatörlerden birinin kızı olarak Aysel'in, onun kazandığı paraya hiç ihtiyacı yoktu ama kayınbiraderinin sağladığı televizyon sohbetleri sayesinde Profesör'ün de geliri epeyce artmıştı son yıllarda. Haftada bir

gün ekranda arkadaşlarıyla buluşup sohbet ediyor ve bu sayede ayda yedi bin dolar para kazanıyordu. Maaşına ek olarak gelen bu parayı harcayamıyordu bile; dolarları yatırıldığı bankada birikiyor, üstüne üstlük yüzde yirmi beş de faiz kazanıyordu; hem de TL değil dolar cinsinden.

Türk lirasına yatırım yapan ve kriz dönemlerinde çıkan hazine bonolarını alan arkadaşları daha çok kazanıyorlardı; Amerikan doları üzerinden yüzde elliye varan kârları oluyordu ya da borsada büyük vurgun vuruyorlardı ama Profesör kendisini bu işlerin dışında tutmaya özen gösteriyordu. Ne de olsa o bir bilim adamıydı, hocaydı; banker değil. Ama banka yüksek faiz veriyorsa almazlık da edemezdi tabii.

Aslında kayınbiraderi Sedat onun bu tavrına hafifçe sinirleniyor ve çok değil, sadece akşam yemeklerinde gördüğü insanların konuşmalarına kulak kabartsa, parasını beş on katına yükseltebileceğini söylüyordu ama onu ikna etmesi mümkün değildi.

Akşam yemeklerini genellikle dışarıda yiyorlardı: İstanbul'da son zamanlarda açılan güzel lokantalardan birinde toplanıyorlardı artık. Eskiden çok sık gittikleri, Boğaziçi'ndeki balık lokantalarına daha ender uğruyorlardı. Şehri kaplayan Japon lokantaları yüzünden hepsi saşimi ile suşiyi, lüfer ve kalkan ızgaraya tercih ediyorlardı artık.

"Çok mutluyum" diye düşündü İrfan Kurudal ve ağlamaya başladı. Gözyaşlarının yanaklarını ıslattığını hissederek tekrar, "Çok mutluyum!" diye tekrarladı. Çünkü herkesin elinde dolaşan ve karısının da ona zorla okuttuğu, nasıl yaşaması gerektiğini öğreten çeviri kitaplarda, olumlu düşünmek emrediliyordu. Uzakdoğu öğretileri, Zen Budizmi, Tao felsefesi de öyle söylemiyor muydu zaten: "Bırak hayat bir nehir gibi aksın; olumlu düşün ki her şey olumlu olsun; dünyadaki kötülüklerin kaynağı olumsuz düşünmektir."

Aysel, koleji ve Boğaziçi Üniversitesi'ni bitirdikten son-

ra Boston'da bir kursa gelmiş, o sıralarda Harvard'da bursla okuyan İrfan'la tanışıp evlenmiş ve hiç çalışmamıştı.

"Dünyada İstanbul kadar eğlenceli şehir yok" diyerek döndükleri bu Bizans ve Osmanlı başkentinde de hayatları sahiden çok eğlenceli geçiyordu.

İrfan, bir ay öncesine kadar, milyonlarca kişinin yaşadığı bu karmakarışık kentin dağınıklığında, kendine özgü bir çekicilik, bir "enerji" olduğunu düşünüyordu; "aynen New York gibi"ydi. Şehri kuşatan milyonlarca Anadolulu göçmenin kaçak ve çirkin yapılarla dolu mahalleleri bile bir enerji kaynağıydı. Bütün gelişme modelleri aynı olacak değildi ya. Hatta bu çirkin mahallelerin birinde Goodfellas adlı bir lokanta açılmış, New York'un suç ve barbarlık dolu varoşlarıyla İstanbul arasındaki benzerliğin altını çizmişti.

Reklamcı kayınbiraderi sık sık diyordu ki, "Büyük bir metropol olabilmek için belli sayıda cinayet işlenmesi gerekir. Burada yeterince cinayet yok. Tek eksiğimiz bu." Sonra da keh keh keh gülüyordu.

İstanbul bir Avrupa kenti gibi organik biçimde gelişmiyordu. Aynen New York gibi, her cins insanın harman olduğu; zengin ile yoksulun, rafine ile barbarın bir arada yaşadığı bir şehirdi. İstanbul'da açılan lokantalar da Aysel'le birlikte New York'ta her yıl gittikleri lokantaları aratmıyordu artık. Hatta Afrikalı göçmenler sayesinde siyahları bile olmuştu şehrin.

Bu enerji, Türkiye'nin tümüne bedeldi doğrusu; kendisi de bu şehirdeki en başarılı, en saygın, en bilgili ve en incelmiş insanlardan biriydi. Yeni zenginler gibi görgüsüz bir para savurganlığı da yapmıyor, bol bol okuyor, sergilere gidiyor, her yaz İstanbul Festivali sırasında Aya İrini Kilisesi ve Açıkhava Tiyatrosu'ndaki birbirinden enfes konserleri izliyordu. Berlin Filarmoni'den Pavarotti'ye, Manhattan Transfer'den Nick Cave'e kadar.

Sabahları Jean-Pierre Rampal'in flütüyle uyanmayı çok

severdi. Daha sonra evin alt katındaki kapalı yüzme havuzunda yarım saatlik yüzüşüne de bu sihirli müzik eşlik ederdi. Aysel klasik müzikten çok hoşlanmasa da kocasının zevkini paylaşır görünüyordu; ama yerel tadlar da yok değildi hayatlarında. Etiler'deki gece kulüplerini dolduran eşcinsel ve travesti şarkıcıları bu incelmişliğin içine dahil etmek, İrfan'da buruk ama müthiş bir Doğu-Batı şamatası duygusu uyandırıyordu. Şarkta yaşayan bir garplı ya da kendisine garp dünyası kurmuş bir şarklı gibi karşılıyordu hayatı. Snobluk yapmıyor, hiçbir alt kültüre burun kıvırmıyordu.

Geçen yıl arkadaşlarının, doğum günü partisini, "gırgır olsun diye" böyle bir "mekân"da vermesi, bu dünyayı tanımasına yol açmıştı İrfan'ın. (Son zamanlarda "mekân" ve "keyif" kelimelerini kullanmak bir statü sağlıyordu insanlara.) Üçüncü cins giysileri giymiş şişman gay şarkıcı (eskisi gibi ibne de denmiyordu artık), içki içtikleri masaların üstünde geziniyor ve eğilerek herkesi tek tek göbek atmaya kaldırıyordu. Bir süre sonra hemen hemen bütün kadınlar masaların üstüne çıkmış oluyor; darbukanın oryantal ritmiyle kalça kıvırmaya, göğüs titretmeye ve göbek atmaya başlıyorlardı. Masalarda oturan erkekler de bu kadınları seyrediyor, derin yırtmaçlarından görünen şehvetli bacaklarına gözlerini dikiyorlardı.

İrfan bir yandan masanın üstünde kan ter içinde göbek atan Aysel'e bakarken, bir yandan da bunun bir tür katharsis olduğunu düşünüyordu. Toplumun cinsel enerjisi böyle boşalıyordu işte; bir arınma ritüeliyle. Gündelik yaşamda bu insanların çoğu, karılarına yan gözle bakanla kavga ederlerdi ama burada karılarının yarı çıplak, başka erkeklere şehvet dansı yapmasından çok hoşlanıyorlardı. Nikos Kazancakis'in bir sözünü hatırlamıştı. *El Greco'ya Mektuplar* adlı otobiyografisinde Kazancakis, "Işık Elen'de kutsal, İyonya'da ise şehevidir" buyurmuştu. Haklıydı da adam. Burası gerçekten bir şehvet iklimiydi. Darbukanın dört dörtlük arkaik şark

ritmi ya da sadece bu bölgelere özgü olan 9-8'lik ritim, insanları kendinden geçiriyordu; başka bir müzik dinlerken birbirlerini soğuk soğuk süzen insanlar bu ritmin duyulmasıyla birlikte sanki bir anda çıldırıyor ve şehvet dansı yapmaya başlıyorlardı.

"Demek ki" diye düşünüyordu İrfan, "bir ülkenin bayrağından da önemli kavram, ortak ritim duygusu. Melodi değil, ritim. Kültürleri birbirinden ritim ayırıyor."

Bunu bir kez New York'ta, Times Square'deki Virgin Megastore'un alt katında da gözlemlemişti. Bu dev mağazada, insanların kulaklık takarak yeni CD'leri dinledikleri bir yer vardı. Latin, caz, klasik, Afrika, Ortadoğu, pop, rock diye ayrılmıştı bu bölümler. Her birinde, kulaklığı başına geçirmiş olan dinleyici, vücudunun farklı bir yerini kıpırdatıyordu. Kulaklarında gümbürdeyen müziğe kendilerini kaptıran cazcılar hafif kambur bir duruşla tık tık tık iki dörtlük ritme kendilerini kaptırıyor, Latinler bacaklarını oynatıyor, Ortadoğulular ise bel ve göbek çevrelerini kıvırıyorlardı. Onları dışarıdan seyretmek çok komikti doğrusu; çünkü bütün bunlar, seyirci açısından sessiz bir danstı.

İrfan ilaç dolabını açtı. Dolaba bir eczane görüntüsü veren, dünyanın her yanından taşınmış yüzlerce ilaç arasından bir Stilnox seçti. Bu ilaç, hiç olmazsa bir süre için de olsa uyumasını sağlardı.

Derken eskisinden de beter bir ağlama krizine tutulduğunu fark etti. İyi ki Aysel görmüyordu bütün bunları; iyi ki güvenli uyku limanlarına demirlemiş bir gemi gibi sakin sakin uyuyordu. Yoksa İrfan'ın olan biteni ona açıklaması mümkün değildi; kendisine bile açıklayamadığı bir korkuyu Aysel'e nasıl anlatabilirdi ki?

Acaba açıklayamıyor muydu? Bu korkunun nedenini bilmiyor muydu? "Yalan söyleme" dedi kendi kendisine, "yalan söy-

leme." Aysel'in böyle bir durum için hazır çözümlerinden birini önüne koyacağından emindi: Psikologa gitmek. "Bir uzmanla konuş, rahatlarsın. Onların işi bu..." falan filan. Dünyanın birçok yerinde aynı anda tekrar edilen klişe sözler.

Oysa o, psikologun ne sonuca varacağını biliyordu.

Aslında Profesör'ün umutsuzluğu, sorunu bilmemekten değil, tam tersine bilmekten ve çözüm bulamamaktan kaynaklanıyordu. Düşünüp taşınıp sorunun ve korkunç rüyanın kaynağını anlamıştı. Hem de bir kitap okurken oluvermişti bu. Meselenin ve korkularının özünü kavramasına yardım eden kitap, "Uyuyan Endymion"u anlatıyordu. Endymion bir çobandı ve ay tanrıçasına âşık olmuştu. Tanrılar bu yüzden onu cezalandırdılar. Cezası kendi kaderine yine kendisinin karar vermesiydi. Bu ceza Endymion'a çok ağır geldi ve sonsuza kadar genç olarak uyumayı seçti.

Bu mitolojik öyküyü okur okumaz sorun ortaya çıkmıştı. Profesör de Endymion gibi kaderini bilmekten korkuyordu. Hayat bilinmez olmalıydı; nasıl yaşayacağını, ne zaman kaza geçireceğini, hangi hastalıklara yakalanacağını, nasıl öleceğini bilen bir insan, Endymion'un kaderini paylaşıyor demekti ve dünyadaki hiçbir ölümlü, bu yükü taşıyamazdı.

Bu bakış açısı Profesör'ün hayatını altüst etmiş, çevresine bir kale gibi ördüğü güvenlik unsurları onu boğar olmuştu şimdi. Çünkü biliyordu ki ömrünün sonuna kadar aynı evde oturacak, aynı koltukta televizyon izleyecek, aynı lokantalarda yemek yiyecek, aynı kişileri görecek, aynı sözleri söyleyecek ve sonunda bir gün, her gün geçtiği sokaklardan çılgın bir ambulansla geçerek hep gittiği hastaneye götürülüp orada ölecekti; ya da hastaneye gitmeye fırsat kalmadan, o Dunlopillo yatak ya da Ligne Roset koltuklardan birine yığılıp kalacaktı. Dolayısıyla evine onca severek aldığı yatak ve mobilya birer konfor ve zevk aracı olmaktan çıkıp geçici bir tabuta dönüşüyordu. Aysel'le bir sorunu yoktu, hatta onu se-

viyordu da; ama kaderini görmeye dayanamıyordu.

Ve ağlıyordu.

Paris'teki bir konferans sırasında Kanadalı bir kadın profesörden öğrendiği kavram, fırtınada kaybolmuş gemicinin gördüğü bir deniz feneri gibi yolunu aydınlatmaya başlamıştı son zamanlarda: "Metanoya" kavramıydı bu. Daha önce duymamış olmasına şaşmıştı ama sonraları çok az kişinin bunu bildiğini öğrenip rahatlayacaktı. Metanoya, kendinin ötesine geçmek, kendini aşmak, kendi olmaktan çıkmak gibi bir anlam içeriyordu.

Bütün sorun "kendi" kavramındaydı zaten. Ne demekti kendi, kendisi, ben?

İnsan kendi adını on kez üst üste söylediğinde bile yabancılaşıyordu da, doğumundan ölümüne kadar taşıdığı "ben" bilincine, ya da "kendi" damgasına niye yabancılaşmıyordu?

Profesör bu konu üzerinde kafa yordukça, aslında bu yabancılaşmanın en derin anlamıyla yaşandığını kavradı. Herkes yabancılaşmıştı, yabancılaşıyordu. Toplum kuralları ve çevremizde tahkim ettiğimiz maddi dünya, bizi bu yabancılaşmadan koruyan gardiyanlardı adeta. Yolumuzu şaşırdıkça, alışkanlık denen ılık kaplıca sularının içine gömülüp rahatlıyorduk. Sonunda bize yol gösteren şey; evde her zaman oturduğumuz koltuğun aşina yumuşaklığı, gözü kapalı çevirebildiğimiz banyo musluğu ve başımızın yastıkta bıraktığı iz oluyordu. Kendi egemenlik alanını belirlemek için ağaçların altına sidik fışkırtıp sonra kendini bu sidiğin sınırları içinde güvenli hisseden köpeklere benziyordu insanlar da; aşina kokular ve aşina eşya arasındaki bir mutluluk formülü.

Dostoyevski Avrupa'dan Rusya'ya dönüşünü, "Eski pantuflalarıma ayaklarımı sokar gibi" betimlemesiyle açıklamıştı. Eski pantuflalara ayaklarını sokmak... Güzel sözdü doğrusu ve insanlar böyle yaşıyorlardı. Eğer bu tanıdık dünya olma-

sa, kendilerini bir mahzende büyütülüp sonra birdenbire kent meydanına atılan Kaspar Hauser gibi hissedecekleri kesindi. Ama Profesör'ün özlediği de Kaspar Hauser olmak, aşina dünyanın kendisine mutluluk adı altında sunduğu kısıtlayıcı, iğdiş edici, bıktırıcı güvenlik duygusunu aşmayı başarmaktı. Bunun için bir metanoya geçirmesi gerekiyordu. Herkes hayatının bir döneminde kendi metanoya'sına ulaşmalıydı.

Stilnox'un etkisiyle gözleri kapanır ve zihni hafifçe bulanıklaşırken yatak odasına gitti. Loş odada Aysel, her zamanki dingin haliyle sessizce uyuyordu; sanki ölmüş gibi. Bir bacağını yorganın üstüne atmıştı.

Profesör yatağa süzüldü, başını yastığa koydu; uykuya dalmadan önce, dumanlı zihnine yansıyan tek görüntü, engin bir deniz ve iki genç adam oldu. Kendisi kıyıda kalmıştı; Kavafis'in şehrini görmek için İskenderiye'ye yelken açan arkadaşı Hidayet, ufuk çizgisi içinde eriyen solgun bir hayale dönüşüyordu.

Acaba varabilmiş miydi İskenderiye'ye? Yoksa yol üstünde bir yerlere takılıp kalmış ve kendisine değişik bir hayat mı kurmuştu?

Belki de Zeus'un bazen ters esen güçlü rüzgârları onu ve uyduruk yelkenlisini yutmuştu; kim bilir!

"Güle güle Hidayet!" diye mırıldandı ve yazgısını bilerek ölüme doğru ilerlemenin yarattığı korkudan kurtulamadan, tedirgin bir uykuya daldı.

Saf gelin, güzel gelin

Profesör'den 1400, Meryem'den ise 100 kilometre daha doğuda, Gabar Dağları'nda kar altındaki bir tepenin eteklerine kurulmuş olan askeri karakolda Cemal büyük bir zevkle titreyerek uyandı.

Düşünde yine, kasabanın gençleri arasında bir efsane gibi kuşaktan kuşağa anlatılan Saf Gelin'i görmüştü. Saf Gelin, Cemal'in yasak yerine bakarak, "Bu da üçüncüsü mü?" diye sormuştu. "Evet!" demişti Cemal büyük bir mutluluk içinde ve bedeninin en kuytu köşelerini, saf kızın hayretle büyüyen gözlerinin, narin ellerinin keşfine açmıştı.

Saf Gelin'in kim olduğunu bilmemelerine rağmen, kasaba gençlerinin bir araya geldiklerinde ondan söz etmemeleri görülmüş değildi. Birbirlerine, sabah akşam, içleri gıcıklanarak Saf Gelin hikâyesi anlatırlardı.

Saf Gelin on beş yaşına kadar, dünyanın bütün kötülüklerinden korunarak ve evde nadide bir çiçek gibi saklanarak, hiçbir şeyden haberi olmadan yetiştirilen bir kızmış. Babasıyla anası onun diğer çocuklarla oynamasına, dışarı çıkmasına, böylece de kızlarla erkekler arasında geçen ayıp şeyleri öğrenmesine izin vermemişler.

Saf Gelin on beş yaşındayken onunla evlenme mutluluğuna eren Çoban Hasan da bu durumu biliyor ve kızın dünyalara bedel safiyetini korumak istiyormuş.

Evlendikleri gece, "Sana bir sır vereceğim Saf Gelin!" de-

miş karısına. "Ben senin gördüğün diğer insanlara benzemem." Saf Gelin merakla bakmış kocasının yüzüne.

Hasan, "Bende, diğer insanlarda olmayan bir fazlalık var" demiş ve açıp göstermiş. Saf kız, "Aaa!" diye bağırmış, "Bu da ne böyle?"

Hasan, "Ne işe yaradığını sana göstereyim!" demiş ve o geceyi sabaha kadar Saf Gelin'e, insan soyu içinde sadece kendisinde bulunan bu fazlalığın marifetlerini kanıtlamakla geçirmiş. O güne kadar salak salak gezinen Saf Gelin'in yüzüne, ertesi sabahtan itibaren, kurnaz bir gülümseme yerleşmiş. Kocasının kendisine verdiği sırrı kimselerle paylaşmıyor, herkesi bilgiç bilgiç, hafif alaylı bakışlarla süzüyormuş.

Bir iki yılı böyle geçirdikten sonra Hasan'ın askerlik çağı gelmiş. Gitmeden önce iki yıl ayrı kalacağı karısına sarılarak, döndüğü zaman kaldıkları yerden devam edeceklerini anlatmış. "O zamana kadar uslu uslu bekle beni!" demiş.

Hasan'ın askere gidişinden sonra Saf Gelin'in yüzü gülmez olmuş, gözlerine garip bir hüzün yerleşmiş. "Ne oldu sana?" diyenlere "Hiç" diyormuş, "Hasanımı özledim."

Bir gün yine dalgın dalgın dolanırken Hasan'ın arkadaşı Mehmet gelmiş yanına. "Saf Gelin" demiş, "kocası askere giden ilk kadın sen değilsin ki! Niye bu kadar bitirdin kendini?" Saf Gelin, ona Hasanını hatırlatan Mehmet'e, "Ama o kimselere benzemez!" demiş. Mehmet bunun üzerine nesinin benzemediğini sormuş. Saf Gelin de saf ya; demiş ki, "Onun önünde, hiçbir insanda olmayan bir şey var." Hasan'ın kurnazlığını anlayan Mehmet, "Saf Gelin" demiş, "o dediğinden bende de var!"

Saf Gelin inanmamış, Mehmet'in yalan söylediğini düşünmüş, bunun üzerine Mehmet ispat etmek için Saf Gelin'i ıssız tarlalara sürükleyivermiş. O günden sonra da Saf Gelin'le Mehmet'in geceleri, kaçamak buluşmalardaki bu kanıtlama çabasıyla geçmiş.

Derken askerlik bitmiş ve Hasan bir gün çıkıp gelivermiş. Bir de bakmış ki Saf Gelin'in suratı bir karış, kendisine hiç yüz vermiyor. "Ne oldu sana Saf Gelin?" diye sormuş. "Sen yalancısın!" demiş Saf Gelin ona. "Hani o acayip şeyden yalnız senin önünde vardı?"

Hasan içinden, "Eyvah!" diye geçirmiş. "Elden gitmiş bizim Saf Gelin!"

O "acayip şey"in başka kimde olduğunu sormuş. Saf Gelin ona Mehmet'i anlatmış.

Hasan ne yapsın; çaresizlikten hangi yalana başvuracağını düşünmüş düşünmüş ve "Bende iki tane vardı" demiş. "Birini ona verdim."

Bunun üzerine Saf Gelin yüksek sesli bir ağlama tutturmuş; feryada figana başlamış. "Ne oldu?" diye sormuş Hasan. "Niye ağlıyorsun?"

Saf Gelin, Hasan'ın koluna bir yumruk atmış ve "Niye iyisini ona verdin Hasanım?" deyip kendinden geçmiş.

Cemal de kasabanın diğer gençleri gibi, Hasan'ın Saf Gelin'e ne cevap verdiğini ve ne yaptığını hiçbir zaman öğrenememişti; çünkü hikâyenin bu noktasına gelindiği zaman gülmekten hiçbir oğlanda can kalmıyordu artık. Hemen hemen her gün anlatılan hikâye burada sonlanıyordu ama geceleri yalnız kaldıklarında düşlerinde Saf Gelin'e olmadık hareketler yaptırıyor, kendi kendilerine hikâyenin devamını yaratıyorlardı. Saf Gelin'in yüzünü hiçbir zaman düşleyemiyordu Cemal. Pembe beyaz bir ten görüyordu sadece ve bu, sık sık şeytan aldatmasına uğramasına yetiyordu.

Cemal, Saf Gelin'in yumuşak, sıcak hayalinden güçlükle ayrıldı; şeytan aldatması dedikleri utanç verici durumun ve önündeki yapışkan ıslaklığın farkına vararak bir süre kıpırdamadan gözleri açık yattı. Tepesinde yanan bir ampul koğuşu aydınlatıyor; uyuyan askerlerin horultuları, harıl harıl yanan kömür sobasının sesine eşlik ediyordu. Soba nöbetçi-

si kimseyi uyandırmamaya çalışarak ateşi beslemek için metal kapağı açmış, birbirine yapışmış kalitesiz kömürü sessizce boşaltmaya çalışıyordu. Cemal'in içine tatsız bir duygu yayıldı. Sık sık rüyalarına giren pembe tenli Saf Gelin iyiydi hoştu ve aldığı müthiş zevk uyandığı sırada da devam ediyordu ama bu işin bir de zahmetli bir sonu vardı; kalkıp cünüp aptesi alması gerekiyordu. Boyunca günaha battıktan sonra vücudunun her noktasına su değdirmeli, saçlarından topuklarına kadar her yerini yıkamalıydı.

Plastik Casio saatine baktı; ikiye geliyordu. Üçte nöbete kalkacağına göre, kalkıp yıkandıktan sonra yatsa bile uyumaya vakti kalmayacaktı. Beş on dakikalık uykudan sonra uyanmak ise daha zordu. Kısacık bir an, sıcak yataktan ayrılmamayı, o dondurucu soğuğa çıkmamayı düşündü; iyice ısıttığı yorganın altında kıvrılıp yatar, yine Saf Gelin'in ballı tenini düşünerek uykuya dalardı. Nasıl olsa üç nöbeti için çavuş gelip omzundan kavrayacak ve kolunu koparmak ister gibi sarsacaktı onu. Belki de nöbetten sonra bir çaresini bulup yıkanırdı.

Tam kendini bu rahatlatıcı düşünceye alıştırıyordu ki babası geldi gözünün önüne. Kara sakalları ve sarığının altından bakan delici gözleriyle onu süzüyor, elindeki tespihi öfkeyle sallıyordu. Cemal, çocukluğundan beri içine yerleşmiş olan müthiş korkunun verdiği itkiyle yerinden fırlayıverdi. Yine şeytana uymuştu, yine günah işlemek üzereydi. Hem Saf Gelin'i rüyasında görmek, hem de cünüp aptesi almadan uyumayı düşünmek gibi, cehennem kapılarını açan günahlara kapılmasına ramak kalmıştı. İyi ki babası uzaktan da olsa uyarıyordu onu. "İblis-i lainin kulun nefsini kandırmasından sonra hemen cünüp aptesi alınmalı ve iki rekât nafile namazı kılınarak şefaat dilenmelidir. Yoksa maazallah..." Zaten her şey, bu "maazallah" kelimesiyle başlıyor, ondan sonra babasının mübarek sakalıyla bıyığının arasından zor görünen ağzı,

bir azap ve işkence faslı anlatmaya girişiyordu ki sormayın gitsin. İnsanın o azaplara duçar olmasına gerek yoktu, dinlemesi yeterliydi kanının donması ve kadın denen aldatıcı, ifsat edici, insanın kanına girici, şeytanın, yeryüzünde iğvasına araç olarak kullandığı o zayıf mahlukun ne işler çevirebileceğini anlaması için.

Yüreğinin derinliklerindeki ufak bir kıpırtı, babasına rağmen sıcak yatakta kalabileceğini, gece ayazında iyice donmuş karlı dağlardaki bu uzak karakolda, zemheri soğuğunda buz gibi su dökünmek işkencesini sabaha bırakabileceğini fısıldıyordu; öyle yapmasına yapacaktı ama ertesi güne sağ çıkıp çıkamayacağı belli miydi?

Ya bu gece karakol basılırsa? Ya yine baskına uğrarlarsa?

Kaç arkadaşı bu baskınlarda can verip gitmişti. Karlı tepenin eteklerinde dikilip tutacağı nöbette, bir Kalaşnikof mermisinin kafasını uçurması da güçlü bir olasılıktı aslında. Daha bir hafta önce Salih'e böyle olmamış mıydı? Ya ertesi günkü operasyon sırasında bir mayına basar da şehit olursa! Kısacası ölmesi, yaşamasından daha büyük bir olasılıktı; ne kadar tembelliğe yatkın olursa olsun, Cemal'in imanı ve bu dünyadan cenabet gitme korkusu, her şeye baskın çıkıyordu.

Doğruldu. Üst ranzada yattığı için, sabaha kadar yanan lambanın ışığında ölü gibi uyuyan arkadaşlarını görebiliyordu; kimi yan dönmüş, kimi yüzükoyun, kimi sırtüstü yatmış, kiminin ağzı açık, kimi derin hülyalara dalıp gitmiş, kimi konuşuyor, ne olduğu anlaşılmayan sözler mırıldanıyor, kimi kıracak gibi dişlerini gıcırdatmakta ve horultular kaplamış ortalığı.

Kaba kumaştan haki asker giysileri, zemheri ayazında geçirilen onca günün, gecenin ardından harlı soba ateşinde kuruyor, buharlaşıyor ve koğuşu sası sası kokutuyordu. Yıkandığı zaman yatakların çarşafları da üstlerinde kuruyordu zaten. Dışarıdaki dondurucu soğukta çarşaf kurutma ola-

nağı yoktu. Hepsi anında kaskatı kesiliyor, kar altındaki Gabar Dağları'nın bu kaybolmuş tepesinde, acayip yelken bezleri gibi bembeyaz geriliyorlardı. Bu yüzden, çarşaflar yıkandığı zaman, onları, üstlerine örterek kurutuyorlardı. Çorapları kurutma yöntemi ise daha değişikti. Su çeken postalların içinde renkten renge giren, çıkarıldıkları zaman katılaşan yün çorapları yıkadıktan sonra, fanilalarının içine yerleştiriyor ve delikanlı göğüslerindeki sıcaklıkla kurutuyorlardı onları. Sabah kalktıklarında çorap kupkuru oluyordu.

Cemal doğruldu, ranzanın üst katından aşağı atladı ve çıplak ayakları, postalların tanıdık sertliğini araştırdılar. O meşin parçalarını bulmak için yatağın altına bakmasına gerek yoktu. Nasıl olsa ayakları buluyordu onları. Devamlı su çekip kurumaktan, sonra yine su çekip yine kurumaktan ağaç kabuğu gibi sertleşmiş meşinden ağır postallar, hayatlarının ayrılmaz parçalarından biriydi. Özellikle dışarıda, kar üstünde tutulan gece nöbetlerinde, dondurucu soğuğun köseleyi geçişini, sonra ayaklarına ve bacaklarına doğru santim santim yükselişini çok iyi bilirlerdi. Bir süre sonra insan, ayaklarını hissetmez olurdu ama sanki ayakları kesiliyor da kendileri uyuşturulduğu için bunu duymuyor gibi bir hissizlikti bu. Sonra da soba başında karıncalanarak, sızlayarak uyanırdı bu ayaklar. PKK'lılar, kendileri gibi postal değil Mekap spor pabuç giyiyorlardı, öldürdükleri militanların ayaklarında hep aynı spor pabucu görüyorlardı. Bu dağlarda yürümek, koşmak, tırmanmak için belki daha elverişliydi bu spor pabuçlar ama acaba soğuğa karşı koruyor muydu? Bazen böyle küçük sanılan şeyler, ölmekten ve öldürmekten de daha önemli hale gelebiliyordu işte. Çünkü ölmediğin sürece yaşam devam edip gidiyordu. Ne yediğin, ne giydiğin, her yerde olduğu gibi dağ başında da önemliydi.

En derin uykularına gömülmüş yirmi yorgun genci kimse uyandıramazdı ama o yine de gürültü yapmamaya özen

gösteriyordu. Çünkü kafasında, ertesi gün kimin sağ kalacağı, kimin şehit olacağı sorusu vardı. Ertesi gece o yataklardan bazıları boş olabilir; şimdi mışıl mışıl uyuyan, düş gören bu gençlerden bazıları, ya bir mayınla parçalanarak ya bir Keleş mermisiyle kafası dağıtılarak donmuş toprağın üstüne bir daha kalkmamak üzere yığılabilirdi.

Kimseyi uyandırmamaya çalışarak postallarını giyerken, soba nöbetçisi Manisalı Ahmet, "Nereye?" der gibi baktı.

"İshal olmuşum da!" dedi nöbetçiye. Arazide yedikleri konservelerden, yorgunluktan ve bazen de içtikleri sulardan sık sık ishal olurlardı zaten. "Cünüp aptesi almaya gidiyorum" diyemezdi ya.

Parkasını sırtına aldı, uzun içdonu, fanilası ve çıplak ayaklarındaki postallarla koğuştan çıktı. Dışarıda korkunç bir fırtınanın, çift başlı dev köpekler gibi uluduğu duyuluyordu. Vadilerden savrulan, karlı dorukların çevresinde dönen fırtına, her zaman bu korkunç sesi çıkarıyor ve ilk kez duyanların ne olduğunu anlayamadıkları insanlık dışı bir zebaniler dünyasının fon müziğini oluşturuyordu. İlk zamanlar Cemal de çok şaşırmıştı bu sese ama şimdi her şeye alışmıştı; ne de olsa usta askerdi. İki yıla yakın bir süredir bu dağlardaki komando birliğindeydi.

Koğuşun dışına çıkar çıkmaz soğuk hava jilet gibi kesmeye başladı her tarafını. Tuvaletlerin olduğu bölüme attı kendini. Ana binadan çıkmamıştı ama sobanın etki alanı dışındaki koridor ve tuvaletin, dağdan hiç farkı yoktu ki. Titreyerek tuvalete girdi; parkasını, arkasından yün fanilası ile uzun donunu çıkardı. Bidondaki yarı donmuş suyu tepesinden boca ettiğinde, bir an çığlık atacak gibi oldu, yüreğine kadar buz kesti ama dudaklarını dişleyerek kendisini toparladı. Gövdesinden buhar tütüyordu. Suyla her yanını iyice ovuşturdu; özellikle de şeytan aldatması sonucu ıslanmış bölgelerini temizledi. Cünüp aptesi aldığında, vücudunun su değme-

dik yeri kalmayacaktı. Soğuktan dişleri birbirine vuruyordu ama vicdanı rahatlamaya başlamıştı. O muhterem, o ürkütücü babasının uygun görmediği bir şeyi yapmamış olmanın huzuru yayılıyordu içine; günahtan kaçmanın, İslam dininin emrettiği gibi yaşamanın huzuru. Babası evliya gibiydi; insan onun dediklerini yaparsa bu dünyada da, öteki dünyada da rahat ederdi.

Yanında getirdiği küçük havluyla kurulandı, uzun donunu, fanilasını, parkasını ve postallarını tekrar giyerek koğuşa yöneldi. Kapıyı açtığı anda yüzüne çarpan sıcaklık cennet gibiydi. Bu arada nöbetçi Ahmet yüzüne bakıp gülümsedi; saçlarının ıslaklığından durumu anlamış olmalıydı ama hiçbir şey demedi. Zaten hepsinin başına gelmiyor muydu böyle şeyler? Havluyu yastığın üstüne sererek tekrar yattı; uykusu iyice kaçmıştı. Nöbete de az bir süre kalmıştı aslında; uyuyup uyanması daha zor olurdu. Önceki gün çatışmada öldürdükleri üç militanı düşündü. Şalvarlı, o dağlar için çok ince giysili üç Kürt gencini. Ayaklarındaki Mekap pabuçları olduğu gibi duruyordu ama birinin yüzünde büyük bir delik açılmıştı. G3 mermisi açmıştı bu yarayı. Acaba kendi attıklarından biri olabilir miydi? Bunu bilmeye imkân yoktu ki; çatışmada herkes elinden geldiği kadar çok mermi sıkar, kimin mermisinin kimi vurduğu çoğu zaman bilinemezdi. Nişan alıp da birini indirirsen o farklıydı; o zaman bilirdin ama kendisi hiç böyle bir şey yapmamıştı.

Ömrünün son iki yılını geçirdiği uçsuz bucaksız mor dağlar, Cemal ile arkadaşlarının sonsuz cesaretinin ve sonsuz korkaklığının ölçüşüydü sanki. Uzun tırmanışlar sonunda, kan ter içinde bir dağın zirvesine ulaştıklarında yazın yemyeşil olan vadiler, gümüş nehirler, kışın da donmuş uçsuz bucaksız bir beyazlık ayaklarının altında uzanıyor ve kendilerini Tanrı gibi hissetmelerine yol açıyordu. Ellerinde G3 tüfekleri, roketatarlar, el bombaları, fişeklikler, palaskalarına takı-

lı bıçaklar, telsizlerle donanmış ve silah arkadaşlarıyla çevrelenmiş olarak kendilerini dokunulmaz bir imha gücü gibi hissediyor, başları dik geziyorlardı. Bir kartal gözünün ulaşabileceği her yeri görüyor, en ufak bir kıpırtıyı bile fark edebiliyor ve kuşkulandıkları her şeyi yok edebilecek olmanın Tanrısal zevkini tadıyorlardı. Cesaretlerinin doruğa çıktığı anlardı bunlar; başları gökyüzüne değiyordu. Ama dağlardaki hayat her zaman bu kadar cömert değildi. Bazen de ovalarda dolaşırken, yüksek bir tepeden açılan ateşin altında kalıyorlar ve kurşunlar başlarının üzerinde vızıldarken, insanın yüreğini buz gibi donduran bir korkunun dehşetiyle ürperiyorlardı. Bir insanın başının birkaç santim üzerinden Kalaşnikof kurşunu ya da roket geçmesi, bu dünyadaki hiçbir şeyle kıyaslanamayacak kadar büyük bir dehşet duygusu uyandırırdı. Çünkü birkaç santimlik sapmayla o kurşunun gözlerine veya beyinlerine saplanabileceğini bilmenin, ölümle yaşam arasındaki o alacakaranlıkta sallanmanın ürpertisiydi bu. PKK'nın tepelere yerleştirdiği, zaten adına da "tepeci" denen keskin bir nişancı, onlarca askeri ilerlemekten alıkoyabilir ve timlere büyük zarar verebilirdi. Kısacası dağın tepesinde efendi oluyordun; aşağı inince ise tehlike başlıyor, bu kez tepeyi tutmuş olandan korkuyordun. Uzun menzilli Kanas suikast silahıyla da ateş ediyordu PKK'lılar. Bu silah, daha çok subaylar için kullanılıyordu. Bazen yirmi kişilik birliklerinin üstüne, çılgın gibi ateş açan, roketatar, el bombası, Kalaşnikof'la saldıran on on beş kişi birden geliyor, bazen onlar kıstırdıkları PKK militanlarının canına okuyorlardı.

Dağların zirvelerinde hissettikleri geçici rahatlık ve üstünlük duygusu uzun sürmüyordu; çünkü operasyona çıktıkları zaman günler, geceler boyu açık arazide yağmur altında kalıyorlardı; miğferleri, parkaları, üniformaları, yün fanilaları, uzun donları, yün çorapları, postalları sırılsıklam durumda, burunlarının ucundan şırıl şırıl soğuk yağmur sula-

rı akarken, kuru olmanın ne demek olduğunu unutuyorlardı. Gündüz yağmurunu yedikten sonra gece ayazında yavaş yavaş donan ıslak çamaşırın tene değdiğini hissetmek birçok işkence yönteminden daha etkili bir eziyet biçimiydi. Öyle günlerde, yağmurun hiç durmayacağını, ömürlerinin sonuna kadar naylonlarına sarılı ve ıslak yaşayacaklarını sanırlardı. Hele bir de başlarının üstünden geçen kurşunların hışmı yağmur sesine karıştığı zaman...

Cemal de birçok arkadaşı gibi göğsüne soktuğu bir naylon alışveriş torbasıyla çıkıyordu operasyona. Naylonu katlayıp fanilası ile üniforması arasına sıkıştırıyordu. Çünkü bir daha, Abdullah'ın kopan ayağını helikoptere atmak gibi bir dehşeti yaşamak istemiyordu.

Niğdeli Abdullah, dağlarda, ıssız karakollarda geçen dikenli hayatlarını şakalarıyla daha katlanılır kılan ve durmadan gülen bir çocuktu. Sanki bazı kişiler, çevrelerindeki insanların yaşamını kolaylaştırmak için dünyaya gelir ya, Abdullah da onlardandı işte. Terhisine üç ay kala bir akşamüstü, hava kararırken mayın döşeli olduğunu bildikleri karla kaplı bir arazide yürüyorlardı. Üstüne bastıkları topraklara İtalyan yapımı sarı mayınlar gömülü olduğunu biliyorlardı bilmesine ama yapabilecekleri bir şey yoktu. Güneşte bile, toprağa gizlenmiş mayınları fark etmeleri zordu, kaldı ki şimdi bir de karanlık çöküyordu. Üstelik kar her yeri kaplamıştı. Attıkları her adımda yere basmaktan korkuyor, sonra da bir şey olmadığını gördüklerinde geçici bir ferahlık duygusuna kapılıyorlardı. Ortalığa müthiş bir sessizlik çökmüştü; ta ki müthiş bir patlama yeri göğü inletene ve çevrelerindeki hava yırtılana kadar. Düşünmeden kendilerini yere attılar, o sırada Abdullah'ın, üstüne bastığı bir mayınla uçmuş olduğunu gördüler. En yakınında bulunan Cemal sürüne sürüne Abdullah'ın yanına gitti. Çocuk berbat görünüyordu. O anda kendisinin de bir mayına basabileceğini unutmuştu Cemal.

Abdullah'ın başını kucağına aldı, şoka girmiş olan çocuk, "Gözüm, gözüm!" diye haykırıyordu. "Gözüme bir şey kaçtı! Çok acıyor!" Feryatları yeri göğü inletiyordu. Cemal kendini zorlayarak Abdullah'ın kanlı yüzüne bakabildi ve tek gözünün yerinde olmadığını gördü. Sol gözü yok olmuş, yerinde kanlı bir oyuk kalmıştı. Abdullah, insan sesine benzemeyen bir sesle, "Gözüm acıyor!" diye çığlıklar atıyordu.

O sırada yanlarına, bölük komutanı ve diğer askerler de geldi. Komutan elindeki telsizle, "Şahin 3, Şahin 3!" diye yırtınıyor, merkeze ulaşmaya çalışıyordu. Telsizin mandalını bıraktığı anda karşı taraftan cevap aldı ve çabucak mevkilerini bildirip yardım istedi. "Ağır yaralımız var! Helikopter gönderin!" Telsizden gelen ses daha sakindi. Havanın kararmakta olduğunu, bu yüzden helikopter gönderemeyeceklerini, ertesi sabaha kadar beklemeleri gerektiğini söylüyordu. Cemal, "Geçmiş olsun!" diye başlayıp, ertesi sabahı beklemelerini tavsiye eden bu soğukkanlı ses karşısında dehşete düştü. Kucağındaki kafanın göz oyuğundan kan dalgaları fışkırıyordu. O oyuğu çaputla tıkasa mıydı acaba? Ne yapması gerektiğini bilmiyordu; bildiği tek şey, Abdullah'ın sabahı çıkaramayacağı idi. Belki şu anda helikopter gelse bile yaşama şansı yoktu ama sabaha çıkmayacağı kesindi. Komutan kendini paralıyor; yaralının durumunun çok ağır olduğunu, sabahı bekleyemeyeceğini, açık arazide bulunduklarını ve havanın daha tam kararmamış olduğunu söylüyor, karşı tarafı söylediklerine inandırmak için olanca gücünü kullanıyordu. Geceleri helikopter kalkmazdı; kesinlikle yasaktı bu.

"Yalvarıyorum!" dedi komutan. "Daha tam kararmaya vakit var. Yalvarıyorum bu aslanı alın!" Bulundukları yerin koordinatlarını veriyordu durmadan. Genç bir yüzbaşıydı. Karşı tarafta bir sessizlik oldu. Tam o sırada Cemal, Abdullah'ın bacağına baktı. Bacağın ucunda ayak yoktu; kopmuştu. İçine giderek yayılmakta olan dehşet ve panik duy-

gusunu engellemeye çalışarak çevreye göz gezdirirken, kopmuş ayağı gördü. Parçalanmış olan postal parçalarıyla birlikte ayak, kanlar içinde alışılmadık bir nesne gibi duruyordu. Tek teselli, Abdullah'ın bayılmış olmasıydı. Bu kadar acıyı kaldıramamıştı demek ki.

Komutan ve erat endişe içinde birbirini süzüyor ve ne yapacaklarını bilemeden çaresizce bekliyorlardı ki aniden bir helikopter sesi duydular. Demek ki helikopter çok yakınlardaydı, belki de üsse dönüyordu. Başlarını gökyüzüne kaldırıp helikopteri araştırdılar; hep böyle olurdu, önce sesi gelir, sonra da kendisi bir tepenin ardından çıkıverirdi. Bu sefer de öyle oldu; simsiyah Karaşahin helikopteri arkalarındaki sivri tepenin ardından çıkıp kendilerine doğru yaklaşmaya başladı. Ayağa kalkıp el salladılar. Helikopter bulundukları yere doğru alçaldı ve pervanenin yarattığı dehşetli rüzgârdan her şey uçuşmaya başladı. Karlar savruluyor, bir tipiye tutulmuş gibi göz gözü görmüyor, asker gözünü zor açabiliyordu. Biliyorlardı ki helikopter yere inmeyecekti; mümkün değildi böyle bir şey. Yere birkaç metre mesafede havada duracak ve yaralı, karga tulumba yukarıya, helikopterin açık kapısından içeri atılacaktı. Bu arada helikopteri gören PKK'lı tepecilerin ateş açması, pilotu vurması tehlikesi de vardı. O zaman ordu, bir yaralı için bir Karaşahin kaybetmiş, karşı tarafa da büyük bir propaganda kozu vermiş olurdu. Karları püskürterek ve sallanarak havada durmakta olan helikopterin açılmış kapısından sıhhiyeciler, "Hadi hadi, hadi!" diye bağırıyorlardı ama sesleri helikopterin pat pat pat gümbürtüsü arasında işitilmiyordu bile.

Birkaç asker Abdullah'ı Cemal'in kucağından aldı, helikoptere doğru götürdü; "Haydi bir, iki, üç" diyerek çocuğu salladılar ve hep birlikte yukarıya, helikopterin açık kapısına doğru attılar. Sıhhiyeciler de yaralı eri tutmak için aşağıya sarkmışlardı ama çocuk ellerinin arasından kaydı. Abdul-

lalı yere, karların içine düştü, askerler onu tekrar kaldırdılar. Bu arada Cemal de Abdullah'ın kopmuş ayağını aldı yerden, henüz sıcak olan bu vücut parçasını helikoptere doğru fırlattı. Belki de hastanede ayağı yerine dikmeleri mümkün olabilirdi.

Abdullah bir kez daha yukarı doğru atıldı ve bir kez daha yere düştü. Üçüncü atışta sıhhiyeciler, yaralı gövdeyi tutup içeri çekmeyi başardılar; çocuğun daha yarısı içerde yarısı dışarıdayken helikopter havalanıp uzaklaştı.

Cemal, o kopuk, kanlı ayağı tutup helikoptere fırlattığının farkında değildi. Kendiliğinden yapmıştı bunu. Normal zamanda o ayağa değil dokunmak, bakması bile zordu ama demek ki koşullar insanlara en olmadık şeyleri bile yaptırıyordu. Ama o günden sonra, göğsünde bir naylon torba taşımaya başladı. Bir daha bir arkadaşı mayına basarsa, parçalarını bu torbaya koyacaktı. Herkesin de böyle bir torbası olduğunu biliyordu.

Akşamları konservelerini yer, duman çıkarmayan ilkel bir yöntemle çay demler ve ateşini göstermeden gizli gizli sigaralarını içerken, bir yandan da fısıl fısıl sohbet ediyor ve belki de ertesi gün parçalarını naylon torbaya dolduracakları arkadaşlarıyla sırlarını paylaşıyorlardı.

Cemal gusül aptesi alıp rahatladıktan sonra kısa bir süre için yatağına uzandığında, telsizde duyduğu sesi düşündü. Cemal'in, zaman zaman PKK'lıların kendi aralarında haberleşirken duyduğu, bazen de kendilerini hedef alarak yapılan "moral bozma" konuşmalarında duyduğu tanıdık sesi. "TC askerleri" diyordu ses. "Gelin, yol yakınken teslim olun. İş işten geçmeden canınızı kurtarın. Başınızdaki subayın elini ayağını bağlayıp bize verin. Yoksa bu gece o karakoldan hiçbiriniz sağ çıkamayacaksınız. Size yazık değil mi TC askerleri!"

Bölgeye yeni gelmiş olan heyecanlı yedek subay teğmen

hemen telsize sarılıyor ve "Sıkıysa buraya gelip de söylesene bu sözleri, orospu çocuğu!" diye bas bas bağırıyordu.

Bunun üzerine karşı taraftan gevrek bir gülme duyuluyordu ve Cemal için için titreyerek, çok iyi tanıdığı bu sesin sahibini düşünüyordu...

Uğursuz kızlar acı çeker

Meryem'in annesi ilk ve son çocuğuna hamile kaldığı günlerde, Meryem Ana'yı düşünde görmüş. Elinde mumla gelen mübarek Meryem Ana, ona bir kız çocuğu doğuracağını ama kendisinin o kızı dünyada yapayalnız bırakarak öbür dünyaya, kendi yanına geleceğini söylemiş.

Annesinin ikizi olan teyzesinin anlattığına göre, annesi, bu düşü gördüğü gece korkuyla uyanmış, kız kardeşini de uyandırmış ve ona düşünü anlatmak için ısrar etmiş. Teyzesi ise, "Gece vakti rüya anlatmak uğursuzluk getirir. Sabah aydınlıkta anlatırsın!" diyerek onun düşünü aktarmasına izin vermemiş.

Annesi o gece kocasının yatağına dönmemiş ve kız kardeşine sarılarak sabahı sabah etmiş. Düş onu öylesine etkilemiş ki ulu şafaklar sökene kadar tir tir titremiş. Sanki bir düş görmemiş de gerçekten yaşamış gibi. Sabahın ilk ışıklarıyla birlikte uyuklamakta olan kız kardeşini dürterek uyandırmış, onun, "Işığa bakarak anlat! Allah hayırlara getirsin!" demesi üzerine gözünü pencereden içeri süzülmekte olan ışığa dikerek korkutucu rüyasını anlatmış.

Bütün düşleri hayra yorma konusunda doğal bir becerisi olan teyzesi ise onu yatıştırarak, "Herhalde" demiş, "Meryem Ana, doğacak kıza kendi isminin verilmesini istiyor. Bu yüzden rüyana girdi."

"Peki ama onu yapayalnız bırakıp gitmem konusu?" di-

ye sormuş annesi. Teyzesi de onu, "Bu dünyaya kazık çakan mı var?" demiş, "Elbette hepimiz öleceğiz, Meryem Anamızın kendisi bile ölmedi mi?"

Sonra annesi gerçekten de onu doğurduktan sonra ölünce, bu rüyayı hatırlayıp, öksüz kalan küçük kıza Meryem adını koymuşlar.

Meryem bu hikâye ve binlerce benzerini düşünürken, çevresinin hep büyülü olaylarla dolu olduğunu; herkesin, rüyalarına giren kutsal kişiler, konuşan hayvanlar ve dile gelen ağaçlarla çevrili bir dünyada yaşadığını ama nedense bunların hiçbirinin kendi başına gelmediğini kavrıyor, buna çok üzülüyordu. Kendisi niye hiç mucizelere tanık olmuyordu acaba? Bir eksikliği mi vardı? İlkokulda arkadaşları her gün mucizeler anlatırlardı. Bahçelerindeki dallara tüneyen kuşlar konuşurdu; ailenin ölmüş büyükleri ya rüyada ya da alacakaranlıkta gelir ve dünyada kalanları kötülüklere, tehlikelere karşı uyarırlardı. Kendi evlerinde de durum böyleydi. Evliya olduğuna inanılan dedeleri bir keresinde gelip, "Eve sakın toplu sabun almayın! Yoksa yanarsınız!" diye uyarıda bulunmuştu ama onu dinlemeyip pazardan kalıp kalıp sabun aldıkları için ev, görünmez eller tarafından tutuşturuluvermişti. Yangını zor söndüren babası ile amcası, herkesi bundan sonra büyük dedenin sözünden çıkmama konusunda uyarmışlardı. Bu yüzden dedenin, çarşamba günü hamama gitmeme uyarısına sıkıca uyuyor; o günü hiçbir şey yapmadan, yağ bağlamış iri gövdelerini yatakların üzerine devirip sohbet ederek evde geçirmeyi yeğliyorlardı. Hamama gitme günleri ise perşembeye kaymıştı.

Meryem'in çocukluğundan beri çok sevdiği bu hamam günlerine uzun uzun hazırlanılır, yemekler pişirilir, havlular katlanır, bohçalar hazırlanır, daha önceden ısmarlanmış olan ve adına "yaylı" dedikleri at arabasına doluşarak hamama gidilip, orada kadın kadına neşeli bir gün geçirilirdi. Meryem,

çıplak kadınların göbeklerine düşmüş göğüslerine bakıp bir gün kendisinde de böyle acayip şeyler çıkıp çıkmayacağını merak ederdi. Kubbesinden solgun gün ışığı süzülen bu tarihi hamamda, onu ve diğer çocukları, derilerini yüzmek istiyormuşçasına keseler, başlarına hamam taslarını vura vura kaynar sularla yıkarlardı. Bu temizlenme ayini sırasında başına neler geldiğini ya da geleceğini görmek olanaksızdı; çünkü Meryem böyle bir girişimde bulunduğu anda gözüne sabun kaçıyordu. Hamamın arka tarafında peştamallarla kapatılmış bölmelerden keskin bir koku yayılıyor ve Meryem bunun ne olduğunu sorduğunda gizemli bir tavırla, "Hamamotu" diyorlardı, "sen de büyüyünce öğreneceksin."

Gerçekten de yaşı ilerleyip, tomurcuk göğüsleri belirmeye başlayan Meryem'in güzel ve biçimli gövdesini seyretmeye doyamayan yaşlı kadınlar, ona bu işi öğretme görevini üstlerine almışlardı. Bacaklarının arasında, koltuk altlarında belirmeye başlayan tüyleri yok etmesi için ona pis kokan bir karışım verip, peştamalla kapatılmış bölmelere götürdüler. "Vücudunda hiç kıl kalmayacak" diyorlardı. "Günahtır. Her yerini bununla temizle." İlk seferinde kendisine yardım eden ve bu işi öğreten kadının dokunuşları karşısında gıdıklanan Meryem, daha sonra kimseyi yanına yaklaştırmamayı, kendi işini kendi görmeyi öğrenmişti.

Hamam günlerinin en zevksiz tarafı bu hamamotu faslı, en güzel yanı ise öğlenleri soğukluğa çıkılarak yenen dolmalar ve böreklerdi.

Meryem, kendilerine çarşamba günü hamamı yasak eden büyük dedeyi görmek için de çok uğraşmıştı. Ama ne Allah'a yalvarmaları fayda etmişti ne de gözünü sıkı sıkı yumup, "Dede! Dede!" diye sayıklamaları.

Pehlivan olan dede, annesinin babasıydı, ermiş dede ise baba tarafıydı. O yörede ona, Şeyh Kureyş denirmiş. Evde anlatıldığına göre, ortalığın buz kestiği ve kar fırtınası-

nın göz açtırmadığı bir zemheri gününde dede, yalınayak evden çıkmış, nereye gittiğini soranlara, "Horasan'a!" diye cevap vermişti. Ta Maveraünnehir'e, Horasan'a kadar gidemeyeceğini, birkaç adım sonra çıplak ayaklarının karda donacağını söyleyenlere ise gülüp geçmişti. Onu izleyen köylüler, yoluna çıkan kurt sürülerinin, Şeyh Kureyş'i görünce değil saldırmak, ulumalarını bile kestiklerini anlatıyorlardı. Şeyh, Horasan'a kadar yalınayak yürümüştü.

Bu kutsal kişiye hiçbir yaratık dokunmuyor, zehirli sürüngenler bile ona zarar vermiyordu. Herkesin, "Günden gölgeye iletmez!" diyerek ani öldürmesi nedeniyle korktuğu yılanlar onun elinde geziniyor, kemikli akrepler boynunda dolaşıyordu. Çünkü büyük dedeleri şerbetliydi. Bu şerbeti, yeni doğan çocukların ağzına tükürerek onlara da iletiyordu. Bu yüzden sülaleleri şerbetli ve her türlü tehlikeye karşı korunmalıydı.

Herkes, Kureyş dedelerinin geceleri evde dolaştığını anlatıyordu. Merdivenleri gıcırdatıyor, kapıları çarpıyor, mutfağa girip çıkıyordu.

Meryem, ev halkının geceler boyu anlattığı bu büyük dedenin onu kurtaracağından emindi ama ne kadar uğraşırsa uğraşsın dede falan görünmüyordu gözüne.

Şeker Baba ziyaretinde de herkes kim bilir neler görmüştü; kendisi ise altına işemekten başka bir şey yapamamıştı. Oysa o doğmadan yıllar önce kasaba Rus işgaline uğradığı zaman, Şeker Baba'nın gökten nasıl yıldırımlar yağdırdığını, Rus askerlerini perişan eden ve her biri kurşundan daha büyük yara açan elma büyüklüğünde dolularla onları nasıl kahrettiğini herkes anlatırdı. Kasabanın erkeklerini dere yatağına indirip boğazlayan Rus askerleri de böylece helak olup gitmişti. Kasabanın en büyük evi olan Gül Ağa konağında kalan Rus komutanının tabancasını şakağına dayayıp kendini vurmasını da Şeker Baba sağlamış olmalıydı. Bazıları 1917 Kasımı'nda olup biten bu mucizeyi, Moskova'dan

gelen bir telgrafa bağlıyorsa da çoğunluk buna inanmıyordu. Hem böyle olsa bile, o telgrafı da Şeker Baba'nın göndertmediği ne malumdu!

Kasabada, Meryem dışında mucizelere tanık olmamış insan yok gibiydi. Kızlar havaya uçuyor, kümes hayvanları konuşuyor, yatırlara yapılan ziyaretler, orada ağaca bağlanan çaputlar, Hıdrellez'de edilen dualar ve bahçeye yapılan çamurdan evler mutlaka sonuç veriyor, Kadir Gecesi dilekleri kabul olunuyordu ama bir tek Meryem göremiyordu bunları.

"Herhalde ben lanetliyim!" diye düşünüyordu. "Bu yüzden mucizeleri göremiyorum."

Zaten annesinin, gördüğü Meryem Ana rüyasından sonra korkunç acılarla kıvranarak ölmesi, geride bıraktığı bu iri gözlü tuhaf kızın "uğursuz" olduğu inancına yol açmıştı. Uğursuz bir kızdı bu; annesi onun yüzünden ölmüştü ve gittiği eve de uğursuzluk getirirdi. On yedi yaşına kadar bir talibi çıkmaması, evde kalmış olması da bu uğursuzluk yüzündendi. Oğlan anaları, bu kızı gelin olarak evlerine sokmak istemiyorlardı.

Tanıdığı herkesin payına mutluluk verici mucizeler, kendisine ise korkutucu, saçma sapan rüyalar kalmıştı. Adını taşıdığı Meryem Ana da bir kere olsun rüyasına girmemiş, kendisine bir öğütte bulunmamıştı. Tövbe tövbe, nasıl Meryem Ana'ydı bu böyle!

Ona sadece korkunç düşler gönderen bir Meryem Ana olmalıydı bu. Belki de kendisini sınıyor, sabrının sınırına gelmesini bekliyordu.

Geceyle gündüzü karıştırdığı o soğuk izbede, yine korkunç bir düşten çığlık atarak uyanmıştı Meryem. Düşünde, uçsuz bucaksız bir uçurumun başındaydı. Hemen önünden aşağıya doğru, bir bıçakla kesilmiş gibi inen bir uçurumun kıyısındaydı ve aşağı düşmekten o kadar korkuyordu ki ayağa kalkamıyor, yere sıkı sıkı yapışıyordu. Karşıda, çok uzakta,

dev bir şehir görünmekteydi. Meryem, "İstanbul bu herhalde!" diye düşünüyordu. "İstanbul dedikleri bu olmalı!" Öyle ulu bir şehirdi ki ucu bucağı görünmüyordu. Ayağa kalkıp o ulu şehre iyice bakmak istediyse de uçuruma yuvarlanmaktan korkuyordu. Bu yüzden ellerini ayaklarını topraktan hiç ayırmadı. Tam bu sırada arkasından bir rüzgâr patladı. Başını çevirip baktığında, binlerce beyaz kuşun kafasının üzerinden geçtiğini gördü. Müthiş bir rüzgâr yaratıyordu kuşlar; kendisini uçuruma doğru itiyorlardı. Elleri toprağa tutunamaz oldu. Kuşlar başının üstünden geçip gittiler, sonra dönüp yeniden geldiler; sonra bir daha, bir daha! Her gelişlerinde uçuruma biraz daha yaklaşıyor, tutunduğu topraktan biraz daha kopuyordu.

Müthiş bir korkuyla uyandı Meryem. Başının üstünde o korkunç kuşları aradı; izbe soğuk, karanlık ve boştu. Herhalde çırpınmaktan battaniye üzerinden kaymıştı; bu yüzden de eli ayağı buz kesmişti.

Kulak verip çevreyi dinledi. Uzun süredir garip bir sessizlik vardı kasabada. Evden ses çıkmıyor, bazen fısıltılarla konuşuluyor, bazen telaşlı ayak sesleri duyuluyordu ama hepsi bu kadardı işte. Haftada bir izbe duvarına bitişik bahçedeki tandırda ekmek yapan kadınların gürültülü sohbetleri bile duyulmaz olmuştu. O günün ekmek günü olduğunu zorlukla anlayabiliyordu Meryem. Oysa eskiden kendisi de ekmek yapma şenliğine neşeyle katılır, tandırın üstündeki saca serilen yufkaların kahverengi lekeler ve yanıklar oluşturarak pişmesini büyük bir zevkle izleyip o güzelim kokuyu içine çekerdi. Öğlene doğru yeni pişen yufka ekmeğini, büyük bir üçgen oluşturacak biçimde katlar, her katlayışta arasına tereyağı sürerlerdi. Tereyağı, sıcak yufkanın arasında cızz diye eriyerek, ortalığa dayanılmaz bir koku salardı. Meryem'in yaşamındaki en büyük lezzet, çoban böreği dedikleri bu üçgen yufkaydı işte. Yemeye doyamazdı. Ama küçük bir çocuk-

ken bir seferinde, samanlar üzerinde yürümeye çalışan sarı bir civcivin kayarak ocağın içine düşüp harıl harıl yanan ateşte kavruluverdiğini görmüş ve elindeki çoban böreğini bile yemeyi unutarak saatlerce ağlamıştı.

Şimdi, ekmek günlerinde bile dışarıdan ses gelmiyordu. Bir ölü evi gibi sessizliğe bürünmüşlerdi. Yalnız evden değil, kasabadan da ses gelmediğini fark etti Meryem. Koskoca kasaba atlarıyla, eşekleriyle, horozlarıyla, tavuklarıyla, minibüsleriyle, insanlarıyla, çarşısı pazarıyla susmuştu. Arada bir duyulan bir iki ses; kısık bir sesle ezan okuyan müezzin, bir traktör gürültüsü, bir at arabası şakırtısı da bu büyük ve koyu sessizliği artırmaktan başka bir işe yaramıyordu.

Meryem, kasabadaki bu büyük sessizliğin kendisiyle ilgili olduğunu seziyor ama ne olduğunu bir türlü çıkaramıyordu. Başına gelen o korkunç işten sonra bu izbeye kilitlenmesi ve günlerce ateşler içinde sayıklayarak yatmasıyla da bir ilgisi vardı bu tavrın. Ama neydi? Bütün kasaba, kendi gibi küçük bir kız yüzünden mi susmuştu?

Meryem battaniyesine biraz daha sarındı ve o anda, kasabanın kendisinden ne beklediğini anladı. Bir anda oldu bu; birdenbire zihni aydınlanıverdi: Yerine getirmesini bekledikleri bir görev yüzünden bütün kasaba susmuştu. Sadece evdekiler değil, bütün kasaba Meryem'in kendisini ortadan kaldırmasını bekliyordu. Onun intihar haberini alır almaz herkes yine gündelik işine gücüne dönecekti; çocuklar neşeyle koşturup çember çevirecek, patlak çamur oyunu oynayacak, büyükler alışverişlerine, ibadetlerine, kısacası normal hayatlarına döneceklerdi. Hepsi, Meryem'in ortadan kalkmasına bağlıydı. Açık bir gerçekti bu. Daha önceki kirlenmiş kızlar gibi, Meryem'in de artık yaşamaya hakkı yoktu. Arada bir kendisine yemek getiren ve bahçeye çıkaran Döne de bunu bekliyordu işte. Yüzündeki soru soran ifade bunun içindi. Meryem bunu zaten biliyordu; evdekiler bu yüzden ses çıkar-

mıyor, ayaklarının ucuna basarak, fısıldaşarak bekliyorlardı ama bütün kasabanın kendisini düşündüğünü, ölümünü beklediğini keşfetmesi, onu iliklerine kadar titretti.

Tanıdığı herkesin onu ölümünü beklemesi, karşı koyamayacağı kadar ağır bir sorumluluk yüklüyordu Meryem'in omuzlarına. Bu dünyada gördüğü bildiği herkese; ailesine, babasına, amcasına, teyzelerine, kendisini doğurtan ebe Gülizar'a karşı bir borcu vardı ve bu borç nasıl olsa yerine getirilecekti.

Bir süre sessizce için için ağladı, sonra bir gün önce köşeye fırlatmış olduğu soğuk urganı tekrar aldı, tavandan geçen bir hatılın üzerinden aşırttı, bir ucunu paslı demir halkaya sıkıca bağlayıp öteki ucunu da ilmek yaptı. Kütüğün üstüne çıktı, ilmeği boynuna geçirirken soğuk ve kaba urganın sert liflerinin boğazını acıttığını hissetti.

Ve bekledi! Neyi beklediğini bilmiyordu ama içinden beklemek ve düşünmek geliyordu. Sanki ailesinin ondan beklediği görevin bir kısmını yerine getirmiş de kalanını sonra tamamlayacakmış gibi garip bir sükûnet çökmüştü içine. "Şimdi şu kütüğü devireceğim; daha önce kendini öldüren kızların yaptığı gibi" diye düşünüyordu. "Sonra ipin ucunda sallanacağım, urgan boynuma oturup morartacak, dilim dışarı çıkacak ve öleceğim. Anlattıklarına göre insan, bir dakikaya kalmaz ölürmüş. Peki iki dakika sonra nerede olurum?" Aklı bu noktaya takılmıştı, kendi kendine sorup duruyordu: "İki dakika sonra nerede olurum acaba? Nerede olduğumu bilir miyim?"

Bu o kadar merak ettiği bir şeydi ki, kendini bu konuyu düşünmekten alamıyor ve ayaklarının altındaki kütüğü yuvarlamadan bekliyordu.

Böyle ne kadar kaldığını, aradan ne kadar zaman geçtiğini bilmiyordu ki anahtarın kilitte döndüğünü duydu ve kapının açıldığını fark etti.

Döne, elinde bir küçük tepsiyle kapıda duruyordu şimdi ve

kendisine bakıyordu. Göz göze geldiler. Boynu ilmeğin içindeki Meryem ile kapıda duran Döne bir süre birbirlerini süzdüler. Sonra Döne hiçbir şey söylemeden yavaşça çıkıp kapıyı sessizce kapattı. Tepsiyi de geri götürmüştü.

O anda Meryem'in içinde müthiş bir öfke patladı: "Kaltak!" diye mırıldandı. "Pis kaltak!" Daha sonra da çok hatırlayacağı ve Döne'ye şükran duymasına yol açacağı gibi onu kurtaran da bu öfke oldu. İlmeği boynundan çıkardı; kaba urganı hatılın üstünden çekip köşeye fırlattı. "Bir daha sana elimi sürersem ne olayım!" dedi. Döne'nin tavrına inanamıyordu. Herhalde şimdi içeriye müjde veriyor, kızlarının ipin ucunda döne döne can verdiğini anlatıyor olmalıydı. Onlara inat, sessiz bekleyen bütün kasabaya inat kendini öldürmeyecekti Meryem. İstanbul'a gidecekti. Nasıl olsa diğer kızlar oraya gitmemiş miydi? Madem kirletilen kızlar ya kendini öldürüyor ya da İstanbul'a gidiyormuş, o da İstanbul'a gitmeyi seçmişti işte. "Sen öldür kendini kaltak!" diye söylendi Döne'ye dişlerinin arasından ve öfkesinden yine ağlamaya başladı.

Bir kere daha gözlerini sımsıkı yumarak, Meryem Ana başta olmak üzere bütün ulu, kutsal kişileri, bütün yatırları yardımına çağırdı. Teyzesi hep, "Kul sıkışmayınca Hızır yetişmez!" diyordu. İşte kendisi de sıkışmış, bunalmıştı; bundan daha fazla sıkışma nasıl olurdu ki!

"Ne olur" diye yalvardı, "kurban olduğum Hızır Aleyhisselam, ne olur mübarek yüzünü bana bir göster. Şu kapı açılıversin, içeriye Döne yerine Hızır Aleyhisselam giriversin. Hadi, desin, kızım gel benimle. Elimden tuttuğu gibi atının terkisine alıp İstanbul'a götürsün."

Hızır Aleyhisselam'a yalvararak bildiği bütün duaları peş peşe okudu; üç Kulhuvellah ve bir Elham'la dualarını bitirip, sımsıkı yumduğu gözlerini açtı ama ne gelen vardı ne giden. Bırak Hızır Aleyhisselam'ı, ölüp ölmediğini görmek için evdekiler bile gelmemişti henüz. Belki de kapının arkasına ku-

laklarını dayamış, içeriyi dinliyorlardı.

"Keşke beni ağıla kapatsalardı!" diye geçirdi içinden. Çünkü orası hiç olmazsa daha sıcak olurdu. Ağıldaki otuz iki koyun ile üç inek ortalığı sımsıcak yaparlardı. Bu izbe çok soğuktu; dişleri takırdıyordu artık ve bu takırtının kapının arkasındakiler tarafından duyulduğunu tahmin ediyordu Meryem.

Henüz kadın olmadığı günlerin mutluluğunu düşündü. İlkokula gittiği, küçük bir kız çocuğu olarak sokaklarda özgürce koşup oynadığı, Cemal ve Memo abilerle çember çevirdiği günleri.

Rus işgalinden kurtuluş yıldönümlerinde yapılan kutlamalar, kasabanın ve onun yaşamının en renkli günleriydi. Belediye bandosu kahramanlık marşları çalıyor, yürüyüşler yapılıyor, toplar gümbür gümbür patlıyordu. Diğer öğrencilerle birlikte siyah önlüğü, beyaz yakasıyla resmi geçide katılmaya bayılıyordu Meryem. Ona ve diğer öğrencilere, kollarını uzatıp arkadaşlarının omuzlarına dokunmaları talimatı veriliyor ve aralarındaki uzaklık böylece belirlendikten sonra, "Sağa dön!" komutuyla birbirlerinin arkasına diziliyor, trampetler eşliğinde sokakta yürümeye başlıyorlardı. O sırada, iki yana birikmiş insanların hepsi kendisine bakıyor gibi geliyordu Meryem'e. Başını gururla dikerek yürüyordu. Hele süslü zafer takının altından geçerken heyecandan bayılacak gibi oluyor ve kendisini, gökkuşağının altında yürür gibi hissediyordu. O sırada, kurtuluşun şerefine toplar patlamaya başlıyor; Şeker Baba'nın, Rus kâfirinin başına elma büyüklüğünde dolu yağdırdığı günü hatırlıyordu herkes. Sonra okul arkadaşlarıyla birlikte meydanda kendilerine ayrılan yeri alıp kurtuluş temsilini seyrediyorlardı.

Her yıl, Türk askeri ve Rus askeri kılığına girmiş kasaba gençleri aynı gösteriyi yapıyorlardı. Kasabadaki sarışın, kumral ve iriyarı gençler arasından seçilen Ruslar, esmer ve ufak tefek Türk askerlerine hücum ediyor ama sonra kahra-

man Türk askerleri Rusları altlarına alarak dövüyor, süngülüyor ve kaçmaya zorluyorlar, sonunda da ay yıldızlı Türk bayrağını göndere çekiyorlardı. Bu temsil sırasında patlamalar duyuluyor ve ortalığı bir duman kaplıyordu. Türk ordusunun zaferi üzerine müthiş bir alkış kopuyor, hoparlörden marşlar çalınmaya başlıyordu.

Cemal abisi de, Memo abisi de her yıl katılıyorlardı bu temsile. Cemal abisi iriyarı ve kumral olduğu için Rus askerini oynuyor, esmer ufak tefek Memo ise Türk askeri kılığına giriyordu. Belediye bu temsile katılanlara para ödüyordu. Dayak atacak taraf oldukları için Türk askerleri daha az, dayak yiyecek Rus askerleri daha fazla para alıyorlardı. Böylece her temsilde Cemal abisinin eline, Memo'dan iki misli fazla para geçiyordu ama Türk askeri olmanın şerefi vardı tabii. Para daha az da olsa, şeref daha önemliydi. Gerçi Memo zaman zaman Cemal'e, "Ulan ben Kürt'üm, sen Türk'sün ama temsilde Türk askeri olmak bana düşüyor" diyordu ve buna herkes gülüyordu ama roller değişmiyordu.

Ne var ki bir temsilde tatsızlık çıkmıştı. Kaymakamı, belediye başkanını, jandarma komutanını da öfkelendiren bir aksilik olmuştu bu ve şenlikler o yıl sönük geçmişti. Törenin temsil bölümüne gelindiğinde Rus askerleri saldırmış, Türkleri kovalamış, sonra dumanlar, top tüfek sesleri arasında Türkler Rusları altlarına alıp dövmeye, süngülemeye, tekmelemeye başlamışlardı. İriyarı Rus askerleri, daha ufak olan Türk askerlerinin altında dayak yiyor ama para için katlandıkları bu eziyetin belli sınırlar içinde kalmasını istiyorlardı. O yıl Türk askerleri, çalınan askeri marşların ve herkesin sırtını ürperten top tüfek seslerinin etkisiyle kendilerini milli heyecana o kadar kaptırdılar ki yere düşmüş arkadaşlarını gerçekten Rus askeri sayıp Allah yarattı demeden dövmeye başladılar. Bir yandan, "Allah Allah!" diye bağırıyor, bir yandan çalınan marşlarla, okunan kahramanlık şiirleriyle coşu-

yor, bir yandan da Rus düşmanı gebertmek için bütün güçleriyle vuruyor, tekmeliyor ve dipçik sallıyorlardı. Bir ara ortalık gerçek bir savaş görüntüsüne büründü. Rus rolü oynayanların burnu kanıyor, kaşları patlıyordu.

Meryem tam önündeki Cemal abisinin, kendisini neredeyse paramparça edecek olan Memo'ya, "Vurma ulan!" diye bağırdığını duyuyordu. "Ulan oğlum acıyor, sen aklını mı kaçırdın!" Alta düşmüş bütün Ruslar böyle haykırıyor ve Türk askerini uyarmaya çalışıyordu ama ne mümkün! Bir kere gözü dönmüş olan asker zıvanadan çıkmış, vuruyor da vuruyordu.

Bunun üzerine sabrı taşan Cemal ve diğer Rus askerleri yerden fırlayıp Memo'ya ve diğer Türk askerlerine saldırdılar. Çok dayak yemiş oldukları için gözlerini kan bürümüştü, ellerine geçeni parçalamak isteğiyle Türk askerlerine vurup duruyorlardı. Ruslar daha iriyarı ve çok öfkeli oldukları için, zor duruma düşen Türk askerleri çareyi kaçmakta buldular. Toz duman arasında bir koşu tutturdular, Ruslar da arkalarından. Böylece kurtuluş töreni, tarihte ilk kez Rus askerlerinin galibiyetiyle bitti ve kasabanın büyükleri bu işe çok ama çok kızdılar. O yıl tören erken kesildi; kalabalık dağıtıldı, kasaba yine sessizliğe gömüldü.

Cemal abisiyle Memo abisinin öfkeden morarmış yüzleri ve birbirlerine salladıkları yumruklar gözünün önüne gelince, Meryem kıkır kıkır gülmeye başladı. Ağlamaktan gülmeye çok kolay geçebiliyor ve bunu da hiç şaşırtıcı görmüyordu. Sadece kendisini kapının arkasından dinleyenlerin, ipte sallanan, dili morarmış bir ölünün kıkırtılarını duyduklarında ne düşünebileceklerini merak etti.

Şaka

İnsan kendi olmaktan çıkabilir mi, bambaşka bir kişiye dönüşüp başka bir hayat yaşayabilir mi?

İstanbul Boğazı'nın yakamozlanan sularında, kıyıya değecekmiş gibi yakın geçen yolcu vapurlarının ışıklarının yansıdığı bir balıkçı lokantasındaki gürültücü grup içinde oturur ve önündeki rakı kadehinden bir yudum daha alırken, kendi kendine bunu sorup duruyordu İrfan Kurudal.

Bahar gelmiş olmasına rağmen, nisan ayında henüz dışarıda oturulacak kadar ısınmış olmuyordu ortalık. Bu yüzden sahildeki balıkçı lokantasında yazın açık olan camlar kapatılmış, içeride ısıtıcılar yakılmıştı. Bir pazar öğle yemeğini dostlarla birlikte Boğaz balığı yiyerek geçirmek ve üç dört saat sohbet ederek rakı içmek dünyanın en zevkli işlerinden biriydi ama Profesör için artık bu mutluluk günleri geride kalmışa benziyordu. Aslına bakılırsa hâlâ şakalara gülüyor, anlatılan fıkraların sonundaki ince esprileri kaçırmıyor ama içten içe de sorup duruyordu: İnsanoğlu yaşamını değiştirebilir mi?

Bu arada masada biri bir fıkra anlatıyordu. Son zamanlarda Güneydoğu'daki çarpışmalar üzerine müthiş fıkralar uyduruluyor, ağızdan ağıza dolaşıp duruyordu. Profesör, bu fıkraları ardı ardına sıralayan arkadaşını dinlerken, daha önce duyduklarını bile ilk kez duyuyormuş gibi davranıyor, sonunda o da herkes gibi içten kahkahalarını patlatıyordu.

Gerçekten komikti hepsi de. Bir grup PKK'lı yola pusu kurup her akşam saat yedide oradan geçen asker timini beklemeye başlamış. Yarım saat geçmiş, timden eser yok; bir saat geçmiş, yine yoklar. Bunun üzerine gerilla grubunun lideri demiş ki, "Ula bizim çocukların başına bir şey gelmiş olmasın!"

Kah, kah kah.

Bankacı Metin bu fıkraları anlatırken özellikle k harflerini genizden çıkarmayı ve Kürt şivesi kullanmayı ihmal etmiyordu.

PKK militanları bir köyü basıp herkesi öldürmüşler. Geride yaşlı bir kadınla yaşlı bir adam kalmış. Bir militan Kalaşnikof'unu doğrultup nişan almış, kadını öldürmeden önce, "Senin adın ne?" diye sormuş. Zavallı kadın titreye titreye, "Ayşe!" demiş. Bunun üzerine militan kendi anasının adının da Ayşe olduğunu söyleyip, "Anamın hatırına seni öldürmekten vazgeçtim" demiş ve silahı doğrulttuğu yaşlı adama, "Peki senin adın ne?" diye sormuş. Adamcağız da titrek bir sesle, "Vallahi benim adım Ahmet ama köyde bana herkes Ayşe der" demiş.

Daha fıkranın sonu gelmeden masadan öyle bir kahkaha koptu ki herkes dönüp bu neşeli gruba imrenerek baktı. İrfan bu fıkranın gerçekten zekice yaratılmış olduğunu düşündü, duymadıklarından biriydi.

Bu acı savaş fıkraları yaygınlaşmadan önce, Temel hikâyeleri ve hiçbir zaman tahtından inmeyen seks fıkraları anlatılırdı. Bunların bazılarını kadınlar anlatır, eğer çok açık saçık bir sonu varsa, özellikle cinsel organ isimleri geçiyorsa kadınlar nazlanır ve ancak kocalarının, "Hadi anlat ama!" ısrarı üzerine çekingen bir sesle fıkraya başlarlardı. Erkeklerin fıkra anlatışından tek farkı ise organ isimlerinin bir benzetmeyle ya da alçak sesle geçiştirilmesi olurdu.

İrfan Kurudal, cinselliğin, Türkiye'deki bütün toplum katmanlarının bilinçaltına inanılmaz bir biçimde egemen olduğu-

na inanıyordu. Sigmund adlı Profesör hayatta olsa, teorisinin kanıtlanması için müthiş bir laboratuvar olabilirdi Türkiye.

Düşüncesinin bu noktasında, Freud çağrışımıyla aklına geliveren bir espriyi aktardı arkadaşlarına. Tarih boyunca büyük Yahudi düşünürler dünyayı tek kelimeyle nasıl açıklamışlardı acaba? Musa, "Her şey Tanrı'dır" demişti; İsa, "Her şey sevgidir", Marx, "Her şey paradır", Freud, "Her şey sekstir" dedikten sonra, Einstein, "Her şey görecedir" deyivermişti. İrfan'ın Amerika'da öğrenmiş olduğu bu entelektüel fıkra masada deminki kadar büyük bir kahkaha patlamasına yol açmadıysa da beğeniyle karşılandı.

Zaten fıkra anlatmayı beceremez ve insanları güldürmek için gerekli vurguları yerli yerinde yapamazdı. Taklit yeteneği de yoktu.

Masadakiler, tadı damaklarında kalan Kürt fıkralarına döndüler.

İrfan tekrar Kazancakis'in sözünü düşündü: "Işık İyonya'da şehevidir."

Gerçi İstanbul, İyonya sayılmazdı ama aynı kültürü paylaşıyorlardı. Bu toplumun itici gücü, davranışlarını belirleyen temel güdü, bastırılmış cinsellikti. Sesinde ve tavırlarında cinsel çağrışımları olan şarkıcılar baş tacı ediliyor, halk gösteri dünyasında sadece cinsel kimliklerini öne çıkaran insanları beğeniyordu. Müzikhollerde assolist denen erkek şarkıcıların hepsinin eşcinsel olması rastlantı değildi herhalde. Bunlardan birinin ameliyatla kadın olması ve bu işlem sonucunda halkın ona duyduğu sevginin artması da ancak bununla açıklanabilirdi. XVII. yüzyılın büyük Osmanlı vakanüvisi Naimâ, köçek denen genç oğlanların saçlarını uzatarak, göğüslerini açıkta bırakan giysiler giyerek, kıvırıp raks ederek şarkılar söylediklerini, bunları seyredenlerin kendinden geçtiğini anlatıyordu. Aynı şeyler şimdi de oluyordu. Pop müziğine oryantal ritimler katan oğlan şarkıcılar yine aynı

giysilerle, kadınca kıvırıyorlardı vücutlarını ve toplum bunlara bayılıyordu. Geçenlerde halk arasında yapılan bir anket-te, yılın erkek şarkıcısı olarak bir eşcinsel, yılın kadın şarkıcısı olarak da cinsiyet değiştirerek kadın olan bir erkek seçilmişti. Profesör'ün incelediği bahnameler ve Mercümek Ahmed'in kitapları Osmanlı'daki yaygın erkek eşcinselliğini, hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde anlatıyordu. Ünü dünyayı tutmuş Türk hamamlarında çalışan Anadolulu tellaklar için nice büyük paşa, bey varsa, atlı arabalarıyla gelip sıraya giriyorlardı. Bu tellaklar, zengin müşteriyi keseledikten sonra bol sıcak su ve sabunlu liflerle yıkarken öyle ustaca bir hava yaratıyordu ki iş kendiliğinden o noktalara kayıyordu. Eski kitaplar, bu işin yazılı olmayan kurallarını, hatta tariflerini açıklıyordu.

Profesör, bu konuda çok okuduğu ve Türkiye toplumunun cinsel kodlarını çözmek istediği için birkaç makale yayımlamış ama her zaman olduğu gibi üniversitedeki meslektaşlarından epey darbe yemişti. Bir akrep üretme çiftliği olan üniversitede, herkes birbirine ölümüne düşmandı zaten. Yeminli düşmanları, bu konuda yazdığı makalelerin aşırma fikirlerle dolu olduğunu söylüyorlardı. Daha önce bunlar tekrar tekrar yazılmış, hatta kitap haline gelmişti. Esas konusu tarih olmayan bir sosyolog, nasıl olur da bu basmakalıp bilgileri tekrarlamayı bilimsellikle bağdaştırabilirdi! İşte yine o kutsal sözcük çıkıyordu ortaya: bilimsellik. Ara sıra kendisinin de yaptığı gibi, Türkiye'de herhangi bir düşünceyi savunabilmek için cümlenin başına, "bilimsel olarak" klişesini yerleştirmek gerekiyordu. "Bilimsel olarak" diye açıklanmayan görüşlerin hiçbir değeri yoktu bu toplumda. Ama bunu yapabilmek için de, kişinin adının önünde Profesör Dr. ya da Doçent Dr. gibi bir sıfatının olması gerekliydi. Bu yüzden, tekkeyi bekleyen çorbayı içer misali, üniversitede belli bir yıl geçiren herkesin unvan sahibi olduğu bu ülkede "Profesör"den geçilmi-

yordu. İrfan Kurudal bir televizyon programında bu konuyu ele almış ve "Anadilini telaffuz etmekten âciz, son derece cahil profesörler"den söz etmek gafletinde bulunmuştu. Nâzım Hikmet'in Afrikalı Taranta Babu'ya yazdığı şiirde kullandığı, "Sen ki cahilsin herhangi bir hukuk-u düvel profesörü kadar" dizesini eklemeyi de unutmamıştı. Bunun üzerine kızılca kıyamet kopmuştu tabii. Kendisinin ne sahtekârlığı kalmıştı, ne ondan bundan aşırdığı fikirlerle makale yayımlaması, ne zengin karı parasıyla yaşaması, ne reklam şirketi sahibi kayınbiraderi sayesinde beleşten para kazanması.

Bazı günler üniversitedeki küçük odasında oturuyor, çok da uzun olmayan ömründe nasıl bu kadar düşman edinebilmiş olduğuna şaşıyordu. Bu kadar nefreti hak etmek için ne yaptığını da bilemiyordu ama kendi kendine acıma seansları olarak geçen bu saatlerden sonra, belki bininci kez sorunun sadece kendisiyle ilgili olmadığını, bu ülkede herkesin birbirinden nefret ettiğini düşünüyordu. Askerler sivillerden, siviller askerlerden, havacılar karacılardan, karacılar denizcilerden, mülkiyeliler hukukçulardan, işadamları siyasetçilerden, siyasetçiler işadamlarından nefret ediyor, medyada ise herkes birbirinin kanına ekmek doğruyordu. Gazete köşelerinde her gün ağza alınmaz küfürlerin yayımlandığı tek ülkeydi burası. Aydınlar ise bir başka âlemdi. Sürekli gittikleri meyhanelerdeki nefret atmosferi sanki elle tutulur hale gelir, adı herhangi bir nedenle geçen herkes manevi neşterlerle kesilip biçilirdi. Alay ve nefret iç içeydi bu konuşmalarda.

Aslında Profesör bir ay öncesine kadar bunların hiçbirine aldırmıyordu. Daha doğrusu böyle bir ortamda yaşamak doğal görünüyordu gözüne. Başarılı olmak, her zaman kıskançlık çekerdi; mesele bu kadar basitti işte. Ne var ki son aylarda bu ortam onu boğuyor, o lokanta senin bu lokanta benim dolaşmalar canına tak dedirtiyor, İstanbul tarzı denen, o sözüm ona elit ama aslında canavarlık abidesi haline gelmiş

olan yaşam biçiminden boğulacak kadar sıkılıyor ve kendini de diğerleri gibi değersiz hissediyordu. Sürekli patinaj yaptığı duygusu çöreklenmişti içine. Hiçbir işe yaramayan, geveze, değersiz ve korkak bir adam olarak görüyordu kendini. Eskiden hiç aldırmadığı, hatta kıskançlık gösterilerinin kendi başarısının birer kanıtı olduğunu düşündüğü düşmanları canını daha çok yakıyorlardı şimdi. Belki de haklı olduklarını düşünüyordu. Kendisi de en az onlar kadar değersiz, ilkesiz, ucuz, olduğundan fazla görünmeye çalışan, kibirli ve korkak bir sıçandı.

Eskiden onu çok eğlendiren yurtdışı toplantılarında da garip bir iç burukluğuna kapılıyor ve bir köşeye çekilip etrafı seyretmeyi yeğliyordu. Çeşitli ülkelerden bilim adamlarıyla bir araya geldiğinde konuşmayı bir süre götürebiliyor ama iş Latince ya da Eski Yunanca kavramlara dayanınca susmak zorunda kalıyordu. Çünkü bu kökten gelmiyordu. Toplantılara katılan Arap aydınlarıyla da anlaşamıyordu; çünkü Doğu dünyasından da gelmiyordu. Dolayısıyla Latince, Yunanca ve Arapçanın, birbiriyle ilişkili, yüzyıllar içinde geliştirdiği ortak felsefi ve bilimsel terminolojiden yoksundu. Kelimesi olmayan kavramları yok sayıp hep beylik klişeleri tekrarlayan, gündelik, sığ ve köksüz bir kültür ortamından geliyor olmanın acısını hissediyordu Profesör. Bütün kök kültürlerle biraz ilişkisi vardı ama bu "biraz", kendisine sağlam ve güvenli bir temel oluşturmasına yetmiyordu işte.

Geceleri göğsüne çöreklenen korku ve ağlama krizleriyle başlayan dönem, ağırlaşarak devam ediyor, o, bütün benliğiyle "ben" kavramına yabancılaştığını hissediyordu. Bu "ben"den kurtulmalıydı. Kendisi için çizilmiş olan yazgıyı değiştirmenin bir yolunu bulmalıydı. İçine bir gün ansızın bir tohum gibi düşen ve giderek büyüyen ölüm düşüncesini yenmesi gerekiyordu ama bunu kendisine bir tabut olarak görünen, yazgısını simgeleyen o evde, o eşyalar arasında, o üni-

versite odasında yapamayacağını biliyordu. Uyuyan Endymion gibi kendi kaderini kendisi belirlemeliydi ve bu kader sonsuza kadar uyumak olmamalıydı.

Yüreği daralır ve içinden bin bir türlü çılgınlık yapmak gelirken uslu uslu oturmak, toplumda saygın bir hoca ve koca rolü oynamak, artık kazanamayacağı, devam edemeyeceği bir yük haline gelmişti.

Yıllar önce Dostoyevski'nin, en büyük düşmanı Turgenyev'in evine gidip ona bir itirafta bulunmak istediğini okuduğu zaman çok şaşırdığını hatırlıyordu. Turgenyev de çok şaşırmıştı bu hiç beklemediği ziyarete. Dostoyevski ona, "Ben bir banyo küvetinde dokuz yaşında bir kız çocuğunu iğfal ettim" diye bağırmış, arkasını dönüp yürümüştü. Hayretler içindeki Turgenyev, "İyi ama, bunu bana niye anlatıyorsunuz?" diye sorduğu zaman da arkasını dönmeden şu cevabı vermişti: "Sizi ne kadar küçük gördüğümü anlamanız için."

İşte bu harika bir şeydi; ancak yürekli bir adamın başarabileceği bir mucizeydi. Doğrusu kendisi de Dostoyevski gibi davranıp düşmanlarına böyle ziyaretler yapmak isterdi ama dehşet içinde kavrıyordu ki değil anlatabileceği, Dostoyevski gibi uydurabileceği bir günahı bile yoktu. Son derece başarılı sayılan yaşamı, aslında koskoca bir hiçti; sıfıra sıfır elde var sıfır! Boktan bir adamdı kendisi, çevresi de boktandı; İstanbul da, o lokantalar da, sokaklarında vahşi köpek sürüleri dolaşan, dilencilerle martıların dadandığı çöp dağlarının biriken metan gazından patladığı, geceleri küçük çocukların satıldığı, sivri topuklu travestilerin taksi şoförlerinin kafasını deldiği, cinayet, cehalet, pislik ve görgüsüzlük dolu bu şehir de boktandı; üstelik sadece Haliç değil, Boğaz kıyıları da bok kokmaya başlamıştı. Ve bu kokan semtlerdeki lüks lokantaların, yüzlerce dolar ödenerek kalkılan masalarına dizilmiş carpacciolar, pestolar, saşimiler ve bu yabancı isimli yemekleri yediği zaman kendini elit hisseden insanlar, yani çevresi

fena halde içini daraltmaya başlamıştı. Daha bir ay öncesine kadar kendisine mucizeler şehri gibi görünen İstanbul'a ve o özenti elit yaşama daha fazla dayanamayacağını hissediyor, bu durumu gerçekten sevdiği karısına nasıl anlatabileceğini düşünüyordu. İşi çok zordu doğrusu. Aysel'e bunları söylese, "Bir geziye çıkalım şekerim; mademki bunaldın, bir yerlere gidelim" deyiverirdi. Ya da, "İstemiyorsan başka lokantalar bulalım!" gibi kestirme bir çözüm de ortaya koyması mümkündü. Herkes ve her şey süratle değersizleşiyordu.

Kavafis'in yaşadığı şehri görmek için yelken açan Hidayet'i düşündü yine. Kendisi İstanbul'a okumaya gönderilirken, böyle bir yaşamı reddederek denize açılan Hidayet belki de yaşamındaki en değerli anıydı.

"İstanbul'a, okula gidip de ne yapacağım!" demişti Hidayet. Pasaport İskelesi'ndeki bir kahvede oturup günbatımının körfezi, Homeros'un dediği gibi "şarap rengi deniz"e çevirmesini izleyip soğuk Tekel biralarını yudumluyorlardı. "Böyle bir hayat bana göre değil. Önceden çizilmiş, kısıtlı, boktan hayatlar. Ben hayattan başka şeyler bekliyorum."

Bunun üzerine, "Ne bekliyorsun?" diye sormuştu İrfan.

"Bilmiyorum" demişti Hidayet. "Zaten işin güzel tarafı da bu değil mi! Hayatın karşıma ne çıkaracağını bilmiyorum."

Birkaç gün sonra da o uyduruk, tekne bile denmesi zor yelkenliyle ufuk çizgisinde gözden yitip gidivermişti. Rüzgâr belki Girit'e atardı onu, belki bir fırtınayla sürüklenerek bilmediği kıyılara vururdu, belki de kaybolur giderdi; kim bilir!

Profesör, içindeki Hidayet hasretinin büyüdüğünü fark etti.

Cemal'in sırrı

Bölgeye alışkın olmayan gözlerin, uzaktan bakınca orada bir köy olduğunu anlaması mümkün değildi. Dağın yamacına kurulmuş ve topraktan yapıldığı için rengi kıraç araziden ayırt edilemeyen tek katlı evleri, ancak çok yakınına geldiğiniz zaman görebiliyordunuz. İnsanların yaşadığını gösterecek bir ağaç, bir dere, bir çeşme de görünmüyordu hiç. Her şey kar altında kalmıştı.

Cemal'in timi köye girdiği zaman, ortada bir tek canlıya rastlayamadılar. Evlerin damlarında kar birikmişti. Bacalardan duman tütmüyordu. Ortalıkta ne bir insan görülüyordu ne de bir hayvan. Cemal bu hale alışmıştı artık. Çarpışma bölgesinde kalmış olan Kürt köyleri PKK ile ordu arasında eziliyor ve çaresizlikten ne yapacağını bilmeden, evlere saklanarak zaman kazanmaya çalışıyorlardı. Bir gece önce birkaç teröristin o köye uğradığı ihbar edilmişti. Gündüz vakti çoktan gitmiş olacaklardı ama Cemal'in timinin görevi o köyü boşaltıp militanların barınacakları bir mekân durumundan çıkarmak için evleri yıkıp ateşe vermekti. Dağlardaki ormanlar da bu yüzden yakılmıştı zaten. Teröristler ormanlara girip gözden kaybolmasın diye yakılmadık orman bırakılmamıştı. Cemal yakılan köylerin de binlerce olduğunu duyuyordu. Kendisi en az yirmi köyün yakılışına katılmıştı ve bu görüntülere alışmıştı artık; kanıksamıştı.

Bu köyde de aynı şeyler yaşandı; evlerinden çıkarılan in-

sanlar bir karakola dönüştürülen okulda sorgulandılar. Militanlar hakkında zorla bilgi toplama gayretleri, ağlayan bağıran kadınların bağırlarını yırtmaları, itaat etmedikleri için herkesin önünde çırılçıplak soyulan erkeklerin utancı, sert ve sivri taşlar üstünde yalınayak yürümeye zorlananlar, yüzbaşının "Yarım saate kadar köyü boşaltın!" talimatı, boşa giden yalvarıp yakarmalar, dün akşam PKK'lıların da onları dövdüğünü söyleyerek kendini acındırma çabaları, komutanın herkesin silahını teslim etmesi emri karşısında inatla susarak hiçbir şey söylemeyen köylüler... Cemal bunların hepsine alışıktı. Emri veren komutan da, Cemal ve arkadaşları da biliyorlardı ki hiç kimse silahını teslim etmeyecekti. Bugüne kadar askerlere, köyün dışında bir yerde toprağa gömdüğü silahın yerini söyleyen bir köylüye rastlanmamıştı.

Cemal iyiden iyiye kanaat getirmişti ki bu insanların üç önemli şeyi vardı: Silahı, katırı ve hayaları. Silahlarını teslim etmiyor, geçim kaynağı olan katırlarını gözleri gibi koruyor ve dayak yerken, "Aman komtani, hayalarıma vurma!" diye yalvarıyorlardı. Herhalde başlarına bir iş gelir de erkeklikleri elden gider diye korkuyorlardı. Cemal timde Kürtçe bilen tek asker olarak, köylülerin kendi aralarındaki konuşmalarını zor da olsa anlayabiliyordu. Çünkü kendisinin Memo'dan öğrendiği kırık dökük Kürtçe, bütün şiveleri kavramasına yetmese de, yine de iyi kötü bir şeyler çıkarabiliyordu. Kadınlar ağlayarak birkaç parça eşyayı karın üstüne çıkarıyor, çocuklar bohçalar taşıyor ve erkekler de korkunç bir çaresizliğin pençesinde yalvarıp duruyorlardı. Köylülere, "Nereye isterlerse oraya gitmeleri" söyleniyordu. Çoğu yollara düşüyor; bazıları Diyarbakır'daki akrabalarının yanına, bazıları İstanbul'a, İzmir'e, Antalya'ya, Adana'ya, Mersin'e göç ediyordu. Maksat o bölgeyi insandan arındırarak, PKK'nın saklanabileceği, yiyecek bulabileceği köyleri yok etmekti.

Cemal telsizde duyduğu sesi düşünüp duruyordu ve bel-

ki Memo'nun da geceyi o köyde geçirmiş olabileceği aklına gelince, en yakın arkadaşına onca yakın ve onca uzak olmanın tuhaf duygusunu daha fazla taşıyamayacağını anlıyordu. Memo'yu düşündüğü zaman, bu savaş da kasabadaki müsamereler gibi bir şaka izlenimi uyandırıyordu ama başının üzerinden vızır vızır geçen Kalaşnikof mermileri ve roketlerin içine saldığı derin ürperti bu şaka duygusunu bir anda silip atmaya yetiyordu. İlk zamanlar Memo'yu hep eski haliyle aklına getiriyordu; bostandan kopardıkları kavunlarla karpuzları nehirdeki sazlıklar arasında soğutmaları, torla tuttukları balıkları tenekede kızartmaları, erkekliğe adım atan arkadaşlarının içtiği kaçak rakı ve kendisinin şeyh babasının korkusundan menfur içkiye elini bile sürememesi, arkadaşlarının alayları ve eşeğin kuyruğuna nasıl taş bağlayıp da ilişkiye girdiklerini ballandıra ballandıra anlatmaları, Cemal'in duyduğu dehşetli utanç ve suçluluk duygusuyla dalga geçmeleri, her türlü ayrıntıyla süslene süslene dünyanın en şehvetli hikâyesi haline dönüşen Saf Gelin maceraları ve kendisinin bütün bu cinsel tahrikler karşısında eli kolu bağlı kalarak ve "istimna" yaparsa en büyük günaha gireceğini, kör olacağını söyleyen şeyh babasının korkusuyla her gece rüyasına giren hain şeytanın aldatmalarına açık yaşaması.

Bunlar, savaştan önceki masum kasabanın delikanlı sırlarıydı ama zamanla mayınlar, Kalaşnikoflar, pusular ve kopan, parçalanan, naylon torbalara doldurulan arkadaş cesetleri hepsini silip süpürmeye başlamıştı. Kasabada bir arada yaşadıkları dönem sanki akla en aykırı düşlerden biriydi ve hiç olmamıştı.

İşin garibi, kurtuluş törenlerinde Memo'nun Türk askeri, kendisinin de Rus askeri rolünü oynamalarıydı. Şimdi roller değişmiş, Cemal Türk askeri, Memo ise Kürt gerillası olmuştu.

Her gece telsizden Memo'nun kendilerine teslim olmalarını söyleyen gevrek sesini ve gerilla arkadaşlarıyla Kürtçe

haberleşmesini dinliyor ama kimseye ağzını açıp da bir kelime söylemiyordu. Aslında arkadaşları ve kendisi ölüm tehdidi altındayken bu sırrı saklamak Cemal'e çok ağır geliyordu. Telsizden duyulan sesi tanıdığı halde, hiçbir şey olmamış gibi rol yapmak kolay değildi doğrusu. Zaten bu yüzden bir gece ranzasının alt bölümünde yatan ve askerlikten sonra da birbirlerini arayıp bulma yemini ettikleri sırdaşı Selahattin'e bu sırrı açmış, koğuşta fısıl fısıl, o sesin kime ait olduğunu bildiğini söylemişti. Ondan daha akıllı olduğuna inandığı Selahattin bunun üzerine, "Ağzını açma! Çünkü bu iş seni zora sokar!" demiş, Cemal de onun öğüdünü dinlemişti. Selahattin, Rizeli bir ailenin çocuğuydu ve bütün Karadenizliler gibi onun burnu da, daha ilk bakışta nereli olduğunu ele veren irilikteydi. Zaten asker arkadaşlarının çoğu Batı'dan veya Karadeniz'den geliyorlardı. Aralarında Trakyalı, Egeli olan çoktu. Cemal gibi Doğu illerinden gelen pek enderdi. Selahattin ona İstanbul'u anlatıyor, balık halindeki dükkânlarından, Sarıyer'deki amcalarının balıkçı teknelerinden, Ege'deki balık çiftliklerinden söz ediyordu. Bütün bunlar bir rüya gibi geliyordu Cemal'e.

Selahattin de dinine çok düşkün olduğu için fırsat bulabildiklerinde birlikte nafile namazı kılıyor, ramazanda oruç tutuyorlardı. Cemal'in babasının şeyh olması, Selahattin'in ona ayrı bir saygı duymasına yol açmıştı. Kendilerinin Uşşaki tarikatına mensup olduğunu söylüyor, durmadan babası hakkında sorguya çekiyordu onu ama Cemal'in anlattıkları Selahattin'in aklına pek yatmıyordu. Bir kere, onca meraklı olmasına ve sekiz yıl Kuran kursuna gitmesine rağmen, Cemal'in babasının şeyhi olduğu Cemaliye tarikatını hiç duymamıştı. Cemal babasının Türkçe, Arapça, Farsça kelimeler kullanarak anlattıklarından kaptığı kadarıyla bu tarikatın, Allah'ın gül cemalinin, dünyanın her ahvalinde tezahür ettiği ilkesine dayandığını aktarıyor ama

bu, din konularını iyi bilen Selahattin'e hiç de inandırıcı gelmiyor, Cemal'in babasının Anadolu'yu saran sahte şeyhlerden biri olmasından kuşkulanıyordu.

Köy tamamen boşaltıldıktan sonra evlere girip arama yaptılar. Tahmin ettikleri gibi bir şey çıkmadı. Sonra benzin dökerek evleri ateşe verdiler. Köy cayır cayır yanarken kadınların feryadı gökyüzünü tuttu. Gözlerinin önünde evlerini, eşyalarını çıra gibi tutuşturan ateş, sanki onların bir de yüreklerini yakıyordu. Ürküp kaçmamaları için katırlarının yularından tutmuş erkekler ağlamıyor ama gözbebeklerine oturan müthiş bir hınçla seyrediyorlardı yanan köyü.

Eskiden olsa, Cemal böyle şeylere müthiş üzülür, en azından evini yitiren insanların acılarını paylaşmayı, onları biraz teselli etmeyi düşünürdü ama askerlikte geçen uzun aylar boyunca öyle çok acı görmüştü ki kılı kıpırdamıyordu artık. Köy yakmalar ise gördüğü diğer olaylar yanında çocuk oyuncağı gibi kalıyordu. Daha iki hafta önce öğretmen bir karı-kocanın kararmış cesetlerini görmüştü. Yirmili yaşlarını sürmekte olan öğretmen çifti PKK militanları minibüsten indirip kurşuna dizmişlerdi ve Cemal hayretle iki genç gövdenin simsiyah olduğunu görmüştü; yüzleri bile kararmıştı.

Bu dağlar korkunçtu ve telsizden kendilerine seslenen Memo, "dağların ve gecelerin hâkimi" olduklarını söylüyordu durmadan. Doğrusu dağları, mağaraları, kovukları daha iyi biliyor, bölgedeki Kürt halkıyla daha yakın ilişki kuruyor, hayvanları bile kendilerinden daha iyi tanıyorlardı. Cemal bir köye yaklaştıkları zaman köpeklerin kendilerine deli gibi saldırdıklarını, yeri göğü birbirine katarak havladıklarını görüyordu; bu yüzden birkaç Karabaş'ı vurmak zorunda bile kalmışlardı. Oysa aynı köylere gerillalar sızdığında, gece karanlığında hiçbir köpek havlayıp da haber vermiyordu. Uzun süre bu işin sırrını çözmeye çalıştılar. Sonunda bir gün, Kürt köylülerin köpeklere seslenişini duydu Cemal. Kendileri,

"Hoşt!" falan gibi Türkçede kullanılan sözleri söylüyorlardı ama Kürtler gırtlaktan acayip bir ses çıkararak, bu sesle köpekleri susturuyorlardı. Cemal o sesi taklit etmeye çok çalıştı ama biraz Kürtçe bilmesine rağmen kesinlikle beceremedi. Bu yüzden, diğer askerler gibi hiçbir köpekle iletişim kuramadı.

Katırlarla da durum aynıydı. Köylüler, onun hiçbir zaman taklit edemeyeceği garip sesler çıkararak katırları yönlendiriyor, sanki onlarla konuşuyorlardı ama geçenlerde bir köylünün bunu başaramadığını görmüştü Cemal. Bir dere yatağına pusu atmışlardı. Önlerinde mayınlı bir arazi uzanıyordu. Arazinin öbür tarafından bir köylünün katırıyla mayınlara doğru yaklaştığını gördüler. Adamı uyarsalar pusu berbat olacak, uyarmasalar adam dosdoğru mayının içine düşecekti. Ancak patlama sesi daha çok duyulacaktı. Bu yüzden köylüye bağırıp, "Yaklaşma, mayın var!" dediler. Köylü durmuş ama şaşkınlıktan olacak, kalın mayınlı arazide bir koşu tutturmuş, kendilerine doğru geliyordu. Köylü bin bir ses çıkararak katırı durdurmaya çalıştı, başaramayınca kendini tutamayıp katırın arkasından mayınlı araziye doğru koştu. Cemal katırın, onca mayın arasından geçtikten sonra, tam kendilerine yaklaşırken bir patlamayla havaya uçtuğunu gördü, ön iki ayağı kopan katırı sevabına öldürmek de Selahattin'e düşmüştü. Köylü ölen katırının başında epeyce gözyaşı döktü. Artık hayatının mahvolduğunu söylüyor, ağıt yakıyordu.

Cemal, Memo'nun tepecilerden biri olduğunu tahmin ediyordu. Çünkü eskiden beri çok keskin nişancıydı.

Memo'nun sesini ilk duyduğu zamanlardaki sıcaklık kalmamıştı içinde artık. Tertipleri teker teker şehit düştüğü zaman, bu acının tek sorumlusu olarak Memo'yu görüyor, kendisini de her an öldürebilecek olan bu tepeciden nefret ediyordu. Gece nöbet tutarken bile her an Memo'nun attığı bir kurşunun ciğerini delebileceğini düşünüyordu. Kendisi

Memo'yu görecek olsa gözünü kırpmadan öldürür; bu devlet millet düşmanından, kucağında şehit düşen, kolu bacağı kopan tertiplerinin öcünü alırdı.

Cayır cayır yanan köyün harareti yüzlerine vururken çaresiz kalan köylülerin hüzün içinde uzaklaşmaya başladığını fark etti Cemal. Katırlarına yükledikleri kilimleri, bohçaları ve çocuklarıyla yavaş yavaş uzaklaşıyorlardı.

Yatalak bir ihtiyarın yüzbaşıya yalvardığı duyuldu: "Ayaklarım tutmiir kumtani! Ben nere gidem?" Zar zor konuştuğu Türkçeyle derdini anlatmaya çalışan beyaz sakallı yaşlı adamın gözleri derinlere kaçmıştı. Yanında, dokuz on yaşlarında gösteren kavruk bir oğlan çocuğu duruyordu. Bir süre sonra anlaşıldı ki yaşlı adamın, küçük torunundan başka kimsesi yok. Bütün ailesi öldürülmüş; köyün dışındaki bir evde yedi koyun, üç keçiyle yaşıyor ve geçinmeye çalışıyor. Yaşlı adam kanlı yaş döküyor, yüzbaşıya, hayvanlarıyla birlikte orada kalmalarına izin vermesi için yalvarıyordu. Yüzbaşı baktı ki çare yok, kötürüm adamı başka yere götürmek çok zor, "Peki kalın!" deyiverdi. Cemal bu izin üzerine çocuğun gözlerinde parlayıveren sevinci gördü. Kavruk yüzünde daha da büyük duran iri kara gözleri vardı çocuğun; güldüğü zaman iki yanağında gamzeler oluşuyordu. Yüzüne vuran alevlerin kızıllığında bile gülüyordu çocuk. Çünkü köyün dışında olduğu için bir tek kendi evlerine dokunulmamış ve dedesiyle birlikte kalmasına izin verilmişti. Herhalde koyun keçi güttüğü o tepelerden ayrılmak istemiyordu. Ne kentleri hayal edebiliyordu ne de dağların ötesini.

Cemal kendisini de şaşırtan bir hareketle cebinden çıkardığı bozuk paraları çocuğun avucuna koydu, sonra da başını sertçe okşadı. Bu arada kimsenin görmemesine özen göstermiş ve oğlanın şımarmaması için kaşlarını çatmayı da ihmal etmemişti. Çocuk kendisine minnetle bakıyordu.

O akşam yakındaki karakollarına döndüklerinde Cemal'i

çok heyecanlandıran bir şey olmuş, telsizde Memo'nun gevrek sesinin, "TC askerlerine" epey bir sövüp saydıktan sonra, kendi aralarındaki haberleşme olarak Kürtçe, "Ez diçim ba Nuh Nebi" dediğini duymuştu. Aslında bu söz, onca laf kalabalığı arasında hiçbir şey anlatmayabilirdi. Memo Kürtçe, "Nuh Peygamber'in yanına gidiyorum" diyordu ama Cemal onun eski şakalarından biliyordu ki Memo kasıtlı olarak Nuh Nebi adını anıyor ve bununla Cudi Dağı'nı kastediyor.

Çünkü o yörelerde, Nuh'un gemisinin Cudi Dağı'nda olduğuna dair kesin bir inanç vardı ve göl kıyısındaki aylak saatlerinde Memo, bir gün Cudi'ye gidip her yeri karış karış arayarak Nuh'un gemisini bulmak hayalinden çok söz etmişti.

Demek ki tepeciler günlerdir bulundukları ve üstlerine ateş yağdırdıkları karlı zirveyi terk ederek Cudi Dağı'na doğru çekiliyorlardı. Askerler ise tepeden Cudi Dağı'na giden geçidi, yaşadıkları karakol kadar iyi tanıyorlardı; her taşını, her kayasını biliyorlardı.

Yemekten sonra Cemal, yüzbaşısına, "Size önemli bir şey söyleyeceğim komutanım!" dedi.

Heyecandan yüzü al al olmuştu.

Horozlar niye ötmüyor?

Herkesin tanık olup kuşaktan kuşağa aktardığı mucizeleri görmek için Tanrı'ya ve Meryem Ana'ya öyle çok yalvarıp yakarmıştı ki, sonunda izbenin kapısı gıcırdayarak açılıp da içeriye yılan gözlü Döne yerine, Gülizar Ebe girince küçük Meryem dualarının kabul olduğunu sanıp ani bir sevinç dalgasına kapıldı. Sevgili ebesi hiçbir zaman başından çıkarmadığı beyaz tülbendi, güleç, sevecen gözleri ve maharetli elleriyle karşısındaydı işte. Kapıyı açık bıraktığı için izbeye gün ışığı dolmuştu.

O kadar uzun zamandır ebelik yapıyordu ki kasabada belli bir yaşın altında olan herkesi o doğurtmuş sayılırdı. Bu yüzden gençlerin hepsi onun çocuğu gibiydi.

Meryem'in hayatındaki rolü ise hepsinden önemliydi; çünkü kız doğarken boynuna kordon dolanmış ve bu bir buçuk kiloluk küçük et parçası nefes almadan dünyaya gelmişti. O mosmor bebeğin boynundan kordonu çıkararak, yapay solunumla ciğerlerine ilk nefesi çekmesini sağlayan ise Gülizar Ebe'nin gün görmüş elleri olmuştu. Anası kurtulamamıştı ama ebesi, öldü gözüyle bakılan bebeği diriltmeyi başarmıştı. Ölüm aklına geldiği zaman Meryem'in, "Ben zaten bir kere öldüm!" diye düşünmesinin sebebi buydu. Evde kendisine hep böyle takılırlardı: "Bu kız zaten ölü doğdu, bir daha ölmez!"

Meryem onca sıkıntılı günün, korkunun ve yalnızlığın ardından, kendisini ebenin merhametli kollarına fırlattı,

boynuna sarılıp sakız gibi tülbendinin kokusunu içine çekerek ağlamaya başladı. "Bana çok kötü şeyler yapıyorlar bibi!" diyordu bir yandan da. (Çocuklar ona, hala anlamında bibi derdi.) "Kendi canıma kıymamı istiyorlar."

"Biliyorum kızım" dedi Gülizar Ebe, "sakın böyle bir şey yapma!"

Sonra kadın olmanın zorluklarından, her kadının geçtiği dikenli yollardan, zaten kadersiz yaratıldıklarından dem vurdu ve arada bir, "Kadınlık batsın!" diye tekrarlayan uzun bir ağıda başladı. "Bak" dedi, "adını taşıdığın mübarek Meryem Ana bile ne çileler çekti."

Meryem bunun ne olduğunu sorunca da, "Oğlunu öldürdüler!" dedi, "Bilmiyor musun?"

"Biliyorum!" dedi Meryem.

"Fatıma anamızın da çocuklarını öldürdüler; peygamber efendimizin torunlarını."

"Onu da biliyorum" dedi Meryem, "Kerbela'da."

"Bak güzel kızım" diye saçını okşadı Gülizar Ebe. "Ben buraya bin bir güçlükle geldim. Seni kimseye göstermiyorlar. Günlerdir yalvarıp yakarıyorum, ancak izin alabildim. Babanın yüreği yumuşar gibi oluyor ama amcan Nuh diyor peygamber demiyor. Beni iyi dinle; bu son fırsatımız olabilir, bir daha izin alıp da buraya seni görmeye gelemem. Kasabada herkes senin için üzülüyor. Seni mezarlığın orada, toz toprak içinde yaralı kuşlar gibi çırpınırken bulduklarından beri üzülüyorlar."

Gerçekten de Meryem'i orada bulmuşlardı; kasabanın girişindeki mezarlığa yakın, yol kenarında. Yüzünü ve kollarını dallar, çalılar çizmişti, bacakları kana bulanmıştı, başörtüsü sıyrılıp bir yere düşmüştü; toz toprak içinde debeleniyor, korkunç çığlıklar atıyor, elleri ayaklarıyla havayı dövüyordu. Onu bu durumda gören delikanlılar kızı cin çarptığını sanmışlar, sonra onu tanıyınca kollarına girip evine gö-

türmüşlerdi. Kız onların kollarında da rahat durmuyor, tekme atıyor, çırpınıyor, kimi zaman ayılıp sonra ardından bayılarak yere yığılıyordu. Yaralı bereli kızı evine götürmek için tozlu sokaklarda sürüklemeleri ve kasabanın çarşısından geçirmeleri gerekmişti; bu sırada herkes çıkmış, onları seyrediyordu.

Eve getirildikten sonra iki gün kendini bilmeden yatmış, ateşler içinde sayıklamış, muayene için çağrılan Gülizar Ebe'nin şaşmaz bilgisiyle tecavüze uğradığı ve o gün haşin bir biçimde kızlığının bozulduğu kesinleşmişti. Gülizar Ebe ateşini düşürmek için alnına sürekli olarak sirkeli bez koymuş, sırtına cam bardaklarla kupa çekmiş, göğsünü tentürdiyotla kafes biçiminde boyamıştı. Kızı ayıltmak için durmadan tuzruhu koklatmıştı. Sonunda Meryem kendine gelir gibi olmuş, o gün aile meclisinin kararıyla bu izbeye atılmıştı.

Gülizar Ebe, "Kasabada birçok hatırlı kişi seni kurtarmaya çalışıyor" dedi. "Amcanla görüşüyor, ona senin bu işte bir suçun olmadığını, bu ileri çağda eski törelerin terk edilmesi gerektiğini söylüyorlar. Herkes seni kurtarmak istiyor."

Meryem, "Canıma kıymamı beklemiyorlar mı?" diye sordu.

Bunun üzerine Gülizar Ebe bir süre düşündü ve "Onlar da var elbette!" dedi, "Ama en azından bazı kişiler kurtulman için çabalıyor."

"Daha önce İstanbul'a gönderilen kızlar olmuş" dedi Meryem. "Beni de yollasınlar."

Ebe, "Ah kızım!" dedi bunun üzerine Meryem'in saçlarını okşayarak, "Ah benim kadersiz kızım! İstanbul çare değil ki! En doğrusu babanı ve amcanı ikna edip bu işten kurtulmak. Ama sen bana yardımcı olacaksın, her şeyi olduğu gibi anlatacaksın. Söyle bu melaneti kimler yaptı sana?"

Bu soru üzerine Meryem sustu, gözleri ve yüzü gölgelendi, bakışlarını yere çevirdi ve hiç konuşmadı.

"Söyle kızım" dedi ebesi, "o edepsizin ya da edepsizlerin

adını ver ki seni bu işten kurtarabilelim. Eğer ortaya çıkarlarsa iş onların üstüne döner. Jandarma bu ırz düşmanlarının kemiklerini kırar, dayaktan gebertir, sonra da hepsini hapse atarlar. Ya da ailen bu işi kökten halleder."

Meryem yine inatla susuyor, hiç ağzını açmıyor, sanki nefes almaktan bile korkarak, bir cezbeye tutulmuş gibi öne arkaya sallanmasını sürdürüyordu.

Gülizar Ebe çok dil döktü, kendi kurtuluşunun bu isimleri vermesine bağlı olduğunu anlattı, yalvardı yakardı ama Meryem'in ağzından bir tek kelime alamayınca kızın bu işi yapanları bilmediğini düşündü. Ya başına bir örtü, bir çuval geçirmişler ve yüzlerini göstermeden işlerini bitirmişlerdi ya da kız iyice sersemlediği için, gerçekten hiçbir şey hatırlamıyordu.

Gerçi hatırlasa da faydası olmayacaktı ki. Çünkü Gülizar Ebe, evin reisi olan amcaya bu işi yapanı bulup Meryem'le evlendirmenin en iyi çözüm olduğunu anlatıp diler dökmüştü. Yaşlı bir kadın olduğu için erkeklerle çatır çatır konuşabiliyordu. Ama asık suratlı adam, "Ailemize bir piç girmesiyle bir ırz düşmanı girmesi arasında hiçbir fark yoktur!" diye kestirip atmıştı. "İkisi de olmaz!"

Meryem'e biraz daha yalvardı yakardı ama sonunda anladı ki kızdan tek bir şey bile öğrenmesi mümkün değil; o zaman sözü başka konuya kaydırdı.

"Yavrum" dedi, "o rezilin yaptığı iş yüzünden gebe kalırsan, herkes için çok daha kötü olur. Eğer karnında bir piç taşıdığın anlaşılırsa... Allah korusun! Bu yüzden, eğer hamileysen ki bana göre öyle; düşük yapman için uğraşacağız."

Meryem bu konular açıldığından beri sürdürdüğü tavrı, yani susarak öne arkaya sallanma durumunu bozmadı. Sanki uğradığı saldırıya ve sonuçlarına ilişkin hiçbir şeyi duymuyor, anlamıyordu. Gözlerini izbenin hafifçe ışık sızdıran deliğine dikmiş, bir hayale dalıp gitmişti.

Bunun üzerine Gülizar Ebe, çileli ömrü boyunca duyup öğrendiği bütün bedduaları sıralayarak gül gibi kızın başına bu işi getirenlere ilenmeye başladı. Ellerini göğe doğru açmış, gözlerini yukarı kaldırmış, "İki elleri yanlarına gelesiceler, göt üstü sürünesiceler, şu masumun kanına girdiler" diye uğunuyordu.

Neden sonra kızın kendisine baktığını fark etti. Meryem biraz önceki halinden kurtulmuş, yine gerçek dünyaya dönmüştü.

Yeşil gözlerini Gülizar Ebe'ye dikerek, "Bibi, yıkanmama izin verirler mi acaba?" diye soruyordu. "Saçlarım yapış yapış, üstüm başım pis, bir kova suyla yıkanıversem başka bir şey istemem."

Meryem, izbeye atıldığı günden beri Karınsız Dede gibi olmak istemişti. Bu ulu kişi hiç yemek yemez, dolayısıyla yediklerini dışarı atmak gibi bir dertle de hiç uğraşmazdı. Karınsız Dede'nin helaya gittiğini ya da kırlara çömeliverdiğini gören olmamıştı hiç. Ama o bir ulu kişiydi; kendisinin gücü bu işe yetmiyordu. İçi istemese de Döne gittikten sonra onun bıraktığı yemekten birkaç kaşık almak zorunda kalıyordu. Ama sonra Döne'nin onu bahçeye çıkarması ve donunu sıyırarak karların içine çömelmesini seyretmesi katlanılmaz bir şeydi.

Gülizar Ebe'nin bu işe aklı yatmış olmalı ki dışarı çıktı. Gündüz vakti evde erkekler yoktu ve bu tip işleri kızın teyzesiyle halletmesi gerekiyordu.

Yarım saat sonra bir elinde leğen ve hamamtası, öteki elinde bir kova kaynar suyla izbeye girince Meryem'in içine müthiş bir ferahlık yayıldı. Demek ki teyzesi yıkanmasına izin vermişti.

"Bibi" dedi, "teyzem beni hiç görmeye gelmedi."

Gülizar Ebe, "Gelmez o kâfir!" diye yanıtladı onu.

Aslında ikisi de teyzesinin Meryem'den nefret ettiğini ve

ikizi olan, üstüne titrediği kız kardeşinin onun yüzünden öldüğü fikrini bir türlü kafasından atamadığını biliyordu. Eğer ikiz kardeşi ona Meryem Ana rüyasını anlatmasaydı, çok zor olmasına rağmen, doğumda ölen diğer kadınlar gibi bir talihsizliğe kurban gittiğini kabul edebilirdi. Ama kardeşinin tan yeri ışırken anlattığı o düş, kadının Meryem yüzünden öldüğünün kesin kanıtıydı.

Meryem çocukluğunda teyzesinin ona niye kötü davrandığını, niye onu korkutmak istediğini anlamamış, ancak yaşı ilerleyip aklı başına geldikten sonra kavramıştı durumu. Adının uğursuza çıkmasında teyzesinin çok büyük etkisi olmuştu. Aklı ermeye başladığı günlerden itibaren onu hep suçlayan, aptal olduğunu, günahkâr olduğunu söyleyen, onu uğursuz ilan eden ve yüzüne yılan görmüş gibi bakan teyzesine kendisini beğendirmek için neler yapmamıştı Meryem ama bir türlü onun gözüne girmeyi ve kendini bağışlatmayı başaramamıştı.

Bu arada bibisi onu soyup leğenin içine oturtarak bir çocuk gibi yıkamaya başlamıştı. Meryem'in başından aşağı dökülen kaynar sular ve uzun saçlarını sabunlayan eller, uzun zamandır hissetmediği bir şefkat duygusuyla sarmalamıştı kızı.

Yıkama işi bittikten sonra Gülizar Ebe, kızın soğuktan donmasına fırsat bırakmadan yine dışarı çıkıp geldi ve elindeki peştamala sardı onu. Bir yandan vücudunu ovalayarak kuruturken, bir yandan da, "Şimdi benim dediklerimi yapacak akıllı kızım!" diyordu. "Bu piçi düşüreceğiz. Gözlerinden anladım gebe olduğunu senin."

Meryem, bibisinin bu sözlerini duymuyor gibi davranıyor ama onun baldıran otlarından yaptığı ilacı sürmesine, arkasından kendisine pis kokulu bir şeyler içirmesine hiç ses çıkarmıyordu.

Gülizar Ebe, diğerlerinin yaptığı gibi çocuk düşürmek için tehlikeli işlere girişmez, tavuk teleği ve kurutulmuş patlıcan

sapı gibi cisimlerle kadınların içini dürtmezdi.

Bu işlemler bittikten sonra, aynen çocukken yaptığı gibi Gülizar Ebe'nin dizine yattı Meryem, saçlarını sıvazlayan elin merhametine bıraktı kendini. Bir ara, "Bibi, karnım sökülüyor!" dedi. "Olsun kızım" dedi bibisi, "birazdan geçer."

Meryem uykuya dalmadan önce, "Bibi" dedi, "niye horozlar ötmüyor artık?"

"Horozlar hep öter!" dedi bibisi, "Ama bazı insan duyar, bazısı duymaz."

Meryem, "Ben artık duymuyorum" dedi.

"Sabah olmasını istemiyorsun da ondan" diye yanıtladı onu Gülizar Ebe.

Gece Don Kişot, gündüz Sançó Panza

İrfan o gece hiç gözünü kırpmamış, uyku ilacı almaya gerek duymadan iki katlı evin her köşesini gezerek, kapalı havuzun başındaki hasır koltukta oturup suda kırılan ışıkları seyrederek, çalışma odasındaki evrakları toplayarak sabahı sabah etmişti ve yıllardır ilk kez içine çöreklenmiş olan buz gibi korku rüzgârının esmediğini, soluğunu kesmediğini, yüreğini daraltmadığını hissederek rahatlamıştı. Havuzun başında otururken ertesi günü planlıyordu. Bugün, ömründe ilk kez korkaklıktan ve başkalarının koyduğu kurallara göre yaşıyor olmaktan kurtulma şöleni olacaktı. Deniz dibinde ayakları yosunlara takılıp da soluksuz kalmış, sonra dibe vurduğu bir tekmeyle yukarıya yükselip ışığa ve temiz havaya kavuşmuş bir insan gibi temizlenecek, arınacaktı. Bütün zayıflıklarından, korkularından arınacak, hayatını değiştirmenin o hiçbir şeye benzemeyen zevkini tadacaktı.

Aysel'e henüz bir şey söylememişti; zavallı yukarıda, kendi hayatının da büyük bir değişim arifesinde olduğunu bilmeden sakin, mutlu ve huzurlu uyku dehlizlerinde yüzüyordu.

Sabah üniversiteye gidince ilk işi, bölüm başkanının odasına çıkmak ve yıllardır yarım yamalak selamlaşmak dışında hiçbir ilişkisinin kalmadığı bu iğrenç taşralı herifin suratının ortasına bir yumruk patlatmak olacaktı. Öyle ya, kendisi daha genç, iriyarı, güçlü bir adamdı. Hayatını karartmak için olmadık planları yapan, aleyhinde "fikir hırsızı" de-

dikodularını yayan bu yaşlı ve düşkün herifin ağzının ortasına bir tane patlatmamak için, adına toplum kuralları denen o görünmez Lilliput iplerinin bağlayıcılığından başka ne gibi bir sebep mevcut olabilirdi? Mademki kendisini rahatlatacak bir davranıştı bu, öyleyse yapılmalı ve Lilliput ipleri koparılmalıydı. Hatta kapıyı açık bırakarak, sekreterin gözleri önünde o ihtiraslı ve kirli ağza bir tane patlatılıp, herifin çürük dişlerinden birkaç tanesinin döküldüğü de gösterilmeliydi. Bölüm başkanının, hiç beklemediği bu dayak karşısında önce şaşkınlığa uğrayacağını, sonra muazzam bir korkuya kapılacağını ama bir iki dakika içinde kendisini toplayarak, yara almış egosunu tatmin etmek için arkasından bağırıp çağıracağını, bunu çok pahalıya ödeyeceği kehanetini haykıracağını ve sekretere, "Hemen avukatı ara kızım! Rektörü bağla. Yok, daha önce polise haber ver!" diye art arda talimatlar yağdıracağını adı gibi biliyordu. Bir yandan mendille ağzından akan kanı dindirmeye çalışacak, bir yandan da bu manyak herifin işinin bittiğini, onu hapse attırıp rezil edeceğini düşünerek rahatlamaya çalışacaktı. Üniversitede hemen duyulacaktı bu olay. Basına yansıyacaktı. Yüzlerce telefon aynı anda çalışacak ve arkadaşları, kan kokusu almış kurtlar gibi baldan tatlı dedikodu labirentlerinin sonu gelmez koridorlarında dolaşmaya başlayacaklardı. Bu arada o, Şermin Hanım denen o iğrenç kadının odasına da uğrama fırsatını bulmuş olacaktı tabii. Bölüm başkanı denen dinozorun işini bitirdikten sonra çıkıp Şermin'in dersini verecekti. Ama karanlık havuzun başında kendisini, sudan yansıyan ışığa kaptırmış durumda planlarını hazırlarken Şermin'e ne yapmasını gerektiğini tam olarak bulamıyordu. Aslında o sinirli acuzeye yapılması gereken şey, masasının karşısına geçip onun hayretle açılan gözlerinin önünde doğal ihtiyaçlarından birini pisuvar yerine orada gidermekti. İşte bu kalp krizi geçirtebilirdi kadına. Yapmasına yapardı ama kendisine güvene-

miyordu; kadının bakışlarını ve belki de arkasından bakacak olan sekreterin varlığını hissederek, çalışma masasına bu eylemi yapması mümkün olmayabilirdi. Aslında vazgeçilmeyecek kadar da güzel bir plandı bu. Düşündü taşındı, sonunda çaresini buldu; daha bölüm başkanının odasına gitmeden önce bardak bardak su içer ve kendini zorlayarak beklerse patlayacak hale gelirdi. Bu durumda zaten kendisini Şermin Hanım'ın odasına attığı zaman her şey kendiliğinden hallolur, ona yalnız pantolonunun fermuarını açmak kalırdı. Bu eylemin kadını delirteceğinden emindi; isterik çığlıklar atmaya başlayacak, sekreteri hemen telefonlara sarılacak, bir süre sonra bölüm başkanı da kanayan ağzıyla şenliğe katılacak ve belki bu çılgınlıktan haberdar edilmiş olan rektör de şamatayı görmek için aşağıya inecekti. İşte o sırada kendisinin üniversiteden çıkmış olması gerekiyordu. Demek ki o ana kadar Aysel'e yazacağı mesajı bitirmiş, evraklarını düzenlemiş ve diğer ayrıntıları da halletmiş olmalıydı.

Tahmin edileceği gibi Profesör ertesi gün, düşündüklerinin hiçbirini yapamadığı gibi daha da kötü bir duruma düşürdü kendini. Sabahın ilk ışıklarıyla birlikte gecenin hayalleri dağılıyor, güneş sanki insanları gerçeğe çağıran bir haberciymiş gibi, karanlıkta çok akla yakın ve uygulanabilir gelen şeylerin birer deli saçması olduğunu insanın yüzüne vuruveriyordu. Her insan gibi Profesör de geceleri Don Kişot, gündüzleri ise Sançe Panza'ydı. Bu yüzden gece sabaha kadar havuz başında kendini kaptırıp gittiği intikam hayallerinin pratikle bağdaşmadığını görmesi için üniversiteye kadar gitmesi gerekmedi.

Daha evden çıkmadan anlamıştı bunu ama girişte bölüm başkanıyla karşılaşması, kendi hayalciliğini bile aşan bir aksilikti işte. Tam girişte karşılaştıklarında bölüm başkanı gönülsüzce günaydın demiş, kendisi de ağzında bir şeyler mırıldandıktan sonra geri çekilmişti. Çünkü ne yazık ki kapıdan

bir kişi geçebilecekti, birinin ötekine yol vermesi gerekiyordu ve yine ne yazık ki yol veren kişi Profesör oldu. Gece boyunca ağzını burnunu kırdığı adamın melun suratına ufacık bir şey bile söyleyemeden geri çekilip efendice yol vermesi, kişiliğinin iflah olmaz zaaflarla dolu olduğunun bir kanıtıydı artık. Hakaret etmek, aşağılamak ne kelime; bir de gereksiz yere saygı göstermişti.

Şermin Hanım'ın odasına gitme denemesinin de gündemden çıktığını ayrıca belirtmeye gerek yok sanırım. Profesör o sabah odasına geldiğinde, kendi kişiliğinden ve olmaz olası "ben"liğinden o kadar kuşkuya düştü ki asıl büyük kararını uygulama ve hayatını değiştirme konusunda kendisini bağlayıp geri dönülmez bir noktaya getirmek için hemen oturup karısına bir elektronik posta mesajı yazmaya başladı. Bilgisayar ekranına adres olarak ayselkurudal@hotmail.com yazdı, gönderen bölümüne kendi adını yerleştirdi ama konu hanesini boş bıraktı. Oraya ne yazabilirdi ki! Veda notu mu, ayrılık mesajı mı?

Hayallerini gerçekleştirememenin burukluğu içindeki Profesör, mesaja, "Sevgilim" diyerek başladı. Sonra bu başlangıcın dürüstçe olmadığını düşündü. Bir veda mektubu sevgilim diye başlamazdı ki... İyi ama on iki yıllık karısına ne diyebilirdi? Sevgili karıcığım, Ayselciğim, Aysel ya da sadece bir merhaba!

Sonunda, "Sevgilim" hitabını korumaya karar verdi; çünkü bu mesajın amacı, veda etmek zorunda kalsa bile bunun, onu artık sevmemek gibi bir değişimden kaynaklanmadığını anlatmaktı.

Profesör epey düşünüp taşındıktan sonra karısına şu mesajı yazdı:

Sevgilim,
Hani şu öztürkçesini bir türlü yerli yerine oturtamadığımız

hukuki kavram var ya; bazen nefsi müdafaa, bazen meşru müdafaa dediğimiz, öz benliğini savunma hali... İşte şu anda böyle bir durumun tam içine düşmüş olduğumu anlatmak için yazıyorum bu mesajı. Sana her şey çok olağan görünmesine rağmen son zamanlarda giderek artan ve beni yiyip bitiren bir huzursuzluk içinde olduğumu saklamayacağım artık. Bunun seninle ya da sana duyduğum sevgiyle bir ilgisi yok. Seni eskisi kadar seviyorum ama ne yazık ki bu hayata veda ederek başka diyarlara gitmek zorundayım. Beni iyice anlamanı istiyorum. Bu benim tercihim değil; meşru müdafaa hali. Eğer bunu yapmazsam, bir gün daha yaşamama olanak yok. Ya intihar edeceğim ya gideceğim. Önüme uzatılan iki seçenek içinde, yaşamayı seçmekten başka çarem kalmadı. Benliğimin, temellerine kadar sarsıldığı ve soluk alıp vermeye devam edebilmek için başka yerlere göç etmeye ihtiyaç duyduğum, kendi kendimle kalmaya mecbur olduğum bu dönemi anlayışla karşılayacağını umuyorum. Beni arama; uzun bir seyahate çıktığımı varsay. Bir gün bu korkunç duyguyu yenersem seni arayacağım.

Hoşça kal sevgilim.

İrfan

Bu mesajın Aysel üzerinde ne gibi yıkıcı etkiler yaratacağını çok iyi tahmin edebiliyordu. Bilgisayar ekranındaki henüz gönderilmemiş mesaja bakarken bunların neler olabileceğini gözünde canlandırdı; evde çalışan personelden başlayan, şoförü, işyerini, sekreteri, akrabaları ve dostları içine alan bir sorgulama süreci ardından kendisini ne kadar gözden düşmüş, ne kadar terk edilmiş bir kadın olarak hissedeceğini hesap etti; sonunda kendini bu düşünceye o kadar kaptırmış buldu ki zayıf kişiliği ona yine bir oyun oynar da kararından geri döndürür korkusuyla hemen bilgisayardaki "gönder" düğmesine bastı. Mesaj artık gitmiş, Profesör'ün kararını uygulamama ihtimali kalmamıştı.

Üniversiteden çıktı; arabasını park yerinde bırakıp bir taksi çevirerek bankaya gitti. Sabah ilk işi bankasına telefon edip, hesabıyla ilgilenen Nükhet Hanım'a bütün parasını çekeceğini söylemek olmuştu. "Ama daha vadenin dolmasına bir hafta var!" demişti Nükhet Hanım. "Çok para kaybedeceksiniz."

Profesör, "Olsun" demişti. "Siz 72 bin doları hazırlayın. Öğleye doğru uğrayıp alırım."

Çünkü vadeyi beklerse daha fazla şeyler kaybedeceğini düşünüyordu.

Pusu ve kahkaha

Geçitte, kayaların arkasına sinmiş beklerken havanın birden yumuşadığını ve yağan karın önce sulusepkene, sonra da düpedüz yağmura dönüştüğünü görmek hiçbirini sevindirmedi; çünkü açık arazide gece boyunca yağmur altında kalmanın ne demek olduğunu çok iyi biliyorlardı. Ne kadar korunurlarsa korunsunlar, ne kadar naylonlara sarınırlarsa sarınsınlar, yağmur mutlaka içlerine girecek bir yer bulur ve onca giysinin altında ısıtmaya çalıştıkları tenlerine soğuk bir yılan değmiş gibi irkiltirdi. Buzlu su postalların içine süzülür, yün çorapları sırılsıklam eder; insanın ayak parmaklarını hissetmemesine yol açardı ama o geçide attıkları pusu için yararlı bir havaydı bu. Zaten gece karanlığı her şeyi örtüyordu; şakır şakır yağan yağmur, oraya yaklaşan PKK'lıların da işini zorlaştırıyor olmalıydı.

Selahattin, battaniye altında, ateşini göstermeden sigara içmeye çalışıyordu; çok tehlikeli bir şeydi bu yaptığı. Bütün timi tehlikeye düşürüyordu. Bir seferinde battaniye altında sigara içen biri, o küçücük ateş yüzünden vurulmuştu. Gelenlerin, buraya bu gece pusu atıldığından haberleri olmaması gerekiyordu ki hepsi de öldürülebilsin; hem de hiç kayıp verilmeden. Bu yüzden Cemal, Selahattin'in sigarasını kapıp söndürdü. Yüzünde o kadar ciddi bir anlatım olmalıydı ki Selahattin hiçbir şey söylemedi.

Cemal, Memoların bir an önce pusuya düşmesi ve hepsini

yok etme konusunda şiddetli bir arzu duyuyordu. Memo'yu artık arkadaşı olarak değil, kendisine kurşun sıkan, arkadaşlarını öldüren, kanına susamış bir düşman olarak görüyordu. Hatta Memo'ya diğerlerinden daha çok kızıyor, öfkeleniyor, onu, kendisine öldürme kastıyla ateş eden bir yakınını cezalandırır gibi cezalandırmak istiyordu. Karşılarında çarpışan insanlar içinde en çok kızdığı, en çok nefret ettiği Memo'ydu. Selahattin'e bu garip ve ürkütücü duyguyu aktardığı zaman o, "Can korkusu insana neler yaptırıyor!" demişti. Cemal artık korkuya alıştığını sanıyordu ama demek ki alışılmıyordu; korkuya alışmak mümkün değildi. Günün ve gecenin her saniyesinde, gelip gözlerine saplanacak bir keskin nişancı kurşunu beklemek, adımlarını attıkları topraktan ürkmek ve gövdelerini paramparça edecek bir mayına basma korkusu hepsinin bilinçaltına yerleşmiş, onca arkadaşlık, onca dayanışma içinde bile onları yalnız bırakmıştı.

Cemal, keklik avına gittikleri yeniyetmelik günlerinden beri Memo'nun ne yaman bir nişancı olduğunu biliyordu. Tüfek onun elinde, başkalarında olduğu gibi bir alet olarak durmazdı. Sanki gövdesinin doğal bir uzantısıydı. Öyle rahat ve hızlı bir şekilde kullanırdı ki tüfeği, hiç hazırlanmadan, uzun uzun beklemeden bir anda ateş edip avını indirirdi.

Cemal, Memo'ya müthiş öfkeleniyordu. Hayatında hiç kimseye duymadığı kini Memo'ya duyuyordu. Çünkü onun, keklikleri, tavşanları avlayan silahının namlusu, şimdi kendisinin ve arkadaşlarının üstüne yönelmişti. Karakol nöbetinde, açık arazide, pusuda, operasyon yürüyüşünde hep üstünde hissediyordu o namluyu. Tepenin başına çıkmıştı Memo ve oradan bakarak teker teker hepsini indiriyordu. 200 gramlık küçük konserve kutularını açıp, iyice katılaşmış ekmekle acele acele yemeye çalışırken kurşun bekliyorlardı; yarı donmuş suları içmeye çalışırken bir roket gelmesi olasılığını akıllarından atamıyorlardı. Sürekli katı yiyecek yemekten

günlerce kabız olup da, tarlaların arasına çömelip sonunda kanlı dışkı çıkarırken bile, ölüm bekleyen sırtları ürperiyordu. Arada bir dumanı çıkmayan ateşle su ısıtıp içer ve bağırsaklarını yumuşatmaya çalışırken de öyle; açık arazide, sırtlarına sarıp taşıdıkları incecik süngerlerin üzerine uzanırken de. Bu ölüm dağlarından kurtulmalarının mümkün olmadığı düşüncesine kendilerini kaptırıyorlardı.

Bazı askerler ölüm bekleyişine daha fazla dayanamıyor, çatışmalara girerek bir an önce vurulmak için çırpınıyordu. Böyleleri, "Ne olursa olsun!" diye konuşuyordu. "Ay yıldızlı bayrağa sarılı tabutla memlekete gitmek, bu dağlarda ölüm beklemekten yeğdir." Cemal, Memo'nun üstlerine ölüm yağdırdığını biliyor ve ilkgençlik çağlarının o altın günlerinde, bir gün gelip kendisinin de o keklikler gibi Memo'nun namlusunun hedefi olacağını hiç tahmin edemediğini acı acı itiraf ediyordu. Onca gece birlikte sabahlamışlar, birbirlerinin evinde yemek yemişler ve sonu gelmez gençlik muhabbetlerine dalmışlardı. Şimdi ise o, kendisini öldürmek istiyordu. Cemal öfkeden soluğunun boğazına sığmadığını hissediyor, bu manyak katili tepelemeden bu işten kurtuluş olmadığını düşünüyordu. Biraz sonra Memo karşılarına çıkacak ve hak ettiği sonla cezalandırılacak, elindeki tüfeği ateşleyemeden paramparça edilecekti. "Köpek!" diye tısladı Cemal, "Azgın, kudurmuş, arkadaş katili, nankör köpek!"

Ağır makineliler, el bombaları, roketler ve G3'lerle tuttukları mevzide saatler geçiyor ama PKK'lılar görünmüyordu. Böyle pusularda kimse uyuyamazdı; her saniye tetikte olmaları gerekiyordu. Tim hiç konuşmuyor, fısıldaşmıyordu bile. Cemal, herkesin kendi hayallerine, kendi anılarına daldığını biliyordu.

Derken Memo'yu o kadar çok düşündü ki gerçekten karşısında görür gibi oldu; yüreği küt küt attı ama bir an zihninin bulandığını, uykuyla uyanıklık arasında gidip geldiği-

ni anladı. Bu gece hiç hata yapmamaları, aptalca davranışlarda bulunmamaları gerekiyordu. Hata deyince, kasabadaki futbol maçında Memo'yla yaptıkları hataları ve aptallıkları hatırladı.

Garaja yakın toprak sahada kan ter içinde didişmeleri ve çalımlar, sayılan goller, sayılmayan goller, kavgalar, küsmeler aklına geldi. Bir seferinde komşu kasabanın rakip takımını mutlaka yenmek istiyorlardı, işi sağlama bağlamak için Cemal bir akıl vermiş ve hocaya gidip takımlarını gollere karşı koruyacak muska yazdırmayı önermişti. Hocanın muskasını kalenin ağzına gömeceklerdi, bu sayede hiçbir top içeri girmeyecekti. Hoca muskayı yazdı ve kalenin önündeki toprağa gömdüler. İlk devre hepsi sevinç içinde kanatlanmıştı; çünkü muskanın sayesinde en sert şutlarda bile toplar kaleye girmiyor, ya direğe ya da ortada duran kaleciye çarpıp dışarıya çıkıyordu. Hocanın ve muskanın kerametine iyice inandılar. Akıllarının başlarına gelmesi için devre arası olması gerekti. Ara bitip de tekrar sahaya çıkmadan önce dehşetle fark ettiler ki takımlar yer değiştirmişti ve muska gömülü kale, şimdi rakip takımın kalesiydi. Kendi yazdırdıkları muskaya nasıl gol atacaklardı? Üstelik yeni kaleleri de korunmasız kalmıştı. Bu yüzden ikinci devre üç gol yediler, kendi attıkları şutlar ise yine direklere ve kaleciye çarparak ya da kuşlara yakın uçarak dışarıya gitti. Maçtan yenik ayrılırken Memo, Cemal'e, "Ulan salak!" demişti. "Yaktın hepimizi. Madem muskayı akıl ettin, kale değiştirileceğini niye hesaba katmadın?"

Cemal susup kalmıştı çünkü bu doğru söze verecek bir cevabı yoktu.

Şimdi ise aynı Memo kendisini öldürmek istiyordu işte, başının üstünden vızıldayarak geçen roketler gönderiyor, yanındaki arkadaşlarını vuruyor, onları mayınla havaya uçuruyor ve Cemal'in canına kastediyordu.

Ensesinden içeri süzülen yağmur sularının sırtını ürperttiğini duyuyordu ama yapacak bir şey yoktu; kımıldamadan bekleyeceklerdi: Vücutlarını kaşındıran bitler, yağmur, soğuk, ağrı sızı, öksürük, ayak yaraları, kan sıçmalar, grip, kırk derece ateşliyken bile iliğini kemiğini donduran yağmur altında açık arazide geçirilen günler, geceler... Hiçbiri mazeret değildi.

Cemal kasabayı, babasını, annesini, amcasını, kız kardeşlerini, Döne'yi, Meryem'i gözünün önüne getirmeye çalıştı. Sanki evde kadınlar çay demlemiş de babası, amcası ve kendisi avurtlarına birer şeker topağı sıkıştırarak kıtlama içiyorlarmış gibi bir görüntü yakalamaya, içinde bu sıcaklığı duymaya çalıştı ama olmuyordu. Sanki askerden önce bir hayatı olmamıştı hiç; o dağlarda doğmuştu. Geceleri rüyalarına giren, yüzünü hiç göremediği halde kendisiyle sevişen Saf Gelin'den ve can düşmanı Memo'dan başka hiçbir şey kalmamıştı aklında. Evini, akrabalarını gözünün önüne getiremiyor ama Memo'yla ilgili en ufak ayrıntıyı bile aklından çıkaramıyordu. Zayıf, avurtları çökük esmer yüzü, ince bıyıkları, gülerken dalga geçercesine sağa çekilen ağzı, sakin ama gergin hareketleri gibi bütün ayrıntıları hatırlıyordu.

Bir de babası geliyordu gözünün önüne tabii; hatta bazen sesini de duyar gibi oluyordu ama o daha çok öğüt vermek ve insanı günahtan korumak için görünürdü. Babası bir anı değil, her yerde karşısına çıkan sürekli bir hocaydı.

Sabaha karşı timde bir gerginlik olduğunu hissetti Cemal; o göz gözü görmez karanlıkta kulak kesilmişler, geceyi dinliyorlardı. Telsizlerde kendilerini "gecenin ve dağların hâkimi" olarak tanıtanların ayak seslerini duymaya çalışıyorlardı. Yüzbaşının soluğunu tuttuğunu anlayabiliyordu Cemal ama henüz bir şey duymuyordu. Neden sonra sulusepkenle eriyen karda çıkan garip sesi ayırt edebildi: Culp culp gibi garip, zayıf, belli belirsiz sesler geliyordu. Bunun bir ses

olduğundan bile emin değillerdi ama dikkatlice ve çıt çıkarmadan silahlarını hazırladılar. Cemal'in yüreği artık göğsünde değil, boynunda atıyordu. Biraz sonra, iyice yaklaştıklarında ateş başlayacak, havaya aydınlatma fişekleri fırlatılacak ve kendi elindeki makineli tüfek ölüm kusmaya başlayacaktı.

Öyle de oldu. Gittikçe yaklaşan sesler belli bir yüksekliğe erişince, zifiri karanlıkta yüzbaşının emriyle ateşe başladılar. Kulakları sağır eden bir gürültüyle tim, karşıdaki zifiri karanlığa, körlemesine kurşun yağdırıyordu. Göğe atılan aydınlatma fişeklerinin ışığında bile hiçbir şey göremiyorlardı. Bir an sanki karşılarında kimse yok da geceye kurşun sıkıyorlarmış gibi hissettiler kendilerini; bir süre daha devam ettiler. Ama bu karşılıksız ateşin bir sonu olmalıydı. Belki gerçekten kimse yoktu karşılarında, belki hepsi ölmüştü ya da gerisingeriye kaçıp gitmişlerdi. Dağların ötesinde hafifçe kızıllaşmaya başlayan günü ve aydınlığı beklemekten başka çareleri yoktu. Beklediler. Hepsi de gözlerini zorlayarak ileriye bakıyor, bir şey görmeye çalışıyorlardı. Yağmur dinmişti. Onca gümbürtüden sonra vadinin sessizliği tuhaf geliyor, insanı daha çok korkutuyordu.

Dağların ardında parlayan şafağın kızıl ışıkları, gece boyunca kendini zorlamış ve kızarmış gözlerini acıttı. Cemal baktı ve keskin dağ yamaçlarına kızıl bir çizgi çizildiğini, sağ tarafta ise alışılmadık büyüklükte bir yıldızın parlamakta olduğunu gördü, içi ürperdi. Ortalık aydınlanıyordu ve garip tir, hiç olağandışı bir şey görünmüyordu. Vadi sessiz ve kıpırtısızdı. Gece boşu boşuna ateş ettikleri duygusu yayıldı içlerine; bir ikisi sabah yorgunluğuyla gerinmeye başladı, esneyenler oldu. Yüzbaşı da tereddüt içindeydi. Eğer boş yere ateş ettilerse askerlerinin önünde gülünç duruma düşmüş olacaktı. Yarım saat daha beklediler.

Tepenin ardından sapsarı bir güneş doğuverdi birden.

Yüzbaşı yerinden doğruldu, ayağa kalktı, görebildiği her yeri gözden geçirdi; kısık sesle, "Hiç kimse görünmüyor" dedi ve vuruldu. Bu onun son sözleri oldu; kurşun boğazından girmişti. Oluk oluk kan fışkırıyordu, Cemal hiç bu kadar çok kan aktığını görmemişti bir insandan. Askerler, "Komutanım, komutanım!" diye haykırıyor, telsizden yüzbaşının vurulduğu haber veriliyordu ki Cemal, kayanın dibinde bir pırıltı gördü. Bir an yanıp sönmüştü sanki ama bu bir an bile, kayanın ardında yüzbaşıyı öldüren keskin nişancının saklanmakta olduğunu anlamalarına yetmişti. Bütün güçleriyle saldırıya geçtiler. Ellerindeki silahlar aynı anda gümbürdedi, el bombaları atıldı, makineli tüfek kayayı neredeyse parçaladı; ilk başta kayanın ardından da bir iki el ateş geldi ama sonra sustu. Hem de bu kez tamamen sustuğundan emindi Cemal. Kimse bu ateşe dayanamazdı.

Aradan bir süre geçtikten sonra sürünerek kayaya yaklaştılar; tekrar el bombası attılar ve ancak tehlikenin geçtiğine inandıkları zaman ilerlediler. Kayanın ardındaki cesedin, bir zamanlar insan olduğunu anlamak için bin şahit gerekirdi. Paramparça olmuş, kafası dağılmış ve yanmış gibiydi ama Cemal, bunun Memo olmadığını anladı; içinden, kendisini de şaşırtan bir gülme kaynayıverdi. Kendini zor tuttu. "Herhalde sinirlerim bozuldu" diye düşündü.

Daha sonra, geceki çatışmada ölmüş iki kişi daha buldular. Memo aralarında yoktu. Herhalde gece çatışmasında kaçmayı başarmıştı, yaralı olanlar ise bunu becerememiş, kayanın arkasına sığınmışlardı. Cemal, "Memo" diye geçirdi içinden, "eşek Memo, ahlaksız Memo, tilki Memo!" Sonra, tim arkadaşlarının bir ömür boyu, "Aklını oynattı!" diye anlatacakları ve çarpışmaların dehşetine örnek gösterecekleri bir davranışta bulunarak, kahkahalarla gülmeye başladı. Önce tıslamalarla başlayan kahkahaları vadiye yayıldı, karşı kayalarda yankılandı. Arkadaşları onun yüzüne şaşkınlıkla baktılar.

Çavuş gelip suratına bir tokat attı, sonra bir daha, bir daha. Gözlerinden yaşlar süzülerek gülüyor da gülüyordu. Neden sonra aklını başına toplayarak susmayı başarabildi.

Tim yüzbaşısını kaybetmişti ve Cemal, Selahattin'in de bacağından vurulmuş olduğunu neden sonra görebildi, ikisinin de askerlikleri bitiyordu artık. Cemal hiç izin kullanmadığı için, 45 gün önce terhis edilmeye hak kazanmıştı. Selahattin ise herhalde önce hastaneye yatırılacak, sonra terhis edilecekti. Öyle ya da böyle, bu dağlardaki insafsız, korku dolu günlerin sonuna gelmişlerdi.

Yalnız ertesi hafta, karakoldaki arkadaşlarıyla vedalaşıp ayrılmadan önce, Cemal'in içini sızlatan ve hayatı boyunca unutamayacağı bir şey oldu: Karakola yeni bir teğmen gelmişti; heyecanlı ve acemi bir komutandı. Bu yüzden, karakoldan görünen tepelerde akşamüstü bir insanın yürüdüğü seçilince hiç tereddüt etmeden ateş emrini vermişti. Aslında rahmetli yüzbaşı da olsa başka türlü davranmazdı, çünkü yapacak bir şey yoktu. Karanlık çökerken tepelerde yürüyen bir gölge, karakol için bir tehdit oluşturuyordu. Zaten PKK'lılardan başka kimse gezmezdi ki o dağlarda. Ateş açıldı ve insan silueti yere indirildi.

Daha sonra gidip cesede baktıklarında bunun küçük bir çocuk olduğunu gördüler. Birkaç koyunla keçiden oluşan yoksul sürüsünü otlatıyordu. Delik deşik olmuş çocuğu görür görmez Cemal, boşaltılan köyde kendisine minnetle bakan bir çift kara gözü hatırladı. Kötürüm dede, kerpiç damında artık hiçbir zaman dönmeyecek olan torununu kim bilir ne kadar bekleyecekti.

"Yufkalaşıyorum" diye düşündü Cemal. Belki de askerliği bittiği için böyle oluyor ve Memo'nun kurtuluşuna sevinme, ölen çocuğa üzülme gibi karmaşık duyguların yüreğinde kıpırdadığını hissediyordu.

Aslında o dağlarda geçen aylar hepsinin ruhunu kabalaş-

tırmış ve onları insan zayıflıklarına karşı dayanıklı kılmıştı. Sıkı bir ayakkabının ilk birkaç gün yaralar açtığı bir ayağın giderek buna alışıp nasır bağlayarak hiçbir şey hissetmemesi gibi, askerler de kalın, kaba, aldırmaz ve sert bir hayata uyum sağlamışlardı.

Baba evi

Azgın bir nehrin akıntısına kapılarak sürüklenmekte olan bir insanın tam o sırada, "Sürükleniyorum!" diye düşünmesi kendisine ne kadar yarar sağlarsa, İstanbul-İzmir uçağına binmiş olan Profesör'ün hayatını tümden değiştirecek bir adımı atmış olduğunun bilincinde olması da o kadar işine yarıyordu. İşin garibi, bunu gerçekten de "sürüklenmek" sözcüğüyle düşünmekte oluşuydu. Airbus 310'un geniş koltuklu ve konforlu business bölümünde tek başınaydı. Ne içeceğini soran hostesten sadece buz ve bardak isteyip, havaalanından aldığı Royal Salute şişesinden, yakut renkli ve yıllanmış bir konyak gibi kokan, akaju, maroken cilt ve kaliteli tütün çağrıştıran viskiyi doldurdu. "Sürükleniyorum" diye düşündü tekrar. "Ama sadece ben değil, herkes sürükleniyor."

Profesör, normal insanların kopuk kopuk çağrışımlar yoluyla düşünmesi gibi değil de sanki bir kitap yazar ya da bir sekretere metin yazdırır gibi düzgün cümleler halinde düşünürdü; yıllar boyu makaleler yazmak, konferans metinleri hazırlamak, televizyon konuşmaları planlamak onda böyle bir alışkanlık yaratmıştı; düşüncelerini sıraya koyardı hep; şimdi de öyle yapıyordu işte. Sanki düşüncelerin düzenli bir akış göstermesinden sorumluydu. Her zaman yaptığı gibi küçük kâğıtlara not almaya, düşüncelerini yazmaya başladı.

"Herkes sürükleniyor" diye yazdı. "Doğulu ve İslami geçmişinin ahlaki değerler sisteminden kopmuş, Batılılaşma politikaları uyguladığı halde Batı değerleriyle bütünleşememiş köksüz bir toplumda referans noktalarının kayboluşu... Toplumu bir arada yaşatan, yazılı olmayan kurallar dizisi burada yok. Nihilist bir dönemden geçiyoruz; sadece ben ve çevrem değil, herkes böyle. Kimse hayatından memnun değil. Herkes derin bir huzursuzluk içinde kıvranıyor; daha iyi bir hayata ulaşmak istiyor ama o yeni hayatın ne olduğunun da farkında değil. Tarifi yok; dolayısıyla toplumun mitolojisi ve ideali de yok. Bu yüzden bir nehrin suları bizi önüne katmış götürüyor. İnsanlar akıntıdan kurtulmak için kıyıdan sarkan dallara tutunmaya çalışıyorlar. Kimi din dalına tutunuyor, kimi milliyetçilik, kimi Kürtçülük; kimi ise nihilizme gömülüyor."

İkinci bardağını doldururken ise, "Nutuk atıyorsun oğlum!" dedi kendi kendine. "Laf kalabalığı yapıyorsun, senin derdin başka. Korkularını itiraf et, rahatla!"

Bu sırada uzun boylu ve bir çöl ceylanı gibi çok güzel sürmeli gözleri olan hostes gelip eğer arzu ederse kaptan pilotun onu kokpitte ağırlamak istediğini söyledi. Hiç havasında değildi aslında, yalnız kalmak istiyordu ve bu yüzden daveti reddetmek geliyordu içinden ama ağzından, "Peki!" kelimesi çıktı. Hostesle birlikte kokpite gittiler. Pilotlar, onu televizyon programlarından tanıyorlardı ve sohbet etmek hevesindeydiler.

Airbus 310'un çok gelişmiş kokpitinde elektronik bir huzur olduğunu fark etti şaşkınlıkla. Kulelerden, ancak pilotların anlayabileceği bir biçimde cızırtılı mesajlar geliyor ve bunun üzerine pilotlar yönü ve altimetreyi ayarlıyorlar ama bu arada sohbeti de kesmiyorlardı. Profesör bir kez daha, üniformaların insanları yakışıklı gösterdiğini düşündü. Uzun yol otobüs şoförleri bile üniforma ve güneş gözlükleriyle belli bir ya-

kışıklılığa ve keskin çizgilere kavuşuyorlardı. Airbus pilotları da öyleydi; son derece düzgün çocuklardı. O anda Profesör'ün içinden, uçuş aletlerine müdahale etmek, levyeyi aşağıya çekmek ve uçuş koordinatlarının ayarlandığı düğmeleri çevirerek uçağı düşürmek geldi. Biliyordu ki uçağı bir kere denetimden çıkarırsa, bir daha toparlamaları zor olur ve yere çakılırlardı. İlerde bu anı çok düşünecek ve ölüm korkusunun onu neden ölüme doğru ittiğini anlamaya çalışacaktı. Çok güçlü bir itkiydi bu: Federico García Lorca'nın, arkasından yedi güçlü boğanın ittiğini anlattığı dizeleri gibi. Yükseklik korkusu olan insanların Boğaz Köprüsü'nden kendilerini atmaları ve tepede durdukları an kendilerine son derece çekici gelen derinlikler pek de anlaşılmaz bir şey değildi demek ki.

Tahmin edileceği gibi bir eylem değil düşünce adamı olan ve hayatı kitaplardan öğrenerek yaşayan Profesör bu çılgın eylemini gerçekleştirmek şöyle dursun, en uysal ve sevimli halini takınarak pilotlarla ülkenin durumu üzerine genelgeçer birkaç laf etti. Bu sözler genellikle, "Biz adam olmayız" ile "Aslında bizim gibi millet yoktur!" klişeleri gibi bir araya gelemez iki zıt saçmalığı bağdaştırmak için verilen sonu gelmez bir uğraşa dönüşürdü. Kokpitte de öyle oldu ve sözü kısa kesen Profesör, inişe geçmeden önce bir kadeh daha yuvarlama fırsatı buldu.

Havaalanında, bankadan çektiği 72 bin doların beş binini bozdurmuştu; kalan dolarları düğmeli iç cebine koymuş, Türk liralarını ise cüzdanına ve öteki ceplerine yerleştirmişti.

Uçak, İzmir Adnan Menderes Havaalanı üzerinde alçalmaya başlayınca, otuz yıl önce çıktığı bu şehrin de kendisi gibi değiştiğini ve belki de yine kendisi gibi çocuksu saflığını yitirdiğini düşündü. İzmir yavaş yavaş bir Ege kenti havasından çıkıyor ve Anadolu'nun çileli tarihinin kemirdiği, yaldızları dökülen eski bir ikona gibi çirkinleşiyordu. Dara'dan sonra belki de ilk kez bu büyüklükte bir Ortadoğu akınına uğra-

mıştı. İyonya ve Mezopotamya'nın, ulaştığı her yere damgasını vuran güçlü etkisinin altına girmişti. Güneydoğu'da on binlerce kişinin ölümüne yol açan Kürt savaşı, daha doğrusu Genelkurmay'ın tanımıyla "düşük yoğunluklu çatışma", yüz binlerce Kürt kökenli insanın Batı'ya göç etmesi sonucunu doğurmuştu. Boşaltılan ve çoğu yakılan üç bin köyün insanı, Akdeniz ve Ege kıyılarına geliyordu.

Profesör Kurudal, önceleri köylerin boşaltılıp yakıldığı iddialarını kuşkuyla karşılamış ama sonra bu gerçeğin Başbakanlık Denetleme Kurulu raporlarında da yer aldığını görünce, işin doğru olduğuna inanmıştı. Bunun üzerine, "Ne yazık ki dünyanın her yerinde terör mücadelesi ancak böyle yöntemlerle yapılabiliyor" diye düşünmüştü ve "Keşke olmasaydı ama her devletin, kendisini silahlı kalkışmaya karşı koruma hakkı meşru sayılmalı" demişti.

Havaalanından Karşıyaka'ya gitmek üzere bindiği taksinin sürücüsünün de bu gençlerden biri olduğunu tahmin etti. Kavruk, ince bıyıklı oğlan, yol boyunca Profesör'ü lafa tuttu; "abiyi" bir yerden gözü ısırıyordu, tanıyacak gibiydi sanki, daha önce taksisine binmiş miydi hiç; bu ekonominin hali ne olacaktı böyle; yakıt parasıyla baş edemediği için bir LPG tüpü taktırmıştı arabaya ama şimdi ona da zam yapıyorlardı durmadan; kendisi yakarken abisi de bir tane yakar mıydı acaba, aslında abisi doğru söylüyordu; sigara içmemek gerekirdi ama teselli veriyordu işte; müzik dinler miydi abisi, müzik; yeni kasetler vardı ve arabasına kız gibi Pioneer set taktırmıştı ki Allah Allah!

Derken küçük araba, yüksek volümlü bir arabesk müzik konserine dönüşüverdi. Kıvrak kemanlar inliyor, darbuka ve tef yanık Arap kavallarına eşlik ediyor ve insanın sinir uçlarına baskı yapan ısrarcı bir müzik, Profesör'de dinginlik ve huzur namına ne kalmışsa alıp götürüyordu. Dünyada hiçbir normal insanın böyle bir müzikten zevk alamayacağını

düşündü; çünkü bu müzik türünde bir uyum aranmıyor, güzel tınılar yerine dinleyenin kulağına tornavida sokar gibi tiz bir sesle avaz avaz bağrılıyordu. Profesör bir müzik sosyologu değildi ama ülkedeki çürümenin en büyük göstergesinin bu müzik olduğuna emindi. Blues, fado, tango, rebetika gibi bir eziliş feryadı değildi bu müzik türü; onlarla arasında içtenlik farkı vardı. Adına arabesk denen bu, kente göç müziği, yaralı bir adamın haykırışı değil, yaralanmış taklidi yapan bir adamın sahte çığlığıydı. En ünlü arabesk sanatçılar, kıllı göğüslerini açıkta bırakan ipek gömleklerle geziyor ve pırlantalı Rolex saat takarak, spor Mercedes otomobile biniyor ve "Ben ölüyorum, bitiyorum!" diye hıçkırıklara gömülmüş şarkılar haykırıyorlardı. Bu müzik, sadece bir müzik olarak değerlendirilemezdi. Bu seste, Ortadoğu'ya özgü bir kaypaklık, bir kandırmaca, bir yalan, güçsüz olanı ezme, güçlünün önünde ise el etek öperek riyakârca eğilme demek olan bir yaşam üslubu vardı.

Bunları düşündükçe, kendisindeki inanılmaz değişime daha da şaşırdı Profesör; çünkü daha geçen ay bu müziği bir alt kültür öğesi olarak Türkiye'nin renklerinden biri gibi görme eğilimi ağır basıyor, hatta bazen bu görüşünü televizyon konuşmalarında ve yazılarında dile getiriyordu. Ne olmuştu da onca sevdiği, hoşnut olduğu, kendisini rahat hissettiği hayat ona batmaya, onu rahatsız etmeye başlamış, hatta delirtecek hale getirmişti? Ölüm korkusu bu kadar büyük bir değişikliğe yol açabilir miydi? Bilemiyordu ama bildiği tek şey, bu müzikte dürüstlüğün eksik olduğuydu. Sonsuz bir içtenlikle söylenmiş geleneksel halk türkülerinden çok farklı bir şeydi bu ve sinirlerini altüst ediyordu.

Profesör yine de oğlanın keyfini bozmadı; Pioneer setinin ve yeni kasetinin fiyakasını sürmesine engel olmadan, Karşıyaka'daki dar sokakta, annesinin oturduğu bakımsız apartmanın önüne geldi; tutarından da fazla bir para verdi çocuğa. Oğ-

lan bu cömertliği, çaldığı müziğin güzelliğine yormuş olsa gerekti; bir dahaki müşterisinde volümü daha da yükseltecekti.

Akdeniz'in alt-orta sınıftan bütün anneleri birbirine benzer; İrfan'ın annesi de yorgun bedeni, yıpranmış yüzü ve kaygılı gözleriyle bir ayrıcalık oluşturmuyor, türünün tipik bir örneği olarak her gün saatlerce düşündüğü, eskiden ruhu ve bedeniyle kendisinin olan ama şimdi ulaşılmaz tepelere yükselmiş oğlunun sürpriz ziyaretinden duyduğu telaşlı sevinci saklamaya gerek duymadan onun boynuna sarılıyordu. İriyarı Profesör, ancak göğsüne kadar gelen ve zaten hayatta da ancak bu kadar yer tutabilmiş küçük anneyi kaldırıp, sakallarının onu dalamasına aldırmadan öptü. Kadın namaz kılardı, komşularıyla görüşürdü, akşam haberlerini dinlerdi, oğlunun televizyon programlarını izler ve mahalleden gelen kutlamaları kabul ederken mahcup mahcup gülümserdi; pazara giderdi, ömrünün en büyük refleksi olarak geliştirdiği tutumluluk gereği oradaki satıcılarla pazarlık eder, kendisine söylenen her fiyattan şikâyetçi olurdu. Menopoz döneminde hiçbir tedavi ve destek görmedikleri için kemikleri birbirine geçen, ne kemik ölçümü ne de kalsiyum konularında fikir sahibi olan bütün yaşlı Akdeniz kadınları gibi annesinin de gövde biçimi bozulmuş, omuzları eğilmiş, beli bükülmüş ve kalça kemikleri, yürümesini tıngırtılı bir hale sokan anormal bir görünüm almıştı. Gencecik, fidan gibi esnek kızların bu hale dönüşmesi, Profesör'e dehşet veriyordu.

Büyüdüğü evin hiçbir zaman unutamayacağı kokusunu duyarken, oraya kaç yıldır adım atmadığını düşündü tekrar. Ne garip bir şeydi bu! Oysa bir zamanlar, babasının emekli ikramiyesini peşinat olarak yatırdığı ve ömür boyu ödeyeceği banka borcuna girerek aldığı bu alçakgönüllü ev, okuduğu kitaplar ve uçsuz bucaksız hayalleriyle ona bütün bir dünya gibi gelirdi: Cinsel uyanışının ilk kıvranmaları, açık saçık resimli dergiler, bir yaz başı babasının sınıf geçme hedi-

yesi olarak aldığı elden düşme bisiklet, onun sürekli patlayan eski lastiklerini yamamak için ha babam zımpara, lastik, solüsyon ve pompayla uğraşması, Hidayet'le geçen o en mutlu yıllarda basit kayıklara taktıkları yelkenlerle denize açılmaları, gündüz sinemalarına sinmiş olan filit kokusu, rahatsız koltuklar ve sertleşmiş peynirli sandviçler, iç ferahlatıcı gazozlar, Karşıyaka vapurlarına daha yanaşmadan atlama delilikleri, yaz geceleri evlerinin önünde nöbet tutulan işveli öğrenci kızlar, bütünleme sınavları, kopyalar, kıyıda ateşe tutulan bir teneke parçası üzerinde kızartılan midyeler, o yıllarda hiç koymayan parasızlık, fuara biletsiz girip şarkıcıları bedava dinleme taktikleri, yolda yürüyen orta yaşlı bir kadın grubunun arkasına gidip, "Hanımefendi hanımefendi!" diye seslenmeleri ve onların dönüp bakması üzerine, "demiş ve..." diye devam ederek birbirlerine hikâye anlatıyor taklidi yapmaları, kaçak binilen belediye otobüsleri, ömür boyu süreceği sanılan aşklar; hepsi o küçük evde yaşadığı değeri bilinmemiş yılların hediyesiymiş meğer.

Babasının demiryolları üniforması, gıcırdayan eski dolapta hâlâ asılı duruyordu. Daha lojmanda oturdukları çocukluk yıllarında, babasını da o kahverengi üniforma ve şeritli kasketiyle yakışıklı bir adam gibi görürdü İrfan ama yıllar geçip hem kendisinin hayat hakkındaki bilgisi artıp hem de parasızlık, geç yaşta baba olma bu zavallı adamın belini bükünce yanıldığını anlamıştı. Avurtları çökük, kaşları bile yorgun, dudakları titreyen, yaşamaktan bezmiş, zayıf bir adamdı babası. Hayat bazı insanlara çok acımasız davranıyordu doğrusu; kendisi de çocukluğu boyunca bu acımasızlıktan payını almıştı. Okuldaki varlıklı aile çocuklarının yanında bir türlü rahat edemeyişi ve içine girdiği zengin çevrelere karşı hâlâ duyduğu derin çekingenliğin sebebi bu olmalıydı.

Zengin bir ailede doğmuş ve hayatı boyunca para sıkıntısı çekmemiş insanlar ile sonradan rahata kavuşanlar hemen

ayrışıyordu. Profesör, ne kadar zengin olursa olsun, bir adamın sıkıntılı bir çocukluk geçirip geçirmediğini hemen anlayabilirdi. Galiba yoksul çocukluk günleri, bir insana ömür boyunca silinmeyecek bir damga vuruyordu. Kendisi de bunlardan biriydi işte. Zengin bir ailede doğmuş olan Aysel'den farklıydı mesela. Aysel günün ve gecenin herhangi bir saatinde, bir arkadaşına, "Üzerimde beş para yok; hesabı ödesene!" diyebilir ve bundan bir çekingenlik duyacağı yerde şımarık bir övünç payı bile çıkarabilirdi ama İrfan'ın böyle bir şey yapması mümkün değildi.

Çocukluğunda zengin çocukların pırıl pırıl pabuçları öylesine gözünü alırdı ki pençe yapılmaktan altı kalınlaşmış ve topuklarını dürten çivilerin çıktığı eski pabuçlarını sıranın altına saklamak için akla karayı seçerdi. Belki de bu yüzden, para kazandığı zaman dolabını bir sürü pabuçla doldurmuştu. Beğenmediği pahalı olan pabuçları, beğendiği ucuz pabuca tercih ederdi ama bu geziye çıkarken koleksiyonundaki timsah derisi Fratelli Rossetti'lere, klasik Church'lere, zarif Salvatore Ferragamo'lara dönüp bakmamış ve eline geçen bir lastik pabucu geçirivermişti ayağına; aynen spor pantolonu, sırtındaki fanilası ve mavi beyaz çizgili kazağı gibi.

Arkadaşlarının zengin işadamı babalarının görkemi yanında kendi babasını, buruşuk demiryolu üniforması içinde yorgun, perişan ve yenik gördüğü günlerde içine büyük bir öfke doluyor ve o babayı kendisinin seçmediğini, böyle âciz bir babayı istemediğini tekrarlayıp duruyordu kendi kendine. Hayatta bir tek amacı olmalıydı; o da babasına benzememekti.

Ama o nisan akşamında, Ege baharının aşina kokusu, ortalığa yayılan ve yazı çağrıştıran kabak kızartmasına karışırken, o tanıdık, eski evde babasını özlediğini ve evden ayrıldıktan sonra onu bir daha görmemek için sarf ettiği gayretlerin yüreğini kanırtan bir pişmanlığa dönüştüğünü hissetti. O

âciz babayı hayatından silme isteği öylesine güçlü bir karara dönüşmüş olmalıydı ki, İzmir'den ayrıldıktan sonra adamcağızı ölene kadar hiç görmemiş ve onun oğlunun başarısını paylaşmasına, en azından bunun birazcık tadını çıkarmasına imkân vermemişti.

Aysel'le evlenirken İstanbul'da yapılan görkemli törene annesini, babasını çağırmaması, hatta onlardan habersiz evlenmesi de bu yüzdendi zaten. O acınası babayı, o süklüm püklüm anneyi, Aysel'in armatör ailesiyle tanıştıramaz, İstanbul'daki medya, reklam, broker, işadamı ve politikacı çevresine sokamazdı. Oysa Aysel, İrfan'ın hiç tanımadığı ailesini çağırmaları için çok ısrar etmiş ve onun bütün karşı koymalarına rağmen, yoksulluğun utanç verici bir şey olmadığını, hatta bu davette öyle "otantik" tiplerin bulunmasının eğlenceli bile kaçacağını söylemişti. İrfan ise bu işin ona bir oyun gibi göründüğünü ve içindeki yaraların ne kadar derin olduğunu Aysel'in anlayamayacağını düşünmüştü.

Şimdi de içi sızlıyordu işte. Mide kanseri, o bir deri bir kemik, yorgun, avurtları çökmüş küçük adamı alıp ölüme götürürken yanında olmamasının ve onu artık bir daha göremeyecek oluşunun burukluğunu duyuyordu. Hele annesinin, onları düğününe çağırmadığı ve babasının cenaze töreninde bile bulunmadığı yolunda hiçbir söz söylememesi, bir imada dahi bulunmaması, içindeki ezikliği daha da çok artırıyordu.

O eve geldiğinden beri, bir insanın nasıl olup da ölüm döşeğindeki babasını ziyaret etmeyebileceğini anlayamıyordu.

Hele cenaze törenine katılmamak! Olacak iş değildi doğrusu.

Bu arada annesi bir yandan ona yemek hazırlıyor, bir yandan da durmadan konuşuyor; onunla ne kadar iftihar ettiğini, mahalle bakkalının bile televizyondaki Profesör'ün annesi olduğu için kendisini daha çok saydığını anlatıyordu. Evlatlarını iyi, sağlıklı ve mutlu görmekten başka ne amacı olabi-

lirdi ki zaten bir annenin; çok şükür, çok şükür iki evladı da üniversite bitirmiş ve evlenip mutlu birer yuva kurmuşlardı. Ankara'daki kızı Emel de iyiydi çok şükür. Kışın gidip bir ay onlarda kalmış, Emel işe gittiğinde ikinci çocuğu Ebru'ya bakmıştı, öyle sevimli bir kızdı ki, yeğenini görse içine sokası gelirdi. Tabii birinci çocuk İsmail (babasının adıydı bu; kız kardeşiyle kocası ayıp olmasın diye ölmüş babanın adını ön isim olarak vermişlerdi ama esas isim olan Can'ı kullanıyorlardı; gönül almak için konulan İsmail adı sadece nüfus cüzdanında yazmasına rağmen İrfan'ın annesi o çocuğa İsmail demekte ısrar ediyor ve herkesin de ona böyle seslendiğini varsayıyordu) küçük kardeşini kıskanıyordu; ne de olsa el bebek gül bebek büyümüştü ve şimdi ana baba sevgisini paylaşmak zorunda kalıyordu. Aynen kendisiyle Emel gibi. Kız kardeşi doğduğunda altı yaşında olan İrfan da günlerce yatakların altına girmiş ve o pis çocuğu istemediğini söylemişti. Kah kah kah gülüyordu anne bunları söylerken. Sanki bu hayattaki tek mutluluk kaynağı, eski günleri ve kocasının yaşadığı, iki çocuğunun da dizinin dibinde olduğu gençlik dönemini anmaktı.

Profesör, yüzü mutluluktan ışıldayan annesine baktı ve içinden, "Ah anne!" diye geçirdi. "İşler hiç de gördüğün gibi değil. Bakkalın hayran olduğu oğlun boku yemiş durumda. Ya korkudan aklını oynatacak ya da kendini öldürecek. Kızın Emel ise eteğine dolanan iki çocuk ve iş arasında perişan olduğu yetmiyor gibi bir de kocasının Küçükesat'ta bir sevgilisi olduğunu bilip buna göz yummak zorunda kalıyor. Senin Bayındırlık Bakanlığı'nda genel müdür diye pek övündüğün damadın aslında rüşvetçinin teki ve paraları kuaförde çalışan Zeliha adında on altı yaşında esmer bir kızla yiyor. Emel de ağlayarak, 'Artık dayanamayacağım abi, canıma kıyacağım vallahi!' diye telefon edip içini döktüğü Profesör abisinden, 'Sabırlı ol! Ne yapacaksın; artık ortalık böyle. Herke-

sin sevgilisi var' öğüdünü alıyor ve hıyar abisi daha sonradan düşündüğünde, telefonu kapatmadan önce, 'Bana bak kızım. Bırak sulu gözlülüğü, sen de kendine bir sevgili bul. Böylece hiç olmazsa kendini daha iyi hissedersin' dediğine hafifçe pişman oluyor. Ne yaparsın, İstanbul ve Ankara yaklaşım farkı vaziyetleri!"

En sevdiği yemekleri pişirmekle kendisine dünyaları bahşettiği ve onu çok sevindirdiği duygusuna kapılan annesini memnun etmek için onunla çene çalıyor, eski günlerden konuşuyor ama aklı Aysel'de.

"Akşam eve geldi, soyundu, duş yaptı, sevgili kocasının nerelerde kaldığını merak etti ama fazla da kafasına takmadı" diye düşünüyor. Bilgisayarını açıp da elektronik posta mesajını görmesinin ne kadar vakit alacağını ve bu arada saatler ilerledikçe gereksiz heyecanlara kapılıp arkadaşlarını ve polisi arayıp aramayacağını merak ediyor. Öyle bile olsa en sonunda mesajın eline geçeceğini ve bu heyecanın, yerini derin bir üzüntüye bırakacağını biliyor; Aysel için kaygılanıyor ama sonra bu yolculuğa çıkmadan kendisine verdiği sözü hatırlayıp, onu sarıp sarmalayan günlük kaygıların üstünde kalmaya, vurdumduymaz olmaya çalışıyor. Hayat bazı şeyler için çok kısa ama bırakıp giden kafayı yemiş bir kocayı unutmak için fazlasıyla uzun! Zaten yolculukta kendisine güç vermesi için yanına aldığı kitaplar arasında, Somerset Maugham'ın Charles Strickland adı altında Paul Gauguin'i anlattığı roman da böyle öğütlüyor. Kendisinin Strickland gibi bir yeteneği yok ama hiç olmazsa bu kızıl sakallı iriyarı adamın hayata karşı onurlu ve mesafeli tavrını takınabilmesi mümkün. Aşırı duygusallık gösterilerine hiç gerek yok.

Gece yalnız kaldığında cüzdanındaki bütün kredi kartlarını çıkarıyor ve komodinin üstündeki dikiş kutusundan almış olduğu emektar Singer makasla bir güzel doğruyor. Böylece iki yıllık Schengen, on yıllık da Amerika vizesine sahip pa-

saportundan başka hiçbir belge kalmıyor üstünde. Hafifliyor; maddi ve manevi olarak hafifliyor, yükseliyor, uçuyor, safralarını atıyor, bağlarından kurtuluyor ve yüreğinde bir ferahlık rüzgârı hissediyor; Hidayet'le birlikte kullandıkları küçük yelkenli, bir aynanın üstünde kayar gibi Ege'nin lacivert sularında sessizce ilerlemekte; meltemin şişirdiği beyaz yelkeni ise sanki ta başından beri o hacme sahip bir cisimmişçesine, sanki rüzgâr mitolojik bir Ege hayaleti olarak yelkeni bir pelerin gibi sırtına iliştirmişçesine çırpınmıyor bile.

Kasabada bir kahraman

Karakolda bir gün, cızırtılı eski püskü bir transistörlü radyoya kulaklarını dayayıp kısık sesle müzik dinledikleri sırada, Selahattin, ona bir kanuncunun hikâyesini anlatmıştı. Şimdi İstanbul'un en iyi kanun çalan müzisyeni olarak her yerde el üstünde tutulan Halil adlı genç, Gaziantep'te küçük bir çocukken babası, onun ellerine demir ağırlıklar bağlar, kanunu öyle çaldırırmış. Çocuğun küçük elleri, üstlerine bağlanan demir ağırlıklarla teller üzerinde dolaşır ve giderek süratlenirmiş. Yıllar boyunca babası, onun demir ağırlıklar takmadan çalmasına hiç izin vermemiş. Çocuk da durumu böyle kabul etmiş ve her gün demirlerle çalışa çalışa epey hızlı çalar hale gelmiş. İlkgençliğe adım attığı günlerden birinde babası, ellerinden demirleri çıkarmış, "Hadi şimdi çal!" demiş. Bunun üzerine Halil'in elleri kanatlanmış; demirlerden kurtulan ellerini hissetmiyormuş bile artık; yıllarca demir taşıyan eller, kanunun telleri üzerinde uçar olmuş; bu yüzden onun üstüne kanun çalan yokmuş.

Cemal kasabaya dönerken, kendisinin de iki yıllık demirlerden kurtulduğunu ama artık özgür kalan elleriyle ne yapacağını bilmediğini düşündü. Sırtından üniformayı, kütüklüğü, palaskayı, ayaklarından postalları çıkarıp da "siviller"i giyince, çıplak kalmış gibi hissetmişti kendisini. Boynunda üniformanın sert sürtünüşünü, ayaklarını kaldırdığı zaman, su çekip ağırlaşmış postalların yerçekimini ka-

nıtlayan gücünü duymuyordu artık. Bu yüzden kolları, ayakları uçar gibi hareket ediyordu ve müthiş hafiflemiş duyuyordu kendini. Elleri de boş kalmıştı; ne telsiz vardı, ne G3 tüfeği, ne de el bombaları.

Otobüste giderken savunmasız ve şaşkındı; biraz da korkuyordu doğrusu. Çünkü eğer PKK yol keser de arama yaparsa, Cemal'in asker olduğunu anlamaları için kimliğine bakmaları bile gerekmezdi. Bin kişi arasına koysalar, kurşun atmış adamlar birbirlerini duruşundan tanırdı. O zaman da otobüsten indirip kurşuna dizerlerdi tabii. Bunca yıl dağlarda PKK kurşunundan kurtulup da terhis olduktan sonra pisi pisine öldürülmek akıl alacak şey değildi. Aslında kendisi gibi askerleri tehlikeye sokmuyor ve uçakla gönderiyorlardı ama bu, Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerde yaşayanların işine yarıyordu, kendisi gibi yakın yerlerden olanların değil.

Askerlikte her saati, her dakikayı sayarak bekledikleri gün gelip çatmıştı ve başından bu tip olaylar geçen ya da uzun süre çalışıp en zor sınavları veren herkesin kolayca tahmin edebileceği gibi, Cemal'in içinde garip bir boşluk duygusu oluşmuştu. Samansı bir şey; tatsız... Sanki o anda iyi olduğu halde aklının bir köşesinde kötü bir şeyler oluyor duygusu uyanmış da, ne olduğunu bir türlü bulamıyormuş gibi bir huzursuzluk.

Sivil yaşama dair hayalleri vardı elbette; geceler boyunca kurduğu düşler, yaptığı planlar; ama sanki bunların hepsi koyu bir sise gömülmüştü. Çevresindeki insanları yadırgıyordu; güneş gözlüklü şoför, kolonya dağıtan muavin çocuk, inenler, binenler başka bir dünyanın insanıydılar ve kendisinin o dünyada ne aradığını, nasıl davranması gerektiğini bilemiyordu. Allahtan yanındaki koltuk boştu. Uzun bacaklarını rahatça uzatabiliyor ve iri gövdesini iki koltuğa yanlamasına yerleştirebiliyordu ama kendisini tamamen bırak-

ması mümkün değildi. Her an bir ses duyacakmış da dertop olup koltuğun arkasına sinecekmiş gibi gergin ve hazırlıklıydı. Arada bir içi geçip uyukladığında bile sürüyordu bu durum. Omzuna dokunarak onu uyandıran muavini çavuş sanıp da nöbete kalkar gibi birdenbire otobüsün ortasına fırlayıp çocuğun ödünü koparmasına ve çevresindekilerin, kendisini garipseyen bakışlarla süzmesine yol açan da bu alışkanlıktı işte.

Uyanık kaldığında gözünü yola dikiyor ve karşıdan gelen araçlarda, dönemeçlerde, benzin istasyonlarında tehlike belirtileri arayarak pür dikkat çevreyi gözlüyordu. Üzerinde bir bıçak bile bulunmadığına; bu kadar silahsız, bu kadar savunmasız, bu kadar çıplak olduğuna inanamıyordu. Hem de kendisine yabancı bir ülke gibi gelen topraklarda, yabancılık çektiği insanlar arasında. Kimseyle konuşmuyor, çevresindekilerin hiçbirine yakınlık göstermiyordu.

Yol üstü lokantalarından birinde mola verdiklerinde erkekler helasına gitti ve orada ellerini yıkayıp yüzüne su çarptıktan sonra aynada gördüğü, saçları kısacık kesilmiş, kemikli ve yanık tenli surata hayretle bakakaldı. Kendisi olduğuna inanamıyordu sanki. Bu sırada arkasından birinin kendisini ittiğini ve "Hadi kardeşim, otobüs kalkacak, amma da ayna meraklısıymışsın!" gibi bir şeyler söylediğini duydu ve bir anda dönerek, yüzünü bile doğru dürüst seçemediği, genç mi yaşlı mı, irikıyım mı, ufak tefek mi olduğunu anlayamadığı adamı karşı duvara çarpması bir oldu. Adam, ellerinin arasında tüy gibi uçuvermişti. Helaya korkulu bir sessizlik çöktü, birileri gidip adamı yattığı yerden kaldırdılar, lokanta ve benzin istasyonu sahibinin adamları geldiler, ona bir şeyler söylediler, o da onlara bir iki söz etti ama bunların neler olduğunu hatırlamıyordu. Sanki bir düşte olup bitiyordu bütün bunlar. Adamlar, "Tamam tamam! Bir şey yok. Arkadaşımız askermiş. Hadi dağılın!" diyerek kalabalığı dağıttıkla-

rı sırada sırtına dostça vurdular; irkildi, tanımadığı adamların bu dokunuşu karşısında gerildi ama kendini tuttu. Daha sonra lokantadaki küçük formika masada tek başına mercimek çorbası içerken kimse onunla göz göze gelmemeye çalışıyordu.

Yolculuğun geri kalan kısmında da böyle sürüp gitti bu iş. Şehre ulaşınca otogarın kalabalığı, gürültüsü, hep bir ağızdan bağrışan insanlar, kasetçilerden yükselen arabesk müziğin feryat feryat ezan sesine karışması, simitçiler, kokoreççiler, köfteciler onu iyice serseme çevirdi. Başı ağrıyordu; her yerden bir tehlike gelecekmiş gibi diken üstündeydi ve egzoz patlamalarını bomba sanarak kendini yere atıyordu. Kasabaya kalkan minibüsü bulana kadar şaşkınlığı geçmedi; neyse ki minibüs kalabalık değildi, şoför ve iki yolcu da kendisini birine benzettilerse bile emin olamadılar. O da bir şey söylemedi ve ağzı açık vaziyette, sallana sallana uyudu.

Eve vardığında kapıyı Döne açtı ve bir an Cemal'i tanımakla tanımamak arasında ikirciklendikten sonra, "Anooooov!" diye bir ses çıkararak hemen içeri koşup müjdeyi verdi. Başta annesi olmak üzere, bütün kadınlar heyecana kapılmıştı.

Annesi sevincinden ağlayıp duruyor, oğlunu sağ salim kendisine yollayan Allah'a hamdü senalar ediyordu. Kaç akranının cesedi çam tabut içinde gelmiş ve al beyaz bayrağa sarılarak, hazin cenaze törenlerinden sonra defnedilmişti. Bazıları da kolu bacağı kopmuş, gözü çıkmış olarak dönebiliyorlardı ama çok şükür, çok şükür kendi oğlu, fidan gibi Cemal'i yarasız beresiz dönmüştü işte. Hemen babasına ve amcasına haber gönderdiler. Cemal, babasının mübarek elini öptü. Baba oğluna sarıldı ve "Allah senin yüzünü iki cihanda ak etsin evladım!" dedi. "Vatan müdafaasında bir kahraman gibi çarpıştın ve çok şükür Cenab-ı Hak seni bize bağışladı." Cemal, babasından bu sözleri duymakla çok mutlu ol-

du. Kendisine kahraman gözüyle bakıyorlardı.

Ertesi sabah kasaba sokaklarına çıktığı zaman, herkesin gelip kutladığını ve kendisine, "Aslanım!" diye hitap ettiklerini gördü. Kasaba yeni bir kahramana kavuşmuştu. Gerçi bu kahraman iki yıl önce davullu zurnalı törenlerle askere uğurlanan ve hiç izin yapmadığı için o tarihten beri görmedikleri ve çok değişmiş buldukları bir adamdı; zayıflamış olmasına rağmen sanki daha da irileşmiş gibi görünüyor, kemikli yüzü olgun, görmüş geçirmiş bir ifadeye bürünüyordu sık sık ama olsun, yine de kendi Cemalleriydi işte. Kasabalarının medarı iftiharıydı.

Türklerin ve Kürtlerin birlikte yaşadığı, ailelerin birbirine karıştığı ve artık kimin Türk kimin Kürt, kimin Çeçen olduğunun pek de anlaşılamadığı kasabada, Türk ordusunda askerlik yapanlar ortalık yerde kahraman gibi karşılanıyor, şehit olanların cenazelerinde gözyaşı dökülüyor, bu arada PKK'ya katılan çocukların aileleri ya hakaret görüyor ya da gizlice desteklenebiliyordu. Memo'nun ailesi de bu boynu bükük kalmışlar arasındaydı ve Cemal, Memo'nun babası Rıza Efendi'yi kahvehanenin önünde gördüğü zaman, iri siyah gözlerine bir süre bakamamış ve onun, "Hoş geldin Cemalım. Allah seni bize bağışladı" sözleri üzerine de ne yapacağını bilememişti. Sanki bu sözlerde bir soru vardı ama Cemal bu soruyu anlamazlıktan gelmeyi yeğlediği için hemen oradan uzaklaşmıştı.

Memo'yla ilgili tek doğrudan soruyu, ikisini de doğurtan Gülizar Ebe sormuş, o da hiç görmediği ve hayatta olup olmadığını bilmediği cevabını vermişti.

Ne var ki ilk günlerin heyecanı ve dostluk dolu günleri pek çabuk bitti. Önce ailesi, sonra da bütün kasaba Cemallerinin eski Cemal olmadığını, askerde birtakım garip huylar edindiğini öğrenmekte gecikmedi. Mesela geceleri çok geç saatte, ancak sabaha karşı yatıyor ve o zaman da annesinin hallaca

attırarak iyice kabarttırdığı yün döşek yerine avludaki kuru taşın üzerinde ya da bahçenin bir köşesinde yatmayı tercih ediyordu. Kaba bir battaniyeye sarınarak uyuyordu ama sabahın ilk saatleriyle birlikte hemen uyanıyordu çünkü evdeki en ufak bir tıkırtı, bir terliğin tahta zemine sürtünmesi, birisinin öksürmesi ya da bir kapının gıcırdaması, gözlerini fincan gibi açarak fırlamasına neden oluyordu.

Kendisi için hazırlanan nefis yemeklere el sürmüyor, halasının yaptığı ve en sevdiği yemek olan keşkekten bile bir iki kaşık alıp bırakıyordu.

Annesi bir sabah ona tavuk suyu çorba ve tavuklu pilav hazırlamak için kümese girmiş ve oradan seçtiği bir tavuğu kesmek için bahçeye götürmüştü. O sırada Cemal, "Ben yaparım!" diyerek tavuğu annesinin elinden aldı ve onun şaşkın bakışları arasında hayvanın boynunu çektiği gibi koparıverdi.

Evde herkesi görüp de bir tek Meryem'in eksik olduğunu anlayınca nerede olduğunu sormuş ve annesinden onun büyük bir kabahat işlediği için izbede tutulduğunu öğrenince omuz silkip geçmiş ve bu işin üzerinde hiç durmamıştı.

Oğlunun akşama kadar bahçede dolaştığını ve yaklaşan baharın yumuşattığı havada, saatlerce kavaklıkta uzanıp gökyüzüne baktığını gören anne, bir şeylerin yolunda gitmediğini anlamaya başlamıştı. Kocasına böyle şeylerden söz edemezdi; zaten etse de adamın onu dinleyecek hali yoktu çünkü civar köylerden gelen müritleriyle türbeye çevirdiği bağ evinde zikir ayinleri yapıyor, oğlu Cemal'in de bunlara katılmasını istiyordu.

Cemal, bağ evine sadece bir kere gitti; babasının elini öpüp hayır duasını isteyenlerin, başlarına sarıklar bağlayıp ilahi söyleyerek zikrettiklerini ve kendilerinden geçerek düşüp bayıldıklarını gördü ama bu iş ona –tövbe tövbe– çok saçma geliyordu artık. Kurumuş bir dala benzeyen yüreği böyle heyecanları hissedemiyordu.

Onu en çok oyalayan şey, bakkaldan aldığı kâğıt, zarf ve kalemle odaya kapanmak ve askerdeki arkadaşlarına mektup yazmaktı. Bu mektuplarda kendisiyle ilgili bir şey anlatmıyor ve "Selam ederim, Allah'tan iyi olmanızı niyaz ederim" gibi alışılmış cümlelere yer veriyordu. Sadece Selahattin'e yazdığı mektuplar daha kişisel ve daha bilgi verici nitelikteydi.

Gece avluda yatarken aklı bazen, hemen yanı başındaki izbeye kapatıldığı söylenen Meryem'e takılıyor ama küçüklüğünden beri hep ayakaltında dolaşan bu zayıf, çelimsiz çocukla ilgili anıları su yüzüne çıkamadan hemen kaybolup gidiyordu. Tanımadığı bir insan gibiydi Meryem; ve Cemal, ne onun işlediği kabahatle ilgileniyordu, ne de niçin izbeye kapatıldığını merak ediyordu.

Yalnız bir gece izbeden ağlama sesleri geldiğini fark etti. Duyulur duyulmaz bir sesle için için bir ağlama tutturmuştu Meryem. Kendisi battaniyeye sarınmış, avluda yarı uyur yarı uyanık durumdaydı. Küçük kızın niye orada olduğu ve niye ağladığı soruları ilk kez hafif, çok hafif bir merak uyandırır gibi oldu içinde.

Kasaba Meryem'i uğurluyor

Meryem, günlerdir üzerine kapatılmış olan izbe kapısının gıcırdayarak açıldığını ve orada beliren iri, heybetli bir gövdenin içeri girdiğini gördü. Cemal abisi gelmişti ve kendisine, "Meryem!" diye sesleniyordu. "Şşşt Meryem!" Ama o cevap vermiyordu. Boğazından ses çıkmıyordu ki Cemal'e cevap versin. Ne kadar uğraşırsa uğraşsın, kendini ne kadar sıkarsa sıksın ses çıkarmayı başaramıyordu.

Cemal tekrar, "Meryem?" dedi; Meryem yine sustu. Bunun üzerine Cemal abisi onun elinden tuttu, yattığı yerden kaldırdı ve dışarı çıkardı. Avlu karanlık ve ıssızdı. Evdekiler uyuyorlardı. Cemal abisi kol demirini kaldırarak sokak kapısını açtı; nedense insanların girip çıktığı küçük kapıyı değil de zahire geldiği zaman at arabalarının içeri girebileceği ya da bostandan gelen kavun karpuzu yıkabileceği büyüklükte olan iki kanadı açmıştı. Akşamüstleri koyunlar ve inekler de buradan içeri giriyordu.

Cemal abisi onu dışarı çıkardı. Meryem günlerden beri ilk kez bir horozun öttüğünü duydu ve bunun üzerine konuştu: "Bak Cemal abi, horoz ötüyor!" dedi. Cemal abisi güldü. Adımlarını açarak yürümeye başladı. Öyle hızlı gidiyordu ki Meryem koştuğu halde ona yetişemiyordu. Nefes nefese kalmıştı. Kasabanın dışına çıktıklarını ve o sivri tepeye yöneldiklerini gördü.

"Cemal abi, nereye gidiyoruz?" diye sordu.

Cemal abisi "İstanbul'a" dedi. "İşte şu tepenin arkası İstanbul."

Meryem sevindi ve "Demek kendimi öldürmeme gerek kalmadı" diye düşündü. "Beni de diğer kızlar gibi İstanbul'a yolluyorlar."

Rüyasında gördüğü o ulu şehir canlandı gözlerinin önünde. Öyle büyüktü ki ucu bucağı görünmüyordu. Büyük bir sevince kapıldı, içi içine sığmıyordu. Tepenin başına kadar tırmandılar, nefes nefese kaldılar ama bir adım daha atınca İstanbul'u görecek olmanın heyecanı Meryem'i daha fazla soluksuz bıraktı. Bir adım daha attı ve o anda, "Sen bu şehri rüyanda gördün!" diye bir ses duydu. Kimin konuştuğunu anlamak için çevresine bakındı; kimseyi göremedi.

O zaman anladı ki konuşan kendisi ve izbede yapayalnız. Ne İstanbul var ortada, ne Cemal abisi. Duyulur duyulmaz hıçkırıklarla ağlamaya başladı. Kendisinin lanetli ve diğer insanlardan ayrı olduğuna bir kez daha yürekten inandı. Yine mucize olmamıştı işte. Herkesin başına gelen olağanüstü olaylar Meryem'in dünyasına girmiyordu. Bu kez de olmamıştı. Ne boz atlı Hızır Aleyhisselam giriyordu içeriye, ne de Cemal. Sadece yılan gözlü Döne açıyordu o kapıyı. Son günlerde bibisinin de ayağını kesmişlerdi.

Meryem, sıradan bir insan oluşuna ve hiç mucize göremediğine yanıp yakılırken, kendisiyle ilgili önemli şeyler konuşulduğunu bilmiyordu kuşkusuz. Zaten bilseydi de daha memnun olmazdı.

O, küçük hıçkırıklarla ağladığı sırada erkekler, üst kattaki sofada konuşuyorlardı. Amcası son zamanlarda garip huylar edinen ve askerlikten farklı bir insan olarak dönen oğlunu karşısına almış, "Senin gelişin bizi bir parça kurtardı" diye anlatıyordu. "Bu kız yüzünden şerefimiz iki paralık oldu, insanların yüzüne bakamaz hale geldik ama senin kahraman gibi dönüşün..."

Cemal kafa sallıyordu ama babasının ne dediğinin farkında değildi pek. Son günlerde, terhis olup memleketlerine giden tertiplerini nasıl bulacağına takmıştı kafayı. İstanbul'da Selahattin'in adresini biliyordu. Aslan Selahattin! Yaraları da iyileşmiştir şimdi. "Bak, terhis olunca bizi hatırdan çıkarma. Anam avradım olsun ben de Selahattin isem hesabını sorarım." Selahattin askerden sonra gelip kendisini bulmasını istemişti ama çok uzaktı İstanbul; para yok pul yok, insan nasıl giderdi ki oralara?

Babasının sözleri bölük pörçük kulağına çalınıyordu: "Bu hale düşecek aile değildik!" diyordu. "Ama ne yaparsın ki kader" diye devam ediyordu.

Cemal susuyordu.

Meryem'in babası Tahsin Amcası da susuyor ve elini şakağına dayamış durumda, düşünüp duruyordu.

Ama babasının İstanbul sözü ettiğini duyunca Cemal ona biraz daha kulak kabartmaya başladı. "Cemal!" diyordu adam, "İstanbul'a gitmen gerekiyor! Bu kız hem Allah indinde hem de kul gözünde suçludur. Kancık it kuyruk sallamazsa, erkek it arkasından dolanmaz. Kim bilir tenhalarda neler yaptı ki başına bunlar geldi. Törelerimizi iyi bilirsin. Bu pisliği temizlemek sana düşüyor. Biliyorum askerden yeni geldin ama daha fazla beklemeye tahammülümüz kalmadı. Herkes üstümüze gülüyor, gizli gizli dedikodu yapıyorlar. Ailemizde bu işi yapabilecek yaşta başka bir erkek yok."

Cemal ilk başta babasının konuşmasını her zamanki öğütlerinden biri sanmıştı ama sonunda kendisinden ne istendiğini anladı. Önce kısa bir şaşkınlık anı geçirir gibi oldu, sonra yine kabuğuna çekildi. Sanki bütün bunlar onun dışında olup bitiyordu. Babasının söylediği de pek önemli gelmiyordu kendisine. Küçük Meryem'in öldürülmesi gerekiyormuş, bu işi de onun yapması uygun görülmüş. Tamamdı o zaman. Bu işte öyle büyütülecek bir şey yoktu ki. İnsan dediğin

neydi ki zaten? Bir saniyede ölüverirdi.

Babası, "Evladım" diyordu. "Bu işi buralarda yapamazsın. Hemen yakalarlar, seni hapse atarlar. En iyisi kancığı al, İstanbul'a götür. Daha önceki kızlara da böyle yapılmıştı zaten. Herkes biliyor. Bir iki gün Yakuplarda kalırsınız. Sonra halledersin. Onca kalabalık içinde kimse çıkıp sana bir şey sormaz. Fırsat bulursan yolda da bitirebilirsin bu işi. Ama sakın yakalanma."

Babası ona ince ince planlar anlatıyor, işi nasıl yapması gerektiğini söylüyordu ama bütün bunlara hiç gerek yoktu ki. Bu kadar basit bir şey için çenesini yormaya değmezdi. Töre töreydi, herkes bilirdi bunu. Talihsiz kızmış diye düşündü ama Meryem'in yaşamasına imkân yoktu. Babası bağışlasa, amcası sesini çıkarmasaydı bile artık kız yaşayamazdı. Bütün kasaba birleşip affetseler yine olmazdı. Buradaki en dişe dokunur sonuç, İstanbul'a gidecek, Selahattin'i görecek olmasıydı.

Taşta ses var, Tahsin Amcasında yoktu. Ağzını açıp tek kelime söylemedi. Abisinin söylediklerine katılmadı, onu desteklemedi, kızın ölmesi gerektiğini söylemedi, sadece dertli dertli düşündü durdu.

Evdeki kadınlar da sessizliğe gömülmüşlerdi. Sessiz sedasız gündelik işlerini yapıyorlar, Meryem'in iki parça eşyasını eski bir çantaya yerleştiriyorlardı.

Ertesi sabah Döne izbeye girip de, "Hadi artık günün doldu. İstanbul'a gidiyorsun" dediğinde, onca nefret etmesine rağmen, Meryem neredeyse boynuna sarılacaktı onun. Yıllardır beklediği mucize, Döne'nin verdiği müjdeyle gerçekleşir gibiydi. İçinde bir hafifleme duydu.

"Ne zaman gidiyorum?" diye sordu.

"Hemen!"

"Peki" dedi, "babamın, teyzemin elini öpeyim. Haklarını helal etsinler."

"Hayır!" dedi Döne. "Kimseyi görmüyorsun. Hemen yola!"

Eline eski çantayı tutuşturdu, bir de yeşil hırkasını verdi. Hırkayı sırtına geçirdi Meryem.

Sonra izbeden çıktı ve Döne'nin dediklerine aldırmadan merdivene koştu. Işıktan sık sık gözlerini yumması gerekiyordu, merdivende başı dönüyordu ama yılmadı, boş gibi görünen evin her tarafını dolaştı. Odaların kapıları kilitliydi. Bir odanın kapısına çöküp, "Teyze" dedi, "aç kapıyı. Elini öpüp hayır duanı alayım."

Annesi yaşasa herhalde aynen teyzesi gibi görünecekti. Çünkü genç kızken çektirdikleri soluk bir fotoğrafta birbirlerinin tıpatıp aynısıydı ikizler. Aynı kumral saçlar, aynı beyaz ten, aynı hilal biçimi kaşlar. Bu yüzden Meryem, anne olarak hep teyzesini bilmişti; o da Meryem'e çok bakmıştı doğrusu, yedirip içirme, ateşlendiği zaman başına sirkeli bezler koyma, hayata dair bilgiler verme, yol yordam öğretme, yıkama temizleme gibi çocuk yetiştirmeyle ilgili görevlerin çoğunu teyzesi yüklenmişti.

İlkokula başladığı zaman ona, harfleri birbirine ulayarak okumayı söktüren de teyzesi olmuştu. İnşallah yazan levhayı gösterip okutmuştu; "Bak bu i, bu n, bu da ş!" Meryem harflerin hepsini biliyordu. "Hadi hepsini birbirine bağla bakalım." Meryem bunun üzerine "İn aşağı!" deyince gülmekten katılmışlardı. Ama ikizinin emanetine bunca bakmasına, bunca ihtimam göstermesine rağmen teyzesinin davranışlarında hep bir soğukluk, hatta bir nefret sezmişti Meryem. Görevlerini eksiksiz yerine getiriyor ama çocuk ona sokulmak isteğinde ya da başını dizine koyup uyumaya çalıştığında bir bahaneyle uzaklaşıyordu.

Teyzesinin kapısı kilitliydi şimdi, açılmıyordu. Meryem oracığa çöküp biraz daha ağladı, diller döktü, yalvardı ve sonra o kapıların bir daha hiç kendisine açılmayacağını ve o evi de hiç göremeyeceğini düşünerek boyun eğdi. Doğumun-

dan beri yaşadığı kendi evinden kovuluyordu. Hem de yüzüne bakılmadan, arkasından bir hayır dua okunmadan. Gündüz olduğu için babası da evde yoktu.

Kendisine, "Gel" diyen Döne'nin arkasından aşağı indi. Başörtüsünü sıkıca bağladı. Evin önüne çıktığında Cemal'i gördü. Ayakta bekliyor ve sigara içiyordu ama yabancı bir adam gibiydi artık. Hem boyu uzamış hem yaşlanmış hem de değişmişti. Sokaklarda çember çevirdikleri çocuk olduğuna inanmak mümkün değildi. "Cemal abi!" dedi sessizce. Cemal cevap vermedi. Kasabaya doğru yürümeye başladı. Meryem de peşine takıldı. Yaklaşan bahar, karları erittiği için yerler vıcık vıcık çamurdu. Meryem'in her adımında, ayağındaki ince lastik pabuçlar çamura gömülüyor ve çıkacak gibi oluyordu. Parlak güneş, günlerdir karanlıkta olan ırmak yeşili gözlerine çok keskin geldiği için ağlıyor mu, gözleri mi yaşarıyor belli olmuyordu.

Kasabanın çarşısından geçerken onları ilk fark eden, dava vekili Mukadder oldu. Yazıhanesinin önünde hem bahar güneşinin tadını çıkarıyor hem de arkadaşlarıyla tavla oynuyordu. Uzun boylu Cemal'in geldiğini, üç adım gerisinden de Meryem'in sessizce onu izlediğini görünce hemen yanındakilere gösterdi. Hepsi ayağa kalkıp Cemal'e doğru geldiler.

"Ne o kahraman, yoksa yolun İstanbul'a mı?" diye sordular.

Cemal'in dişlerinin arasından bir, "Evet!" çıktı.

"İyi, iyi" dediler, güldüler. Meryem'e dönüp, "Aman kızım başına talih kuşu kondu. İstanbul dedikleri ulu şehre gitmek her kula nasip olmaz" dediler; yine güldüler; gülüşlerinde şehvetli bir şeyler vardı.

Meryem kendi içine saklanmak ister gibi boynunu kıstı, hırkasının kollarını çekiştirerek yürüdü. Artık çarşıdaki herkes, işi gücü bırakmış, onlara doğru geliyordu. Göbekli, bıyıklı erkekler sardı çevrelerini. Cemal'in sırtını okşadılar. Meryem'e, "Talihli kızmışsın" dediler. Biri, "Öteki kızlar gi-

bi bu da dönmez bir daha" dedi. "İstanbul'a varınca buraları unutur gayrı. Niye dönsün?" dediler.

Bu konuşmalar Meryem'i çok korkuttu. Dışarı çıktığı anda içine korkunç bir ürküntü düşmüştü. Kendisini küçücük, âciz, korumasız ve yabancı hissediyordu. İzbede zaman zaman yüreğinde alevlenen kafa tutma duygusundan ya da alaycılıktan eser kalmamıştı artık. Kısa ömrü boyunca ilk kez, bütün kasaba kendisiyle ilgileniyordu. Bunca yaşlı insanın ona bakması, onu konuşması, dayanamayacağı kadar büyük bir utanç veriyordu Meryem'e. Sanki kasabanın köpekleri bile Meryem diye havlıyor, kediler onun adını miyavlıyor, kuşlar gökyüzünden kendisine, Meryem, Meryem diye sesleniyorlardı.

Güzel kokan kumaş dükkânını, fırını, karakolu, camiyi geçtiler. Okulun oraya gelince kasabanın delisi Cafer çıktı karşılarına. Koşa koşa geldi. Ağzı yana çekilmiş, gözlerinde bir tuhaf hülya... Kendilerini izlemekte olan kalabalık daha beter gülmeye başladı. Cafer, Meryem'e doğru geldi ve onu durdurup uzun uzun yüzüne baktı, sonra ağlamaya başladı. Kasabanın erkekleri Cafer'e taş attılar. "Hassiktir deli Cafer!" diye bağırdılar. "İstersen seni de götürsünler İstanbul'a." Cafer, dayak yemiş bir köpek gibi uğunarak uzaklaştı.

Sonra Müveddet Teyze'yi, kızı Nermin'i ve diğerlerini gördü Meryem. Üç beş kadın toplanmış, bir yere gidiyorlardı. Hemen onlara doğru koştu. Müveddet Teyze'nin elini öptü, "Ben İstanbul'a gidiyorum" dedi, "hakkınızı helal edin."

Müveddet Teyze bir an durakladı, sonra o da sarılıp onu öptü ve "Biliyorum kızım" dedi. "Senin İstanbul'a gittiğini bilmeyen mi var? Berhudar ol. Allah bahtını açık etsin."

İlkokuldaki sıra arkadaşı Nermin'e sarılmak istedi. Nermin izin ister gibi annesine bakıyordu. Herhalde ondan bir işaret almış olmalı ki o da Meryem'i iki yanağından öptü ve

fısıltıyla, "Güle güle!" dedi. Diğer kadınlar da onu uğurladılar. İstanbul'a gitmenin ne kadar iyi bir şey olduğunu sayıp döktüler. İçlerinden biri çocuk kandırır gibi yapmacık bir tavırla, "İyi olmaz mı canım" dedi. "İstanbul bu. Kötü olsa daha önce giden kızlardan biri olsun geri dönerdi. Hiçbiri dönmediğine göre demek ki çok iyi bir yer." Gülüştüler. Erkekler de kadınların gülmelerine katıldı.

Meryem, başından beri, kalabalıkta göz ucuyla babasını arıyor ve onu bulup elini öpmek, veda etmek ve hayır duasını almak için çırpınıyordu ama baba yoktu ortalıkta. Sormaya da cesaret edemiyordu.

Uzaktan Deli Cafer tuhaf hareketler yaparak, "Gitme, gitme!" diye bağırmaya başladı. Onu bir daha taşlayıp kaçırttılar, kasabanın köpekleri peşine düştü.

Meryem günlerdir yattığı izbenin yalnızlığından sonra bunca ilgiden ve gösterişten korkmuştu. Kasabayı terk etmeden önce yakın bir yüz arıyordu kendine. Güvenebileceği, gönlünce vedalaşabileceği bir insan. Cemal'e, "Ben bibimi görmek istiyorum" dedi. "Ona uğramazsam darılır."

Cemal, ne evet dedi, ne de hayır ama Gülizar'ın evine doğru yöneldi.

Kalabalık da onların arkasından geldi. Kapıyı çaldılar; açılmadı. Meryem'in içine, "Yoksa bibim de mi kapıyı açmayacak, yoksa o da mı beni görmek istemiyor!" diye keskin bir acı düştü. Nedense bibisi kapıyı üçüncü çalışında açtı. Çok ağlamış gibi gözlerinin şişmiş, hatta morarmış olduğunu gördü Meryem. Yaşlı kadın önce kapıda birikmiş olan neşeli kalabalığa baktı, sonra Meryem'i bağrına bastı.

"Ben gidiyorum bibi" dedi Meryem.

"Evet yavrum" dedi kadın, "biliyorum." Sesi çatal çataldı.

"Belki sen de gelirsin sonra."

"Gelirim yavrum, bir tanem." Sonra garip bir şey oldu ve bibisi kendini tutamadan hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

Meryem'e sarılmış, kemiklerini kıracakmış gibi sıkıyordu.

Neden sonra biraz sakinleşti ve "Beni bağışla güzel kızım" dedi. Meryem bu söz üstüne iyice şaşırdı. Bibisinin kuru kemikli elini öptü ve "Hakkını helal et bibi" dedi. "Senin çok emeğin var benim üstümde."

Gülizar yine, "Bu ihtiyar, bu âciz bibini bağışla!" dedi. "Çok uğraştım ama gücüm yetmedi."

Sonra arkasını döndü ve içeri girip kapıyı kapattı. Cemal'e hiç bakmamış, hiçbir şey söylememişti.

Garaja gidene kadar kalabalık peşlerini bırakmadı. Üç minibüsün beklediği ve kasabalıların övüne övüne garaj demekten çok hoşlandığı meydan, mezarlığa çok yakındı. Adam boyu otlardan girilmeyen ve kimin nereye gömülü olduğunu bulmanın çok zor olduğu bakımsız kabristanda Meryem'in annesi, dedeleri, büyükanneleri yatıyordu. Cemal tam minibüse binmek üzereyken Meryem bütün cesaretini topladı ve "Hiç olmazsa annemin mezarını ziyaret edeyim" dedi.

Cemal bir an duraksadı ama onların binmesiyle hareket edecek olan minibüsteki yolculara bakıp, "Bin şu arabaya!" dedi.

Yolcular Cemal'e, "Selamünaleyküm" dediler. Meryem'e pek bakmadılar. Araba gürültüyle hareket ederken, geride kalanlar el salladı, "Yolunuz açık olsun!" diye bağırdılar.

Minibüs yola çıktı ve Meryem'in beklediği gibi tepeye doğru gitmeye başladı. Daha önce sadece bir tek kez binmişti bu arabalara. Onda da bohçalarını, yiyecek sepetlerini hazırlayıp yaylı yerine minibüsle hamama gitmişlerdi. O zaman da içi bulanmıştı, şimdi de bulanıyordu. Eski püskü çantasını sıkı sıkı kucağına bastırdı, dertop olup küçüldü ve dişini sıkıp tepeye kadar sabretmeye çalıştı. Biraz sonra İstanbul'u görecekti ama anlayamadığı bir şey vardı: Madem İstanbul bu tepenin arkasındaydı, o zaman niye gidenler kasabaya bir daha geri dönmüyordu? Yürüyerek bile gidebilirdi insan. Ken-

disi öyle yapmaya ve bu işler unutulunca kasabaya arada bir gelmeye karar verdi. Bu yüzden, uzaklaşmaya başlayan kasabaya, bir yıl gittiği ilkokula, sağlık ocağına, camiye bakarken kendisini biraz teselli etti. O kadar da kötü değildi yola çıkmış olmak, içini İstanbul heyecanı sardı. Rüyasında gördüğü o ulu şehre kavuşmak için sabırsızlanıyordu şimdi.

Minibüs tepeye sardıkça heyecanı arttı, arttı, arttı ve tam zirveye geldiklerinde gözlerini yumdu, büyük şehri birdenbire, rüyasındaki gibi görmek istiyordu, bu yüzden sabretti ve epey kapalı tuttu gözlerini. Sonra birdenbire açtı ve yüzündeki gizli gülümseme yerini derin bir şaşkınlığa bıraktı. Tepenin arkasında şehir değil, uçsuz bucaksız bir ova vardı. Uzakta mor dağlarla çevrelenen boz bir ova. Ekili biçili tarlalarda traktörler, köylüler, hayvanlar görülüyor ve ince bir yol, yılan gibi kıvrıla kıvrıla uzayıp gidiyordu. O yolda gidip gelen tek tük minibüsten yansıyan güneş, insanın gözünü alıyordu. Şaşırdı, ne olduğunu anlayamadı ama Cemal'e sormaya cesaret edemedi. Nedense eskiden oyun oynadığı çocuk gitmiş, yerine yabancı, ürkütücü, tuhaf, yaşlı bir adam gelmişti.

"Acaba yanıldım mı?" diye düşündü. "Acaba İstanbul şu uzakta görünen mor dağların arkasında mı?"

Denizde bir yelkenli

Profesör'ün şu anda içinde bulunduğu Beneteau teknenin, ilkgençliklerinde Hidayet'le denize açıldıkları yelkenliyle hiçbir ilgisi yoktu. Çünkü ilk tekneleri, hurdaya çıkmış, iki buçuk metrelik bir sandaldı. Hidayet'le birlikte günlerce uğraşarak ve ona buna yalvararak sandala derme çatma bir direk, bir de pamuklu bezden yelken uydurmuşlardı. Bu haliyle tekneden çok bir oyuncağı andırıyordu ama yine de iki yoksul çocuk olarak, yelkenle ilgili her türlü bilgileri, rüzgârları, yıldızları, denizin yüzündeki kıpırtıları, dümeni, yekeyi öğrenmeleri o uyduruk tekne sayesinde mümkün olabilmişti.

Neredeyse kendiliklerinden öğrenmişlerdi yelken seyrini; yürümeyi öğrenir gibi... Bir kez alışılınca da unutulmuyordu işte.

Profesör ensesindeki ürpertiden, dalgalardan, kıyıdaki bitkilerden, kuşlardan, kokulardan rüzgâr yönünü belirleyebiliyor ve çocukluk bilgilerinin güvenli rahatlığıyla kullanıyordu yelkenli tekneyi. Kıvrak, hareketli salması olan, üç kabinli, her türlü teknolojik olanakla donatılmış, müthiş bir tekneydi bu. Yelkenli kiralayan şirket, ellerindeki en iyi tekneyi "değerli hocalarına" verebilmek için çırpınmıştı zaten. Tekneyi bir iki haftalığına değil de bütün bahar ve yaz sezonu için kiralaması ve parasını hemen orada dolar olarak ödemesi de adamları bir kat daha memnun etmiş ve hocanın onların gözündeki değerini iyice artırmıştı.

Profesör, Ege kıyılarında yelken kiralayabilecek birçok yer varken Ayvalık'a gelmesinin nedenini çok iyi biliyordu. Çünkü yıllar önce Hidayet'in yola çıktığı yerden başlamak istiyordu yolculuğuna; başka bir yerden değil. Aslında teknenin hazırlığa ihtiyacı vardı; hemen de teslim edebilirlerdi ama o gece limanda kalsa hem erzak yükleyebilirler, hem de ufak tefek işleriyle uğraşabilirlerdi. Ama Profesör bir an önce demir almak için inanılmaz bir gayret gösteriyordu. Sanki hayatı, o gece tekneyle açılmasına bağlıydı; bir gün daha sabredemezdi, erteleyemezdi.

Zaten o sabah, gençlik yatağında uyandığında, bir sonraki geceyi açık denizde geçireceğini biliyordu. Kalkar kalkmaz, ayakları eski bir alışkanlıkla somyanın altında terliklerini aramıştı. Titiz annesinin koyduğu kesin kurallardan biriydi bu: Odanın mozaik tabanına yalınayak basılamazdı. Aradan geçen yıllar, somyanın altından kaybolan terlikler gibi, küçülen annenin otoritesini de silip süpürmüş ama Profesör'ün kurtulduğunu zannettiği diğer alışkanlıklar gibi, bu koşullanmayı da yerli yerinde bırakmıştı.

Motoru çalıştırdı, demiri çekti; iplerin çözülmesiyle birlikte salına salına limandan ayrıldı. O gün deniz yeşildi. Küçük beyaz köpüklü, açık yeşil bir deniz: Ege! İleride adalar görünüyordu. Yelkenleri açtı, motoru kapattı ve arkadan aldığı rüzgârın rahatlatıcı keyfiyle suda kaymaya bıraktı tekneyi. Sadece hafif bir sürtünme sesi, bir parça rüzgâr vınıltısı, arada bir çığlık atan bir iki martı... Giderek uzaklaşan kentin uğultusu yavaş yavaş azalıyor ve Profesör bütün benliğiyle denize teslim oluyordu.

Firmada çalışan çocukların telaşı ve ona hizmet için çırpınmaları boşunaydı. Son anda tekneye yetiştirdikleri iki torba erzak olmasa da çıkardı Profesör denize. Çünkü çocukluğundan beri, denizde her sorunu çözebileceğine dair bir inanç yerleşmişti içine. Hidayet de öyleydi. İki buçuk metre-

lik küçük sandal kaç kez rüzgâra yakalanıp sürüklenmiş, kaç kez ince bezden yelkeni yırtılmış ve tekne kaç kez alabora olmuştu kim bilir. Her seferinde kendilerini ve tekneyi kurtarmakla kalmamışlar, bir de bu işten büyük zevk almışlardı.

"Aslında bu kadar derin bir deniz duygusu Yunan'lara yakışır" diye düşündü Profesör. Ne de olsa denizci olan onlardı. Bin yıldır Anadolu yarımadasında yaşamalarına rağmen, Türklerin hâlâ bozkır insanları olarak kaldıklarını ve bir türlü denizci olamadıklarını ileri süren görüşün doğruluğuna inanıyordu. Ama Ege kıyılarında yaşayan Türklere, Pers ordusunun önünden kaçarken Karadeniz'e kavuştuklarında, "*Thalassa, thalassa*!" diye sevinç çığlıkları atan Ksenophon askerlerinin ruhu bulaşmıştı demek ki. "Thalassa!" haykırışının temelinde, "Kendi ortamımıza geldik; denize kavuştuk. Şimdi nasıl olsa bir çaresini buluruz. Denizde güvendeyiz" inancı vardı ve Profesör de aynen böyle düşünüyordu. Denizde her şeyin bir çaresini bulurdu nasıl olsa; yakamoz, tuz, balık, rüzgâr, güneş ve Homeros'un şarap rengi denizi! Ege'nin bazı hallerini görmeyen kimse, Homeros'un şarap rengi demekle ne kastettiğini anlayamazdı ama Ege akşamüstlerinde denizin tam da şarap rengi olduğuna, başka hiçbir renge benzemediğine yemin edebilirdi Profesör. Şimdi de pupa yelken, kentten, uygarlıktan ve kendisini kuşatan kurallardan kaçıp kurtulmaya çalışıyor ve eskiden beri bildiği bir ıssız adanın kıyısında gecelemeyi planlayarak, şarap rengi akşamüstü denizinin yüzeyinde fış fış kayıp gidiyordu. Bir rüyaydı bu.

O tekne, Profesör'ü kurtuluşa ulaştıracak olan mitolojik bir sandaldı sanki. Zeus'un üflediği Kyklad rüzgârıyla yelkenlerini doldurarak, taşıdığı yolcunun ruhunu kurtarmayı amaçlayan bir masal teknesi.

Akşam çökerken, Egeli balıkçıların tabiriyle "rüzgâr kaldı" ve deniz iyice sakinleşti. Vişneçürüğü rengini alan sular, her dakika biraz daha kararıyordu. İçi inanılmaz bir ferah-

lık ve güzellik duygusuyla kamaşan Profesör, gecelemeyi umduğu adanın epey uzağında olduğunu fark ettiyse de buna aldırmadı ve o geceyi açıkta, alargada geçirmeye karar vererek demir attı. Beneteau'nun kumanda merkezindeki alet, suyun derinliğini 18 metre olarak gösteriyordu. Demir oturunca, tekne çok hafif belli belirsiz bir valsle kendi çevresinde dönmeye başladı. Profesör yelkenleri topladı ve kendisini, ilk Ege akşamının, daha doğrusu yeni yaşamındaki ilk gecenin heyecanını yaşamaya bıraktı. Karanlık iyice bastırdığında, Sunquest firmasındaki gençlerin getirdiği erzak torbasını açtı. Torbada konservelerle birlikte peynir, ekmek, domates ve bir şişe beyaz şarap vardı. Bunlarla kendisine bir akşam sofrası hazırladı. Kıçtaki masanın üzerine özenli bir sofra kurdu, inanası gelmedi ama teknede şarap kadehi bile vardı. Hoş, olmasaydı bile Profesör aldırmazdı buna. Şişeyi kafasına dikerek içmek belki daha da zevkliydi: Hidayet'le ucuz Marmara şaraplarını arka arkaya kafaya dikip de iki gün hasta yattıkları zamanlardaki gibi.

Özgür bir adamdı artık o; hiçbir kurala bağlı değildi, insanlar için konan bütün kurallardan istifa etmiş, tek başına kalmayı ve kendi metanoyasını aramayı seçmişti. İçten içe başardığı işle gururlanıyordu. Herkesin aklından geçirip de kimsenin yapamadığı bir şeydi bu ama kendisi özgürdü artık; tepesinde uçan ve masadan bir şey kapmaya çalışan martı kadar özgür. Ege Denizi'nin ortasında tek başına, bilinmezlerle dolu hayatının getireceği maceralara kadeh kaldırıyordu. Yine kitap kurdu yanı depreşti ve elindeki kadehe bakarak, "Ey şişelenmiş şiir!" dedi. Baudelaire'e de bir selam yollamıştı. Sonunda kaderini değiştirmişti işte. O Ligne Roset koltuklar ve Dunlopillo yataklar arasında ölmeyecekti; telaşlı bir ambulans tanıdık sokaklardan geçirmeyecekti onu. Banka hesabı, kolesterol hesabı, barem hesabı, vergi hesabı, kalori hesabı gibi onlarca hesapla dolu olan bir hayatı yaşamaktan ve bilgisayara

dönüşmekten kurtulmuştu. O kadar memnundu ki yaptığı işten, neredeyse kendi kendisini öpüp kutlamak istiyordu.

Profesör, ömrü boyunca düzene uygun davranıp uslu ve akıllı bir adam olmasının ve içinde kaynayan fırtınaları bastırmasının acısını toptan çıkarıyordu şimdi.

"Parasız yatılı sınavını kazandım. İstanbul'a gidiyorum."

Pasaport İskelesi'nde bira içerken böyle demişti Hidayet'e. O da kendisine bin dereden su getirmiş ve liseyi parasız yatılı okuduktan sonra ne olacağını sormuştu.

"Tabii ki üniversite!"

"Sonra?"

"Bir iş, bir hayat, bir kadın, para!"

Bunun üzerine Hidayet, "Sen aynen baban gibi olmaya çalışıyorsun" diyerek onu can evinden vurmuştu. Çünkü hayatta en son olmak isteyeceği şey o kahverengi üniforması içinde gittikçe küçülen, avurtları çökük, ciğerlerini çürütür gibi sigara içen ezik, itilip kakılan adamdı.

"Hayır" demişti. "Tam tersi. Ben para, ün ve güç kazanmak için okumak istiyorum."

"Sen bilirsin reis." Bu söz, artık yollarının ayrıldığını vurgulayan bir final vuruşu gibiydi.

"Ben buralardan gidiyorum. Hayatın karşıma ne çıkaracağını bilmeden denize açılmak istiyorum."

Tersanede çalışarak biriktirdiği parayı, orada bulduğu eski bir gövdeye ye diğer teknelerden sökülüp atılmış olan parçalara harcayarak kendisine yedi metrelik bir tekne yapmayı başarmıştı Hidayet. Dengeli ve güzel bir tekne olmuştu.

Profesör kadehini Hidayet'in, Ege Denizi'nin ve kararının şerefine kaldırarak, "İşte senin yolunu tuttum Hidayet!" dedi. "Ama otuz yıl kadar gecikerek."

Bir süre sonra karanlık, tekneyi iyice sardı. Aysız bir geceydi ve yıldızlar, yıllardır görmediği kadar çoktu. Hava iyice durmuştu.

Aklına Aysel, İstanbul, kayınbiraderi, üniversite, televizyon geldikçe neredeyse ürperiyor ve hemen o düşünceleri kovuyordu. Kendisini bambaşka, yepyeni bir insan olarak hissetmeye ihtiyacı vardı. Henüz geçmişiyle yüzleşmeye hazır değildi; önce yeni bir insan olma sürecini tamamlaması gerekiyordu.

Gece ilerledi, Profesör şarap şişesini bitirdi ve tam mutluluktan anlamsız bir şarkı söylemeye hazırlanırken, içinden yükselen bir korku dalgasıyla tir tir titremeye başladı. Yine o buzlu rüzgâr esiyordu yüreğinde. Hiç beklemediği bir anda yakalandığı için etki çok büyük olmuş ve fena darbe yemişti.

Direğe tutundu; farkında olmadan ağlamaya başladı. Tekne birdenbire yabancısı olduğu, ilk defa gördüğü bir tabut gibi göründü gözüne. Deniz karanlıktı, tekne karanlıktı, çevresi karanlıktı. Mutlak bir karanlık egemendi her yere; ölüm gibiydi; ölümün somutlaşmış haliydi. Aklını oynatacak gibi oldu. Denizin ortasındaki bu ölüm tuzağında ne yapacaktı şimdi? Haber verecek kimse yoktu; kendisini o mutlak karanlıktan hiç kimse kurtaramazdı.

"Kendine gel İrfan!" diye bağırdı. Karanlığa gömülen sesi onu daha da çok korkutmaktan başka bir işe yaramadı. Yaktığı lambalar, çevresindeki uçsuz bucaksız karanlığı daha da çok vurguladıkları için hepsini söndürdü. Hemen çantasındaki ilaçlara sarıldı, eline geçen yatıştırıcı ilaçlardan birkaç tane aldı ve o kadar aceleyle içti ki boğazında düğümlenen sudan neredeyse boğuluyordu.

"Sen istedin!" dedi kendi kendine. "Kararını adım adım uyguluyorsun. Şimdi bu paniğin sebebi ne?"

"Bilmiyorum" diye cevap verdi. "Ben de bilmiyorum."

Bir süre böyle kendi kendisiyle soru cevap oyununu sürdürdü ve fark etti ki bu ona iyi geliyor; en azından karanlık korkusunu bir parça unutturup oyalanmasını sağlıyor.

O zaman bu oyunu daha da ileri götürdü ve neredeyse Golyadkin gibi benliğinin ikiye bölündüğünü ve bu iki kişiliğin birbiriyle tartıştığını hayal etti.

Referanslarını hayattan değil, kitaplardan alan herkes gibi Profesör'ü de kurmaca kişilikler, gerçek kişiliklerden daha çok ilgilendirir ve etkilerdi.

"Sen bir korkaksın!" diyordu birinci ses.

İkinci ses, "Hayır!" diyordu. "Hayatla bu derece yüzleşmeyi göze aldığıma ve değiştirmeye cesaret ettiğime göre korkak olamam. Benim yaptığımı herkes yapamazdı."

"Yaptığın tek şey kaçmak. Bütün sorunları yüzüstü bırakıp bir cehennem hayatından kaçmak. Bunun yerine İstanbul'da kalarak her şeyle yüzleşebilirdin."

"Orada yüzleşecek bir şey yoktu ki. Hayatım mutluluk içinde geçiyordu; başarılıydım, mutluydum ve zengindim. İçimdeki sorunlar dışında bir şey yoktu."

"Yalan söylüyorsun İrfan Kurudal!"

"Hayır!"

"Yalan söylüyorsun. Aşağılık yalancının birisin."

"Hayır, hayır, hayır!"

"Şimdi sana yalan söylediğini kanıtladığımda ne yapacaksın bakalım, İstanbul'da mutlu dediğin hayatın, boktan bir paçavra gibiydi. Kendini değersiz hissediyordun ve bunda da haklıydın. Hiçbir zaman değeri olan bir şey yaratamadın, sadece sana tanınan olanakları kurnazca kullanarak yükseldin. Bilim adamı olarak beş para etmezsin. Bakma Türkiye'de herkesin sana hocam hocam dediğine, saygı gösterdiğine. Hangi özgün düşünceyi yarattın, hangi değerli makaleyi yayımladın? Yurtdışındaki kongrelerde kendini hep ezik, bilgisiz ve sığ hissetmedin mi? Ha, söyle, hissetmedin mi?"

"Evet, hissettim doğrusu!"

"Çünkü gerçek değilsin sen; uyduruk bir adamsın, sahtesin. Profesörlük titrinin arkasına saklanan cahil, korkak ve

paranoyak bir adamsın. Televizyondaki konuşmaların da tam bir mediokrasi örneği."

"Akademik bir sınava çevirdin bu tartışmayı."

"O zaman başka şeylerden söz edelim İrfan Kurudal. İyi bir hoca olamadın ama iyi bir koca olmayı başarabildin mi?"

"Ne saçmalıyorsun sen! Aysel mutluydu, hem de çok mutlu."

"Ya da mutlu görünüp bütün sıkıntılarını içine atıyordu. Hayatın boyunca onunla görev duygusu içinde seviştiğin yalan mı?"

"Yalan!"

"Beni kandıramazsın, çünkü ben senim. Başından beri bu sarılmalardan zevk almadığını, sadece mekanik hareketler yaptığını inkâr mı edeceksin şimdi? Çünkü o kadının etine bir özlem duymuyordun; için ona doğru çekilmiyordu. Onun tenine değmek için yanıp tutuşmadın hiç. Gençliğinde bile. Zaten bu yüzden seni aldatmaya başlamadı mı?"

"İşte şimdi de sen yalan söylüyorsun. Aysel beni hiçbir zaman aldatmadı. Söylediğin diğer şeyler gibi bu da senin uydurman."

"Unutma, ben senim, en gizli kuşkularını biliyorum. Onun bazı öğleden sonraları Maçka'daki bir apartmanın en üst katında Selim'le buluştuğunu bilmiyor musun?"

"Bilmiyorum."

"Hadi seziyordun diyelim. Aslında bir öğleden sonra Aysel'i o apartmana girerken gördüğünde her şeyi anlamıştın ama bilmezden gelmeyi tercih etmiştin. Çünkü bir kadın olarak kıskanmıyordun onu. Kısacası hayatına giren herkese kötü davrandın. Önce Hidayet'i terk ettin, sonra ananı babanı, kız kardeşini, sonra Aysel'i. Sadece kendi çıkarını düşünen küçük bir bencilsin sen, hem de korkak bir bencil! Hayatındaki her şey sahte. Hep başka insanların seni nasıl gördüğüne göre yaşadın. Çünkü kendin olmaya cesaretin yoktu. Üniversitedeki insanlar da içindeki bu korkuyu sezdikleri için seni bu

kadar aşağıladılar. Düşmanların çoğaldı."

"Hani bana paranoyak diyordun!"

"Paranoyak olman, düşmanların olmadığı anlamına gelmez."

"Ben bu anlattığın insan değilim."

"Sana bir şey söyleyeyim mi Profesör, sen daha kim olduğunu bilmiyorsun!"

"Delfi tapınağı nutuklarına mı başlayacaksın şimdi?"

"Evet, kendini tanı diyeceğim. Ne var bunda? Ya da Mevlana!"

"Hani ben kitabi konuşuyordum! Sen de aynı şeyi yapıyorsun işte!"

"Ben teknede Odysseus'la konuşan Athena değilim, ben senim, unuttun mu? Elbette seninle aynı alışkanlıklarım olacak. Bunun dışına çıkamam ki!"

"Öyleyse benimle niye uğraşıyorsun?"

"Sana ne kadar mutsuz, ne kadar korkak, ne kadar değersiz ve ne kadar yalancı bir adam olduğunu anlatmaya çalışıyorum."

"Madem sen bensin, bu sıfatların hepsi senin için de söylenmeli!"

"Ne sandın? Tabii öyle! Ama ben hiç olmazsa senin gerçekçi yanınım. Durumu olduğu gibi görüyor ve kendimi hayallerle ve yalanlarla avutmaya son vermeye çalışıyorum."

"Bu sana ne sağlıyor? Kendi kendine acıma duygusu mu?"

"Yok oluş duygusunun da insana bir zevk sağladığını bilmiyor musun? Kendini bilerek mahvetmiş olmanın, hakaret görmenin, en altta yer almanın, derin insanlık çukurlarına yuvarlanmanın verdiği o benzersiz zevk. Her aklı başında insanın ulaşmaya çalıştığı değerleri elinin tersiyle bir kenara itiverme!"

"Söylediklerin nihilistlerinkine benzedi."

"Sen sen ol, nihilizmi hafife alma. Kendi kendini yeterin-

ce dinlersen, dünyada sana en yakın düşünce biçiminin nihilizm olduğunu görürsün zaten. Bugüne kadar hiçbir şeye bağlanmama, hiçbir şeye inanmama, ülkeyi kasıp kavuran ideoloji ve inanç türlerinin tamamıyla alay etme, kalabalıkların içinde eğlenir gibi görünüp içten içe çevrendeki herkesi aşağılama senin huyların, unuttun mu? Bu yüzden ne öğrenciliğinde ne de daha sonra hiçbir kampa yakın olmadın, onlar da seni kabul etmedi zaten. Bu tavrı bağımsız aydın, angaje olmayan bir entelektüel maskesi ardına gizlemeye çalıştın ama ben bu dünyadaki hiçbir büyük düşünceyi, o garip rüyaların kadar ciddiye almadığını biliyorum. Yakalandın işte, hadi itiraf et!"

"Rüyalar mı?"

"Evet rüyalar! Hayatının en büyük gerçeği; kendin olduğun ve gerçek bir insana dönüştüğün tek an. Yaşamındaki en samimi varoluş anı."

"Abartıyorsun, rüyalar hayatın en gerçek anı değildir. Hem biliyorsun, ben hiç rüya görmem."

"Görüyorsun, itiraf etmesen bile görüyorsun. Sadece rüyalarında kendine ördüğün zırh yırtılıyor, sevişme sırasında bile üzerinde olan zırhtan sıyrıldığın tek an o. Sadece o sırada, gerçek tam olmasa bile birazcık su yüzüne çıkıyor ve sen müphem biçimde de olsa kendi kişiliğine kavuşuyorsun. Çocukluğundan beri rüyalarında tek bir hayal var değil mi? Tek bir gölge, neredeyse cismi olmayan bir varlık, bir kişi bile değil belki. Ama seni dünyada tek heyecanlandıran şey."

"Sus artık!"

"Hayır, mademki kendinle yüzleşme peşindesin, gel bunu deşelim şimdi. Yeni hayatına dürüst bir şekilde başla."

"İstemiyorum, sus!"

"Hayatında ilk kez kendine gerçekçi bir gözle bak!"

"Hayır, hayır, hayır! Sus artık!"

"Rüyalarında gözünün önüne ne geliyor?"

"Hiçbir şey!"
"Kim geliyor?
"Hiç kimse!"
"Emin misin?"
"Evet evet evet, Allah'ın belası! Hiçbir şey gelmiyor, hiç kimse gelmiyor. Sus, sus, sus artık!"

Profesör kendine geldiğinde, tik ağacı kaplamanın üstünde yüzükoyun yatıyordu. Gece üstüne yağan çiyden her tarafının sırılsıklam olduğunu ve adalelerinin tutulduğunu anladı. Kıpkızıl bir şafak söküyordu karşısında. Yelkenli tekne kıpırtısız duruyordu; Ege meltemi, karanın iyice ısınacağı öğleden sonrayı bekleyecekti esmek için. Bunu eski yelkencilik günlerinden biliyordu.

Profesör akşam geçirdiği "buhran"ı (bu sözü kullanmayı yeğliyordu), şarap ve karmakarışık aldığı Xanax, Seropram, Stilnox tabletlerine bağladı. Zihni iyice karışmış olmalıydı ve şimdi bu pırıl pırıl mavi gökyüzünün altında gece yaşadıkları, saçma sapan görünüyordu kendisine. İyi ki bu "buhran"a kimse tanık olmamıştı. Aşırı duygusallık, aşırı tepki verme, aşırı edebiyat tutkusu, aşırı içki, aşırı ilaç... Kısacası aşırı giden her şey neden olmuştu buna.

Başı ağrıyordu. Denize girerse baş ağrısının geçeceğini ve dünyanın gözüne daha güzel görüneceğini biliyordu. Gerçi Ege'de baharın bu ilk günlerinde su soğuk olurdu ama zararı yoktu. Üstündekileri alelacele çıkarıp denize atladı. Gerçekten de çivi gibiydi su; buzdolabındaki sürahiye konsa ancak bu kadar olurdu. Önce nefesi kesilir gibi oldu ama sonra alıştı. Hareket ettikçe ısınıyor ve ferahlıyordu. Bir yandan da, "Gece Rus romanlarıyla başladı, sonu da onlar gibi bitti" diye düşünüyordu. Çünkü o romanların çoğunda bilmem kaçıncı dereceden devlet memuru Piyotr İlyiç, sabah yatağında müthiş bir baş ağrısıyla uyanır ve akşam votkanın etkisiyle neden olduğu rezaletleri ve kendisini içine düşürdüğü gülünç

durumu hatırlayarak yüzünü buruşturur; ömrü boyunca ağzına bir damla votka koymayacağına yeminler ederdi.

Ancak, sadece akşama kadar sürecek yeminlerdi bunlar.

Kara bir tren

Meryem, ömrü boyunca seyrettiği tepeyi geçip de arkasında İstanbul'u bulamayınca umutsuzluğa düşmüş, sonra daha ileride görünen mor dağlara dikmişti gözünü ama o dağdan sonra da başka tepeler ve uçsuz bucaksız tarlalar ortaya çıktı.

Önceleri, "Belki de şu tepelerin arkasında" diye oyalandı ama sonra bundan vazgeçti. Belli ki bildikleri yanlıştı. İstanbul biraz daha ötedeydi.

Eğri büğrü tozlu yolda minibüs sarsıla sarsıla giderken, kasabadan ayrılışın iç burukluğu, yerini çevreyi görmenin heyecanına, başka yaşamları keşfetmenin, izlemenin tadına bırakmıştı. Bir ruh durumundan ötekine çok çabuk geçebilen ve inanılmaz hızla yeni duruma uyum gösteren doğası, Meryem'e yardımcı oluyordu.

En büyük tedirginliği Cemal'di. Ona nasıl davranması, ne yapması, nasıl seslenmesi gerektiğini bilemiyordu. Eskiden bağ evine birlikte yemek götürdükleri, patlak çamur oynadıkları, çember çevirdikleri çocuk gitmiş, yerine bambaşka biri gelmişti. Bu yeni insan hiç konuşmuyor, iri gövdesini zor sığdırdığı minibüs koltuğunda uyuklayıp duruyordu. Göz ucuyla baktığı zaman yanmış teninde, dizlerinin üstüne koyduğu kaba ellerinde hiç şefkat kırıntısı bulamıyordu Meryem. Bu da onun cesaretini kırıyor, hatta bu tanımadığı adamdan korkmasına sebep oluyordu. Uzun bacaklarına

bir kot pantolon geçirmişti bu adam, üstünde de eski bir parka vardı. Âdemelmasının iyice çıkık hale geldiği zayıf boynunda, güneşin değmediği kıvrımlarda beyaz çizgiler oluşmuştu. Birkaç günlük sakal kaplıyordu yüzünü. Belki de askerde çok kısa kesilen saçları uzamadığı için yüz hatları keskinleşmişti.

Meryem bir de kendi zavallı haline baktı. İzbede haftalar boyu üstünde olan eski püskü giysiler içinde pek perişan ve pisti. Ayağına şalvar, onun üstüne mavi çiçekleri solmuş bir entari geçirmiş, izbeden çıkarken Döne'nin getirdiği yeşil hırkayı giyip başını da örtünce, her zamanki "sokak kılığı"na bürünmüştü. Ayaklarındaki kara lastikler de kasabanın çamuruna batmıştı.

O neşeli çocukluğunun nasıl olup da birdenbire bu kasvetli ve aşağılayıcı hayata dönüştüğünü bilemiyordu. "Keşke hiç büyümeseydim" diye düşündü. "Keşke hiç büyümeseydim, diğer çocuklarla birlikte koşup dursaydım sokaklarda, insanların arasına karışsaydım ama olmadı, olmadı işte. Oramda buramda tüyler çıktı, memeler büyüdü ve sihir bozuldu. Şimdi, Cemal abi desem, Cemal abi hani hatırlıyor musun, hani bizimkiler değirmencilerin evine gitmişlerdi misafirliğe, onların bahçesinde oynuyorduk; sonra tavuklara gözümüz ilişti. Önce sen mi başladın ben mi bilmiyorum, tavukları havaya atmaya başladık. Elimizden geldiği kadar yukarı fırlatıyorduk ve sonra onların gıt gıt gıdaklayarak, kanatlarını çırpa çırpa yere düşmelerine gülüyorduk. Uçuyorlar gibi geliyordu bize. Onları gökyüzünden geçen uçaklar gibi yaptık diye seviniyorduk. Tavukların kokusu hâlâ burnumda, üstümüze başımıza yapışan tüyleri şimdi bile üstümde sanki. Zavallıların bacaklarının kırıldığını bilmiyorduk. Sonra kim gördü, kim söyledi bilmiyorum, değirmencinin karısı evden fırladı ve yerde bacakları kırılmış yatan tavukları görünce bir feryada başladı. Hani oradan hemen kaçmış, nehir

boyuna gitmiştik, hatırladın mı? Akşam eve dönünce teyzem ikimize de ceza vermişti. Her zamanki gibi yine sana kıyamamışlar, beni izbeye kapatmışlardı. Beni öyle çok izbeye kapattılar ki zaten! Ne yapsam suçtu: Yüksek sesle gülme Meryem, öyle kırıtma Meryem, artık büyüdün, oğlan çocuklarıyla oynama Meryem, onlarla aynı okula gidemezsin Meryem."

Onu ilkokul birinci sınıftan sonra okuldan almışlardı. Çünkü kara sakallarıyla herkesi korkutan amcası, ergenliği gelen bir kızın oğlan çocuklarıyla yan yana oturmasını "zina" olarak görüyordu.

Başörtüsünün altından ürkek ürkek kasaba dışındaki dünyayı seyreden Meryem'in yol tabelalarını okumakta güçlük çekmesi bu yüzdendi işte. Minibüs, mavi tabelaları hızla geçiyor ve o daha Kır'ı okuyamadan Kırkkilise tabelası arkada kalıyordu bile. Yalnız okudukları arasında hiç İstanbul'a benzeyen bir şey yoktu; hiçbir kelime İs'le başlamıyordu.

"Sende öyle çok emeğim var ki, öyle çok bezini yıkadım ki daha tırnaklarımın arasında bokların duruyor." Teyzesi hep böyle derdi ona. İkizinden kalan emaneti büyütme sorumluluğunu sık sık başına kakardı böyle ama biraz önce kapıyı açmamıştı; içeride öyle vicdansız, öyle taş kalpli bir teyze olarak oturup durmuştu. Evinden kovulmayı anlayamıyordu Meryem. Cemal de teyzesi gibi davranıyor ve yüzüne bakmıyor, konuşma cesareti vermiyordu. Düşündüklerinin hiçbirini söyleyemezdi.

Minibüsün sallantısından içi geçti, gözleri kapanmaya başladı. Bir an uyukluyor, sonra başının öne düşmesiyle kendine gelip doğruluyor, sonra nasıl olduğunu anlayamadan yine uykunun derinliklerine kayıp gidiveriyordu.

Neden sonra kendine geldiğinde akşam olmuştu. Tarlalar, tepeler kaybolmuş, gittikleri yolda evler, insanlar ve otomobiller belirmişti. Hem de ne çok ev, ne çok insan, ne çok otomobil.

"İşte İstanbul'a geldik" diye düşündü. "Dedikleri kadar varmış."

Yan gözle Cemal'e baktı. Uyanmış, büyük şehre bakıyordu o da. Minibüs diğer otomobiller yüzünden bazen duruyor, bazen ilerliyordu. İki tarafta ışıl ışıl dükkânlar vardı, insanlar girip çıkıyordu durmadan.

Sonra birçok otobüsün, birçok minibüsün beklediği, insanların kaynaştığı bir yere geldiler. Herkes çantasını, bavulunu alıp indi. Meryem'in başı dönüyordu.

Cemal, "Yürü" dedi, sonra o ışıl ışıl yapılara doğru gitmeye başladı. Birinin önünde durdu. Kadınlar bir tarafa, erkekler öbür tarafa toplanmışlardı. Cemal başıyla ona kadınların olduğu yeri işaret etti. Meryem de gitti. Ortalık sidik kokuyordu. Kirli aynada hayalete dönmüş suratını gördü; tepede yanan ampul onu çok yorgun gösteriyor ama başına hep bela olan yeşil gözlerinin ışıltısını kesemiyordu. Bir kadın onu itti ve lavaboda elini yıkamaya başladı. Meryem onun işini bitirmesini bekledi ve "Teyze, burası İstanbul mu?" diye sordu. Kadın onun yüzüne hayretle baktı, sonra umursamaz bir tavırla omuz silkti ve "Hayır kızım" dedi. "İstanbul, buradan iki gün iki gecelik yol!"

Meryem hayret etti. İşini bitirip çıktığında Cemal bekliyordu. Onu doğruca hepsinde fener yanan camlı köfteci arabalarından birine götürdü.

Birçok satıcı birikmişti oraya; kiminin camlı bölmesinde nohutlu pilav görünüyordu, kimi kaynamış mısır satıyordu, kimi de köfte. Ortalığı müthiş bir koku kaplamıştı. Meryem açlığını hatırladı. Cemal içine köfte, soğan, domates doldurulmuş yarım ekmeği ona uzattı. Kendisi de almıştı. Bir kenara çekilip yediler. Meryem yediği köftenin lezzetine inanamadı. Birçok camiden, aynı anda ezan sesi yükselmeye başladı. Bu şehirde her şey çok güzeldi. Burası böyleyse İstanbul nasıldı kim bilir. Teyzesinin kapıyı açmaması, evden ko-

vulması, kasabalının onu korkutan ve utandıran bir ilgiyle uğurlaması aklından silinip gitti, içini tarifsiz bir neşe kapladı. Onca gündür izbede kapalı tutulduktan, boynuna ipleri takıp çıkardıktan sonra, hayat güzel bir tatile benzemeye başlamıştı. Cemal'in kabalığı bile bozamıyordu keyfini. Onun peşine takılmış, yürüyüp duruyordu.

Garajdan çıktılar. Yürü Allah yürü, yürü Allah yürü. "Ne bitmez yolmuş" diye düşündü Meryem, "burası ne kadar büyük bir yer. Bizim orda olsa, iki adımda kasabanın öteki başını bulmuştun bile."

Ama o uzun yürüyüşün sonu da beklenmedik bir sürprizle bitti. Hayatında ilk kez gördüğü tren istasyonu, genzini yakan kokusuyla, trenleriyle, telaşlı kalabalığı ve gürültüsüyle başlı başına bir neşe kaynağıydı. Yüzüne bir gülümseme yayıldı. Daha önce hakkında belli belirsiz fikir sahibi olduğu her şeyi tanımaya ve bir bayram yeri sevinci yaşamaya başlamıştı. Eski günlerindeki gibi olsa, "Yaşa be Cemal abi!" diye kahkahayı basacaktı ama şimdi yapamıyordu işte. Yine de Cemal'e minnet duyuyordu; kendisini cehennemden kurtarmış, cennetin kapılarına getirivermişti.

Bir ara inzibatlar Cemal'i çevirip bir şeyler sordular, o da cebinden çıkardığı kâğıtları gösterdi. Yüzlerinde dostça bir ifadeyle uzaklaştılar.

İnsanların kılık kıyafeti de karmakarışıktı burada. Kendisi gibi şalvar giymiş köylüler de vardı, bambaşka bir şekilde, kasabadaki memur hanımları gibi giyinenler de. Başlarını Meryem gibi örtenler de görülüyordu, saçlarını omuzlarına salanlar da. Çevreyi seyretmekten, insanları izlemekten, her birinin davranışlarına bir anlam vermekten müthiş hoşlanıyordu Meryem.

O kalabalık istasyondaki yüzlerce kişi trene bindi. Koridorlar bile insan doluydu ama kendileri oda gibi bir yere oturdular. Meryem'e pencere başı düşmüştü. Cemal yanın-

da oturuyordu. Karşısında ise yaşlı, başı bağlı bir kadın oturmaktaydı. Kadının yanında genç bir kız; başı açık. Onun yanında ihtiyar, kır bıyıklı bir adam öksürüp durmakta. Cemal abisinin yanında ise yeni evli gibi görünen genç bir çift; kızın başı açık, etek giymiş, hem de kısaca. Oturduğu zaman baldırları görünüyor.

Meryem fotoğraf çeker gibi bütün ayrıntıları yerleştiriyor zihnine. Şaşırıyor mu? Hayır! Sadece müthiş bir zevkle, içine birdenbire düştüğü maceranın tadını çıkarıyor. Yeni evli çiftin el ele tutuşmasını gözlüyor, parmaklarındaki kalın yüzükleri görüyor. Karşısındaki kızın, annesiyle babasının ortasında bütün terbiyesiyle oturduğunu ama onlara çaktırmadan trenin penceresinin önünden geçen delikanlıyla işaretleştiğini görüyor. Yaşlı ananın, hüzünlü ve önüne dikilmiş gözleri bunları fark etmiyor ama Meryem'in bütün duyargaları açık. Oğlan bir o tarafa gidiyor, bir bu tarafa ve kız bazen saçını savurarak, bazen rastlantıyla başını çevirmiş gibi göz göze gelerek oğlana veda ediyor. Bütün bunları görmek de Meryem'in içini müthiş bir bayram sevinciyle dolduruyor. Neredeyse kıkır kıkır gülecek ama Cemal'den çekiniyor. Yoksa başka kimseden korktuğu yok. Trene bineli birkaç dakika olmasına rağmen, uyum yeteneğine şükür, sanki ömrü boyunca trenlerde gezmiş gibi rahat.

Oğlanlarla kızlar arasındaki her şey onu çok neşelendiriyor zaten. Ama sağlık ocağına gittikleri gün o balonları görüp de gülünce nasıl azarlandıysa, hep tersleniyor bu konularda. Sağlık ocağında hemşireler halk sağlığı için doğumdan korunma yöntemlerini anlatıyorlar. Ellerinde rengârenk tuhaf balonlar var. Bu balonlardan bazılarını şişiriyorlar şenlik olsun diye. Sağlık ocağının içinde uçuşmaya başlıyor balonlar. Bu Meryem'in çok hoşuna gidiyor ve hem o balonları kovalayıp hem de kıkır kıkır gülünce teyzesinin tokadı ense kökünde patlayıveriyor. Ona öyle davranıyorlar ama da-

ha sonra mahmur öğle sonu uykularına çekildiklerinde bütün kadınlar bunları anlatıp eğleniyorlar. Hatta sağlık ocağına gelen ve adını bilmediği kaputu isteyen köylünün durumuna gülmekten katılıyorlar. Çünkü hemşirenin, ne istediğini sorması karşısında adam, "Bilemiyorum" demiş. "Hani o keyf balonu!" Arkasından gelsin kah kahlar, kih kihler! Ama kendisine gelince zalim bir tokat. Neyse, o kapılarını açmadıkları odaları onların olsun. Orada ömürlerinin sonuna kadar yatakların üzerine devrilip dedikodu yapsınlar. Artık Meryem aldırmıyor bile. Hele yılan gözlü Döne'yi hiç aklına getirmiyor. Sanki evden o sabah değil de bir ay önce ayrılmış.

Derken tren birdenbire yüreğini ağzına getirerek sallanıyor, hopluyor. Yolcular öne arkaya sallanıyorlar. Aralarındaki küçük masada duran su şişesi kayınca atılıp tutuyor Meryem ve bunun üzerine karşısındaki teyze ona gülümsüyor. Ve tren yola çıkıyor. Tıkırtıları, çuf çufları ve düdüğü bile var. Meryem içinden, "*Kara tren gelmez m'ola / Düdüğünü çalmaz m'ola*" türküsünü mırıldanıyor. "Bir de sen gülsen be Cemal abi" diye düşünüyor, "bir de sen eski günlerdeki gibi olsan." Ama keyfini bozmuyor, çünkü bu gidişle o işi de halledeceğinden, çocukluktaki gibi yine ağzından girip burnundan çıkacağından emin. "Askerde kocamış fukara" diye düşünüyor, acıyor bile Cemal'e.

Karşısındaki kadın, "Hayırlı yolculuklar kızım" diyor Meryem'e. "Nereye gidiyorsunuz?"

Öyle ya; tren birçok şehirden geçecek herhalde.

Meryem gururla, "İstanbul'a teyzecim" diyor. "İstanbul'a gidiyoruz."

Sonra, çok mu ileri gittim diye yan gözle Cemal'e bakıyor.

"Delikanlı asker mi?" diye soruyor kadın.

"Evet" diyor, "yeni geldi!"

"Neyin oluyor, nişanlın mı?"

Bunun üzerine Meryem kısık bir sesle, "Hayır" diyor, "amcamın oğlu!"

Kadının sorularına verdiği cevaplar sessizliğini bozmasına, Cemal'le arasındaki o sessizlik duvarını aşmasına yardımcı oluyor. Bu bakımdan kadına şükran borcu var.

"Siz nereye gidiyorsunuz?" diye soruyor. Sanki trenin İstanbul'dan başka hangi şehirlere uğrayacağını bilirmiş gibi.

Kadın, "Biz Ankara'ya gidiyoruz" diyor. "Bu kızım Seher! Kardeşini görmeye gidiyoruz." Arkasından da kahırlı kahırlı iç geçirip, "Eğer yetişebilirsek!" diyor.

Meryem karanlıktan dışarıyı göremiyor, ama cam içeriyi ayna gibi yansıtıyor. Kendi yüzünü ve diğerlerini izliyor biraz. Yeni evli çiftin uyuklar gibi yapıp birbirlerine sarıldıklarını, ihtiyar adamın sigara içtiğini, yaşlı kadının ise sessizce ağladığını ve gözlerini sildiğini görüyor. Seher de dalgın mı dalgın! Cemal yine put gibi oturuyor. Taşta ses var, onda yok. Sanki insan değil mübarek, bir kaya!

Nuh Peygamber'in gemisi

Taka tak, taka tak, taka tak!

Ortalık makineli tüfekle taranıyor ama her şey çok garip. Zaten o da, "Ne garip bir makineli bu böyle!" diye düşünüyor. Çünkü düzenli aralıklarla, bir ritim tutturarak ve hiç kesilmeden sürüp gitmekte. Tren tıkırtısı gibi. Cemal yerinden doğruluyor ve koğuştaki bütün arkadaşlarının ölmüş olduğunu görüyor. Hepsi vurulmuş, beyaz yorganları kana bulanmış, yüzleri gözleri parçalanmış yatıyorlar. Makineli, ritmini sürdürüyor. "Buradan çıkamazsam ben de öleceğim" diye düşünüyor Cemal, yavaşça ranzasından yere kayıyor, kapıya kadar sürünüyor. Tam dışarı çıkacağı sırada bir de bakıyor ki kapının dışı olduğu gibi su. Kapının boyunu aşan, belki de karakolun yüksekliğini aşan bir su. Hayret ediyor. O suyun nasıl olup da içeri bir damla bile girmeden, mavi saydam bir perde gibi kapıyı kapladığını anlayamıyor.

Taka tak, taka tak, taka tak; makineli tüfek devam ediyor. Oradan çıkması için suya girmesi gerektiğini anlıyor Cemal. Başka çaresi yok. Kapıdan dışarı süzülüp suyun içine doğru kayıyor. Su soğuk değil; hatta ılık bile denebilir. Yazın yüzdüğü göl suyundan daha ılık olduğu kesin. Tepesindeki aydınlığa doğru yüzüyor Cemal. Tam nefesi tükenmek üzereyken başını sudan çıkarıyor; bir de bakıyor ki ne karakol kalmış ortada ne de başka bir şey. Her yer su. Dağlar, tepeler bile suyla kaplanmış, vadiler suyla dolmuş. Bir denizin ortasında

olduğunu anlıyor Cemal. Tam o sırada arkasında bir ses duyuyor. Bakıyor bir kayık, kayığın içinde de kara gözlü bir çocuk; kürek çekiyor. Bir yandan da ona, "Gel!" diyor.

"Nereye geleyim?" diye soruyor ona.

"Kayığa gel! Yoksa boğulursun."

Kara gözlü çoban çocuğu tanıyor. "Sen ölmemiş miydin?" diye soruyor.

Çocuk gülüyor.

"Ama ben, senin kafanın G3 mermileriyle patladığını gördüm."

"Bak" diyor çocuk gülerek, "kafam yerinde! Hadi gel."

Kayığa çıkıyor.

"Ne oldu?" diye soruyor çocuğa.

"Nuh tufanı!" diyor kara gözlü çocuk.

"Peki bu kayık ne?"

"Nuh'un gemisi."

"Biz nereye gidiyoruz?"

"Cudi Dağı'na. Nuh Peygamber'in yanına."

Çocuğun suratı yavaş yavaş yitip yerine Memo'nun yüzü çıkarken uyanıyor. Kapı açılmış, kondüktör içeri girmiş, biletleri sormakta. Tren tıkır tıkır gidiyor. Cebinden biletleri çıkarıyor. "Otobüs daha çabuk ve daha rahattı ama" diyor kendi kendine, "o para nerede!"'

Babası İstanbul'a varmalarına ancak yetecek bir para tutuşturmuştu eline. Hem yoksulluktan hem de dünyayı ve fiyatları bilmemekten. Bu yüzden İstanbul'a iki otobüs bileti alması mümkün değildi. Tren çok daha ucuz.

Karşısında siyah saçlı bir kız oturuyor. Yanındakiler de annesiyle babası besbelli. Yanında oturan adam, karısı olduğu belli bir kadına sarılıp duruyor. Cemal göz ucuyla Meryem'i kesiyor. Kız kendi halinde, sakin sakin oturmakta.

Yola çıktığından beri aklından kovduğu ve askerlik anılarına gömülerek uzaklaştırdığı soru, beynini burgu gibi oyma-

ya başlıyor: "Ben bu fukarayı ne yapacağım?" Ailenin kararına karşı çıkmak olmaz, hele babanın dediğine hiç karşı durulmaz, zaten adam öldürmek de ciddi bir iş değil, hele yüzünü yarım yamalak hatırladığı bir küçük kızı halletmek. Ama bu konuda içine ilk kuşkuları düşüren Emine oluyor.

Kavaklığın derinliklerinde gözlerden uzak görüştüklerinde, "Bütün kasaba bu görevin sana verildiğini biliyor" diyor Emine. "Daha önceki kızlar gibi bu gariban da İstanbul'a gönderilecek. Bu devirde böyle şey kaldı mı Allah aşkına? Senin ailen deli. Hiç olmazsa sen elini kana bulama. Zavallı kızın ne günahı var?"

Sonra daha ciddi bir şey söylüyor: "İki sene asker yolu bekledim, şimdi bir de hapis yolu bekleyemem."

Bir türlü cesaret edip babasına anlatamadığı ama bir an önce evlenmek için yanıp tutuştuğu Emine'nin bu uyarısı üzerine eli ayağı kesiliyor Cemal'in. Ya yakalanır da içeri atılırsa; ne kadar çok isteyeni var Emine'nin. Hepsini geri çevirip onu bekliyor ama hapse girerse beklemez.

"Bırak başkası yapsın" diyor Emine.

"Ama ailede başka uygun biri yok ki!"

"O zaman kıza ilişmesinler."

Ama bunu gel de babaya anlat bakalım. Ağzını açıp hiçbir şey söyleyemiyor ki bu derdini anlatsın. Yıllardır Emine'yle gizli gizli konuşmaktan öte bir şey yapamamanın, ona el sürememenin acısı var içinde ama evdeki durum çok korkutucu. "Belki" diye düşünüyor, "babamın bu isteğini de yerine getirirsem, Emine işini de anlatacak bir fırsat doğar."

Askerde Emine'yi çok düşünmüş ama gariptir, hiç düşünde görmemişti. Onu dünya ahret eş olarak hayalliyordu; geceleri de rüyalarına Saf Gelin giriyordu hep. Bir kere bile Emine'yle şeytan aldatmasına uğramamıştı. Saf Gelin'in ise bir türlü yüzünü göremiyor ama geceleri onun sayesinde sırılsıklam oluyordu.

Ne kadar aklından uzaklaştırırsa uzaklaştırsın, Meryem gerçekti, yanındaydı ve bu işin ne pahasına olursa olsun yapılması gerekiyordu. Emine haklıydı ama Cemal'in de elinden bir şey gelmezdi. Başka çaresi yoktu. "Gece şunu vagonun kapısına götürsem" diye düşündü, "herkes uykudayken boğup ıssız tarlalara atıversem. Tren iki dakikada uzaklaşır gider oradan. Belki ertesi gün cesedi bulurlar ama bir şey anlayamazlar. Ya da bir köprüden geçerken atmak daha iyi. Uçurumun dibinde kimse bulamaz onu. Zaten bulsalar bile, ölmüş bir şalvarlı kız kimi ilgilendirir?"

Askerliği boyunca öyle çok ölüm görmüştü ve ölümle öyle içlidışlı yaşamıştı ki hiç yadırgamıyordu; asıl, ölümün olmadığı bir hayat garip geliyordu Cemal'e.

Eğitimde yüzbaşının söyledikleri hiç kulaklarından gitmiyordu: "Türk milletinin varlığını ortadan kaldırmak ve şehit kanlarıyla kazanılmış vatan toprağını bölmek için uğraşan hainlere derslerini siz vereceksiniz" diyordu. "Türkiye Cumhuriyeti'nin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü korumak şerefi, sizin sorumluluğunuzda. Vatan uğruna şehit düşenler cennete gider. Teröristleri gördüğünüz yerde öldüreceksiniz evlatlarım. Unutmayın ki onlar, arkadaşlarınızın katili."

Daha sonra yüzbaşı Kürtçe diye bir dil olmadığını, kendisine Kürt diyenlerin dağlı Türkler olduklarını ve onların da diğer Türkler gibi Orta Asya'dan geldiklerini anlatıyordu ama burası Cemal'in aklına pek yatmıyordu. Çünkü Kürtlerin ayrı bir dil konuştuğunu biliyordu. Kendisi de biraz konuşabiliyordu bu dili. Hatta bölgenin köpekleri bile Kürtçe anlıyordu da, askerler Türkçe "Hoşt!" diye seslendiklerinde üstlerine saldırıyorlardı.

Bir ara koridora çıktı Cemal. Hem tuvalete gitti hem de kapının durumunu gözden geçirdi. Koridorda hasta bir kadın yere, gazete kâğıtlarının üstüne uzanmıştı. İnliyordu. Başın-

da, iki çocukla bir adam bekliyorlardı.

Kompartımana döndüğünde bir kavganın ortasına düştü. Birçok kişi hep bir ağızdan konuşuyordu. Yerine oturdu; karşısındaki Seher adlı kızla yanında oturan genç adam atışıyorlar, diğerleri de bazen karşı tarafa cevap yetiştirmek, bazen de yanındakini susturmak için söze karışıyordu.

Meryem köşesine büzülmüş, hiç sesini çıkarmadan izliyordu tartışmayı. Oysa ilk atışma onun yüzünden patlak vermiş sayılırdı. Çünkü Cemal'in dışarı çıkmasından yararlanarak karşısındaki yaşlı kadınla biraz daha yarenlik yapmak istemiş ve biraz önce niye oğlunu görme konusunda, "Eğer yetişebilirsek" dediğini, niye hep ağladığını sormuştu. Kadın da bunun üzerine Siyasal'da okuyan oğlunun şimdi politik tutuklu olduğunu ve hapis şartlarını protesto etmek için arkadaşlarıyla ölüm orucu yaptıklarını anlatmıştı yine gözleri yaşararak. Yetmiş günü geçmişti; hiçbir şey yemiyor ve içmiyorlardı. Sadece biraz şekerli su; hepsi buydu işte. Başlarına kırmızı bantlar bağlamış, ölümü bekliyorlardı. Her gün bir organları iflas ediyordu; bir gün görme duyularını yitiriyorlardı, öbür gün bellekleri gidiyordu. Geçen gün televizyonda görmüştü oğlunu da tanıyamamıştı. Röportaj yapan televizyoncular oğluna bir mikrofon uzatmışlardı. Ağzından tek kelime çıkmamıştı. Boş boş bakıyordu öyle... Ölmüş gibi. Örgüt liderleri, direnişlerini ölüme kadar sürdüreceklerini söylüyorlardı. Ankara'da yaşayan diğer kızı, kardeşini görmeye gitmiş ama bir deri bir kemik ve yatalak kardeşini görmeyi başaramamıştı. Oğlunun birlikte ölüm orucuna başladığı arkadaşlarından kimi ölmüş, kimi de ölüm döşeğindeydi. Belki onu görmeyi başarır, yalvarır yakarır ve ölüm orucundan vazgeçirir diye Ankara'ya gidiyordu işte. Ne yapsındı... Ana yüreği!

Bu sözler üzerine genç adam lafa karışmış ve bir ananın acısına saygı duyduğunu ama o teröristlerin de bu işi siyasi

bir propaganda haline getirdiklerini söylemişti. Bunun üzerine de kızılca kıyamet kopmuştu. Cemal tam bu sırada içeri girmişti işte.

Seher, genç adama, "Siz ne biçim insanlarsınız?" diye bağırıyordu. "Yüzlerce genç ölüyor; kılınız kıpırdamadığı gibi bir de annesine oğlunun terörist olduğunu söylüyorsunuz. Ne hakla? Ne hakkınız var buna!"

Adam da, "Kardeşin antiterör yasasından tutuklu değil mi?" diyordu. "Başka ne dememi istiyorsun?"

"Benim kardeşim teröre bulaşmadı. Hiçbir eyleme karışmadı."

"Ama terörle mücadele yasasından tutuklu değil mi? Hı? Değil mi? Söyle bakalım!"

Çok hırslı ve kavgacı bir tipti genç adam. Yanında oturan karısı, boşu boşuna onu sakinleştirmeye çalışıyordu.

Seher, "Kardeşim sadece öğrenci derneğinde çalıştı, kitap okudu" dedi. "Terörle hiçbir ilgisi yok."

"Ama bu yasa, teröristleri cezalandırıyor."

"Terörle mücadele yasası denen zulüm yüzünden, içerde on bin politik tutuklu var be adam! Bunların dokuz bini duvara yazı yazmış, kitap okumuş, öğrenci derneği kurmuş okul çocukları. Hiç mi insafın yok!"

Seher de avaz avaz bağırmaya başlamıştı ve annesinin, "Uyma bunlara, uyma anam!" sözleri onu yatıştırmaya yetmiyordu.

Baba, tütünden sararmış bıyıklarının altından usulca sigara içiyor, hüzünlü, derine kaçmış gözlerle çevreye bakıyor ve hiç söze karışmıyordu.

"Öğrenciymiş!" diye söyleniyordu adam. Sanki karşısındakilere değil de kendi kendine ya da karısına söylüyormuş gibi. "Ben onların ne biçim öğrenci olduklarını iyi bilirim."

Seher, "Nereden bilirsin be?" diye patladı yine. "Hiç kardeşimle karşılaştın mı?"

"Kardeşin olmasa bile onların arkadaşlarıyla çok çarpıştım ben. Ne mal olduklarını iyi bilirim."

Bu söz üzerine anne çırpınarak Seher'in ağzını sıkıca kapattı; çünkü karşısındakinin bir görevli, ya polis, ya gizli servis, ya özel tim mensubu olduğunu anlayıp başlarına bir iş gelmesinden korkmaya başlamıştı.

Ama Seher'in de gözleri çakmak çakmak olmuştu ve zaten ölmek üzere olan öğrenci kardeşinin bu saldırılara uğramasını sindiremediği her halinden belli oluyordu.

Cemal'e, "Sen askermişsin kardeşim" dedi. "Bu kız söyledi demin. Söyle, bu kadar haksızlık olur mu? Yüreği zaten parça parça olan bir anaya bu kadar hakaret edilir mi! Kardeşim melek gibi bir insandır. Silah bile görmemiştir hayatında."

Cemal ne diyeceğini bilemedi. Böyle durumlarda hep şaşırırdı zaten. Konuşmayı beceremezdi.

Yanında oturan genç adam, "Nerede askerdin kardeş?" diye sordu. Cemal anlattı.

"Çok çarpışmaya girdin mi?"

Cemal başını salladı.

Genç adam elini uzattı. "Benim adım Ekrem" dedi. "Olağanüstü hal bölgesinde görevliyim. Bu da eşim Süheyla."

Sonra sustu. Cemal'in yanındaki kızı tanıştırmasını bekledi ama Cemal hiç oralı olmadı.

Bir süre için herkes kendi âlemine daldı. Trenin tıkırtısından başka bir ses duyulmadı. Ama hiç beklenmedik bir anda, ortalığı karıştıran daha büyük bir olay oldu.

Tartışmanın başından beri sessiz sedasız oturmakta olan yaşlı adam, durup dururken Ekrem'in yüzüne tükürüverdi.

Hiç beklemediği anda yüzüne tükürük gelen Ekrem, bunun üzerine çıldırdı. Ayağa fırladı, adamın yakasına yapıştı, neredeyse tabanca çekecekti ama yaşlı adam bu duruma hiç aldırmıyor ve gülümsüyordu. Yüzüne hülyalı bir gülümseyiş yerleşmişti.

Yaşlı kadın telaşla, "Bizim beyin kusuruna bakma memur bey" dedi. "O hasta! Raporlu! Ne yaptığını bilmiyor." Bu arada çantasından çıkardığı bir hastane raporunu Ekrem'e doğru uzatıyordu.

Ekrem bir süre ne yapacağını bilemedi; güçlüydü ama elinin altında gülümseyen, canlı cenazeye benzeyen, şaşkın ve hasta bir yaşlı adam vardı. En iyisi kadının açıklamasına kabul etmek olacaktı galiba. Karısı da kolundan çekip, "Baksana, adam kendinde değil" diyordu. Sonra kocasının kulağına eğilip, "Meczubun biri" dediğini duydu Cemal. "Elini kirlettiğine değmez!"

Ekrem sinirli bir tavırla sürgülü kapıyı açtı ve koridora çıktı. Başından beri tartışmaları anlamayan ama olayları dikkatle izlemekte olan Meryem, Seher'in yüzüne müthiş bir gülümseme yayıldığını fark etti. Hatta anne bile gülümsüyordu. Hülyalı bakışlarla karşıya bakmakta olan yaşlı adam, intikamlarını almıştı.

"Bir de memur olacak namussuz! Bizim vergilerimizle alıyor maaşını" dedi Seher dişlerinin arasından.

Ekrem'in karısı, "Sus kardeşim" dedi. "Zaten adamı zor durdurdum. Sonra çok fena canınızı yakar."

Seher'in, "Ne yapabilirmiş?" diye dayılanması üzerine de, esrarengiz bir ifadeyle, "Benden söylemesi!" dedi. "Dikkatli olun."

Ekrem biraz sonra içeri geldi; yanında kondüktör vardı. Seherlerin oturduğu tarafı göstererek, "İşte buraya yatırabiliriz" dedi adama. "Zavallı kadın yerlerde sürünüyor. Ölüp gidecek belki de. Çok sancısı var. Böyle durumlarda sakatlara, yaralılara, hastalara ve hamilelere yer verilir."

Dışarıda yatan hasta kadını gösteriyordu. Kadının kocası da başını uzatmış, merakla içeriyi süzüyordu.

Kondüktör, "Beyefendi doğru söylüyor" dedi. "İnsaniyet namına hastayı buraya alalım."

Seher, "Niye karşı tarafa değil de buraya?" diye sordu öfkeyle.

Ekrem, "Çünkü burada iki ayrı aile yolculuk ediyor" dedi. "Dört kişiyiz. Hem benim eşim de rahatsız. Siz şimdi yardım edin, sonra değişiriz."

Bir yandan da gülümsüyordu.

Yaşlı kadın, "Hadi kızım!" dedi. "Uğraşma artık."

Valizlerini alıp koridora çıktılar. Yerdeki hasta kadın kaldırıldı ve yeşil suni deri sıraya yatırıldı. Yaşı belli olmayan, otuzunda mı ellisinde mi olduğu anlaşılamayan Anadolu kadınlarından biriydi. Başı bir çatkıyla sıkılmıştı. Yüzünden, çok ağrı çektiği belli oluyordu. Kocasıyla iki çocuğu da kadının ayakucuna ilişti.

Adam, Ekrem'e, "Allah razı olsun" dedi, "Allah ne muradın varsa versin."

Ama Ekrem'in aklı hâlâ dışarı çıkan ailedeydi. Cemal'e, "Bakma böyle göründüklerine arkadaşım" dedi. "Hepsi kızıl komünist. Bunlarda aile mefhumu falan da yoktur zaten. Bu yaşlı kadın gibi görünenler de ana falan değil, Apo'nun cariyeleri. Hem burası özbeöz Türk yurdu. Kürt'üm, Alevi'yim, solcuyum diyen çeksin gitsin başka diyara."

Zaferini kutlamak için bir sigara yaktı, Cemal'e de ikram etti. Kompartımana yeni giren köylü, yanındaki sepeti açtı ve içinden yufka ekmeği ile çökelek çıkardı. "Buyurun!" diye onlara uzattı. Hiçbiri almadı. Bunun üzerine adam çökelekle yaptığı dürümü yemeye başladı.

Karısına pek bakmıyordu. Kadın inleyip duruyordu. Süheyla'nın, "Senin hanım yemez mi?" sorusu üzerine de ona baktı ve "Yoo!" dedi. "Onun boğazından geçmez. Hasta. Ankara'ya ameliyata götürüyom. Kardaşı Numune Hastanesi'nde hademe."

Dürümünü bitirdikten sonra da horultulu ve derin bir uykuya daldı.

Tren gecenin içinde tıkır tıkır giderken Meryem'in ayakları uyuştu. Müthiş sıkılmıştı, her yeri karıncalanıyor, ayağa kalkıp hareket etmek istiyordu ama bunu nasıl yapacağını da bilemiyordu. Cemal yanında yine uyuyordu. Zaten yola çıktıklarından beri uyumaktan başka hiçbir iş yapmamıştı.

Meryem bütün cesaretini topladı ve yavaşça ayağa kalktı. Ses çıkarmıyor ve yalınayak cam kırıklarına basar gibi dikkatli yürüyordu. Tam kapıya doğru iki adım atmıştı ki Cemal'in, "Nereye kız?" diye sorduğunu duydu. "Hiiç" dedi, "dışarıya."

Şükürler olsun Cemal sesini çıkarmadı; bunun üzerine, nasıl açıldığına dikkat ettiği sürmeli kapıyı kaydırıp koridora çıktı. Koridor boştu şimdi; belli ki yerinden kaldırılan aile, başka vagonlara yer aramaya gitmişti. Belki de Ekrem'e, yerde oturduklarını görme zevkini vermek istemiyorlardı.

Tren müthiş bir hızla gidiyordu. Meryem bunu koridora çıkınca daha çok anlamıştı. İki yana sallanıyor, gıcırdıyor ve korkunç gürültüler çıkarıyordu; öyle ki tutunmasa düşecekti. Vagonun sonuna doğru yürüdü ve üstünde, daha önce şehirde gördüğü gibi 00 yazan bir kapıya geldi.

İçeri girdi ve düşmemek için tutunarak aynaya baktı. Seher'in gözleriyle kendisininkileri karşılaştırdı. Onun gözüne sürme çekilmişti. Çok güzel görünüyordu. Saçlarını da omuzlarına salıvermişti. Öteki kadının ise yüzü boyalıydı. Gözüne, kaşına, yanaklarına çeşit çeşit boya sürmüş ve o da çok güzel olmuştu. Onun da saçı açıktı.

Meryem başörtüsünü çıkardı. Saçlarını omuzlarına dökmeye çalıştı ama bir süredir yıkanmadığı için uzun saçları öyle birbirine girmişti ki, açılmıyordu. Bibisinin yıkamasının üstünden çok zaman geçmişti. Zaten o izbeye temiz saç mı dayanırdı?

Ani bir kararla başını eğip muslukta yıkadı; orada duran sabunla köpürttü, ip gibi akan suda zorla duruladı. Sonra yi-

ne ıslak saçlarının üstüne başörtüsünü bağladı. Çıkmadan önce yaptığı son şey ise yanaklarını çimdikleyip kızartmak oldu. Bir yandan da ne yaparsa yapsın o berbat giysileriyle öteki kızların eline su dökemeyeceğini biliyordu. Onların ellerini, bakımlı ojeli tırnaklarını, saçlarını, boyunlarındaki kolyeleri, kollarındaki saatleri milimi milimine incelemişti. Süheyla'nın dar eteği gibi siyah bir eteklik içinde hayal etti kendini. Heyecanlandı. Belki de İstanbul'da böyle şeyler giyecekti. Belki o da Süheyla ve Seher gibi güzel olacaktı. Nenesinin, "güneşe, sen doğma ben doğayım diyen gözler" tekerlemesini hatırladı. Tamam, gözleri değişikti, pek kimselerde de yoktu ama tek başına neye yarardı ki; o kadar kirin pasın, örtünün içinde göz mü görünürdü!

Kapıyı açıp koridora çıktığında, Cemal'in ayakta dikildiğini ve sigara içtiğini gördü. Yüreği hopladı; ne yapacağını bilemedi. Kızmıştı herhalde; kaşları pek çatıktı. Acaba yanından geçip odaya gitsem mi diye düşündü. Başka çaresi de yoktu zaten. Neredeyse yok olmaya çalışarak sessizce o tarafa doğru yürüdü ama Cemal tam yanına geldiğinde koluyla durdurdu onu. Hem de, "Dur kız!" dedi. Meryem sevindi bunun üzerine. Onun kendisine ne dediğine aldırmıyor, sadece konuşmasına seviniyordu. İsterse kızsın, isterse bağırsın ama konuşsun. Meryem durdu, duvara tutundu, bir süre sallandılar. Sonra Cemal, "Bak kız" dedi, "burası trenin kapısı."

Meryem kendini tutamadı, "Biliyorum. Akşam oradan bindik ya" deyiverdi ve Cemal'i biraz daha kızdırdığını düşündü. Çünkü ani bir hareketle kapıyı açmıştı. İçeriye müthiş bir rüzgârla birlikte, kulakları sağır edecek bir gürültü doluyordu şimdi. Cemal eğilip dışarı baktı ve sonra rüzgârdan soluğu tıkanarak Meryem'e, "Sen de bak!" dedi.

Meryem, bunun eski günlerindeki gibi bir oyun mu yoksa tehlikeli bir âdet mi olduğunu anlayamadı; pek canı da istemiyordu ama başka çaresi olmadığı için kapıya sıkıca ya-

pışıp başını dışarı uzattı. Yüzüne rüzgâr çarpıyor, canını yakıyordu. Gözüne bir şey kaçtı. Tren korkunç bir hızla bir dönemeçten dönüyor ve düdük çalıyordu. O düdük Meryem'i daha çok korkuttu, başını o karanlıkta bir yere çarpacakmış gibi hissetti ve can havliyle kendini içeri attı. Cemal orada duruyor ve onun yüzüne bakmıyordu hiç. Utangaç bir ifadesi vardı.

Meryem ona biraz nazlanmak için, "Gözüme bir şey kaçtı Cemal abi" dedi. "Çok acıyor. Bakar mısın?"

Cemal hiçbir şey söylemeden uzaklaştı.

Boşlukta sallanan ada

Profesör teknede bir şafak vakti gözünü açtığında, hayatı boyunca unutamayacağı bir mucizeyle karşılaştı: Karşısında koni biçimli bir ada vardı ve ada gökyüzüne doğru yükseliyordu. Tuhaf olan ise kaya parçası gibi görünen adanın denize hiç dokunmamasıydı. Boşlukta duruyordu ada; tanrısal bir güç onu havada tutuyordu. Ancak René Magritte'in tablolarında görülebilecek bir şeydi bu: Onun o büyülü, eşyanın boyutunu ve duruşunu değiştiren, yerçekimini hiçe sayan dehasının yaratabileceği bir nesneydi.

Havada asılı bir adayla daha önce hiç karşılaşmamıştı, böyle bir şeyi rüyasında bile görmemişti Profesör. Sisler içinde, üstü makilikle kaplı bir ada; boşlukta sallanan bir kaya.

"Aklımı oynatıyorum galiba" diye düşündü ama hiç dehşet duymuyor, tam tersine içi minnetle doluyordu. Demir aldı ve adaya doğru gitmeye başladı. Bu masal adasına çıkmak istiyordu ama ne yazık ki yükselen güneş, adanın nefes kesici güzelliğini alıp götürüyor ve onu sıradan bir ada konumuna indirgiyordu. Yaklaştıkça binlerce Ege adasından biri oluyordu. Çünkü o sivri adanın eteklerini kaplayan ve suya değen bölümünü gözlerden gizleyen su buharı dağılıyordu. Buna rağmen keyfi kaçmadı Profesör'ün; şafak vakti o mucizeyi, havada asılı kayayı görmüştü ya.

"Mitoloji ancak böyle bir iklimde boy atabilirdi" diye düşündü. Gerçekten mucizelerle doluydu Ege Denizi. Deni-

zin durmadan değişen rengi, tek tük görünen akşamüstü bulutlarından süzülen tanrısal ışık, hele koku; o, insana bin bir çılgınlık ilham eden, sıra dışı bir şeyler yapmaya kışkırtan ve "İyi ki yaşıyorum!" dedirten delirtici koku.

Denize açılalı kaç gün olduğunu bilmiyordu; günleri saymıyordu çünkü. Dünyayla ilişkisi, sadece uğradığı küçük kıyı kasabalarından yaptığı alışverişle sınırlıydı. Hayatından zaman ve mekân boyutu kaybolmuştu sanki. Rüzgâr nereye doğru eserse oraya doğru gidiyordu. Hayatı boyunca bu sözün mecazi anlamını çok kullanmıştı ama bu sefer gündelik bir gerçeği ifade ediyordu. Elverişli rüzgârlar belirliyordu yönünü ama bazen de motoru çalıştırıp alelacele uzaklaşması gereken durumlar olmuyor değildi. Denizde motor çalıştırmak gibi, bir yelkenciye hiç yakışmayacak bir ayıba mecburen katlanıyordu. Çünkü bir iki gün gezince fark etmişti ki Ege aslında bir dehşet denizi. Türkiye ve Yunanistan donanmalarının karşılıklı olarak güçlerini denedikleri bir savaş alanı. Türkiye kıyıları ve Yunan adaları birbirine öylesine yakındı ki, hangisinin kime ait olduğunu bilmek bile zorlaşıyordu. Ama Yunan adaları, kıyılarına 3 milden fazla yaklaşılmasını istemiyor ve eğer bu sınırdan içeri girecek olursa ya Mytilini'den ya Samos'tan bir Yunan hücumbotunun fırlayıp üstüne doğru geldiğini görüyor ve hemen yekeyi kırıp Türk kıyılarına doğru kaçmaya çalışırken, hızı artırmak için motoru da çalıştırıyordu. Bu kez, sürekli izlemede olan Türk sahil muhafazası durumdan işkilleniyordu.

Çok tuhaf bir durumda kalmıştı. Bazı yerlerde Türk kıyılarıyla Yunan adaları birbirine o kadar yakındı ki, bırakın 3 mili, yarım mil bile mesafe kalmıyordu arada. Mesela Samos Adası ile Kuşadası'na yakın burnun arası kısa bir yüzme mesafesiydi. Oradan rahatça geçiliyordu ve üzerine hiçbir hücumbot saldırmıyordu; demek ki coğrafyanın zorladığı yerlerde kurallar işlemiyordu.

Arada bir, manevra yapan Türk donanmasının gemilerine rastlıyordu. Altı savaş gemisi arka arkaya, Yunan adalarına gözdağı verir gibi çok yakından geçiyor ve Profesör'ün hayretle açılan gözleri, füze rampalarında füzelerin bile hazır ve havaya dikilmiş olduğunu görüyordu. Savaş gemilerine biraz yakın geçtiğinde, Türk subayları ve askerleri kendisini buz gibi bakışlarla süzüyorlardı. Tehdit edici bir tavırları vardı onların da.

Kısacası Profesör, Yunan hücumbotlarından da Türk sahil muhafaza ve donanmasından da, bu savaş havasından da bıkmıştı. En sakin günde, tekne hafif rüzgârla tatlı tatlı sallanırken ve suyun şıpırtısından başka bir ses duyulmazken birdenbire savaş jetlerinin sağır edici gürültüsü kaplıyordu ortalığı. Türk ve Yunan jetleri, adına it dalaşı denen dehşet oyununu oynuyorlardı. Bazen de haki renkli askeri helikopterler dolaşıyordu.

O ise kendisini ne Türk ne Yunanlı hissediyordu. Ege'de dolaşan bir insanoğluydu sadece ve oradaki devletler, bu sıradan memeli yaratığın huzurunu bozuyordu; aynen adalarda otlayan keçilerin huzurunu bozdukları gibi.

Böyle düşündüğünü bilseler, onu kazığa oturturlardı. Nasıl olur da bir Türk evladı böyle düşünür? Hiç vatan sevgisi yok mu sende? Damarlarında Yunan kanı mı akıyor? Bu millet seni okuttu adam etti, şimdi ekmeğini yediğin ülkeye bıçak sokuyorsun!

"Böyle bir ülkede doğmak için ne günah işledim acaba?" diye düşünürdü sık sık. Profesör'ün ne milli bir bağı vardı, ne dini ne de ideolojik. Çoktandır hayatında "değer" olarak algılayabileceği hiçbir şey olmadığını biliyordu.

Kemalist dönemin yetiştirdiği öğrencilerin pek çoğu, laik eğitimin etkisinde kalarak dinle hiç ilgilenmez ama ulusal bilinç bakımından pek gelişmiş olurlardı. Nedense kendisinde ikisi de yoktu bunların.

Lise döneminde solculuk modaydı. Dünyanın '68 kuşağı etkilerine girdiği o dönemde, üniversite işgalleriyle başlayan öğrenci birlikleri, birer solcu örgüte dönüşmüştü. İrfan'ın hiçbir şeye inanamama sorunu, onun solcu olmasını da engellemişti ki o yıllarda, pek garip bir durumdu bu. Ortalık gösterilerden, protestolardan, bildirilerden, polisle çatışmalardan geçilmiyordu. Bu grupta yer alabilmek için biraz kendisini zorlamıştı ama olmuyordu işte. Solcuları da aynen sağcılar, milliyetçiler ve dinciler gibi fanatik buluyordu; ne yapsın, elinde değildi.

Çok sonraları ders sırasında kendisine, "Hocam sizin '68 kuşağı..." diye söze başlayan bir kız öğrenciye ağzından bir söz kaçırmış ve "Ben pek '68'le ilgilenmedim, daha çok '69'la ilgilendim" demiş ve kızın kıpkırmızı olması karşısında da diğer öğrencilerle birlikte pişkin pişkin gülmüştü.

Müslümanlık da uzaktı kendisine, Türklük de! Milli bayramlarda okulda "Senin gözlerin yeşildi teğmenim!" şiirleri okunurken, o sigara içmeye tüyerdi. Ramazan boyunca da oruçla falan ilgisi olmamıştı hiç; namazla da öyle.

Yalnız bir Kurban Bayramı sabahında, Hidayet'le birlikte bayram namazı kılmaya heveslenmiş ve camiye gitmişlerdi. Kendilerine sorulacak olursa "gırgır olsun" diyeydi bu yaptıkları iş. Bayram namazı, sabah altıyı üç geçe kılınacaktı ama o saate doğru gidilirse caminin çok kalabalık olacağı ve içeri bile giremeyecekleri söylenmişti. Bu yüzden camiye geceden gittiler. Ayakkabılarını dışarıda çıkardılar ve en öne geçip halıların üstüne oturdular. Camide birkaç ihtiyar vardı ancak. Onlar da ibadetlerine dalmışlardı. Fısıl fısıl bir konuşma tutturdular. Saatler ilerledikçe cami kalabalıklaşmaya başladı. Önce ilk sıra doldu; sonra arkalara doğru sıralar artmaya başladı. Bir süre sonra camiyi yüzlerce kişi tıka basa doldurdu, imam minberden vaaz veriyor; ahlaktan, dinden, peygamberden, Atatürk'ten ve kahraman ordudan söz ediyordu.

Saatlerdir orada oturdukları için iyice sabırsızlanmaya başlamışlardı; namaz bir an önce bitse de buradan çıksak diye can atıyorlardı. Sonra imam yerini aldı ve iki çocuk, imamın tam arkasında olduklarını gördüler. Sonra müezzin ezan okudu ve imam namazı kıldırmaya başladı. Kara cübbesi ve sarığıyla tam önlerindeydi ve Allahuekber deyince, iki elini kulaklarına kaldırdı. Onlar da aynısını yaptılar. Oradan buradan edindikleri bilgilere göre ikinci Allahuekber dediğinde rükûa varmaları, yani dizlerine eğilmeleri, üçüncü Allahuekber'de de secdeye kapanmaları gerekiyordu. Meğer bayram namazı değişik kılınırmış. İkinci Allahuekber'i duyunca eğildiler ama bir de baktılar ki ne imam eğiliyor ne de cemaat. Koca camide, yüzlerce kişi arasında bir tek ikisi eğilmiş. İçlerinden bir gülme kaynadı. Sessizlik ve saygı ortamı, sabaha kadar gerilmiş sinirlerini zorluyor ve önüne geçemeyecekleri bir gülme refleksi yaratıyordu. Hık mık ederek kendilerini tutmaya çalıştılar.

Üçüncü Allahuekber'i duyunca biraz da durumdan kurtulmak için kendilerini hemen secdeye attılar. Alınları halının üstünde ve gözleri kapalıydı ama bir süre sonra durumda bir tuhaflık olduğunu sezdiler. Başlarına kaldırıp bir de baktılar ki herkes ayakta. Hemen toparlanıp doğruldular; içlerinden gelen gülme ihtiyacı artık onlara azap vermeye başlamıştı. İmam bir kez daha Allahuekber deyince, bu kez tecrübeli Müslümanlar olarak ayakta kaldılar ama bu sefer de herkes yeri boylamaz mı! İkisi ayakta sap gibi dikilip ne yapacaklarını şaşırdılar ve artık kahkahalarına engel olamayarak secdeye eğilmiş sırtlara basa basa caminin en geride kalmış kapısına doğru koşmaya başladılar. Secdedeki insanlar homurdanıyor, yere düşüyor, devriliyor ve bu kutsal ibadet sırasında üstlerinden ne geçtiğini anlayamıyordu. Bir süre sonra canlarını dışarıya zor atıp ayakkabılarını buldular ve gözleri yaşarıncaya kadar gülmekten laçka olmuş bir halde sokakları arşınladılar.

Profesör'ün hayatındaki ilk ve son din tecrübesi bu oldu. İçinde yaşadığı Kemalist cumhuriyetçi çevrede çok alışılmış bir durumdu bu zaten. İmamların ve müezzinlerin sokakta dini giysiler giymesinin yasak olduğu laik cumhuriyetin okullarında din dersi de yoktu. Bu yüzden içinde hiçbir dine ait olma duygusu gelişmemişti.

Yurtdışındaki toplantılarda kendini biraz garip hissetmesinin temel nedeni buydu galiba. Çünkü karşılaştığı bilim adamlarını Hıristiyan ve Yahudi diye düşünmüyor, "Bak işte bir Hıristiyan, bir Yahudi!" demiyor; mesleklerine, görünüşlerine ve kariyerlerine göre ayırıyordu ama bir süre sonra onların kendisini Müslüman olarak tanımladığını anlamıştı. Kolektif bir kimlik; Müslüman! Oysa gerçek değildi bu. Türkiye Cumhuriyeti'nde eğer Yahudi, Ermeni ve Rum değilse, herkesin nüfus cüzdanında *Dini: İslam* yazardı, ama çoğu kişi bunun farkında bile değildi.

Tabii bir de Hidayet'le birlikte sünnet şamatasını yaşamak zorunda kalmışlardı. Beyaz giysileri içinde bin bir eğlenceyle avutulmaya çalışıldıktan sonra, pipisinin ucunun çekildiğini ve oraya keskin bir ustura indiğini görmenin şoku, daha sonra yaşadığı pansuman işkencesi yanında bir hiçti. Modern sünnetçiler belki bu işi kolaylaştırmıştı şimdi ama kendi zamanlarında kesilmiş olan organın başı gazlı bezlerle bağlanıyor ve sonra kurumuş kanlarla yapışmış olan bu bezleri koparıp almak ve penisilin tozu serpmek insanı çığlık çığlığa bağırtıyordu. Pipisini, öyle mosmor, kanlar içinde ve yaralı görünce, "Çok çirkin oldu" diye düşünmüştü. "Ben bunu kimseye gösteremem."

Bazı çocuklarda ise deri yapışık oluyor, bunlara "kapalı" deniyordu. Onların sünneti daha büyük bir işkenceydi.

Nedense Türk halkı sünnetin çok iyi bir şey olduğuna inanır ve bunu büyük bir temizlik sayardı. Oysa İrfan, Türk erkeği denen türün hayatı boyunca devam eden kadına tapma

ve kadın düşmanlığı çelişkisinin, küçük yaşta geçirilen bu sünnet travmasına bağlı olduğunu düşünüyordu.

Türk erkekleri, sünnetin onları AIDS'ten de koruduğuna inanırlardı. Bu yüzden önce Karadeniz kıyılarını, sonra da İstanbul başta olmak üzere bütün büyük şehirleri ve Antalya gibi kıyı kentlerini dolduran binlerce Rus kızla yatarken hiç kimse tedbir almazdı. Çünkü sünnetli olmak korurdu onları.

Bu konuda daha garip âdetler geliştirmiş olanlar da duyulmuştu. Mesela Karadenizliler sevişmeden önce Rus kızların bacak aralarına limon sıkıyorlarmış. Sorun eğer mikropları kırmaksa bu da bir yöntem değil mi? Limon sıkılan yerde AIDS mi kalır? Hem limon giren yere doktor girmez ki!

Ayrıca kızların taşıdığı hastalıklar kimsenin gözünü korkutmazdı buralarda kolay kolay.

Onyıllarca önce köylere ilk kez elektrik geldiğinde, o tellere dokunmanın insanı öldüreceği uyarısı üzerine birçok erkek, "Yiğit adam şuncacık telden mi korkar?" diye el âlemin gözü önünde elektrik tellerine sarılmış, sonra da dişleri takırdayarak ve zangır zangır titreyerek telef olup gitmişti. AIDS'ten korkmak da Türk erkeğinin kendisine yakıştırabildiği bir davranış değildi.

Sovyet iktidarının kuruluşundan sonra İstanbul'a binlerce Beyaz Rus gelmişti; Sovyetler'in yıkılışından sonra da beyaz tenli Rus kızlar basmıştı ortalığı. 1917'den sonra Beyaz Rusların kurduğu Rejans lokantasında sarı votka içilip Kievski yeniyor ve kürk yakalı şık hanımlarla beyler Pera'nın nezih müzikhollerinde piyano dinliyorlardı. Sonraları Rusya ve Ukrayna'dan gelen uzun bacaklı, incecik, saydam tenli sarışın kızlar ise daha çok Laleli çevresinde iş tutuyor, arada bir işadamlarının tekneleriyle Ege ve Akdeniz kıyılarındaki seks gezilerine açılıyorlardı. Karadeniz kıyılarında bacak aralarına limon sıkılıyordu talihsizlerin ama Akdeniz'deki tatil beldelerinde de hoşça vakit geçiriyorlardı. Bir şans

meselesiydi bu. Üniversite eğitimi görmüş fidan boylu genç kızların kimi, kısa ve kalın bacaklı, küt, omuzlarına kadar siyah kıllarla kaplı adamlarla yatağa giriyor, kimileri de daha rafine ve zengin çevrelere sokulmayı başarıyordu. Bir sürü hikâye dolaşıyordu ortalıkta. Bu hikâyelerin en ilginci, İrfan'a arkadaşlarının anlattığı ve sadece erkeklerin bildiğine inanılan bir sırdı. Bodrum ve Türkbükü'ndeki pahalı otellerde aileleriyle birlikte denize giren işadamlarının bulduğu bir yöntemdi. Bu otel ve tatil köylerinde daha çok Latin müzik çalıyor ve insanlar ellerine bir tek kitap ya da dergi almadan sabahtan akşama kadar balık istifi gibi sahilde güneşleniyor, akşam da diskoda eğleniyorlardı. Bu arada denizden bir sürat teknesi yanaşıyor ve mayolu arkadaşları işadamını körfezde bir tur atmaya çağırıyorlardı. Adam da karısının ve çocuklarının yanından gönül rahatlığıyla kalkıp gidiyordu. Öyle ya ayakkabıları bile olmayan mayolu bir adamın, arkadaşlarıyla körfezde yarım saatlik bir deniz turu atmasından daha masum ne olabilirdi ki? Ama işler hiç de öyle değildi doğrusu. Körfezdeki adanın arkasında bekleyen büyük teknede, İstanbul'dan özel olarak getirilmiş ve bir haftalık paraları önceden ödenmiş Rus ve Ukraynalı güzel kızlar bulunuyordu. Bir arkadaşı bu kızların şeffaf tenlerini, "Kiraz bile boğazlarından geçerken pembe pembe görülebiliyor" diye anlatmıştı. Sıkı anlatımdı doğrusu. İşadamlarının kızlara limon sıkmak gibi bir işkence yöntemi yerine prezervatif kullanmayı yeğlediklerini eklemeye gerek yok herhalde.

Bir saat sonra neşe içindeki grup tekrar otele dönüyor ve adam güneşlenmekte olan karısına ve çocuklarına kavuşuyordu yine. Hem de sütten çıkmış ak kaşık olarak ve ertesi günkü körfez gezisinin düşünü kurarak.

Eee, dört karılı ve bol cariyeli Osmanlı döneminden, elli altmış yılda tekeşliliğe geçmek kolay olmuyordu doğrusu. Bu da, erkekleri böyle çareler bulmaya itiyordu. Sünnet ve limon

sayesinde AIDS'ten de kimse korkmuyordu nasıl olsa.

İyi ama şimdi Batı gazetelerinin de sünnetli erkeklerin AIDS'e karşı daha dirençli olduğunu yazmalarına ne demeli? Bu ilkel adamlar hep haklı çıkarlardı zaten.

Profesör, rüzgârı arkadan alıyor ve pupa yelken hızla kayarak güney denizlerine doğru gidiyordu. Güneye indikçe Türk ve Yunan sahil terörünün biraz azaldığını fark etmişti. Sanki kuzey daha gergin bir savaş alanıydı, güney ise herkesin kabul ettiği ortak bir tatil denizi. Bu yüzden tekneyi mümkün olduğu kadar güney sularına yönlendirdi.

Bazen dingin ve huzurlu bir öğle sonrasında tekneyi alargaya bırakıyor; denizin üzerindeki ışık kırılmalarını, adaları ve bu adaların üzerindeki koyu ve asırlık servi ağaçlarıyla çevrili bembeyaz Ortodoks manastırlarını, Türk kıyılarındaki küçük minareli minyatür camileri seyrediyor ve bir kez daha Giritli büyük adamı hatırlıyordu. "Bu uyum bozulmasın Tanrım" diye dua ediyordu Kazancakis. "Başka hiçbir şey istemiyorum senden. Bir tek bu uyum bozulmasın ne olur."

Kendi istediği de buydu işte.

Günler geçtikçe hayatını değiştirme kararının ne kadar doğru olduğunu ve kendisini nasıl özgürleştirdiğini, değiştirdiğini hissediyor; sanki içi kanatlanıyordu. Gece "buhranları" da tam olarak geçmese bile azalıyordu sanki. Yine ilaçlarını alıyordu ama artık daha iyi uyuduğu gibi bir duyguya kapılmıştı. Gece karanlığında tekne bir tabut gibi gelmiyordu ona galiba. Hadi en azından kapağı kapalı bir tabut gibi gelmiyordu diyelim.

Bir gün, alışveriş ettiği marketten büyük bir karton aldı, yarısından kesti ve kalın bir keçeli kalemle birinin üstüne bir Robert Frost şiiri, ötekinin üstüne Mevlana'dan bir söz yazıp kamarasına astı. Çok sevdiği ve sık sık okuduğu Frost'u serbest bir biçimde şöyle çevirmişti:

Ölüyorum dostlarım
Bu kez son durak
Ama beğenmezsem geri gelirim
Ölümü de öğrenmiş olarak!

Öteki kartona kırmızı keçeli kalemle Mevlana'nın, "Ya olduğun gibi görün, ya göründüğün gibi ol!" sözünü yazmıştı.

Günlerdir tıraş olmadığı için eskiden sadece çenesinde olan ak sakalı şimdi bütün yüzünü kaplamaya başlamış, taranmayan saçları ve heybetli gövdesiyle kendisini neredeyse mitolojik bir tanrı gibi hissetmesini sağlamıştı. Bağlarından kurtuldukça kalender bir hal geliyordu üstüne. Ritmi düşüyor, hareketleri yavaşlıyor, kalbi artık eskisi gibi telaşla çırpınmıyordu.

Hele bir de o gün talihi yaver gitmiş de oltasına iri bir karagöz ya da fangri takılmışsa değmeyin keyfine. Balığı, hemen temizleyip üstüne biraz zeytinyağı ve limon koyarak çiğ çiğ yiyordu. Yemek müziği ise hiçbir zaman değişmiyor, Jean-Pierre Rampal'in flütü, martı sesleriyle garip ve hiçbir zaman bestelenmemiş bir kanon oluşturuyordu sanki.

Sen hiç mucize gördün mü?

Cemal'in, kütüklüğü, palaskası, telsizi ve bıçağıyla birlikte komando giysilerini çıkarıp da hiç yokmuş gibi duran sivilleri giydiği gün içine çöken ürkeklik ve öfke karışımı duygu, yerini yavaş yavaş bir aldırmazlığa ve kalenderliğe terk ediyor gibiydi. İlk günlerde olsa, kompartımanda baş gösteren kavga ve gerilim onu çileden çıkarır ve birilerini tuttuğu gibi camdan sallayıverirdi. Ama şimdi her şey kendisine, uğraşmaya değmeyecek bir oyun gibi geliyor, sanki olayları uzaktan seyrediyordu. Yanındaki sümüklü kızı bir an önce halledip kasabaya dönmek ve Emine'yle evlenmekten başka bir şey yoktu aklında. Emine'yle arasına önce askerlik dikilmişti, şimdi de bu kız giriyordu: Köşeye büzülmüş, burnunu çeke çeke bir hal olan ve hasta gibi görünen kız çocuğu.

Pek perişan bir halde olduğunu düşündü onun. Gece iyiydi ama sabah olup da tren uçsuz bucaksız Anadolu bozkırlarını yara yara giderken, camdan süzülen çiğ ışıkta onun hastalanmaya başladığını görmüştü. Akşam, trenin kapısını açtığında o zayıf bedeni karanlığa yuvarlayabilseydi şimdi bütün dertlerinden kurtulmuş olacak, İstanbul'a kadar gitmesine bile gerek kalmayacaktı. Emine hasreti, Selahattin'i görme isteğini bile bastıran yakıcı bir hal almaya başlamıştı. İstanbul nasıl olsa bir yere kaçmıyordu, evlendikten sonra da gidebilirdi ama Emine'yi her an kaybedebilirdi. Eğer işi becerebilmiş olsaydı, ilk istasyonda iner ve başka bir tren bula-

rak, anbean Emine'ye yaklaşmakta olduğunu duya duya giderdi. Oysa şimdi ondan sürekli uzaklaşıyordu.

Kızı niye bir civciv gibi ensesinden kavrayarak itemediğini anlayamamıştı hiç! Bu davranışına bir anlam verememişti; içinden gelmemişti demek ki! Daha sonra düşününce, kompartımanda durmadan olay çıkaran memurdan çekinerek yapmadığına hükmetti. Belli ki adamın güvenlik güçleriyle bir ilişkisi vardı ve herkesin işine burnunu sokup duruyordu. Nasıl olsa kızın ortadan kaybolduğunu anlar ve ihbar ederdi. Hele kendisi de ortadan kaybolursa daha da kötüleşirdi durum. Bu yüzden öldürme işini Ankara'dan sonraya bırakması gerekiyordu. Memur, orada ineceğini söylemişti; Ankara-İstanbul arasında daha rahat hareket edebilirdi.

Bir yandan da küçük bir kızı öldürmenin bunca soruna yol açabilmesine şaşıyordu doğrusu. Çünkü dağlardaki savaş sırasında kimse bir ölünün hesabını tutmazdı. Ama sivil dünya öyle değildi ne yazık ki. Emine'nin dediği gibi dikkatli olması ve yakayı ele vermemesi gerekiyordu.

Meryem sabah olduğunda, başını demir mengeneyle sıkan bir ağrıyla uyandı. Bedeninde hissettiği halsizlik ve boğazıyla gözlerinin yanması da cabasıydı. Güçlükle yutkundu. Günlerce izbede kapalı kalmış gövdesinin bu kadar heyecanı kaldıramadığını düşündü ama o anda aklına akşamki tren kapısı macerası geldi. Saçlarını yıkamış, sonra yemenisini bağlamış ve ardından ıpıslak olan ince yemeniyle o dondurucu rüzgârda kalmıştı. Kendisiyle hemen hemen hiç konuşmayan Cemal abisi, neden onu kapıdan bakmaya zorlamıştı ki sanki?

Gece tıkır tıkır giden trenin sallantısında içi geçip de uykuya dalmadan önce, trende gördüğü kadınları düşünmüştü. Onların her bir ayrıntısı kafasına kazınıyor; parmaklarındaki ojeler, yüzükler, dar pantolonlarının kalçalarına oturuşu ya da dizlerinin biraz üstünde biten siyah eteklerin açıkta bıraktığı bacaklarının beyazlığı, serbest tavırları, saçları-

nı şöyle bir savurup düzeltmeleri aklından çıkmıyordu. Hele Seher'in trende, anasının ve babasının yanında o yabancı erkekle çatır çatır kavga etmesi, ona öfkelenmesi müthiş bir şeydi. Onu izlerken içi heyecanla dolmuştu Meryem'in. Adam, onca lafı işitmesine ve yüzüne karşı bağırılmasına rağmen Seher'e elini kaldırıp vuramamış, onu ayakları altına alıp çiğneyememiş, üstüne üstlük bir de babasından tükürük yemişti. Ne acayip bir dünyaydı bu böyle.

Oysa kendileri erkeklerin yanında konuşamaz, yemek yiyemez, tuvalete gittiğini belli edemez, hatta gebeliklerini bile saklarlardı. Bir kız bir eve gelin gidip de hamile kaldı mı, bu ayıbı aylarca herkesten gizlerdi ve kayınvalidesi, ancak kızın turşu ve nar ekşisine aşırı düşkünlük göstermesi gibi belirtilerden anlayabilirdi durumu. Kız son güne kadar sesini çıkarmadan, yakınmadan çalışmaya devam eder ve saati gelince eve gelen ebe, sessiz sedasız doğumu gerçekleştirirdi. Aynı şey Seher'in başına gelse herhalde davul zurnayla ilan ederdi bu durumu ve ailesi onu nazlardı da nazlardı. Ama kendi durumundaki ani değişme de pek fena sayılmazdı doğrusu. Hayatında ilk kez, garajda, erkeklerin ve Cemal'in yanında yemek yemişti. Önce lokmaları çiğnemekte ve yemek yediğini göstermekte zorlandıysa da açlık her şeyi bastırmış ve çevresine uyum gösterme yeteneği sayesinde hiçbir tedirginlik çekmeden köfteli ekmeğini bitirmiş, ayranını içmişti. Bu yüzden trende çay içerken de bir rahatsızlık duymadı. Sanki doğduğundan beri böyle yaşıyordu. Ah bir de başında yemenisi, bacaklarında şalvarı ve ayaklarında, çamuru kurumuş kara lastikleri olmasaydı, İstanbul'a varınca kendisi de Seher gibi giyinecekti herhalde. Bütün bunlar dünyanın parası olmalıydı ve kendisinde de beş kuruş yoktu ama herkes nasıl yapıyorsa o da öyle yapardı nasıl olsa; bir yolunu bulurdu.

Ama şu anda, başı çatlayacak gibi ağrıyor, boğazı yanı-

yor ve yutkunmakta güçlük çekiyordu. Kırk gün kırk gece onu sopayla dövmüşler gibi her eklemi ağrıyordu. Ayağa kalkıp helaya gitmesi gerekiyordu ama bir türlü gücünü toplayamıyor, oturduğu yerden doğrulamıyordu. Bu arada bir de bacaklarının arasındaki o malum ıslaklığı hissetmez mi! İçi korkudan buz kesti! Her yeri ağrıdığı için karnındaki sancıyı ayrı bir nedene bağlamamıştı ama demek ki bibisinin çocuk düşürtmesinden sonraki ilk âdeti gelip çatmıştı. Korkuyla, "Bunca insanın arasında ne yaparım?" diye düşündü. Ayağa kalktığında arkasında kan görünür müydü acaba? Öyle bir durumda kendisini trenden atmak ve ölüp kurtulmak en iyisiydi. Acaba çoktan beri mi kanıyordu, uyurken başlamış da çiçekli pazen entarisinin arkasını kıpkırmızı boyamış mıydı? Ama kalkmadan bunu anlamasının olanağı yoktu ki! Hadi ayağa kalktı ve helaya kadar gitti diyelim, ne yapacak, ne bağlayacaktı? Kasabada bu durumlarda teyzesinin kendisine verdiği ve bacaklarının arasına bağlayıp, sonra iyice ovalayıp yıkayarak temizlediği bezler yanında yoktu ki! Eski fanilalardan kesilmiş olan bu kanlı bezleri soğuk suyla çitileye çitileye temizlemesi gerekiyordu. Hem de daha kurumadan; kurursa kurtlanırdı bunlar. Sıcak suyla ya da sabunla yıkanırsa kanın çıkması mümkün değildi; daha beter yer yapardı; kan pişerdi. Ama şimdi yanında yoktu bu bezler. Çantasını yılan gözlü Döne hazırlamıştı ve eline geçen birkaç parça giysiyi alelacele tıkıştırmıştı. Hem aklına gelse bile, ona fenalık etmek için bezlerini özellikle koymazdı çantaya. Korkudan ağrılarını bile duymaz olmuştu artık. Cemal yanında gözleri kapalı, ses çıkarmadan oturuyor, memurla karısı uyukluyor, karşısında yatan köylü kadın ölmüş gibi kıpırdamadan duruyor, kocası da ağzı açık horluyordu.

Meryem'in yapabileceği tek şey vardı; çantasını alıp içinden bir fanila bulmak ve helaya gidip onu yırtarak bez haline getirmek. Başka çaresi yoktu, çünkü kan, günler boyun-

ca akar dururdu. Ama bunun için de ayağa kalkıp, başlarının üzerindeki raflara konmuş olan çantasını alması gerekiyordu. Arkasında kan varsa, iyice görecekti herkes bunu. Sonra çantanın içinden fanila alınca da durum anlaşılacaktı. "Allahım, bana yardım et!" diye geçirdi içinden ve ayağa kalktı. Arkasını uyuyan kadına dönmeye çalışarak yukarıya uzandı ve çantasını aldı ama çantayı orada açıp da fanila çıkarmaya cesaret edemedi. Çantayı arkasına tutmaya çalışarak yavaşça dışarıya süzüldü. Ama ne yaparsa yapsın, arkasının görüldüğünü biliyordu. Eğer kan varsa ve Cemal gözlerini açtıysa görmüş olmalıydı. Bibisinin, "Kadınlık batsın!" diye inlemeleri aklına geldi. Günah yeri, çocukluğundan beri hep iş açıyordu başına. Sürgülü kapıyı kapattıktan sonra vagonun sonuna, helanın olduğu yere doğru yürüdü. Ortalıkta kimse görünmüyordu. Orada eliyle arkasını yokladı ve ıslak olup olmadığı anlamak istedi ama pek anlayamadı.

Başı çatlayacak gibi ağrıyor, gözlerinden yaşlar boşanıyordu. Burnunu çeke çeke çantasını açıp içinden bir fanila çıkardı, yırtmaya başladı ve yırtarken de birinin kendisini gözlediği duygusuna kapıldı. Gerçekten de öyleydi, yanılmamıştı; Seher, bir sonraki vagonun sahanlığında sigara içiyor ve bir yandan da kendisine bakıyordu. Arada camlı kapılar olduğu ve öteki vagona bakmayı akıl edemediği için onu görmemişti. Sonra Seher'in kendi tarafındaki kapıyı açıp iki vagonun arasındaki yere çıktığını ve kendisine doğru geldiğini gördü. Kapıyı açtığında, raylardan gelen korkunç gürültüler duyuldu yine. Trak tiki tak, trak tiki tak! Ama bunlar bile Meryem'in kulaklarında zonk zonk atan kalbinin sağır edici gümbürtüsü yanında küçük kalıyordu.

Seher ona bakar bakmaz, "Sen hastasın!" dedi. Elini Meryem'in cayır cayır yanan alnına koydu. Küçük kızın o kadar acınacak, o kadar zavallı ve perişan bir hali vardı ki yüreği sızladı. Solgun yüzünde pek aykırı kaçan iri yeşil göz-

lerinin "iki vahşi çiçek gibi" açılmış olduğunu düşündü. Kız belli ki çok acı çekiyordu ama biraz önce arkasını yoklamasından ve fanilayı yırtmaya çalışmasından da neler olup bittiğini anlamıştı.

"Senin adın ne?" diye sordu.

Meryem belli belirsiz bir sesle adını söyledi.

"Bak Meryem" dedi Seher. "Benden utanma, senin ablan sayılırım. Sen hem hastasın hem de güç durumdasın. Şimdi şuraya otur ve beni bekle. Bir dakika içinde gelirim."

Kızı sahanlıktaki açılır kapanır yere oturttu ve kendi vagonuna yöneldi. Meryem'in artık bir şey düşünecek ve mücadele edecek gücü kalmamıştı. O kadar çok utanıyordu ki kıpırdayamıyordu bile.

Biraz sonra Seher geldi, ona bir şey uzattı.

"Bunu al" dedi, "tuvalete gir ve oraya bağla, merak etme, dışarı kan falan sızmaz."

Meryem hem utançla hem de inanmadan baktı onun yüzüne. Bu küçük şeyi bağlamak istemiyordu.

Seher, "İnan bana" dedi, "biz hepimiz böyle yapıyoruz. Eczanede satılıyor. Bak kapağına!"

Orkid yazan kutudaki resimleri gösterdi ona.

Sonra, "Hadi" dedi. "Gir içeri."

Meryem tuvalete girdi, kapıyı kilitledi; önce yıkanıp temizlendi ve sonra Seher'in talimatlarına uydu. O küçük şeyi biraz da korkarak bacaklarının arasına yerleştirmiş ama yine de ne olur ne olmaz diyerek üstüne fanilasından yırttığı parçayı koymuştu. Seher güvenilir birisine benziyordu ama ne de olsa yabancıydı. Belli mi olurdu hiç?

Entarisinin altına giydiği şalvarı çıkarıp çantaya yerleştirdikten sonra dışarı çıktı.

Seher, "Aferin!" dedi ona. "Biraz sonra kupkuru olduğunu göreceksin. Şimdi biraz da öteki hastalığınla ilgilenelim. Bizim kompartımana götüreyim seni. İnenler oldu; yer var."

Meryem, bir an Cemal'in izin verip vermeyeceğini düşündü ama o kadar perişan, hasta, ağrılı ve ilgiye muhtaçtı ki kendisine uzanan bu şefkatli eli geri çevirmeye gücü yetmedi. Onun arkasından yürüdü.

Memur kompartımandan attırdıktan sonra, Seher ve ailesi bir süre koridorda oturmuşlar ama sonra istasyonların birinde inenlerin boşalttığı bir kompartımanda yer bulmayı başarmışlardı. Tren de giderek tenhalaşıyordu zaten.

Kompartımana girdiklerinde Meryem, orada, sadece Seher'in annesi ile yüzüne tuhaf bir gülümseme yapıştırılmış babasının oturduğunu gördü. Başka kimse yoktu. Seher onu yanına oturttu, valizinden çıkardığı bir hapı bir bardak suya atıp köpürttü ve Meryem'e verdi. Sonra da ona üst üste üç bardak çay içirdi. Meryem'in içi ısınmıştı; kendini bütünüyle Seher'in ellerine bırakmıştı ve o ne derse yapıyor, bunun doğru olduğunu hissediyordu. Bu arada Seher'in annesi de ona şefkatli sözler söylüyor ve yemenisini okşuyordu.

Bunlardan sonra Seher, onu, yanındaki boş yere yatırdı; ayaklarını dizine çektiği zaman sığabiliyordu. Başının altında da yeşil deriden, sert bir yastık vardı; üstüne bir şey örtüldüğünü hissetti. Kendini bir süre trenin tıkırtısına bıraktı. Trak tiki tak, trak tiki tak, trak tiki tak sesleri, bir süre dinleyince tik trak tak, tik trak tak biçimine dönüşüyor ve tren beşik gibi iki yana sallanıyordu. Seher'e ve annesine karşı büyük bir minnet duygusu ve yüreğini belli belirsiz kemiren, acaba dışarı kan sızar mı, sorusuyla uykuya gömüldü gitti.

O kadar rahat ve huzurlu bir uykuya daldı ki Seher de, annesi de onun bir genç kız değil, bir bebek olduğunu gördüler. Merhamet uyandıran bir bebek!

Yattığı yere kıvrılırken üstünde çamurlar kurumuş olan lastiklerini çıkarmış ve küçük ayaklarındaki yün çoraplarıyla kalmıştı. Çiçekleri solmuş eski entarisi ve dirsekleri yen-

miş yeşil hırkasıyla pek perişan, pek zayıf ve pek kırılgan görünüyordu. Üstelik başına da sıkı sıkı bir yemeni bağlamıştı.

Seher, yine sigara içmek için koridora çıktı. Babasının yanında içmezdi hiç. Adının Meryem olduğunu öğrendiği tuhaf kız ile yanındaki askerin ilişkisini düşündü. Amcasının oğlu olduğunu söylemişti ama hiç konuşmuyorlardı. Asker hep uyukluyor, uykusunda tedirgin tedirgin kımıldanıyor, sayıklıyor ve uyandığında da karşıdaki sabit bir noktaya gözlerini dikip öylece oturuyordu. Kıza hiç yüz vermiyordu ve Meryem'in ondan korktuğu belliydi. Zaten adamın korkutucu bir havası vardı. Hiçbir şey yapmadan otursa, kıpırdamasa bile vahşi kuşlar gibi garip bir enerji yayıyordu çevresine. Hani çok ağır hareket etse bile, bir anda şimşek gibi olabileceğini hissettiren yaratıklardan biri gibi. "Belki de çok adam öldürmüştür!" diye düşündü Seher. "Ama ne olursa olsun, o memur gibi alçak biri değil. Korkutucu da olsa, sinsiliği yok."

Kardeşi Ali Rıza ve arkadaşları da kendilerini, bu adamları sevindirecek biçimde kurban ediyorlardı. Seher, hapishanelerde yapılan ölüm oruçlarına hiç hak vermiyordu. Hem sevgili kardeşinin ölmesini istemediği için, hem de düşmanı sevindirmemek gerektiğinden. Onlar loş koğuşlarda, ölüm sessizliği çökmüş duvarların arkasında başlarına birer kırmızı bant bağlamış ve kara gözleri içeri göçmüş olarak kendilerini öldürdükçe, bu memur gibileri seviniyor, oh biri daha eksildi, diye bayram yapıyorlardı. Kendini öldürerek düşmana zarar vermek mümkün olabilir miydi hiç!

Hapishanedeki görüş gününde ve kardeşi henüz konuşabilecek durumdayken bunları çok anlatmaya çalışmıştı kendisine, çok dil döküp yalvarmıştı. "Bunlar zaten sizi öldürmek istiyor" demişti. "Siz de kendi kendinizi öldürerek onlara iyilik yapıyorsunuz."

Ama Ali Rıza da arkadaşları gibi bunun büyük bir mücadele olduğuna inanıyordu. "Biz bedenlerimizi ortaya koya-

rak, bütün halk adına bir demokrasi mücadelesi veriyoruz" diyordu; öyle solgun, öyle nahif! "Biz içeride teker teker öldükçe halk uyanacak ve hükümet üzerinde büyük bir baskı uygulayacak. Bu bir siyasi mücadele biçimi. Kendi bedenlerimizi yok ederek mücadele ediyoruz. Ödediğimiz bedel, halkın ödedikleri yanında çok küçük."

Bu sözleri duyunca Seher kendini tutamamış, ağlamaya başlamış ve "Ah Ali Rıza ah!" demişti. "Kusura bakma bunu söylediğim için ama sanki halkın size aldırdığı mı var! Onlar sizinle mi uğraşıyor sanıyorsun? Şu duvarların dışında herkes göbek atmaya, gülüp oynamaya takmış. Televizyonların eğlence programlarında hangi mankenin, hangi futbolcuyla bara gittiğinden, kimin kiminle beraber olduğundan başka hiçbir şeyle ilgilendikleri yok."

Aslında daha çok konuşacaktı ama birden susmuştu. Hem kardeşini daha fazla üzmemek için hem de ona, "Gazeteleri, televizyonları görmüyor musun? Baş sayfalar mankenlerin çıplak memeleriyle, travesti şarkıcılarla, su kayağı yapan fahişelerin arsız gülüşleriyle dolu. Senin halkım dediğin şey artık tek tek insanlardan değil, bir sürüden, köleleştirilmiş bir sürüden oluşuyor. Kimsede kişilik, onur, namus bırakmadılar" diyemeyeceği için.

Kardeşi ve arkadaşları yankı uyandırmak için kendilerini öldürüyorlardı ama ne yazık ki kimsenin haberi olmuyordu bundan. Onların dışarıdaki arkadaşları da gidip dar gelirle, üç otuz paraya geçinen ve sokaklarda görev yapan polis memurlarını öldürüyorlardı. Çok kanlı ve saçma sapan bir oyundu oynanan ama bunları kardeşine anlatamıyordu. Sanki başka bir dünyanın malı olmuştu çocuk. Söylediklerine baştan kapalıydı, büyülenmiş gibiydi; onları duymuyor, görmüyor ve ailesinin bütün sözlerini önyargıyla, inanmadan dinliyordu. Annesi de son bir umutla oğlunu görüp ona yalvarıp yakarmaya gidiyordu ama Seher biliyordu ki Ali Rıza

ölüm orucundan vazgeçmez. Eğer şu sıralarda süren hükümetle arabuluculuk çalışmaları olumlu sonuç verse ve hastaneye kaldırılsa bile Ali Rıza artık yaşayan bir ölüye dönüşecekti: Belleği yitmiş, belki yürüyemeyen, belki gözleri görmeyen ve ölene kadar ailesinin bakımına ihtiyaç duyan canlı bir ölüye. Ve toplum denen şey, bu trajediye hiç aldırmıyordu. Kimileri o memur gibi düşman, kimileri de içeride yatan zavallı kız gibi her şeyden habersizdi.

Alevi kitlesinin neden hiç kimseye güvenmediğini ve neden hep kendi aralarında evlenmek istediklerini, karışmadıklarını daha iyi anlıyordu artık. Gerçi bu devirde böyle şeyler çok cahilce geliyordu ama yüzyıllarca süren katliam ve baskı, onları böyle kapalı devre bir yaşama ve akraba evliliklerine zorlamıştı. Ali Rıza gibi Alevi gençleri şimdi de kendi kendilerine kıyıyorlardı böyle. Başlarına kırmızı bantlar bağlayarak ölüme gidiyorlardı.

Çocukluklarında Ali Rıza'yla semah dönmeye bayılırlardı. Al yeşil giysileriyle kadın erkek, çoluk çocuk semah dururlar ve sazın ritmine uyarak, turnalar gibi pervaz vurarak dönerler de dönerlerdi. Cem ayinlerinde, en çok "özünü dara çekme" bölümü gelince eğlenirler ve ortaya dizleri üstünde gelip Dede'ye suçlarını itiraf eden koca koca insanların cezalandırılışını izlerlerdi. Bu cemler içinde Seher'in hiç unutamadığı bir anı da vardı. Biraz sonra kurban edilecek ve eti dağıtılacak olan bir koyunu, kınalar sürülmüş olarak Dede'nin önüne getirmişler ve orada bir ayağını kıvırarak tutmuşlardı. Dede de sazıyla ona üç türkü söylemişti. Üçünde de koyundan özür dileniyor, biraz sonra kurban edileceği için kendilerini bağışlaması isteniyor, koyunun nitelikleri övülüyor ve neredeyse ona yalvarılıyordu. Dede türküleri bitirdikten sonra hayvanı serbest bırakmalarını söylemişti. Kurban edilene kadar kalabalık içinde özgürce gezinecek, istediği yerlere girip çıkacak ve hiç kimse kendisine karışmayacaktı. Gerçek-

ten de öyle olmuştu. Koyun, rengârenk giyinmiş kalabalığın içinde dolaşmış, ortadaki siniye konmuş yiyecekleri koklamış ve müzik sesine kulak kabartmıştı.

Ali Rıza da aynen böyle kurban ediliyordu işte ama ondan kimse özür falan dilemiyor, tam tersine bu eylemleri yapanlardan nefret ediliyordu. Acaba yüzyıllardır Alevilerin içine zehirli bir yılan gibi çöreklenip kalmış olan haksızlığa uğrama duygusu mu bu çocuğu, okulda örgüte girmeye itmişti? Silahlı eylemler yapan örgütün, bir de Ali Rıza gibi bu eylemlerden habersiz, afiş yapıştıran, bildiri dağıtan bir sempatizan grubu vardı. Okkanın altına en çok gidenler de bu çocuklardı işte. Ali Rıza bırak terörü, tavuk kesilirken bile bakamayan bir çocuktu; kendisinden daha yufka yürekliydi. Alevi köylerinde cami bulunmadığı ve kadınlar kapanmadığı için ülkenin diğer Müslümanları onları Müslüman saymıyor ve gâvurdan bile beter diyorlardı. Onlara göre içki içmek ve müzikle dua etmek ise hiç kabul edilebilir bir şey değildi. Kendisini de okuldaki arkadaşları, ramazanda oruç tutmadığı için çok ağlatmışlardı. Aleviliğinden dolayı sürekli hakaret görmekten bıkmıştı artık.

Hem kadın, hem Alevi, hem yoksul; olmaz olsun böyle kader! Hepsi birden çok fazlaydı. Üstüne üstlük bir de "terörist" kardeşi. Türkiye'de bütün kapılar yüzüne kapanacak demekti bu. Ne iyi bir iş bulabilir ne de Aleviler dışında biriyle evlilik yapabilirdi.

"Ah Alim, ah Alim!" dedi. "Sen de daha güçlü olsan ve kendini öldürtmeseydin olmaz mıydı? Hem Allah'ın aslanısın, peygamberin damadısın, hem de bu kadar zulüm görmüş, çoluğunu çocuğunu bile koruyamamışsın. Biz de bunca yüzyıl sonra senin yüzünden acı çekiyoruz hâlâ!"

Ali'ye inanmalarına rağmen, ona sitem eden bazı tarihi türkülerin verdiği cesaretle düşünüyordu bunları. Alevi deyişlerinde Ali göklere çıkarılır, bazı eski türkülerde ise Ali'ye,

peygambere, hatta Allah'a bile sitem edilirdi.

Seher bir gün okulda arkadaşlarına XV. yüzyıl şairi Kaygusuz Abdal'ın bir şiirini okumuş ve onun Allah'a seslenerek, "Yücelerden yüce Tanrı / Gündüzlerden gece Tanrı / İsmin vardır cismin yoktur / Sen benzersin hiçe Tanrı!" dediği bölüm üzerine arkadaşları "Tövbe tövbe!" diyerek kaçışmış ve onu okul idaresine şikâyet etmişlerdi. Seher'e bu türkülerin gizli olduğunu, yüzyıllardır kulaktan kulağa aktarıldığını ve hiçbir yerde söylenmemesi gerektiğini öğreten ise aldığı disiplin cezası değil, arkadaşlarının uzunca bir süre kendisine küsmesi ve onu gördükleri zaman başlarını çevirmeleri olmuştu. Alevi çocuklarının kendi evlerindeki din hoşgörüsüyle, ev dışındaki Sünni baskısı arasındaki farkı anlamaları çok güç oluyor ve bazen böyle dramlara yol açabiliyordu işte.

İçeride yatan zavallı kız Alevi değildi besbelli. Başını örtmesinden ve erkeklerin yanında kendini suçlu gibi hissetmesinden belliydi bu. Çocuğun başına kim bilir neler gelmişti. Anadolu'nun ücra köylerinde, kasabalarında gençliği örtüler altında solup giden ve erkenden yaşlanan milyonlarca kızdan biriydi Meryem de. Ve bu kaderi değiştirme şansı hiç geçmeyecekti eline. Acaba bu kıza, içinde Meryem adı geçen eski deyişlerden söz etse miydi? Tasavvuf inancını benimsemiş ve kendilerini Allah'la bir ve aynı gören şairlerin yüzlerce yıl önce söyledikleri deyişlerdi bunlar ama XX. yüzyıl sonlarında bile açıkça söylenmesi mümkün değildi. Bu deyişlerden birinde deniyordu ki, "Yok iken Âdem'le Havva âlemde / Hak ile hak idik sırrı müphemde / Bir gececik mihman kaldık Meryem'de / Hazreti İsa'nın öz babasıyız." Başı örtülü kız herhalde bunu duysa deliye döner ve kendisiyle bir daha konuşmazdı.

Kompartımana döndüğü zaman uyumakta olan Meryem bir an gözlerini açtı, ona şaşkın şaşkın baktı ve "Sen hiç mucize gördün mü?" diye sordu; sonra da cevabını beklemeden

yine dalıp gitti. Çok tuhaf bir kızdı bu doğrusu. Ne demekti mucize görmek? Niye uykusunun arasında bunu soruyordu ki? "Belki de bir mucizeye ihtiyacı var" diye düşündü Seher.

Cemal, saatler sonra trenin bir istasyonda durmasıyla kendine geldi. Daha çok yolları olduğunu bildiği için istasyonlara dikkat bile etmiyordu. Gerindi, çevresine baktı; Meryem yoktu. Koridora çıktığını ya da tuvalete gittiğini düşündü. Kompartıman kapısını açıp dışarıya bir göz attı ama kızı yine göremedi. Onun arandığını gören memur Ekrem ise, "Sen uyurken çıktı" dedi. "Çantasını da aldı."

Bu söz üzerine beyninden vurulmuşa döndü Cemal. Meryem kaçmış mıydı yoksa? Nasıl olurdu; nereye kaçabilirdi ki? Bu cahil kızın ne parası vardı ne de bir yer bilirdi. Telaşla perona indi. Trene inenler binenler, satıcılar ve tren memurları arasında koşmaya başladı. Her yerde Meryem'i aradı ama yoktu işte, yoktu. Şimdi dönünce babasının karşısına ne yüzle çıkacak ve o mübarek adama ne söyleyecekti? Kızı yolda kaybettiğini mi? Ölse daha iyiydi.

Hareket memurları trenin kalkış düdüğünü öttürdüler, lokomotif yavaş yavaş hareketlenmeye başladı; artık daha fazla duramazdı orada, son anda kendini yine trene attı. Umutsuz, bitkin, ürkmüş ve öfkeli durumda. Tren, istasyonu geçip giderken camlardan dışarı bakıyor ve belki de son anda mendebur kızı bir yerde görürüm diye umuyordu. Bu sırada Ekrem yanına yanaştı. "Merak etme!" dedi. "Kız trende!"

Cemal neredeyse adamın boynuna sarılacaktı sevinçten.

"Küçük bir araştırma yaptım. Tahmin ettiğim gibi; o Alevi, Allahsız komünistler senin kızı kendi kompartımanlarına götürmüşler. Herhalde beynini yıkayıp senin gibi bir kahramanın yakınını kendi yoldaşları yapacaklar."

"Nerede o?" diye tısladı Cemal. Memur öteki vagona geçirdi onu ve gösterdi.

Cemal'in kapıyı yıldırım gibi açıp iri gövdesiyle içeri dal-

ması, kompartımandaki herkesin yüreğini hoplattı.

Hele onun, yaba gibi elleriyle küçük kızın omzunu sarsması ve "Ne işin var senin burada?" diye bağırması karşısında solukları kesildi. Meryem uykudan uyanma şaşkınlığıyla doğrulup korku içinde Cemal'e bakmaya başladı. Seher bir şeyler mırıldanmaya çalıştı ama Cemal, Meryem'in yüzüne korkunç bir tokat atmak için elini kaldırdı. Sanki o eli indirse kızın yüzü darmadağın olacak gibiydi ama eli inemedi, havada kaldı. Çünkü yaşlı adam kolunu tutmuştu. Cemal kendisini tutmaya cesaret eden bu canlı cenazeye müthiş bir hayret ifadesiyle baktı. Acaba deli adam onun da yüzüne tükürecek miydi? Herhalde yapmayacaktı, gözlerinde kıza acımasını dileyen ve yalvaran bir anlatım vardı. Buna rağmen adamı sertçe itti koltuğuna.

Bu arada kendini toplayan Seher, "Görüyorsun hasta" dedi. "Koridorda onu çok hasta buldum. Ateşi vardı. Kendinde değildi, ben de getirip buraya yatırdım, daha önce de ilaç verdim." Seher'in annesi de telaşla kızının her dediğini onaylıyordu. "O saatten beri de uyuyor fukara."

Cemal, Meryem'in kızarmış gözlerine, solgun yüzüne ve kızarmış burnuna baktı ve söylenenlerin doğru olduğunu anladı.

"Gel peşimden!" dedi.

Kompartımana döndüklerinde Ekrem durmadan konuşuyor ve "koskoca imparatorluğu yıkan Türklük düşmanlarının, elimizde kalan son toprağı da almak için savaş verdiklerini" anlatıyordu. Ona göre komünistler önemsizdi, nasıl olsa hepsi ezilmişti, kalanlar da hapishanede intihar ediyorlardı; esas kavga büyük Türk milletiyle Kürtler ve İslam şeriatçıları arasındaydı. Bu iki kesime de göz açtırılmamalıydı. Çünkü ikisi de tarihteki son Türk devletini tehdit ediyorlardı. "Kendini Türk hissetmeyen çekip gitsin bu cennet vatandan" diye bitirdi söylevini.

Ama Cemal onu dinlemiyor ve bu kızdan nasıl kurtulacağını düşünüyordu kara kara. Gündüz vakti, trende, onca kalabalık ortasında ne yapabilirdi ki? Hem arazi de değişmiş, dağlar tepeler ortadan kalkmış ve her taraf dümdüz, göz alabildiğine bozkır olmuştu. Ağaç bile görünmüyordu ortalıkta. Kızı trenden atsa, kilometrelerce öteden bile görebilirlerdi. Bu durumda iş, ister istemez İstanbul'a kalıyordu.

Bu sırada kondüktör dolaşıp trenin Ankara'ya yaklaştığını haber veriyordu. Ekrem'le karısı toparlanmaya başladılar; kırmızı yüzlü köylü, trene bindiğinden beri ölü mü sağ mı olduğu anlaşılamayan karısını dürttü. Kadın kıpırdadı.

Tren makas değiştirdi, istasyona girdi ve Meryem yarı kapalı gözkapaklarının ardından Ankara garını seyretmeye başladı. İnsanların giysileri değişmiş, daha da şıklaşmıştı burada. Yine köylüler vardı ama geldikleri yerlerdeki kadar çok değildiler; hem kimse şalvar giymiyor, başına poşu bağlamıyordu. Kadınların saçları açıktı; bir kısmı da sarışındı.

Bu arada Seher kompartımana girdi ve ona küçük bir naylon torba uzattı, "İlaçların!" dedi. "Hadi, biz burada iniyoruz." Sonra Meryem'i öptü ve Cemal'e hiç bakmadan çıktı. Onun ardından da Ekrem'le karısı çıktılar, köylü karısını omzuna alıp taşıdı ve trenden indirdi. Meryem, istasyonda onları bekleyenler olduğunu gördü. Herhalde kadının abisi gelmişti. Onun da yanında bir kadın ve iki çocuk vardı. Hasta kadını yanlarında getirdikleri el arabasına yüklediler ve sanki çimento taşır gibi, neşe içinde sohbet ede ede gittiler.

İstasyonda, Ekrem'le karısını karşılayan iki adam vardı. Ekrem onlara bir şeyler söyledi ve uzaklaşmakta olan Seher'le ailesini gösterdi. Adamlardan biri arkalarına takıldı.

Meryem, Cemal'in de istasyona indiğini ve sigara içtiğini gördü. Kompartımanda yalnız kalmıştı. Naylon torbayı açıp Seher'in getirdiği ilaçlara baktı. Suyun içine attığı haplardan vardı, birkaç tane aspirin, bir de koridorda kendisine göster-

diği Orkid kutusu. O anda bu küçük şeyin mucizeler yarattığını hatırladı. Çünkü bacaklarının arasında hiçbir ıslaklık hissetmiyordu. Neredeyse unutup gitmişti bu işi ama herhalde şimdi değiştirmesi gerekiyordu.

Yeni yolcular

Ankara'da tren yine dolmuş, karşılarındaki koltuğa, genç bir anne baba ile on yaşlarında bir oğlan çocuğu oturmuştu. Ekremlerin kalktığı yere ise, beyaz pardösülü sarışın bir adam ile genç bir kadın yerleşmişti. Trenlerde âdet olduğu üzere herkes, birbirini göz ucuyla süzüp, saatlerce birlikte gideceği insanlar hakkında bir fikir edinmeye çalışırdı ama kimse açık açık yapmıyordu bu işi.

Meryem'in baş ağrısı ve hastalığı azalmış, entarisinin arka tarafından kan görünmesi korkusu da biraz yatışmıştı. Bu yüzden Seher'e minnet duyuyordu, iyi ki koridora çıkmış ve bu harika ablaya rastlamıştı. Allah'a inanmadığı belliydi, aynen gâvurlar gibi konuşup durmadan boğazına kadar günaha giriyordu ama yine de iyi bir insandı. Nasıl olabiliyordu bu? Hem dine karşı hem de iyi ve yardımsever bir insan! Kafası karışmıştı doğrusu.

Yine burnu akıyor ve boğazı acıyordu ve bu ağrı, Cemal'in istasyondan getirdiği simidi ayranla yumuşatarak yemeye çalışırken iyice artmıştı ama eskisi kadar perişan hissetmiyordu kendini; bu yüzden yeni gördüğü dünyayı öğrenme merakı yine depreşmişti içinde ve bütün duyargaları açık olarak karşısına oturan kadını süzüyordu.

İnce bir kadındı, kalçalarına sıkı sıkı oturan bir pantolon giymiş, beline de üstünde kocaman iki harf bulunan kalın bir kemer takmıştı. Meryem kemerdeki kocaman, parıl-

dayan metal harflerin D ve G olduğunu görüyordu. Kadının üstünde beyaz, dar ve incecik bir bluz vardı; giysi o kadar sıkıydı ki memeleri dışarı fırlamış gibi duruyordu. Ayaklarına, altları kalın, mavi-beyaz lastik pabuçlar giymişti. Boynunda renkli, mendil gibi bir şey bağlıydı. Saçları ise açık sarıdan koyu sarıya dönüşen, tuhaf bir renkteydi. Meryem onu süzerken, kadın çantasından çıkardığı kocaman, parlak kâğıda basılı bir dergiyi açmış ve başını içine gömerek okumaya başlamıştı. Derginin kapağı tam Meryem'e bakıyordu ve üstünde çıplak bir kadının resmi vardı. Memeleri, uzun bacakları, kıçı hep açıktı; öne doğru eğilmiş, kırmızı ruj sürülü dudaklarını büzerek Meryem'e doğru bakıyordu. Meryem'in içi titredi. Böyle bir şey olabileceği ve bir kadının herkesin içinde buna bakabileceği aklına bile gelmezdi.

Kadının yanındaki kocası da saçları kısacık kesilmiş, gözlüklü, mavi kazaklı bir adamdı ve o da bir gazete okuyordu. Karısının dergiye bakmasından rahatsız olmuş gibi bir hali yoktu.

Çocuk ise hem şarkıyla tekerleme arası bir şey mırıldanıyor hem de elindeki kutu gibi siyah bir aletle oynuyordu. Kutuya bastıkça sesler çıkıyordu. Onun da ayağında annesinin pabuçlarından vardı; bir tekinin bağı çözülmüştü. Trene yeni binen sarışın adamla kadın, kendi aralarında, ne olduğunu hiç anlamadığı bir dilden konuşuyorlardı. Meryem Türkçe ve biraz da Kürtçe bilirdi ama bu insanların konuştuğu dilin ne olduğu hakkında hiçbir fikri yoktu.

Sonra yan gözle Cemal'e baktı ve onun, gözlerini derginin kapağındaki çıplak memeli kadına dikmiş olduğunu gördü. Büyülenmiş gibi bakıyor, arada bir gözlerini tavana çeviriyor, sonra yine yiyecekmiş gibi çıplak kadına bakıyordu. Meryem onun çok heyecanlandığını hissetti ve bu hoşuna gitti. Yolculuğun başından beri Cemal'in takındığı o sert ve dünyayı uzaktan seyreden kaygısız tavrın ilk kez sarsıldığını ve ka-

buğunun kırıldığını görüyordu. Neredeyse elleri titreyecekti.

Tren artık boş ve ıssız bozkırlardan değil, hep evlerin, fabrikaların aralarından geçiyordu. Her yer doluydu. Karşılarından bir sürü tren geliyor ve yanlarından geçerken önce bir patlama gibi duyulan ve sonra güçlü bir rüzgâr sesiyle devam eden müthiş bir gürültü çıkarıyorlardı.

Ortalığı gözden geçiren Meryem, karşısındaki küçük çocuğun da kendisini süzdüğünü fark etti. Oğlan onun gözlerine, entarisine, yün çoraplarına ve çamur içindeki pabuçlarına bakıyordu.

Sonra elindeki oyuncağı göstererek, "Sen game boy biliyor musun?" diye sordu.

Meryem şaşırdı. Hayır anlamında başını yukarı kaldırdı.

"Niye bilmiyorsun?"

"Bilmem!" dedi Meryem.

Çocuk devam etti:

"Bizim arabamız var ama annem kaza geçirmiş, işte, işte... korktuğu için trenle gidiyoruz İstanbul'a, anneannemlerin yanına. Uçaktan da korkuyor annem."

Meryem başını sallayarak çocuğun dediklerini dinliyordu.

Oğlan bir süre yine mırıldanmaya ve elindeki aletle oynamaya devam etti. Sonra bağı çözülmüş pabucunu ileri doğru uzatarak Meryem'e, "Şunu bağla!" dedi.

Meryem hemen elini uzattı, bağlara dokundu ama bu arada çocuğun annesi dergiden başını kaldırdı ve "Oğlum çok ayıp! Ablaya öyle denir mi hiç! Hem sen abi oldun artık, kendin bağlasana" dedi.

Çocuk, "Niye?" diye sordu. "O hizmetçi değil mi?"

"Değil!"

"Ama tıpkı Fatma Abla'ya benziyor."

Kadın gülümseyerek Meryem'e baktı ve "Siz onun kusuruna bakmayın" dedi, "çocuk aklı işte."

Meryem, "Olsun! Zarar yok" dedi. "Ben bağlarım." Ama

bir yandan da çekindi, çünkü öyle süslü fiyonklar yapmayı bilmiyordu kendisi. Bu yüzden dokunmadı; çocuk ahlaya puflaya bağladı ayakkabısını.

Meryem, hayatında ilk kez kendisine "sen" değil de "siz" diye hitap edildiğinin farkına varmıştı. Acaba mucize dedikleri bunlar mıydı? Erkeklerin yanında çıplak kadın resimlerine bakan bir sarışın kadın, erkeklerle kavga eden bir başka kadın, kendisine siz diye seslenilmesi. Bunlar mıydı mucize?

Bu arada Cemal'in yanına oturan genç kadın, "İyi yolculuklar!" dedi. Kime hitap ettiği belli değildi ama karşısındaki adam da, "İyi yolculuklar!" dedi. Herkes şöyle bir başını salladı.

"Yanımda oturan bey, Amerikalı bir gazeteci" dedi genç kadın. "Türkiye'ye bir röportaj hazırlamak için gelmiş. Her kesimden insanla konuşmak istiyor. Ben de onun tercümanlığını yapıyorum. İsmim Leyla. Turist rehberiyim."

Bu arada çantasından çıkardığı kartvizitleri kadının kocasına ve Cemal'e verdi. "Beyefendinin ismi Peter Cape. Size birkaç soru sormak istiyor. Eğer izin verirseniz tabii" dedi.

Karşısındaki kısa saçlı adam, "Tabii!" dedi, "Memnun olurum." Sonra Amerikalı'ya, Meryem'in demin de anlamadığı o yabancı dilden birkaç kelime söyledi ama belli ki konuşmakta çok zorlanıyordu.

Buna rağmen Amerikalı gazeteciyle karşılaşmak çok ilgisini çekmişti.

"Birçok yere gittik" dedi Leyla. "Doğuya, batıya, Karadeniz'e, Akdeniz'e. Kamyona da bindik, eşekle köylere de çıktık. Şimdi de trenle seyahat ediyoruz. Amacı her kesimle konuşabilmek."

Adam yine, "Tabii!" dedi. "Buyurun!"

Amerikalı sarışın adam elindeki bloknota bakarak bir şeyler söyledi. Konuşurken Leyla'ya dönmüyor, doğrudan doğruya karşısındaki adamın gözlerinin içine bakarak soruyordu.

"Ne iş yapıyorsunuz, diye soruyor!"

"Ben doktorum, ürolog; eşim de bankacı!"

"Ankara'da mı oturuyorsunuz, diye soruyor Bay Cape."

"Evet!"

"Konuştuğumuz bazı kişiler şöyle bir görüş ileri sürdüler. Dediler ki: Türkiye'de sağ-sol çatışması tarihe karıştı. Şimdi üç kutuplu bir Türkiye var. Bir tarafta Türk milliyetçiliği, öteki yanda Kürt milliyetçiliği; üçüncü kutup ise siyasal İslam. Katılıyor musunuz?"

Doktor bu sorudan biraz rahatsız olduğunu ve biraz da şaşırdığını saklamadan, "Hayır!" dedi. "Türkiye Cumhuriyeti'nin bölünmüş olduğunu asla kabul etmem."

Kaşlarını çatmış, çenesini yukarı kaldırmış ve sanki konuşursa yabancı ajanlara Türkiye'nin sırlarını satan bir vatan haini durumuna düşecekmiş gibi ürkmüştü.

Leyla herhalde bu konuda çok tecrübe edindiği için Peter'a sormadan açıklamaya girişti.

"Yanlış anladınız" dedi. "Türkiye bölünmüş demiyor zaten, ama bir kutuplaşma var demek istiyor. Üç kutuplu bir Türkiye." Doktor bunun üzerine afalladı, bir süre düşündü. Fırsattan yararlanarak karısı girdi söze:

"Böyle bir bölünmüşlük yok" dedi. "Bir tarafta modern ve laik Atatürk cumhuriyeti var. Bir de onu yıkmaya çalışan Kürtler ve İslamcılar."

Leyla bu sözleri çevirdi.

Peter bu kez kadına, "Sizin için korkutucu bir durum mu bu?" diye sordu.

"Evet, biraz!" dedi kadın. "Çünkü Kürtlerin neler yaptığını, ne kadar cana mal olduklarını herkes biliyor." Burada biraz durup kinayeli bir edayla, "Tabii Batılı devletlerin de yardımıyla yaptılar bunları" dedi.

Peter Cape, "Korkutucu olan ne?" diye sordu.

"Bu İslamcılar bizi İran'a çevirmek istiyor, modern Türk

kadınının da o karafatmalar gibi başlarını örtmek istiyorlar. Fırsat bulsalar hepimizi çarşafa sokacaklar."

"Üniversitelerdeki türban eylemleri konusunda ne düşünüyorsunuz?"

"Onların hepsi bir merkezden yönetiliyor. Başlarına taktıkları şey de türban değil, siyasal bir simge, İran'da da böyle başlamıştı her şey. Önce üniversitelere binlerce türbanlı kız öğrenci doldurulacak, sonra devlet dairelerine; ondan sonra da Arapça yazı isteriz, tatiller pazardan cumaya alınsın diye tutturacak ve bizi bir şeriat devleti yapacaklar. Taliban gibi bir şey yani!"

"Peki bir öğrencinin istediği gibi giyinme hakkı yok mu sizce?"

"Eğer bir davanın parçası olarak yapıyorsa yok. Bizim nenelerimizin hep başı kapalıydı ama bunlar başka türlü bir şekil veriyorlar. Normal başörtüsü değil, siyasal bir simge, bir üniforma."

"Nasıl yani?" diye sordu Peter.

Bunun üzerine kadın elini başına götürüp normal başörtüsüyle siyasal türban arasındaki farkları tarif etmeye girişmişti ki gözü Meryem'e takıldı.

"Hah!" dedi, "Hah, tamam işte. Bu hanım kızın başı da kapalı ama onlar gibi değil. Normal Anadolu kadını başını böyle örter, o ucubeler gibi değil."

Meryem içinden, "Eyvah!" dedi. Car car car konuşmaları dönüp dolaşıp, kendi giysilerine gelmişti ve şimdi kompartımandaki herkes onun kirlenmiş yemenisine dikmişti gözlerini. Gâvur bile ona bakıyordu.

"Siz nerelisiniz?" diye sordu Leyla.

"İşte!" dedi Meryem, "Van Gölü'nün oralardan, Suluca'dan." Leyla bunları Peter Cape'e çevirdi. Sonra Peter ona sorular sormaya başladı:

"Kürt müsün, Türk mü?"

Meryem, cevap vermesinden rahatsız olup olmayacağını anlamak için Cemal'e baktı ama onda bir kızgınlık emaresi göremediği için, "Elhamdülillah Müslüman'ım!" diye fısıldadı.

Leyla, "Onu sormuyor" dedi. "Türk mü, Kürt mü olduğunu soruyor."

Cemal söze girdi ve "Bizim oralarda Türklerle Kürtler karışıktır" dedi. "Kız alıp verdikleri için aileler karışmıştır. Ama bizde Türklük daha fazla."

Leyla bir bakışta onun asker olduğunu anlamış ve bu arada bilgiyi Peter'a iletmişti.

Peter büyük bir ilgiyle Cemal'in askerliğini komando olarak yaptığını, dağlarda çarpıştığını öğrendi ve başladı onu sorularıyla sıkıştırmaya.

Ne gibi olaylara tanık olmuştu, Kürt köylerinin yakıldığı ve boşaltıldığı doğru muydu, korucular halka zulmediyorlar mıydı, arkadaşları ölmüş müydü, çok gerilla öldürmüş müydü, çatışmalar nasıl oluyordu, Kuzey Irak'a geçmiş miydi, yaralanmış mıydı?

Cemal bu sorulardan çok tedirgin oldu. Konuşursa hem askeri sırları bir yabancıya verecekmiş gibi hissetti kendini hem de yanında ölen arkadaşlarına ihanet edecekmiş gibi. Asker ocağının yazılı olmayan kuralları da vardı ve bu tip bir konuşmayı kaldıramazdı.

Ayrıca o dağlarda bulunmayan, başının üstünden mermi geçmeyen, attığı her adımda mayına basmaktan korkmayan, üç gün üç gece yağan yağmurda iliklerine kadar ıslanmayan birisine ne anlatabilirdi ki?

Kaçamak cevaplar verdi; "Bilmiyorum" dedi. "Ben geri hizmetteydim" diye kandırmaya çalıştı ve sonunda Peter anladı ki Cemal'in ağzından bir laf alması mümkün değil.

Bu sırada doktor yine söze karıştı: "Söyle gazeteci beye" dedi, "bu memlekette Türk-Kürt ayrımı falan yok. Bunları kaşımasınlar. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan herkes

Türk'tür. Bak Amerika'da da zencisi, beyazı, İspanyol'u, bin bir çeşit insan var ama onların hepsi Amerikalı değil mi? Biz de Türk'üz işte ve vatanımızı kimseye böldürtmeyiz."

Peter Cape bu sözleri kibarca karşıladı.

"Özür dilerim; sizi rahatsız etmek için sormuyorum bunları" dedi. "Amerika'da herkes istediği dili konuşur ve istediği giysiyi giyer. Burada ise Kürtçe eğitim ve televizyon yasak, okula başörtüsü takarak gitmek de yasak. Bunları soruyorum sadece."

Peter bir ayı aşkın süredir bu garip, şaşırtıcı, çılgın, hüzünlü ve çelişkilerle dolu ülkeyi geziyordu. Daha önce hiç böylesine değişik yaşam biçimlerini bir arada barındıran bir ülkeye gitmemiş olduğunu düşündü. Şu kompartımanda oturan insanların bile aynı ulustan olduğunu söylemek zordu ki kendisi daha neler görmüştü. Güneydoğu'da PKK ile Türk ordusu arasında on beş yıldır bir savaş devam ediyor ve on binlerce kişi ölüyordu ama bu durum Türklerle Kürtlerin bir arada oturmasına, kız alıp vermesine, çalışmasına ve eğlenmesine engel olmuyordu. Ne garip işti bu böyle! Mesela Alevi ve Sünni mezhepleri arasında savaş yoktu şimdilerde ama onlar birbirlerinden kız alıp vermiyorlardı. Bu uğurda birçok cinayet işleniyordu. Türklerle Kürtler ise sadece dağlarda birbirlerini öldürüyorlardı. Aslına bakılacak olursa, milyonların göçünden sonra en büyük Kürt şehirleri İstanbul, İzmir, Ankara, Mersin, Antalya olmuştu artık. Ve buralarda Türk-Kürt çatışması yoktu.

Peter Cape'e anlaşılmaz gelen bir başka konu da bu ülke Müslüman olduğu halde her yerde bir Arap ve İran nefreti sezilmesiydi. Galiba Türkler kendilerini Batılı ve Avrupalı sayıyorlardı ama hem Batı'yı taklit ediyor, hayranlık duyuyor hem de aynı zamanda derin kuşkular besliyorlardı onlara karşı.

Amerika'da yazdığı zaman kimsenin inanmayacağı bir

başka gerçek de hiçbir ülkede, buradaki kadar çıplaklık görmediğiydi. Bir yandan başlarını örtmek isteyen üniversiteli kız öğrencileri polis okula sokmuyor ve onları üstlerine su sıkarak dağıtıyordu, öte yandan da ekranlar ve gazeteler buram buram seks teşhir ediyordu durmadan; kutsal Ramazan ayında bile böyleydi durum. Anlamak çok zordu bu ülkeyi.

Bir de karşısında oturan doktor gibi herkesi milliyetçi kılan derin bir parçalanma ve bölünme paranoyasına tanık olmuştu. Hangi Türk'e Ermeni, Kürt ya da başörtüsü laflarını etse hemen sinirler geriliyor ve Atatürk nutukları başlıyordu. Zaten bu sarışın ve mavi gözlü devlet kurucusunun resimleri, heykelleri ülkenin her yerindeydi. Onun olmadığı bir meydana ve resmi daireye rastlamak olanaksızdı.

İlk geldiğinde ülkenin kuzeydoğusundaki soğuk bir kente gitmiş ve oradaki hükümet binasının önünde çok garip bir şey görmüştü. Eksi otuz derecede ve insanın burnunun soğuktan düşeceği bir havada acayip renkli kaftanlar giymiş, ellerine müzik aletleri almış, Osmanlı kavukları takmış birtakım adamlar bekleşip duruyorlardı. Bunun ne olduğunu sorduğunda rehberi Leyla, "Mehter takımı" demişti. "Osmanlı ordularının savaş bandosu. Şimdi her belediye kendine bir tane kuruyor bunlardan."

"Peki neden bu soğukta donarak bekleşip duruyorlar?"

"Çünkü bu şehirden milletvekili seçilmiş biri var. Şu sıralarda bakan oldu, kabineye girdi. O gelecek, bekliyorlar."

"Adam ne zaman gelecek?"

"Belli değil!"

Peter Cape sıcak otomobilin içinde olmanın verdiği rahatlıkla bu sahneyi görüntülemek istemiş ve epeyce beklemişti. Mehter müzisyenlerinin giderek uyuştuğunu, ellerinin hissizleştiğini, pala bıyıklarının buz tuttuğunu görebiliyor ve üzülüyordu ama neredeyse morarmaya başlayan bu adamların kıpırdamaya hiç niyeti yoktu. Leyla o kentin so-

ğuğunun meşhur olduğunu, hatta XVII. yüzyıldaki bir Osmanlı gezgini olan Evliya Çelebi'nin kitaplarında geçtiğini anlattı. Evliya Çelebi dar bir sokakta bir damdan ötekine atlayan bir kedi görmüş; hava öyle soğukmuş ki zavallı kedi havada donup öylece kalakalmış. "Donmasını anladık da niye yere düşmüyor?" diye sordu Peter Cape. Leyla da ona Evliya Çelebi hikâyelerinin hep böyle olduğunu anlattı. Şimdi de kedi donduran acı soğuk, mehter takımını buzdan heykellere döndürüyordu. Bir saatten fazla beklediler. Sonra bir araba konvoyu göründü. Polis arabaları eşliğinde siyah Mercedes'ler sökün etti. Leyla'nın gösterdiği ve o havalinin köylülerine benzeyen kısa boylu bakan, yanında kendisine hürmet gösterenlerle birlikte hükümet binasına girerken mehter takımına bakmadı, onların farkına bile varmadı. O zavallılar da son anda cana gelip bir marş çalabilmek için çırpınıp durdularsa da bir iki cılız boru sesinden başka hiçbir şey çıkarmayı başaramadılar. Çünkü eklemleri donmuştu. Bir de davulcu elindeki tokmağı, deriye bir iki kez indirebildi. Sonra sapır sapır döküldüler. Bunları da ne sayın bakan duydu, ne de yanındakiler, ama görev yapılmış ve bakan karşılanmıştı. Peter kendisini tarihte bir yolculuğa çıkmış gibi hissetmişti bunun üzerine. Leyla'ya, bakanın kim olduğunu sormuştu. O kentin esnaflarından biriymiş; halde toptan zahire satarmış, sonra muhafazakâr bir partiye girmiş ve o partinin seçimlerde hiç beklenmedik bir başarı kazanması üzerine de önce milletvekili, sonra bakan oluvermiş. "Ne şans varmış adamda!" dedi Peter Cape.

Leyla ise, "Çoğu böyle" dedi. Bu konuya kişisel bir ilgisi varmış gibi hırsla konuşuyordu. "Hiçbir işte dikiş tutturamamış insanlar, taşra tüccarları, mahkemelere düşüp de dokunulmazlık zırhına bürünmek isteyenler kapağı birer partiye atıyor ve sonra insanları böyle eksi otuz derecede saatlerce bekletebiliyorlar."

Bakan, kentine yatırım yapmak için bütçeden pay almış ve şimdi kendi adını taşıyan bir spor merkezi ile rahmetli babasının adını alacak bir park yaptırmak için gelmiş. Eskiden kimsenin pek hoşlanmadığı ve yüz vermediği zahirecinin, bir Selçuklu sultanı gibi karşılanması da anlaşılabilir oluyordu böylece.

Peter Cape bu ülkede çok garip şeyler görmüştü: içine kapanık, ışıksız, karanlık Anadolu şehirleri, çökük avurtlarıyla sigara içen bıyıklı erkeklerle dolu kahveler, sokaklar, derin bir yoksulluk, kendisini ağaca asan aç insanlar, Boğaziçi Köprüsü'nden aşağıya atlayarak intihar eden gençler, sokak kapkaççılarının, bileziklerini almak için kolunu koparıldığı kadınlar, dolmuşlar, minibüsler, Cherokee, Lincoln cipler, limuzinler, Lamborghini'ler, Ferrari'ler, beş yıldızlı oteller, Boğaziçi kıyısında bin bir gece masallarını andıran eğlenceler, havai fişek gösterileri, Afgan giysileri içinde dolaşanlar, çıplak mankenler, Beyoğlu barlarında metalciler, satanistler, rock müzisyenleri, her tarafına piercing yaptırmış yeşil, kırmızı saçlı gençler; kısacası anlamak çok zordu ülkeyi; anlatmak da öyle.

Bu arada Leyla elindeki küçük fotoğraf makinesiyle ayağa kalkıp, daha ne olduklarını anlamadan, birdenbire önce Cemal'le Meryem'in, sonra da karşıda oturan ailenin resimlerini çekti.

Cemal bir an boğulacak gibi hissetti kendini. Bu adamın sorularından da fenalık basmıştı içine. Canını koridora dar attı ve bir sigara yaktı. Camın önünden ağaçların hızla geçmesi midesini bulandırıyordu. Müthiş bir can sıkıntısı çullanmıştı üstüne. Adamın soruları, günlerdir içine gömüldüğü uyuşuk sakinliği bozuvermişti. Leyla'nın, Meryem'le birlikte resmini çekmesi de sinirlerini bozmuştu. Hiç öldüreceği kızla birlikte resim çektirir miydi insan? Hem de bir gazeteciye. Belki de bu resim Amerikan gazetelerinde yayımlanacak-

tı, oradan da Türk gazeteleri alıp basacaktı. Acaba Leyla'nın elindeki makineyi alıp kırsa mıydı? Ama böyle yaparsa işe polisler el koyar ve durumu daha da zorlaşırdı. Zabıtlar, ifadeler vs.

Ama biraz sonra, sinirlerini bozan ve bunların hepsinden daha önemli olan şeyi anladı: Onu o çıplak kadın görüntüsü altüst etmişti. Bugüne kadar bir kadın tenine değmemiş olan vücudu cayır cayır yanmaya başlamıştı yine. Babasının içine saldığı korkudan, bırak başka kadınları, eşeklere bile dokunamamıştı. Hatta –tövbe tövbe– kendi organına bile dokunmayı becerememişti. Çocukluktan ergenliğe geçerken arkadaşları yeni keşfettikleri bu işe dört elle sarılır ve sabahtan akşama ve bayılıncaya kadar kendilerini tatmin ederken Cemal, mübarek babasının, "İstimna en büyük günahlardan biridir!" sözleriyle büyümenin cehennem azapları içinde kıvranmıştı. Arkadaşları, içinde hayvan ve bitki adlarının geçtiği bin bir türlü hikâye anlatıyorlardı kendisine ve onu çıldırtıyorlardı.

Bugüne kadar eli, o zavallı erkek eli, Emine'nin eline bile değmemişti. Bu yüzden onun vücuduyla arasına dikilen her engeli bir an önce aşıp yatağa girebilmek için inanılmaz derecede güçlü bir arzu duyuyordu. Askerlik bitince bu olanağa kavuşacağını sanmıştı ama şimdi de Emine ile arasına bu sümüklü kız dikilmişti. Askerde iken arkadaşlarının elinde gördüğü dergiler de onu böyle alır, yerden yere vururdu işte. Kadın denen içine şeytan girmiş yaratığın erkeği ifsat ettiği o kadar belliydi ki.

"Ben ne yapacağım?" diye düşündü çaresizce. "Bu kızı nasıl öldüreceğim?"

Böyle bir görev yapacağı için kızı kendisinden uzak tutuyor ve eski günlere ait tek bir anıyı bile hatırlamamak için çaba gösteriyordu. Bir yabancıydı bu kız.

Kirlenmiş, pislenmiş, murdar olmuştu; günah işlemişti.

Yeni tanrılar ve tanrıçalar

Profesör, "Keşke Joseph Campbell hayatta olsaydı" diye düşündü, "hem hayatta olsaydı hem de şurada karşımda otursa, bir kadeh beyaz şarap ikramımı kabul etse ve ak saçlarına sıçrayan su damlacıklarına aldırmadan mitolojiden söz etseydi ne iyi olurdu; insanlığa yeni bir mitoloji gerektiğini söylerken yüzde yüz haklı olan o bilge adam."

Belki kendisi de mitos aramak için gelmişti buralara. O da Campbell gibi dünyaya çok uzaktan, mesela Ay'dan bakmak ve orada ulus ayrımlarının ortadan kalktığını görmek için denize açılmıştı: Ay değil ama deniz! Eski mitler gibi belki yeni mitleri de bize getirecek olan deniz!

Böyle sıcak, tembel ve çam kokulu bir denizde, insanın içini titreten Boston günlerini düşünmek hoşuna gidiyordu. Beyaz bir şehir; soğuk, temiz, bakımlı, Avrupa aristokrasisi kokan ve bilgi dolu.

Harvard'daki ilk yılında Cambridge'in her köşesini, her bahçesini, her anıtını, her binasını ve her kaldırım taşını ezberlemiş ve kendisine üniversite eşyaları satan dükkândan bir sürü Harvard damgalı kupa, tişört, kazak, fular ve kep almıştı. İzmirli dar gelirli ailenin bursla okuma şansını elde etmiş çocuğu, gurur duyuyordu bunları giyerken. Boş vakitlerinde Faculty Club'a gidiyor, o eski ve huzurlu binayı seyrediyor, orada neler yaşanmış olduğunu merak ediyordu. Bakımlı bir bahçenin ortasına yerleştirilmiş mücevher gibi bir

binaydı bu. Alt katta kocaman bir şöminenin ısıttığı, maun eşyalarla ve çiçekli kumaş kaplanmış koltuklarla dolu bir salon vardı. Müthiş bir huzur yayılıyordu bu salondan. Derin ve saygılı sessizlikte hocalar gazetelerini okuyorlar ve çıtır çıtır yanan şöminenin huzur verici sesinden başka bir şey duyulmuyordu. Belki arada bir çevrilen sayfanın hışırtısı; işte hepsi o kadar!

Sınıflardaki kavisli sıraların arkasında yere sabit sandalyelere oturduğunda, bu dünyada kendi kaderine büyük bir mutluluk payı düştüğünü hissediyordu. Yıllar sonra, bu kez konuk olarak tekrar o sınıfları gezdiğinde sıralar ile sabit sandalyeler birbirine çok yakın görünmüştü gözüne ve o sıralarda nasıl oturabildiğine şaşmıştı ama bir an sonra aradan geçen yılları ve bu yılların irileştirdiği gövdesini hatırlayıp kendi kendine gülmüştü. Öğrencilik çağlarında hepsi tığ gibiydi tabii ki!

Artık yaşamının çizilmiş olduğunu düşünüyordu o yıllarda: Okulu bitirdikten sonra orada kalacak, master ve doktora derecelerinden sonra Harvard hocalarından biri olarak hayatını o muazzam kütüphane ile Faculty Club arasında geçirecekti.

Bu hayaller, Boston'a gelen Aysel'i tanıyana kadar sürmüştü. Kızın hayatına girişinde öyle bir zenginlik, öyle bir para savurma ve görkem vardı ki daha önce hiç böyle şeyler görmemiş ve önceleri aile çevresinde, sonra da burs parasıyla kıt kanaat geçinmek zorunda kalmış olan İrfan'ın gözü kamaşmıştı. Alışverişe çıkıldığı zaman şoförlü bir Lincoln tutuluyor, Boston'un en lüks lokantalarında yer ayırtılıyor, garsonlara yüklü bahşişler bırakıldığı için her yerde çok saygı görülüyor ve en şık Avrupa butiklerinden giyiniliyordu. Türk zenginlerinin Amerika'da gördükleri bu itibara çok şaşıran İrfan, Aysel'le evlendikten sonra işin sırrını anlayacaktı. Zenginleri Amerika sosyetesine takdim eden şirketler ya da kişiler var-

dı. Bunlar aracılığıyla bazı tanınmış şahsiyetlerin vakıflarına bağış yapılıyor, böylece o kişinin davetlerine katılma ve birçok kişiyi tanıma olanağı sağlanıyordu. Kentlerin en pahalı lokantaları ve kulüpleri için de bu isimler birer referans yerine geçiyordu. İrfan birkaç yıl sonra Aysel'in Ivana Trump'ın vakfına yirmi bin dolar bağışladığını ve bu yüzden Asia de Cuba gibi yer bulunması zor birçok restoranın onlara açıldığını görecekti. Zaten Türk zenginleri birbirlerini ya Nobu'da, ya MoMa'nın oradaki Aquavit'te, ya Bond Street lokantasında görüyorlardı. Türkiye'nin ülke olarak itibarı sıfıra yakın idiyse de Türk zenginlerininki çok yüksekti doğrusu. Bir keresinde davetli olarak Londra'da Piccadilly'deki özel bir kulübe gitmişler ve orada gördükleri, İrfan'ı şaşkınlıktan şaşkınlığa sürüklemişti. Çünkü bu son derece lüks binaya girerken, bir üyenin davetlisi olmanız ve resepsiyona pasaportunuzu kaydettirmeniz gerekiyordu. Siyah ve çok şık giyinmiş olmanız da gerekliydi tabii, içeri kabul edildikten sonra bir hostes sizi, kırmızı halı döşenmiş ve üstünde kristal avizelerin ışıkları kırılan mermer merdivenlerden yukarı çıkarıyordu. Merdiven boyunca gördüğünüz nişlerde nadide ve hakiki sanat eserleri duruyor, duvarları en ünlü ressamların orijinal tabloları süslüyordu. Daha sonra geniş ve son derece zengin, ama bir o kadar da *kitsch* döşenmiş bir yemek salonuna alınıyordunuz. Altın yaldızdan, her yer yalım yalım yanıyordu. Yemekler son derece ünlü aşçıların elinden çıkmış Tayland, İtalyan ve Lübnan mutfağı karışımıydı ve garsonlar size ondan da, bundan da tatmanız için ısrar ediyorlardı; sanki çok özel bir konukmuşsunuz gibi. Ortalık, Versace tipi kravatlar takmış ya da Armani smokinler giymiş Arap ve Türk zenginleriyle doluydu. Kadınlar Chanel tuvaletler ve paha biçilmez mücevherler içinde pırıl pırıl parlıyorlardı. İrfan'ın tahminine göre bu kulübün üyeliği İngiltere başbakanının yıllık maaşından fazla olmalıydı, herhalde bir akşam yemeği de Sloane Square'deki kitapçıda çalışan kasiye-

rin üç aylık maaşından daha yüksekti.

İşte İrfan'ın aklını çelen ve Harvard'da hoca olmak yerine, İstanbul zenginlerinin şaşaalı hayatına dalmasına neden olan gösteriler, bunlar gibi bin bir şık ama içi boş şenlikten ibaretti. İlk zamanlar utanıyordu bu gösterilerden. Mesela her yıl görevlisi ta Londra'dan özel olarak İstanbul'a gelen ve müşterinin ayağının kalıbını alarak geri dönen, daha sonra buna göre kişiye özel, ortopedik el yapımı ayakkabılar üreten John Lobb pabuçlarının hiçbir özelliğini görememişti ama bunlar, renkli hayatlarının olmazsa olmaz öğeleriydi. Neyse ki üniversiteyi bitireceği yıl karşısına çıkmıştı Aysel ve böylece okulu yarım bırakmaktan kurtulmuş, akademik kariyerine de İstanbul Üniversitesi'nde devam edebilmişti.

Ne var ki yaşam biçimi, insanın düşünceleri dahil olmak üzere her şeyini değiştiriyordu. Gençliğinin kahramanı Joseph Campbell gibi alçakgönüllü bir hayata razı ama yaratıcı bir düşünür olmak yerine bir azgelişmiş ülke züppesi olup çıkmıştı işte. Ve doğal olarak hiçbir değerli şey yaratamamıştı; içinde, değerli bir düşünce ve duygu kalmamıştı çünkü.

Yaşamaya devam edebilmek için yeni bir mitosa ihtiyaç duyuyordu. Denize açıldıktan sonra İstanbul'daki korkularını ve "buhran"larını daha iyi anlama olanağı bulmuştu. Bir an önce hayatını değiştirme isteği sadece ölüm korkusundan değil, değerli hiçbir şey yapmadan göçüp gidecek olmasından kaynaklanıyordu belki de. Uyuyan Endymion gibi kendi kaderini belirleme cezasına çarptırılmış olma duygusu, bu dünyaya en ufak bir çentik bile çizemeden geçip gitme korkusunun yarattığı bir şeydi.

Cesare Pavese, Endymion'u şöyle konuşturmuş ve sonra intihar etmişti: Şarabın verdiği uykuyu ve bir kadının yanında uyunan ağır uykuyu bilirim ama bütün bunlar işime yaramıyor artık. Yatağımda kulağımı dikiyor ve sıçramaya hazır duruyorum ve bu gözlerim, karanlığa gözlerini diken kişinin

gözleri sanki. Bana, hep böyle yaşamışım gibi geliyor.

Ve yabancı ona şöyle diyordu: Herkesin kendisine düşen bir uykusu vardır Endymion. Ve senin uykun, seslerden, çığlıklardan ve topraktan, gökten, günlerden sonsuz bir uyku. Vahşi yalnızlık senindir.

Bunları yazan bir insan intihar etmeyip de ne yapabilirdi ki; elinden ne gelirdi artık? Pavese ve Campbell, Türk zenginleri gibi Londra'da St. James's Club'a gidip, orada altın yaldızlar arasında tabule ve King Prawn'ları birbirine karıştırıp yiyerek ve pahalı mı pahalı Petrus şarabı içerek mi geçirselerdi ömürlerini; ya da Ivana Trump'ın vakfına yirmişer bin dolar mı bağışlasalardı New York lokantalarının önünde kuyruk beklememek için?

Ya da onlar için doğru yol, üç kuşaktır armatörlük yapan bir ailenin zengin kızını bulup evlenmeleri mi olurdu?

Belki de en iyisi o vahşi yalnızlığı seçmek ya da kendini öldürmekti Pavese gibi.

Denize çıktı çıkalı –buhran gecesi sayıkladıkları hariç– Aysel'i hiç aklına getirmemişti. Çünkü onu seviyordu; hem de çok; onun üzülmesini istemiyordu, ona kıyamadığı halde başına büyük dertler açıyordu.

Ama içten içe ondan uzakta çok daha mutlu olduğunun farkındaydı. Aysel onu rahatsız ediyordu. Küçük şeylerdi bunlar, belki düşünmeye bile değmezdi ama her gün tekrarlanınca büyük bir sorun olup çıkıyordu. Mesela evde televizyon seyrederken, koca salonda başka yer yokmuş gibi gelip yanına oturur ve ona doğru sokulurdu Aysel; bu da İrfan'ı deli ederdi. Çünkü sentetik bir boya kokusu gelen sertleşmiş sarı saçları yanağına değer, burnuna girer ve onu huylandırırdı. Aysel'e, "Saçlarını çek yüzümden, çünkü yüzüm kaşınıyor" da diyemezdi tabii. Çaresiz, duruma katlanırdı. Aysel ona sokulur ve saatlerce öyle durur, bu da İrfan'ın bacağının uyuşmasına, aynı pozisyonda kalan boynunun tutulmasına neden olur ama yine de

Aysel'i itmek için bir hareket yapamaz, ancak tuvalete gitme ya da mutfaktan bir şey almak bahanesiyle yerinden kalkabilirdi. Bu da zor olurdu tabii çünkü her seferinde nereye gittiğini soran Aysel'e, "Bira alacağım" dese cevap hazırdı. "Hizmetçilere söyle şekerim. Niye kendin zahmet ediyorsun."

Oysa kendisi hem hareket etmek ister hem de hizmetçilere Aysel kadar rahat emir veremezdi. Koskoca insanların çağrılması, alt kattan üst kata çıkması ve ayağını sehpaya uzatmış televizyon izleyen patron tarafından, yüzüne hiç bakılmadan, "Bana bir bira getir!" denmesi hiç içine sinmiyor ve yüreğine bir utanç yayılmasına neden oluyordu. Oysa Aysel çok rahat emir verir ve bağırır çağırırdı hizmetçilere; dolayısıyla onlar da karısını daha çok sayarlardı.

Aysel'in bir başka huyu da, topluluk içindeyken sürekli sözünü kesmesi ve daha önce kendisinden duymuş olduğu bir fıkrayı, hikâyeyi, anekdotu tamamlamak için onun ağzını tıkamasıydı. Böyle durumlarda karısına fitil olur ama yine kendisini tutardı İrfan ve "Sen anlat şekerim, nasıl olsa daha iyi bilirsin" dedi.

Bir de kocasını düzeltme merakı vardı ama en ilgisiz, olur olmaz ayrıntılarda. Mesela küçük bir araba kazası mı anlatılıyor: İrfan eğer, "Manavın önünde durup bir kilo elma almıştık" derse, karısından hemen düzeltme gelirdi, "Hayır, iki kilo, ayrıca portakal da vardı."

"Geçen mayıs ayında Karayipler'e gittiğimizde..." diye bir hikâyeye başlayacak olsa sözü yine kesilirdi. "Aman şekerim mayısın son haftasında gittik ama geziyi bitirdiğimizde haziran olmuştu."

O da dönüp, "Be kadın, bunların anlattığım hikâyeyle ne ilgisi var?" diye soramaz ve içindeki öfkeyi, suratındaki sahte gülümsemeyle maskelemeye çalışırdı.

Şimdi geceleri kamarada ya da güvertede rahatça yatıyordu ve çok şükür yanında saçları ağzına burnuna dolan ve ba-

cağını bir çengel gibi onun bacağının üstüne atarak kıpırdamasını engelleyen Aysel yoktu.

Aysel'i düşünmeye, "Çok severim!" diye başlamıştı ama biraz daha devam ederse ondan ne kadar nefret ettiğini anlayacaktı galiba. Onun için kesti.

Yanında tekneye getirdiği birkaç kitap içinde Joseph Campbell'in *Masks of God* ve Bill Moyers'le mülakatlarından oluşan *The Power of Myth* de vardı. O sabah kitaptan şu cümleleri okumuştu:

Mitoslar her şeyi sizin için biçimlendirirler. Mesela belli bir yaşta bir erişkin olmanız gerektiğini söylerler size. Bu belirli yaş, ortalama olarak doğru bir yaş olabilir ama aslında, bireyin hayatında, kişiden kişiye çok fark eder. Kimileri geç olgunlaşırlar ve erişkin aşamasına daha geç yaşta gelirler. Nerede durduğunuza dair bir duygu olmalı içinizde. Yaşayacak bir tek hayatınız var.

Kitabın bir başka yerinde de şöyle diyordu Campbell: Dışımızdaki değerlerin koyduğu amaçlara ulaşmak için çabalıyoruz ama bu arada içimizdeki değerleri unutuyoruz; hayatımızdaki kopukluk buradan gelmekte.

Bu satırlardan, daha yeni yeni erişkin olduğu ve olgunlaştığı sonucunu çıkarmaya pek eğilimli olan Profesör, İstanbul'daki çevresinin –eski çevresinin– iç değerlerden yoksun olduğunu hep hissetmişti ama ayrıldıktan sonra daha da bilinçle kavrıyordu bunu. Bunların hepsi gazetelerin hafta sonlarında ek olarak verdiği; mankenlerle, şarkıcı ve futbolcuların aşk maceralarını, yatak odalarını anlatan parlak dergilere meraklıydılar. Televizyonlar hep bu aşklardan söz ediyordu. Gazete manşetlerinden çıplak memeler fışkırıyor ve insanlar hep bunları konuşuyordu. Belki de Campbell'in söylediği mitoloji eksikliği idi bu. Çünkü –Campbell'e değil, Profesör'e göre– özellikle Akdeniz yöresinin insanları, binlerce yıl süren mitolojik tanrılar döneminden, birdenbire ku-

ru ve renksiz bir tek tanrı inancına yuvarlanmışlardı. Artık onları avutacak, oyalayacak, dedikodusu yapılacak tanrılar kalmamıştı ortada. O eski tanrı ve tanrıçalar ki; Olympos Dağı'nda oturur ve insanlar gibi âşık olur, kıskanır, kız kaçırır, savaşır, cezalara çaptırılır, ırza geçer ve hepsi birbirinden tuhaf bin bir macera yaşarlardı. İnsanların dillerinde de hep bu maceralar vardı ama şu yeni tektanrılı dinlerde hayat çok sıkıcıydı doğrusu. Çünkü Tanrı tekti, kadın mı erkek mi olduğu bile belli değildi, bir biçimi yoktu ve doğal olarak hiçbir maceraya girmiyordu. Bunun üzerine insanlar eski alışkanlıklarını sürdürmek üzere kendilerine yeni tanrı ve yeni tanrıçalar yaratmışlardı. Bunlar ya film yıldızı oluyordu, ya futbolcu, ya manken, ya politikacı, ya boğa güreşçisi, ya da tenis oyuncusu. Bu yeni tanrı ve tanrıçaların ne yaptığı ve kimin kiminle yatağa girdiği hakkında binlerce dergi yayımlanıyor, yüzlerce saat program yapılıyordu. Tek fark, Olympos Dağı'ndan, Olympos Disco'ya inmiş olmalarıydı artık.

İstanbul zenginlerinin, maceralarını izledikleri yeni tanrı ve tanrıçalar, yoksul kesimden geliyordu. İstanbul'u ahtapot gibi saran gecekondularda oturan yoksul ailelerin, ne kadar uzun bacaklı, 1.80'in üstünde ve ince kızı varsa televizyonlara pazarlanmıştı. Bunlar önce ürkek, bakımsız ve biraz da cılız halleriyle ekrana çıkarlar ama orada dikiş tutturunca dudaklarına ve memelerine silikon taktırıp kuaförlerini değiştirerek palazlanırlardı. Hatta bir gazete yazarı, bu kızları, "uzun bacaklı, varoş dudaklı kızlar" diye nitelemişti ve İrfan çok gülmüştü buna. Nereye gitseler askılı elbiseleri omuzlarından kayar ve memeleri ortaya çıkardı. Yüzlerinde büyük bir hayret ifadesiyle gazetecilere, "Aaa göründü mü çocuklar?" diye sorar ve sonra da yeni yapılmış, gereğinden büyük ve fırlak porselen dişlerini göstere göstere kahkaha atarlardı. Erkek tanrılar ise mutlaka tıknaz, esmer, omuzlarına kadar kıllı, kalın bıyıklı ve Doğu şiveli olmalıydılar. Milyon-

larca yoksul erkek ve kadın da derme çatma gecekondularında, lodos estiğinde gece hepsini zehirleyip öldüren sobaların başına yığılıp bunların maceralarını izlerlerdi işte. Bu sanal dünyadan bir medet umarlar ve oyun havaları başlayınca dünyanın en mutlu insanlarıymış gibi el çırpıp göbek atarlardı. Bunları anlayabiliyordu Profesör ama kendisine "elit" diyen ve burnundan kıl aldırmayan kesimin, lümpen zevklerini paylaşmasına bir anlam veremiyordu. Türkiye'de sınıflar arasında çok uçurum vardı ama eğlence kültürü bir fabrikanın patronuyla işçisini, bir generalle şoförünü, holding sahibiyle dilenciyi birleştiriyordu. Hepsi aynı magazin tanrı ve tanrıçalarını izliyor, onların resimlerine bakıyor ve onların televizyon dizilerini seyrediyorlardı. Zenginlik vardı bu ülkede ama elit zevk ve birikim yoktu.

Profesör burada yine, yayımladığı zaman yankılar uyandıran ve çok düşman çeken makalesindeki tezine dönüyordu. Türkiye'nin burjuvası, tam anlamıyla burjuva olamamıştı çünkü para kazandığı zaman ona yol gösterecek, zevklerini inceltecek ve yaşam kültürü öğretecek bir aristokrasi örneği yoktu önünde. XIX. yüzyıl Avrupa romanında yeni yeni para kazanmaya başlayan kaba burjuvaların, soylulara özenerek evlerine piyano aldığı, duvarlarına resimler astığı salonunda edebiyat suareleri düzenleyip tanınmış edip ve şairleri davet ettiği, burada uzun sohbetlere dalındığı, ailenin çocuklara Latince, edebiyat ve piyano dersleri aldırdığı anlatılır. Ama ne yazık ki Türkiye'de para kazanan köylüler, burjuva olamamış ve lümpenlere özenmişlerdi. Rusların, "Rus'u kazı, altından Tatar çıkar!" sözü gibi, Türk zenginleri de kazındığında altından köylü çıkıyordu. Altı yüz yıl süren Osmanlı İmparatorluğu'nda, bir aristokrat sınıf yaratılmamasına özen gösterildiğini biliyordu Profesör. Çünkü bir ailenin egemenliğiydi bu. Kurucusunun adı Osman olduğu için devletin adı da buydu. Eğer büyük dedelerinin adı Ali olsaydı Ali İmpara-

torluğu diye geçecekti tarihe. Ve kendi karşılarında hiçbir aileyi güçlendirmemek için Türk kızlarıyla bile evlenmemişler; karılarını hep Macaristan, Rusya, İtalya gibi ülkelerden seçmişlerdi. Biraz palazlanan her aileyi yok ediyor, aile liderini idam ettiği yetmiyor gibi bir de Şeyhülislam'dan, "Kanı ve malı helaldir!" diye fetva alıyorlardı. Böylece Cumhuriyet dönemi, Osmanlı'dan bir soylu sınıfı devralamamış, bu da İstanbul "elit"i denen, parası bol ama yaşam kültürü bakımından lümpen, acayip bir kesimin doğmasına yol açmıştı.

Bunların erkek çocukları Amerika'da işletme okur ama yazın gittikleri barlarda ya da arkadaş düğünlerinde Kahire dansözleri gibi kalçalarını kıvırarak göbek atarlardı. Dişi bir hava vardı danslarında; eğilip bükülür, erkek arkadaşlarla kalça tokuşturur ve kan ter içinde sarılıp öpüşürlerdi.

Profesör, İstanbul'dan nefret ediyordu.

Mucize şehir

Meryem ve Cemal, Haydarpaşa Garı'na giren trenden indikleri zaman, İstanbul'a binlerce yıl önce gelmiş olan Vikinglerle, Haçlılarla, Megaralılarla ve daha milyonlarca kişiyle aynı duyguyu paylaştılar: Baş dönmesiydi bu duygu. Burasının daha önce ayak basılan hiçbir yere benzemediği bilinciydi!

İşte onların da bu yüzden başları dönüyordu. Son bir saattir Marmara denizi kıyısından ve İstanbul'un Asya yakasındaki mahallelerinin içinden geçmişti tren. Banliyö istasyonlarında bekleyenleri süratle geçerken Meryem gözlerini dört açıp oradaki insanlara bakmış, her ayrıntıyı kazımıştı belleğine. Trende de müthiş bir hareket başlamıştı; kimi bavulunu hazırlamış, kimi pardösüsünü, kazağını giymiş ve bir an önce inmek için kapının önünde kuyruk oluşturmuşlardı.

Haydarpaşa Garı'nda trenlerin kimi geliyor, kimi gidiyordu ve ortalık ana baba günüydü. Meryem hayatında hiç bu kadar kalabalık bir yer görmemişti. Bir yandan da hoparlörlerden çok yüksek sesle anonslar yapılıyor, gonglar vuruluyor ve bütün bunlar Meryem'le Cemal'in aklını başından alıyordu. Gelip geçen insanlar onlara hiç dikkat etmiyor ve kimi omuz vurarak, kimi eliyle iterek geçip gidiyordu. Cemal, çocukluğundan beri kötü ününü duyduğu İstanbul'da iner inmez çarpılmamak ve iç cebindeki üç kuruş parayı kaybetmemek için sıkı sıkı yakasını kapatıyor, çevresinde dolaşan her-

kese hırsız gözüyle bakıyordu. Ayrılanlar, sarılarak vedalaşanlar, trenlerin arkasından koşanlar, el sallayanlar ise daha çok Meryem'in ilgisini çekiyordu. Dudaktan öpüşen gençler görmenin heyecanı kaplamıştı içini. Kimseye aldırmadan uzun uzun öpüşüyorlardı; doğrusu çevreleri de aldırmıyordu onlara, bakmıyorlardı bile.

İstanbul bir baş dönmesiydi ve bu duygu garın hemen önünde çırpınan deniz üzerindeki iskeleye geldiklerinde daha da yoğunlaştı. İskele sallanıyordu; yanaşıp ayrılan beyaz yolcu vapurları bu iskelelere bağlanmış dev lastiklere çarpıyor ve zangır zangır titretiyor, bu arada da kulakları sağır edecek bir sesle düdük çalıyorlardı. Vapurların gövdeleri apak, bacaları kapkaraydı.

Cemal'de yazılı olan tarife göre bu vapurlardan birine binecekler, Avrupa yakasına geçecekler ve ağabeyi Yakup'un evine ulaşmak için iki otobüs değiştireceklerdi. Cemal elindeki kâğıdı göstererek yaşlıca, fötr şapkalı, kır bıyıklı bir adama hangi vapura bineceklerini sordu; adam gösterdi. Cemal İstanbullulara güvenmeme içgüdüsü içinde iki ayrı kişiye daha sordu ve ancak onlar da aynı vapuru gösterdikten sonra içi rahat etti.

Gişede kuyruğa girip jeton almak ve turnikelerden geçmek ise öyle uzun vakitlerini aldı ki neredeyse binecekleri vapuru kaçıracaklardı. Vapurun ipleri çözülür ve kalkmaya hazırlanırken ancak binebildiler. Vapur lacivert suları köpürterek, fosurdatarak döndü ve hızla ilerlemeye başladı. Ortalık tıklım tıklımdı, ayakta zor duruyorlardı ve akıl almaz bir gürültü vardı ortalıkta. Vapurda dolaşan hırpani giysili birtakım zayıf yüzlü adamlar, ellerindeki tarakları, boya kalemlerini, kasetleri, tıraş bıçaklarını satmak için avaz avaz bağırıyorlardı. Hayatını o vapurda geçirmiş gibi görünen yaşlı biri hem elindeki masaj aletini sallayarak bu aletin kendi ağrılarını nasıl geçirdiğini, sırtını nasıl dikleştirdiğini anlatı-

yor, hem de, "İşte namı ismim, işte tasviri resmim, işte canlı cismim!" diyerek kendisine hiç aldırmadan konuşmaya, gülmeye devam eden vurdumduymaz yolcuları etkilemeye çalışıyordu.

Vapurdaki makine yağı kokusu, çırpıntılı denizden gelen sarhoş edici kokuya karışmıştı.

Meryem İstanbul Boğazı'nın lacivert sularını, ilk kez akşam olurken ve ışıklar bu sularda yansıyıp bir masal şehri gibi parıldarken gördü. Işıl ışıl saraylar, ulu camiler suya yansıyor, başlarının üstünde Avrupa'yı Asya'ya bağlayan köprüler uzanıyordu: Kıpkızıl ufuk çizgisinde minareleri zarif birer çizgi gibi görünen Süleymaniye, Sultanahmet, ulu Ayasofya, Topkapı Sarayı, Dolmabahçe Sarayı, Çırağan Sarayı, Boğaziçi Köprüsü. Meryem'in adını bilmediği, hayal bile edemediği bir sürü saray, kışla, kule, kubbe, minare, köprü... "Allahım" diyordu içinden durmadan, "Allahım, Allahım!"

Ulu camilerin arkasında batan güneş, ince uzun minareleri alev alev yanan kırmızı bir kadifenin üstüne oturtuyor ve bütün bunlar Meryem'e ağlama isteği veriyordu. Vapur süzülüyor, yüreği süzülüyor, saraylar süzülüyor, camiler süzülüyordu. Gözleri yaş içinde kalmıştı.

Vapurun yanından, içlerinde iyi giyimli hanımların beylerin oturup içki içtiği yatlar ve Karadeniz'den gelen dev gibi Rus şilepleri geçiyor, bütün bunları çığlık çığlığa martı sürüleri izliyordu. Kıyılardan anason ve balık kokuları getiren rüzgâr nefesini kesiyordu Meryem'in.

Karşı kıyıda bir iskeleye yanaşırken koskoca vapur yan döndü ve Meryem kıyının küçük sandallarla dolu olduğunu gördü; burada kızartılıp müşterilere verilen balıkların kokusunu duyup açlıktan bayılacak gibi oldu. "Balık ekmek, balık ekmek!" bağırışları kaplamıştı ortalığı. "Allahım" diye sayıkladı yine, "Allahım, Allahım, ey büyük Allahım! Bu dünyada neler varmış Allahım." Vapurla birlikte başı da fırıl fı-

rıl dönüyordu. Yoksa Şeker Baba ziyaretinde kendisine onca çok kızan ve hayatı boyunca cezalandıran Allah artık onu sevmeye mi başlamıştı? Acaba bağışlanmış mıydı Meryem? Çocukluğunda işlediği ve bütün yaşamını karartan günahları, Tanrı'nın kara kaplı defterinden silinmiş miydi? "Allahım, beni seviyor musun artık?" diye sordu içinden.

Ne çok su, ne çok insan, ne çok gemi, ne çok martı, ne çok cami, ne çok ışık, ne çok gürültüydü bu böyle. Kıyıdaki caddelerden geçen otomobillerin sarı kırmızı ışıkları, göz kamaştırıcı bir kuyrukluyıldız gibi uzanıyordu önünde.

Yolcular, iskeleye yanaşan gemiden karınca sürüleri gibi bir anda boşalıp, karadaki insan seline karıştılar. Herkes çok çabuk hareket ediyordu burada. Hızlı yürüyor, hızlı konuşuyor, vapurdan hızla atlıyor ve telaş içinde bir yerlere koşuşturuyordu. Ayrıca buradaki insanların hiçbiri çevresiyle ilgilenmiyordu. Kalabalıkla birlikte sürüklenip vapurdan indiler. Cemal onu bileğinden yakalamıştı. O kargaşada Meryem'i yitirmemek için miydi, yoksa ondan kuvvet almak için mi; bilemiyordu.

Cemal acelesi olan insanlardan birkaçını durdurup binecekleri otobüsü sordu. Hepsi de kafalarıyla caddenin karşı tarafını gösterdiler. Cemal'le Meryem o kalabalıkta yollarını nasıl bulduklarını, kırmızı ışıkta duran otomobillerin önünden nasıl geçtiklerini, kalabalıkla birlikte nasıl sürüklenip de o kırmızı belediye otobüsüne bindiklerini anlayamadılar. Ama sonunda bu işi başarmışlardı ve tıklım tıklım dolu olan otobüste, küçük çantalarını kaptırmamaya çalışarak ve bir elleriyle de kirli demir borulara tutunarak ilerlerken, yoğun trafikte aniden fren yapan, sonra en beklenmedik anda öne atılan aracın sarsıntılarında düşmemek için çırpınıyorlar ama arada bir önlerindeki İstanbulluların sırtına abanmaktan da kendilerini alamıyorlardı. Bunların nasıl İstanbullu olduğunu da anlamamıştı Meryem. Çünkü istasyonda ve va-

purda gördüğü çoğunluktan biraz farklıydı bu otobüsün yolcusu. Erkekler köylüye benziyordu, yaşlı kadınların başı bağlıydı ama serbest giyinmiş genç kızlar da vardı çok şükür.

Cemal'in içindeki donuk kayıtsızlık, onun Meryem kadar büyük heyecan duymasını engellese de bir yandan İstanbul'u gözlüyor, bir yandan da biraz kıskançlık ve iç burkuntusuyla ağabeyi Yakup'u düşünüyordu. Demek bu güzel şehirde yaşıyordu ha? Çoluğunu çocuğunu alıp İstanbul'a göç ettiğinden beri memlekete hiç dönmemesi bu yüzdendi işte. Memleketin adını bile unutmuştu. Sanki Yakup İstanbul'da oturan ulu bir padişah, kendileri ise adamdan sayılmayacak kullarıydı onun. Bu arada kendisi dağlarda ölümle pençeleşmiş, günlerce süren soğuk yağmur altında kan işemişti ama ağabeyi burada sefa sürmüştü demek ki. Zaten babasına arada bir yazdığı mektuplarda ve sılaya gelenlerle gönderdiği haberlerde, alttan alta bir böbürlenme ve memlekettekileri aşağılama havası seziliyor; artık onlardan çok üstün olduğu, başka bir hayata ve başka bir çevreye geçtiği için övündüğü anlaşılıyordu. Bu da insanları hem meraka düşürüyor hem de Yakup'a karşı içten içe hasetle karışık bir hayranlık duymalarına yol açıyordu.

Meryem'in yorgunluktan ve heyecandan bütün vücudu sızlamaya başlamıştı. Biraz önce bir vapura binerek kıta değiştirmiş ve Asya'dan Avrupa'ya geçmişti ama bu bilginin zavallı kızın bilincine yansıması mümkün değildi. Arada bir, birkaç gün öncesine kadar İstanbul'u, kasabadan görünen tepenin arkasında sandığını düşünüp hafif bir utançla gülümsüyordu kendi kendine: "Ne cahilmişim meğer, hiçbir şey bilmezmişim." Ama kimse kendisine bir şey öğretmemişti ki. Uğursuz bir kız olarak hayatın dışında tutulmuştu o. Kafası hurafelerle, hayallerle doldurulmuştu. Oysa şimdi çok şey biliyor gibi hissediyordu kendisini.

Bindikleri otobüs, tıklım tıklım araba dolu caddelerden ge-

çerek, meydanlardan saparak ve birçok durakta durup kalkarak, onları şehir dışındaki otoyollara çıkardı. İnenler olmuş ve yolcular azalmıştı. Meryem ile Cemal, boşalan bir koltuğa oturdular. Yorgunluktan ve sallantıdan Meryem'in içi geçti, başı önüne düştü ve uyuklamaya başladı.

Uyandığında, son durağa gelmişlerdi, indiler. Biraz önce gördükleri İstanbul'a benzemeyen, daha karanlık ve derme çatma evlerle dolu bir mahalleye gelmişlerdi. Buradan bir otobüse daha bineceklerdi; Cemal inerken otobüs şoföründen bilgi aldı.

Bu kez bindikleri mavi bir otobüstü ve onları alıp karanlık tarlalardan ve harap evlerden geçirerek ışıltılı şehirden iyice ötelere götürdü. Otobüs, geçtiği her durakta Meryem'in umutlarını ve hayallerini biraz daha söndürüyor ve onu şaşkınlıktan şaşkınlığa sürükleyen mucize şehri unutturuyordu. Sanki Doğu Anadolu'ya geri dönüyorlardı. Sanki iki günlük yolu boşuna yapmışlar ve kasabadan hiç kıpırdamamışlardı. Otobüs karanlıkta, tarlaların ortasında bir yerde durdu; şoför, "Senin gösterdiğin kâğıtta Rahmanlı mevkii yazıyor" dedi. "Orası da bu durak işte."

Çaresiz indiler. Mavi otobüs yağ yaka yaka yolda kaybolup gitti. Çıplak gecenin içinde yapayalnız kaldılar. Ortalık ekin, gübre ve yanmış odun kokuyordu. Cemal ilk şaşkınlığı atlattıktan sonra bir dağ komandosu olarak çevreye göz gezdirdi, uzaktan gelen köpek ulumalarını ve tepenin üstünde görünen cılız ışıkları göstererek, "Hadi" dedi. "Oraya gidiyoruz."

Çamurlu tarlalardan yürümeye koyuldular. Meryem'in lastikleri yine yapışkan çamura batıyor ve bu da kasaba çarşısındaki yürüyüşünü hatırlatıyordu.

"Hadi kızıım, kutlu olsun! İstanbul'a gidiyorsun. Uğurlu kademli olsun! İstanbul büyük şehir. Buralara benzer mi hiç!"

Ah gelip de bir görselerdi şimdi İstanbul'un nasıl bir yer olduğunu, Yakup'un nerelerde oturduğunu. Memleketleri bu-

ranın yanında saray gibi kalırdı doğrusu. Nereye gittiklerini anlayamıyordu.

Biraz yürüdükten sonra Cemal karanlıkta dikilen iki kişiyi fark etti. Askere benziyorlardı. Sanki dağdaki günlerine geri dönmüştü; oradakine benzer bir tehlike kokusu alıyordu. Dağlardaki gibi geceden ve yalnızlıktan ürküyordu. Eğer bu adamlar sahiden askerse, aniden önlerine çıkmak çok tehlikeli olabilirdi. Bu yüzden durdu ve bağırdı, "Hey tertip!" Hışırtılardan silahların üzerlerine doğrultulduğunu anladı. "Dur orada! Kimsin?"

"Ben de askerim!" diye bağırdı.

"Kıpırdama!" dediler ve el fenerini yakıp onlara doğru yürümeye başladılar. Cemal olup bitene inanamıyordu. Yine Gabar Dağları'ndaki bir nöbet noktasındaydı işte; şimdi parolayı soracaklar ve bilemezse ateş edeceklerdi. İki kişi yaklaştıkça onların jandarma olduğunu seçebiliyordu Cemal. Bu da polis bölgesi dışında olduklarının, yani İstanbul'da bulunmadıklarının bir göstergesiydi. Askerler tehdit edici bir tavırla, tüfek namlularını ve feneri bu iki yabancının üstünden ayırmadan yanlarına yaklaştılar; kimlik sordular. Cemal asker jargonu kullanarak bir iki söz söylemek ve yakınlık kurmak istedi ama yüz vermediler. Bunun üzerine ağır hareketlerle terhis belgesini ve kimliğini çıkarıp verdi. Askerler dikkatle alıp incelediler. "Demek komandosun" dediler. İkisinde de kendilerinden kıdemli olan dağ komandosu gaziye karşı sessiz bir saygı belirmişti. Ama yine de ortada garip bir durum vardı. Yanında başı bağlı bir kızla, ellerinde çantalar, o tarlanın ortasında akşam vakti ne arıyorlardı?

Cemal onlara ağabeyi Yakup'un Rahmanlı denen mahallede oturduğunu ve onun evini bulmaya çalıştıklarını anlattı. "Tamam" dediler, "Rahmanlı şu tepenin üzerinde ama siz buraya çok ters bir günde geldiniz."

O sabah mahallede bir jandarma operasyonu yapılmış ve

Hizbullah'a ait bir "mezar ev" bulunmuş. Bu yüzden bütün mahalle kordon altındaymış. Onlar da karşılarında iki yabancı görünce; eh kim olsa kuşkulanırmış tabii.

Cemal "mezar ev" tabirini hiç duymamıştı. Ne demek olduğunu anlamadı ama daha fazla soru da sormadı. Askerlerden biri onları Yakup'un evine kadar götürecekti; çünkü kuşatma altındaki mahalleye girmek tehlikeliydi; hem de göz gözü görmeyen bu karanlıkta.

Haki asker üniformalarının kokusu, hışırtısı ve başlardaki bereler, ellerdeki silahlar Cemal'in içini özlemle doldurmuş ve kendisini ilk terhis olduğu zamanlardaki gibi çırılçıplak, işe yaramaz ve bomboş hissetmesine neden olmuştu. Asker arkadaşları, çarpışmalar, karavanalar, silah çatmalar, pusular, ateşini gizleyerek sigara içmeler, enselerinden içeri süzülen yağmurlar bir anda geri geldi. Askerlere özlemle, imrenerek baktı.

Meryem kendilerine el feneriyle yol gösteren askerin ardından çamurlu tarlaya bata çıka yürürken bu işe çok şaşıyordu. Ne biçim İstanbul'du bu böyle? Acaba yanlış bir yere mi düşmüşlerdi?

Nöbetçi noktalarını geçtiler; tepenin başına tırmandılar. Karşılarına, büyükçe bir köy gibi bir yer çıktı ve Meryem ilk görüşte buranın köy bile denemeyecek kadar sefil ve harap bir yer olduğunu düşündü. Köy, nöbet tutan jandarmalarla doluydu. Tek katlı evlerin hepsi derme çatmaydı. Sıvasız, kimi yerlerine tenekeler çakılmış, yanlarında kümesleri olan evlerdi bunlar. Pencerelerinden, çatılarından televizyon antenleri fırlamıştı. Evlerin arası tellerle, kablolarla doluydu. Gariptir ama her yer sokak lambalarıyla aydınlatılmıştı. Kirli köpekler koşuşup duruyorlardı. Köy meydanı gibi bir yer yoktu; yürüdükleri açıklık da balçık çamurdu.

"İstanbul değil burası. Değil işte, değil!" diye düşündü hınçla. Aldatıldığı için sinirleri bozulmuştu. Demek ki Allah

yine bağışlamamıştı onu, Meryem kulunu sevmiyordu. Hatta onun çektiği azabı daha da keskin kılmak için mucizeler şehri İstanbul'u göstermiş, içini umut kıpırtılarıyla doldurmuş, yüreğini coşturmuş ve sonra bu karanlık, çamurlu ve pis yere atıvermişti.

Yakup kapıyı açıp da yanlarındaki jandarmayla birlikte Cemal'i ve Meryem'i görünce dilini yutacak gibi oldu; suratı karardı, çok ağır bir darbe yemiş gibi sarsıldı. Şaşkınlıktan bir süre konuşamadı. Neyse ki durumun garipliğini fark eden ve arkadan yetişip gelen karısı Nazik uyanık davrandı da askerin, "Bunlar da kim? Ev sahipleri gelenleri tanımıyorlar bile!" diye düşünüp kuşkulanmasına engel oldu.

Girdikleri yere ev denemezdi; daracık bir oda, köşede yığılı yataklar, tavanda yaylı bir somya asılı ve arasından geçen kablo çıplak bir ampulü yakıyor; çocuklar yerlere serilmiş durumda, köşede duran ve evin, adama benzer tek eşyası olan televizyon ekranına kilitlenmişler. Gelen amcalarına dönüp bakmıyorlar bile. Televizyonda, haber okuyan bir adam avaz avaz bağırıyor. Kısacası Meryem'in düşünebileceği en iğrenç yer. İçinde günlerce hapsedildiği izbe bile neredeyse buradan daha temizdi.

Yakup kendine gelip ilk şaşkınlığı atınca utançla karışık bir eziklik içine girdi. Yarın ağız biraz hal hatır sordu. Nazik'in ortalardan kaybolduğunu gören Meryem peşinden gitti ve mutfağa benzer bir bölmede tüp gazın üzerinde çorba kaynatmak üzere gayretlendiğini fark edince alışkanlıkla ona yardım etmeye ve ortadaki ekmeği kesmeye koyuldu. Renkli plastik kovalar, leğenler görünüyordu ortalıkta. Yer topraktı. Evde su olmadığı belliydi çünkü plastik bidonlarla su taşınmış ve bir kenara dizilmişti.

Evvel eski sevdiği bir kişi olan Nazik, "Amma da büyümüşsün Meryem" dedi. "Gelinlik kız olmuşsun. Hangi rüzgâr attı sizi buraya?"

Meryem onun sorusunu başka bir soruyla karşıladı: "Burası İstanbul mu Nazik yenge?"

"İstanbul batsın!" dedi Nazik. "Olmaz olsun bu İstanbul. Herifin aklına uyup geldik; şimdi halimiz rezillik, işte görüyorsun."

Meryem tekrar, "İstanbul dedikleri yer burası mı?" diye sordu.

"İstanbul'un dışı" dedi Nazik. "İstanbul dedikleri öyle büyük ki ucu bucağı yok. Nerde başlayıp nerde bittiğini kimseler bilemez. Buralara da gecekondu bölgesi diyorlar. Şehirde zenginler oturuyor. Bizde nerede orada oturacak para? Buraya başımızı zor soktuk."

Sonra akrabaları, tanıdıkları, öleni kalanı, evleneni tek tek sormaya girişti.

Belli ki içi sıla hasretiyle titriyordu ama bir kere "İstanbullu" olmakla övünmeye başlayan kocası kendine yedirip de süklüm püklüm geri dönmeyi göze alamıyordu.

Evin içinde avaz avaz televizyon gürültüsü vardı. Cemal'in kasabada küçüklüklerini bildiği İsmet'le Zeliha ve İstanbul'da doğmuş olan küçük yeğeni gözlerini ekrandan ayırmıyorlar ve Cemal'in sorduğu sorulara bile amcalarına bakmadan cevap veriyorlardı. Bu yüz yüze gelmeden yapılan konuşmalardan Cemal, İsmet'le Zeliha'nın ilkokula gittiğini ama okula varmak için kar, fırtına, çamur demeden yarım saatten fazla yürümeleri gerektiğini anladı. Artık köy mü, kasaba mı, şehir mi ne demek gerekirse, Rahmanlı'da ilkokul yoktu.

Yakup başını önüne eğmiş, şimdi nereden çıktı bu, der gibi kardeşi Cemal'i kaş altından süzüyor ve derin bir utanca batmış da dikkati başka yere çekmek istermiş gibi açıklamalar yapıyordu: "Bugün bizim burada bir evi bastılar da!"

Bu sırada küçük İsmet sevinçle bağırıp, "Bakın! Bizim mahalleyi gösteriyorlar!" dedi. Ekranda çamurlu sokakları, der-

me çatma harap evleri, karmakarışık tellerin bir yumak halinde fışkırdığı elektrik direkleri, televizyon antenleri, oradan oraya koşuşturan kırma köpekleri ve televizyoncuların peşini bırakmayan, ekranda görünebilmek için başlarını eğerek resim içine girmeye çalışan, gülen, arkadaşlarının başının arkasına iki kulak yapan perişan çocuklarıyla mahalleleri görüldü. İsmet'le Zeliha heyecan içinde kendilerini görmeyi bekliyorlardı.

Spiker, o gün Rahmanlı'daki operasyonda İslami terör örgütü Hizbullah'a ait bir mezar ev ele geçirildiğini tekrarlıyordu. Belediye ekipleri o sabah Rahmanlı'daki kaçak bir gecekonduyu yıkmaya gelmişler. Gerçi hepsi kaçaktı bu binaların, aklına esen ya da gecekondu mafyasıyla anlaşan, istediği yere ev kuruveriyordu ama bunlardan bazıları nedense göze batar ve sanki herkes yasalara çok saygılıymış gibi yıkım emri çıkardı. Cemal, daha sonra 14 milyon nüfuslu İstanbul'daki yapıların yüzde 75'inin kaçak olduğunu öğrenecekti. Belediye ekipleri böyle binaları yıkmaya geldiği zamanki alışıldık görüntü, ev sahiplerinin ekiplere karşı koymaları, kadınların tiz çığlıklar atarak ellerine geçirdikleri tencere, tava, havaneli ve sopalarla yıkım ekiplerinin üstüne saldırmaları ve en sonunda çaresiz kalan babanın küçük çocuğunu alıp dama çıkarak üstüne benzin dökmesi ve elinde hazır tuttuğu bir çakmakla, yıkım ekipleri bir adım daha attıkları takdirde çocuğu yakacağı gözdağını savurmasıydı. Ellerindeki vırt zırt ses çıkaran telsizleriyle belediyeciler dil döküp, çocuğunu yakmak isteyen babayı bu korkunç eylemden vazgeçirmeye çalışır, bu sırada çekim yapmakta olan televizyon kameramanları da çocuk yanarsa bir kareyi bile kaçırmama telaşı içinde nefes bile almazlardı.

Ama belediyecilerin o gün yıkmak için geldikleri evde bir tuhaflık vardı. Sabahın köründe kendilerine kapıyı açan şalvarlı ve sakallı adama gecekondunun yıkılacağı tebliğ edi-

lince, adam hiç şaşırmamış ve "Peki, yalnız içerde uyuyanlar var. Yarın saat müsaade edin, toparlanıp terk edelim" deyivermişti. Bu cevap üzerine iyice afallayan belediyecinin ezberi şaşmış ve âmirlerine telefon ederek bu evde bir gariplik olduğunu anlatmış, iş oradan emniyete ve İstanbul dışı olduğu için jandarmaya intikal etmişti. Zaten her yıkım olaylı olduğu için hazır bekleyen jandarmalara bir telsiz emri gitmiş ve içerideki tuhaf kişilerin kimliklerinin denetlenmesi, evin aranması ve kuşkulu bir durum görüldüğünde müdahale edilmesi talimatı verilmişti. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti tarihinde o güne kadar, kaçak evi yıkılacak olan bir kişinin "Buyurun yıkın!" dediği ne görülmüş ne de işitilmişti. Bu yüzden ev sahipleri ya meczup ya da karanlık işler çeviren kişiler olmalıydı.

Emir üzerine iki jandarma, başlarındaki çavuşla eve gidip kapıyı tekrar çalmış ve içeridekilerin kimliklerini görmek istediklerini söylemişlerdi. İçeriden bir süre hiç ses gelmemişti. Durumdan iyice kuşkulanan jandarma çavuşu, üçe kadar sayacağını ve eğer açmazlarsa kapıyı kıracaklarını söylüyordu ki içeriden açılan ateşle yaralanmış ve bunun üzerine herkes bir tarafa kaçışmış ve jandarmalar mevzi alarak eve ateş etmeye başlamışlardı. Evden açılan ateşle birlikte tuhaf çığlıklar yükseliyor, birileri, "Allahuekber!" diye bağırıyor, içlerinde kadınlar da olan bir grup insan "Ya Allah, Bismillah, Allahuekber!" diye tekbir getiriyorlardı.

Takviye kuvvetleri gelmiş ve bir saatlik çatışma sonunda evden üç erkek ile yaralı bir kadın çıkarılmıştı. Bu arada jandarmadan da yaralananlar olmuştu. Daha sonra evde oturanların Hizbullah örgütüne mensup olduğu anlaşılmış ve bu örgütün daha önce yaptığı kanlı eylemler ve mezar evler göz önünde tutularak, evin zemini kazılmaya başlanmıştı. Gerçekten de evin toprak zemininde yapılan kazılarda, örgütün hep yaptığı gibi "domuz bağı" denen teknikle bağlana-

rak dertop edilmiş ve üst üste gömülmüş durumda üç cesede rastlanmıştı ki biri orta yaşlı bir kadındı bunların. Hizbullah mensupları Türkiye'nin her bölgesinde böyle evler tutuyor, bir süre göze çarpmadan yaşıyor ve örgütün kaçırdığı bazı kişileri dolap, sandık gibi bazı ev eşyaları içinde o evlere götürüyor, orada video kamerası önünde sorguluyor ve yine filme alarak telle boğuyordu. Daha sonra bu cesetler, domuz bağı dedikleri bir teknikle en az yer tutacak duruma indirgeniyor ve evin tabanında açılan küçük kuyulara üst üste gömülüyordu.

Gazeteler, Hizbullah örgütünün PKK'ya karşı İslami bir Kürt alternatifi olması için örgütlendiğini ve ilk yıllarda devlet tarafından himaye görerek savaştığını yazıyorlardı. Ama örgüt sonradan kontrolden çıkmış ya da devlet artık bunlara ihtiyaç duymamaya başlamıştı ki böyle sık sık baskınlar oluyor ve Hizbullah üyeleri öldürülüyordu.

Bu arada Zeliha, televizyonda kendisini görerek kuşlar gibi çırpınmaya başladı; gerçi kumral ve kirli saçları ekranın kenarından şöyle bir görünüp geçmişti ama İsmet onun kadar da talihli değildi. Oysa mahalle arkadaşları ekranlara, heyecanla olayların nasıl geliştiğini anlatıyorlardı.

Yakup, "Asker olmasan sizi bırakmazlardı içeri" dedi. "Mahalle abluka altında; biz bile zor giriyoruz."

Halinden, "Keşke giremeseydiniz!" der gibi bir hava seziliyordu.

O gece kadınlar ve çocuklar bir odada, iki kardeş ise öteki odada yattı. Köşelere yığılmış, katlı duran yataklar yere serildi, yorganlar çıkarıldı ve zaten ölüm derecesinde yorgun olan Meryem, Nazik yengesinin ve üç yeğeninin yanında derin bir uykuya dalıverdi.

Öteki odada ise Yakup'la Cemal sigara içiyor ve alçak sesle konuşuyorlardı.

Yakup, kaldıkları mahalleden söz etti biraz. "Burada" de-

di, "İstanbul'a en son gelenler oturuyor. Sivaslılar, Vanlılar, Malatyalılar, Diyarbakırlılar, Bayburtlular bir arada." Sonra nihayet ağzındaki baklayı çıkardı: "İşte gördün halimizi değil mi?" dedi. "Rezilliğimizi gördün, neler çektiğimizi gördün."

"Abi" dedi Cemal, "niye çekiyorsun bunları? Memlekette rahatın daha iyiydi. Hiç olmazsa evin barkın, tarlan, işin gücün vardı. Çocukların bu kadar sıkıntı çekmiyordu. Niye geldin buralara?"

"Bir umut işte. İstanbul'un taşı toprağı altınmış ya; biz de biraz nasiplenelim diye geldik. Ama burası bildiğin gibi değil. Bir kere İstanbullular bizi insandan saymıyorlar. Her yerde hakaret görüyoruz."

"Niye çoluğu çocuğu alıp da dönmüyorsun?"

"Dönemem, gelmişim bir kere. Beceremedi de geldi deyip bütün kasabayı üstüme güldürmem. Bizim oraları bilmez misin? Hem sen bakma şimdiki sıkıntılara. Hayırlısıyla ilk birkaç seneyi atlattıktan sonra her şey düzelecek. Çocuklar için ise çok daha iyi olacak."

Sonra sigarasından derin derin nefesler çekerek hayallerini anlatmaya başladı. İstanbul'un sahibi çoktu. Gelir gelmez şehrin içine giremezdin. Önce ne kadar uzak olursa olsun –ama belediye otobüslerinin ulaşması şartıyla– bir yerde kendine başını sokacak bir ev edinecektin. Buralar hazine topraklarıydı ama gecekondu mafyası, el koymuş satıyordu. Kendisi de elindeki avucundaki her şeyi bu evin arsasına yatırmış, sonra hemşerilerin yardımıyla bu derme çatma evi inşa etmişti. Köşedeki elektrik direğinden de bir kabloyla kaçak elektrik alıyorlardı. Bu yüzden elektrik bedavaydı. Kışın tavana asılı somyaya elektrik veriyordu ve kıpkırmızı kesilen metalin ısısında hamam gibi oluyordu evleri. Zaten herkes kaçak elektrik kullanıyordu buralarda. Biraz sabırlı olmak gerekiyordu. Nasıl olsa her seçim döneminde bir gecekondu affı çıkarılıyordu ve el koyduğun arazinin tapusunu alıyor-

dun. Tapuyu aldıktan bir iki sene sonra ise arsayı Karadenizli bir müteahhide kat karşılığı verip, dikilecek apartmanda üç beş daire sahibi oluyordun. O zaman hem güzel bir yerde oturuyordun, hem de kira gelirin oluyordu. Sonra İstanbul'a da biraz alışmış olduğun için ya bir yerde kebapçı-lahmacuncu dükkânı açıyordun ya da bir taksi alıp işletiyordun. Bir kere ev işini hallettikten sonra gerisi kolaydı.

Cemal, çocukların okula gittiği mahalleyi görse gözlerine inanamazdı; öyle büyük binalar, alışveriş merkezleri, ışıklar, otomobiller... Oysa birkaç yıl öncesine kadar orası da kendilerininki gibi tek katlı bir gecekondu mahallesiydi, sonra tapularını alıp zengin olmuşlardı. Rahmanlı'nın da geleceği buydu. Yeni gelenler burada yer bulamıyordu artık; daha ötelere, boş arazilere göçüyorlardı. Dişini sıkarsa İsmet, Zeliha ve küçük Sevinç çok rahat yaşayacaklar ve İstanbullu olacaklardı. Ama şimdi bu rezilliği çekiyorlardı işte.

Memlekettekilere bunları anlatmak zordu; onların o köhne, geri kalmış kafalarına bu planları sokamazdın. Ama ahdetmişti, o karanlık kafalı insanların topraklarına bir daha dönmeyecekti. Oradakiler aptaldı, dünyanın dışındaydı, hayatı bilmiyorlardı.

Yakup kasabalarına o kadar attı tuttu ki Cemal, ağabeyinin içinde müthiş bir hınç birikmiş olduğunu anladı. Buna hayret etmişti doğrusu. "Abi" dedi, "sen öyle söylemezsin bilirim ama babama da gidiyor sözlerin! Dikkatli konuş."

Bunun üzerine Yakup, Cemal'in gözlerinin içine baktı ve "Babam!" dedi. "Ah babam! Ah o babam!"

Cemal bu sözlerden hiçbir şey anlamadı: İyi bir şey mi söylemişti babaları için, kötü bir şey mi? Ama içi yanmış gibi konuşuyordu. Daha fazla üstelemedi.

Bu kez soru sorma sırası Yakup'taydı. Kardeşini hangi rüzgâr atmıştı oralara? Yanına Meryem'i de alıp onca yolu tepmesinin sebebi neydi?

Cemal kısa cümlelerle ona, kendisi askerdeyken Meryem'in kirlenmiş olduğunu ve törelere göre ortadan kaldırılması için ailenin karar aldığını ve bu görevin kendisine verildiğini anlattı.

Yakup, "Daha önceki gariban kızlar gibi desene!" dedi. "Biliyorum, oralardan bakınca bu iş çok doğru görünüyor. Gerçi buraya da geldi bu âdetler ya."

Hiç üzülmüş, şaşırmış ya da sarsılmış bir hali yoktu doğrusu. Sadece hayatta tutunma savaşı verdiği günlerde başına gelen bu belanın bir an önce yok olup gitmesini istiyordu. "Bana ne! Kasaba da, Meryem de, Cemal de, babam da beni ilgilendirmiyor artık. Bana karışmasınlar da ne yaparlarsa yapsınlar."

Memleketi hayatından silmişti Yakup; bir daha dönmeyecek, o insanları görmeyecek ve çocuklarına Sulucalı olduklarını unutturacaktı. Zaten yakında nüfus kayıtlarını da İstanbul'a alacaktı. Büyüdüğü zaman Zeliha'nın da Meryem durumuna düşmesi ihtimali, tüylerini diken diken ediyordu.

"Bana bak Cemal" dedi. "Bu iş belli ki babamın emri ve sen babamdan –sümme hâşâ– Allah'tan korkar gibi korkarsın. Bu yüzden sana yapma etme, vazgeç demenin faydası olmaz. Madem yapacaksın bu işi, hemen yap!"

Sonra ona yarım saat yürümeyle ulaşılabilecek yüksek ve ıssız otoyol viyadüklerini anlattı; İstanbul'a göç eden köylüler, bu tip namus infazlarını hep oralarda yapıyorlardı. Şimdiye kadar kaç kız atılmıştı o uçurumlara kim bilir. Arada bir gazetede, televizyonda çıkardı.

Bir süre sonra Cemal, karanlıkta, altına serilmiş pide gibi ince şiltede yatarken bir plan yaptı. Bu işi fazla uzatmanın anlamı kalmamıştı artık. Şansa bak ki onca yolu tepip İstanbul'a geldikten sonra jandarma ablukasındaki bir mahalleye düşmüşlerdi. Eğer orada bir iki gün kalır ve tanınırlarsa, Meryem'in kaybolması başına iş açabilirdi. Bu yüzden

en iyisi sabah çıkıp gitmek ve abisinin anlattığı viyadük uçurumlarında işi halletmekti. İki kişi olarak çıkıp gittikleri mahalleye tek kişi dönmesi de kuşku uyandıracağı için o da dönmeyecekti. Zaten Yakup'tan, onun anlattıklarından, babasına karşı takındığı saygısız tavırdan, memleketlerini aşağılamasından ve bu evden hoşlanmamıştı.

Kendisi de işi hallettikten sonra Selahattin'i görür, sonra trene biner ve Van'a, daha doğrusu Emine'ye doğru yola çıkardı. Zaten yolda uyuyup duruyordu; iki gün dediğin göz açıp kapayana kadar geçerdi ve hayırlısıyla bu işten de alnının akıyla kurtulmuş olarak evine kavuşurdu.

Abisinin ona verdiği en iyi akıl, yarım kalmış, terk edilmiş viyadük olmuştu; demek namus infazları hep oralarda yapılıyormuş; günahkâr kızlar, oradan boşluğa uçuyormuş.

Bu kararlar içini o kadar rahatlattı ki çok geçmeden, üstüne yoğun bir sis gibi çöken huzurlu bir uykuya dalıverdi.

Yalnızlık Allah'a mahsus!

Profesör bir sabah müthiş bir baş ağrısıyla uyanıp –iki Tylenol *extra strength* aldıktan sonra– güverteye çıktığında, denizin ölmüş olduğunu düşündü. Kilitlenmiş bir gökyüzü altında grileşen, bulanık bir suya dönüşen deniz, hiçbir yaşam işareti vermiyordu artık; ölmüştü, betonlaşmıştı. Profesör daha sonra zonklayan şakaklarıyla denizin ölüp ölmeyeceğini düşündü ve Lorca'ya bakılırsa öleceği sonucuna vardı: "Deniz bile ölür!"dü. Ama ne yazık ki Federico García Lorca adını taşıyan genç adam, bunları ölçüp biçecek ve gençlik çağının heyecanlı bilgilerini, olgunluk döneminde temkinli bir bilgeliğe kavuşturacak kadar çok yaşamamıştı.

İki gün öncesine kadar onca dost ve işvebaz görünen deniz, şimdi bir kaplumbağa sırtı kadar sert ve soğuk bir acımasızlığa bürünmüştü. Neredeyse düşmandı.

Çocukluğundan beri denizle içlidışlı olmaya alışmış olan Profesör, muazzam bir su birikintisinden çok daha ötede bir şey ifade eden denizin küskün halinden fazla etkilenmezdi ama iki gün önce yaşadığı ölüm korkusu şokundan sonra sinirleri hâlâ düzelememişti.

Ufukta birikip birdenbire uluyarak üzerine boşalan fırtınadan kurtulmak için en yakın kasabanın limanına kaçıyordu. Yelkenleri rüzgârın akıl almaz gücüyle çatlayacak gibi gerilmişti. Limana girdiği zaman rüzgârın orada da şiddetinden bir şey yitirmediğini gördü. Son hızla kıyıya yaklaşı-

yordu. Bir yelkenlinin uçar gibi üstlerine geldiğini gören marinaya bağlanmış tekne sahipleri, ona bağırıp el kol işaretleri yapmaya başladılar. Kendisi de çok iyi biliyordu ki bu hızla oraya girerse sonuç felaket olurdu.

Tam bu sırada arkasındaki dev gemiyi fark etti. Limanın öbür tarafından girmiş ve yanaşmaya çalışırken önünde bir o yana, bir bu yana hamle eden çelimsiz yelkenliyi görmüş ve insanın aklını başından alan düdükler çalmaya başlamıştı. Bir yandan marinadakilerin dehşeti, bir yandan arkasında cehennem düdükleri öttüren dev gemi, Profesör'ü iyice sersemletmişti. Yelkenleri laçka etmesi gerektiğini biliyordu elbette. Laçka edecek, sonra da motorla sakin sakin yanaşacaktı istediği yere ama tek kişi olduğu için bunu nasıl yapacağını bilemiyordu. Çünkü sık sık olduğu gibi roller takılmıştı. Zaten bu yeni moda yelkenliler iyiydi, rahattı ama ya yelken direğin içinde sarıyor ya roller takılıyor; kısacası sonunda iş daha da zor bir hale geliyordu. Sıkı sıkı tuttuğu dümeni bırakıp yelkenlere koşsa, teknenin ne yana savrulacağı ve ne yapacağı belli olmazdı. Dümen başında kaldığı zaman da tekneye müthiş sürat kazandıran yelkenlere bir şey yapamazdı. Tek kişi olmanın acısını çekiyordu işte. Eğer teknede bir kişi daha olsa iş kolaydı; biri dümeni tutar, öteki laçka ederdi; ama tek başına olamıyordu.

Geminin durmadan düdük çalması ve yelkenlinin oradan oraya savrulması, gittikçe daha çok kişinin ilgisini çekiyordu şimdi ve kıyıda herkes bu şaşkın yelkenciyi seyrediyordu. Hemen o anda bir karar vermesi gerekiyordu; çünkü birkaç saniye sonra artık çok geç kalmış olabilirdi.

Sonunda ne olursa olsun diyerek, ölüme atlarmış gibi dümenden kopup kendini yelkenlere doğru attı ve takılmış halatı çözerek müthiş bir süratle laçka etti. Dizinde müthiş bir acı hissetti, herhalde bir yere çarpmıştı. Rüzgârla çıldıran yelkenler sönüverdiler ama Profesör buna sevinecek durumda olmadığını fark etti birden; çünkü nefes alamıyordu. Daha

önceleri "dili damağına yapıştı" sözünü çok duymuştu ama bunu mecazi bir anlatım zannetmişti; oysa şimdi gerçekten dili damağına yapışmıştı ve kendisini ne kadar zorlarsa zorlasın ağzını açıp sızlayan ciğerlerine hava çekemiyordu. Son anda tekneden denize doğru sarktı ve avucuyla limanın kirli, mazotlu suyunu alıp ağzına attı. Bu işe yaramıştı; artık nefes alabiliyordu. Biraz önce içine düştüğü dehşetin, dilini damağını kurutacağını bilebilmesi mümkün değildi. Çünkü hiç böyle bir şey gelmemişti başına.

O geceyi, marinaya bağladığı teknesinde öteki teknecilerin geçmiş olsun dileklerini kabul ederek geçirdi. O koca yelkenliyi tek başına kullandığını görünce ona hak vermişler ve geçirdiği tehlikenin büyüklüğünü anlamışlardı. Usta bir denizci vardı karşılarında ama yine de denizle oyun olmazdı; böyle büyük bir yelkenlide tek başına olmak doğru değildi.

Onu, "bir içkiye" davet ettiler. Çoğu emekli, kır saçlı ama sağlam yapılı, Paul and Shark, Gant ve Aquamarine giysileri giymiş sporcu adamlardı. Hayatları teknelerinin orasını burasını tamir ederek, karşılıklı anı değiş tokuşu yaparak, sık sık düzenlenen regattaları planlayarak geçiyordu. Profesör, bu adamların, deniz dışında hiçbir şeyden konuşmadıklarını fark etti. Akşam boyunca karada olup biten hiçbir şeye değinmemişlerdi. Kara yoktu onlar için. Elleri işçi eli gibiydi. Kimi yeni aldığı GPS'i anlatıyor, kimi saatlerce maseratörünü nasıl tamir ettiğinden söz ediyordu. Zaten yabancılarla fazla ilgili değillerdi; teknelerine gelen bu saçı sakalı birbirine karışmış, iriyarı berduş adamın, bir süre önce televizyonda izledikleri Profesör olduğunu da anlamadılar. Belki de hiç seyretmemişlerdi kendisini zaten. Bu adamlar Türkiye Cumhuriyeti değil Deniz Cumhuriyeti uyrukluydular. Sınırları belirsiz ama yasaları kesinkes belli bir cumhuriyetti bu ve bayraklarını dalgalandıracak rüzgâr bulmakta hiçbir zaman sıkıntı çekmezlerdi.

Akrabaları, anaları babaları, karıları olmayan insanlar gibiydiler bu denizciler. Hayatlarında en çok gördükleri insanlar, teknede kendilerine yardım eden gemicilerdi.

Profesör o gece, denizin yalnızlık anlamına geldiğini bir kez daha düşündü. Kaç gündür yalnız başına dolaşıyor ve yavaş yavaş ilk günlerin deniz coşkusunun yerini alan tuhaf bir hüzne büründüğünü hissediyordu. Issız koylarda demirlediği gecelerde, çevresini bir ölüm gibi saran mutlak sessizliğin içinde ve gaz lambasının ışığında tek başına otururken, o anda bir kalp krizi geçirse neler olacağını soruyor ve bu sorunun cevabını bulamıyordu. Merdivenden düşüp bacağını kırmak, kalp krizi, beyin kanaması geçirmek gibi olaylar hep kendi yaşındaki erkekler içindi. Başına böyle bir durum gelirse o koyda kendisini bulacakları ana kadar hayatta kalmaya çalışmaktan başka bir şey gelmezdi elinden, ki bu da çok zordu.

Ayrıca bugün atlattığı tehlike gibi büyük riskler de mevcuttu denizde. Sık sık, "Yalnızlık Allah'a mahsus!" sözü geliyordu aklına ve içten içe yüzlerce yıl önce bunu söyleyen Anadolu bilgelerine hak veriyordu.

İlk günlerde kıyılardan mümkün olduğunca uzak kalıyor ve gecelemek için en ıssız koyları seçiyordu ama şimdi kendisine bile hissettirmeden içindeki gizli bir ayar onu kıyılara, sahil kasabalarına, derme çatma iskelesi olan köylere doğru çekiyordu. Ya ekmek alma bahanesiyle, ya su, ya biraz sosis, ya bira; ama mutlaka kıyı bakkallarından yapılacak bir alışveriş icat ediyordu.

Hayatı değiştirmek bu muydu acaba? İstanbul'da Bebek'teki lüks şarküteriler yerine, bu mevsimde nispeten ıssız olan, henüz turist akımına uğramamış Ege kasabalarındaki klasik bakkallardan alışveriş yapma özgürlüğü müydü? Metanoya, akşama kadar teknenin güvertesinde tembel tembel uzanıp, "Gerin bedenim gerin, doğan güneşe karşı" dizesi-

ni tekrar ederek, turkuaz suyun içinde kırlangıç sürüleri gibi kaçışan küçük balıkları Jean-Pierre Rampal'in flütü eşliğinde seyretmek miydi?

Profesör, o gece ilk kez geri dönmeyi düşündü. Daha doğrusu düşünmedi de –düşünce denemezdi buna– bastırmaya çalıştığı duyulur duyulmaz bir ses gibi hissetti ve bu, ona müthiş bir huzursuzluk verdi. Zaten bu huzursuzluk yüzünden de belli belirsiz sesin sönüp gitmesine izin vermedi ve onunla yüzleşme kararlılığıyla bunu bir soru kalıbına soktu:

"Dönebilir misin? Eski hayatına, eski evine, Aysel'e, üniversiteye, o çok bilmiş/çok başarılı/çok parlak kayınbiraderine, arkadaşlarına geri gidebilir misin? İstanbul, senin İthaka'n olabilir mi ey şaşkın Profesör?" Sonra kendi kendine, "Hayır!" dedi, "Dönemem! Doğrusu bunu istemem; hem dönersem beni öldürürler!"

Bu garip "öldürme" fikrini aklına getiren, XI. yüzyılın zavallı şeyhi Adiy bin Musafir olmuştu. O Misafir ki Yezidilerin şeyhiydi ve düşünde Hazreti Muhammed'i görüp, ondan ölmek üzere olduğunu öğrenince, Hicaz'a gitmeye ve o kutsal topraklara gömülmeye karar vermişti. Mademki peygamber kendisine öleceğini bildiriyordu; o zaman kutsal topraklara yetişmek için de vakti vardı demek ki.

Ayrılmadan önce, Laliş'te kendisine bağlı olan tarikatını topladı, rüyasını anlattı ve "Ben Hicaz'a gidip öleceğim ve orada gömüleceğim" dedi. "Bu yüzden gidişimin dönüşü yoktur. Eğer bir gün biri benim kılığımda gelip de size şeyhiniz olduğunu söylerse bilin ki o şeytandır. Benim kılığıma girip sizi kandırmak istemektedir. Onu hemen öldürün."

Sonra Şeyh herkesle vedalaşıp Hicaz'a gitmiş ve orada ölümü beklemeye koyulmuş; ama ölüm bir türlü gelmiyormuş. Aradan aylar geçmiş, sonra yıllar; ama yolunu gözlediği ölüm bir türlü gelmemiş. Hicaz'da da fena halde canı sıkılmaya başlamış. Laliş'i, ailesini ve tarikatını özlemiş.

Bakmış ki peygamberin sözü doğru çıkmıyor, gerisingeriye Laliş'e dönmüş. Tarikatına demiş ki, "Ben size böyle böyle söyledim ama herhalde düşümü yanlış yorumlamışım. Hicaz'da bir türlü ölemedim ve size geri geldim. İnanın bana ben sizin şeyhiniz Adiy bin Musafir'im.

Bu sözler üzerine tarikattaki herkes hançerini ve kılıcını çıkarmış ve zavallı şeyhi paramparça etmiş. Sonra da şeyhlerinin buyruğunu tuttukları ve onun kılığında gelen şeytanı yok ettikleri için büyük bir huzur duymuşlar.

Doğrusu bu hikâyede bir çarpıklık vardı; Yezidiler zaten şeytanın en büyük melek –Melek Tavus– olduğuna inanan ve ona tapan insanlardı; niçin şeytanı öldürsünlerdi ama belki de şeyhlerini öldürdükten sonra onun için yaptıkları türbe böyle bir inanışa yol açmıştı.

Ya şeytan, onun bedenini terk ettiği için şeyhleri kutsallaşmıştı; ya da şeyh şeytana dönüştüğü için onu kutsal kılmıştı. Belki de bu türbenin kutsallığı konusunda büyük sıkıntıya düşmüşler ve içinde şeyh mi yatıyor, yoksa şeytan mı tartışmalarına son noktayı koymak için şeytana tapmaya başlamışlardı.

Ama ne olursa olsun, Profesör de İstanbul'a dönerse başta Aysel ve kayınbiraderi olmak üzere bütün yakınları tarafından şeytan olarak görüleceğini ve paramparça edileceğini biliyordu; hem de üzerine türbe mürbe dikilmeden.

Aysel'in, öfkelendiği zaman çevresindekileri nasıl paraladığını çok iyi bilirdi doğrusu.

Profesör'ün çağrışımlarla oradan oraya savrulan düşünceleri, şimdi kolalı beyaz çarşaflar ve işlemeli yastık kılıfları arasında, kuzey göğünün kararan akşamüstü saatlerinin camlardan içeri süzüldüğü bir otel odasının konforlu yatağına kaymıştı. "Git işine!" diye bağırıyordu Aysel. "Rahat bırak beni!" İrfan ise –o zamanlar doçentti– sevişmelerinin en heyecanlı anında kıvranan, eğilip bükülen çıplak Aysel'in, bir

anda kendisini sıcak vücudundan kovmasını anlayamadan şaşkın şaşkın bakınıp duruyor ve biraz önceki sevişme durumuna çok uygun düşen, hatta bir beceri ve kudret kulesi olarak dikilen ama şimdi birdenbire hantallaşıp işlevsiz bir zavallılığa düşen duruşuyla ne yapacağını bilemeden Aysel'in çığlıklarına katlanıyordu. Ne olduğunu ve neyin ters gittiğini anlayamamıştı doğrusu.

Son günlerde öylesine mutlulardı ki sanki –tarih boyunca milyonlarca çiftin düşündüğü gibi– kendilerinden önce hiçbir kadın ile erkek böyle bir sarhoşluğu tatmamıştı.

İskoçya'da, bakımlı yeşil çimenliğin denizle birleştiği mümbit ve nemli araziye devasa bir doğum günü pastası gibi konduruluvermiş olan Turnberry golf otelinde kalıyorlar, sabahları Virgina Woolf'u hatırlatan deniz fenerine doğru yürüyüş yapıyorlar, öğleden sonra golf oynuyorlar, akşam yemeğinden önce Edward tarzı döşenmiş barda, içinde meşe kütüklerinin yandığı dev şöminenin ateşiyle çıtır çıtır ısınırken bardakların dibine birer parmak konmuş tütsülü Lagavulin viskilerini yudumluyor ve belki de bu içkiyi buz ve Coca-Cola'yla içmek isteyecek zengin sığırların mevcudiyetini konu edip bol bol gülüyorlardı.

Günlerinin değişmez kurallarından biri de kuralsız olarak, yani her akıllarına geldiği zaman yatağa atlamak ve uzun uzun sevişmekti. O akşamüstüne kadar her şey yolundaydı doğrusu. Golften gelip odalarına girdiklerinde, Aysel daha duş yapıp üstlerinden terlerini atamadan onu yatağa çekmiş ve her zamanki ihtiraslı çırpınışıyla ince vücudunu vantuz gibi ona yapıştırıvermişti.

Sonra da sevişmenin en çılgın noktasında vücudundan dışarı atmıştı onu, kovmuştu. Sınıf kapısının arkasında tek ayak üstüne dikilme cezası alan, özgüvenden yoksun bir öğrenci haline sokmuştu.

İrfan böyle çılgınlık noktalarında Aysel'e ilişmemesi

gerektiğini bilecek kadar tecrübe edindiği için acele bir duş almış ve odadan sıvışarak lobinin oraya, maun, maroken ve soylu armalar egemenliğindeki bara inmiş ve bir Lagavulin söylemişti ki biraz sonra Aysel gelip, "Özür dilerim!" diyerek koyu yeşil deriden Chesterfield kanepede yanına oturdu. Yatışmış görünüyordu ama hüzünlüydü. Tekrar, "Özür dilerim İrfan!" dedi. İrfan onun bu huyunu çok iyi anlamıştı. Eğer kavgada ona cevap verirse çılgına dönebilir ama kocası onca hakaret ve bağırıp çağırma karşısında sessiz kalıp boynunu bükerek uzaklaşırsa yatışır ve gelip özür dilerdi.

Ama bu kez Aysel'i neyin kızdırdığını gerçekten merak ediyordu. Lagavulin'ini yudumlarken, ne gibi bir hata yaptığı üzerine kafa patlatmıştı. Golf sırasında yapılan bir şaka, otelde kaba bir hareket, bir söz, bir bakış... Hayır, hayır; hiçbiri bu davranışı haklı çıkarmıyordu. "Özür dilemen gerekmez sevgilim" dedi. "Biz birbirimize anlayış gösteririz. Ama bu sefer ne olduğunu gerçekten anlayamadım. Her şey çok güzel giderken bir anda ne oldu sana?"

Aysel ona umutsuz gözlerle baktı ve "Bunu anlatmak çok zor ama" dedi, "sen benimle zoraki sevişiyorsun! Sanki kocalık görevini yerine getirir gibi; düzenli, güçlü, temiz ve sağlıklı ama zevk almıyorsun. O yoğun zevk anında bile, bir tek saniyede hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde hissettim bunu."

İrfan itiraz edecek oldu ama Aysel yine aynı hüzünlü hava içinde onu susturdu: "Seni suçlamıyorum" dedi. "Ama bir kadın bunu anlar. Sen, golf oynar gibi sevişiyorsun."

Sonra havayı dağıtmak için kısık ve hüzünlü bir kahkaha attı ve "Sakın bana şimdi golfte de, yatakta da sopa önemlidir, diyerek o soğuk esprilerinden birini yapmaya kalkma da bir içki söyle bakalım" dedi.

Artık bu konuda konuşulamazdı, Aysel kararını vermişti, konu kapanmıştı; gerçekten de bir daha konuşmadılar. Se-

vişmeleri ise –giderek seyrekleşse de– adı konmamış, hatta bir daha tarif edilmeye çalışılmamış bir biçimde sürüp gitti. Çünkü Aysel, isyan ederek değiştiremeyeceği kadar büyük bir gerçek karşısında kaldığını hissetmiş ve ormanda kaybolan küçük kızlar gibi korkmuştu.

Denizde geçen onca haftanın ardından Profesör, artık tekneyi, hareket eden bir yalnızlık biçimi olarak algılıyordu. Hem de hiç sonu olmayan bir yalnızlık biçimi.

Bütün insanlar gibi bir ömür boyu yaşamın, gerçekten mutlu ve başarılı yaşamın başlayacağı günü bekleyip de bir gün aniden o noktayı çoktan aşmış olduğunu ve artık ölüme gittiğini anlayan bir adam ne hisseder diye düşünüyordu Profesör; yürek çöküntüsü mü? Evet!

Belki de arada bir kalbinin içe ve aşağıya doğru çekildiğini, deyim yerindeyse ezildiğini hissetmesi bu yüzdendi işte. Böyle anlarda bu yürek çöküntüsünü, haplar ve giderek sayısını artırdığı içki kadehleriyle boğmaya çabalıyordu.

Bu dünyada başarılı olmak için gösterdiği onca çabaya ve İzmir'den çıkan bir yoksul çocuğu olarak Harvard'da okumayı becermesine rağmen, daha sonra bu emeklere değecek bir eser koyamamıştı ortaya. Yaşamı boşa geçmişti. Hiçbir değer üretmemişti. Öldükten sonra, "Bu da İrfan Kurudal'ın eseri" denebilecek hiçbir şey yoktu. Profesörlük tezi için oradan buradan yaptığı çevirilerle tamamladığı uyduruk kitabı saymazsanız tabii. Ama onun da foyası çabuk ortaya çıkmış ve üniversitedeki düşmanları, adını belirtmeden alıntı yaptığı Amerikan ve İngiliz kaynaklarını teker teker açıklamışlardı. Dergilerde, "İntihal!" başlığını taşıyan pek çok makale yayımlanmıştı o günlerde. O zaman anlamıştı ki intihal yapılacaksa üniversitede herkesin bildiği İngilizce gibi bir dilden değil, Sanskrit, Urdu, Svahili gibi dillerden yapılmalıydı.

Şaka bir yana ama Profesör'ün aklında da ilginç bir kitap projesi vardı; yıllardır o kitabı yazmak için uygun bir fırsat

çıkmasını bekliyordu. İşte şimdi o koşulların tam içindeydi. Böyle bir projeye başlayabilmek için tekne yaşamından daha uygun bir ortam bulmak zordu.

Her gün başlama kararı verip bir sonraki güne ertelediği kitap, Bogomiller hakkında olacaktı. XI. yüzyıldaki bu heretik Hıristiyan mezhebi, Güneydoğu Anadolu'da, şimdi sular altında kalan Samsat'ta doğmuştu. Samsat aynı zamanda büyük yazar Lukianos'un memleketiydi. Bogomillerin inanç yapısı kiliseyi öylesine rahatsız etmişti ki baskılar sonucunda Samsat'tan yola çıkıp Ege'de bugünkü adıyla Alaşehir olan yere göç etmişler, orada da tutunamayıp Marsilya üstünden Güney Fransa'ya gitmişler, burada inşa ettikleri Montségur kalesinde yaşamışlardı. Burada adları Cathar Şövalyeleri idi; taa ki Fransız ordusu meşhur Montségur kuşatmasıyla onları çil yavrusu gibi dağıtana kadar. Bu bozgundan sonra Bogomillerin bazıları İtalya'ya kaçmıştı, bazıları da Balkanlar'a.

Bazı bilim adamlarına göre Balkanlar'daki Boşnakların kökeni Bogomil'di. Yüzyıllar boyunca süren kilise zulmünden kurtulmak için din değiştirmiş ve Müslüman olmuşlardı.

Eğer bu teori doğru ise Bogomillerin kaderi trajikomikti doğrusu. Anadolu'nun doğusunun Müslümanlaştığı bir dönemde heretik bir Hıristiyan mezhebi olarak başlayan ve yüzyıllarca çile çektikten sonra kurtulmak için din değiştiren ve bu sefer de sırf Müslüman oldukları için Bosna'da Miloşeviç milislerinin elinde öldürülen insanlardı. Yanlış yerde, yanlış zamanda, yanlış dinde olmak durumu. Hem de neredeyse bin yıllık bir yanlışlık. (Acaba kitaba "Bin Yıllık Yanlışlık" adını verse Marquez'e ayıp olur muydu?) Güneydoğu Anadolu'daki Samsat'tan, Miloşeviç'e ve Bosna Savaşı'na uzanan bir hikâyeydi bu. İlginç olabilirdi ama bir türlü başlayamıyordu işte.

Kuşadası limanına yanaştığı bir gün karaya çıkmış ve konuyla ilgisi olabilecek bir sürü kitap almıştı ama kitaplar

ona bakıyordu, o da kitaplara! Bir türlü kalemi eline alıp ilk cümleyi yazamıyordu. O ilk cümleyi yazsa arkası gelecekti. Nefesinin alkol olarak buharlaştığını hissettiği bazı geceler ya yatakta ya da güvertede sızmış durumdayken o ilk cümleyi buluyor, içi sevinçle doluyor ama ertesi sabah kalktığında onu bir türlü hatırlayamıyordu.

Belki de Ege gibi bambaşka ve farklı bir yörede olduğu için hikâyeyi hissedemiyordu. Anadolu'nun doğusunda olsa, mesela baraj suları altında kalan Samsat'a ya da Yeni Samsat'a gitse, oradaki insanlarla konuşsa, tiplerini, alışkanlıklarını incelese, kitabın başlangıç cümlesini bulabilirdi.

Bir yandan bunları düşünüyor, bir yandan da aslı astarı olmayan hayali bir oyun oynadığını biliyordu, çünkü Doğu'da kanlı bir savaş vardı ve daha yıllarca oraya gidebileceğini hiç sanmıyordu. Dünyada birçok ülkeyi görmüştü ama Türkiye'nin Doğu bölgelerini görmeden ölecekti.

En iyisi, kendini tatlı tatlı esen melteme teslim etmiş olan teknede şarap rengi denize bakıp Bogomiller üstüne hayal kurmaktı. Belki bir gün ilk cümle de çıkıp geliverirdi; kim bilir...

Sonrası kolaydı.

O günlerde Profesör'ü çok eğlendiren bir şey oldu. Erzak almak için kıyıya çıktığı bir kasabada, gözüne, asırlık çınarların serin gölgesinde uyuklayan bir kahvehane ilişti ve gidip oraya oturdu.

Biraz sonra yanına gelen kahve sahibi, *"Hello!"* dedi ona. *"Tea, coffee?"*

Heybetli gövdesinin ve sakallarının onu bir turiste benzettiğini biliyordu zaten. Bu yüzden adamın hayalini hiç bozmadı. İngilizce, *"Turkish coffee"* dedi. *"With little sugar please!"*

Adam kahveyi anlamış ama sonra söylediğini kavrayamamıştı.

Boynunu büktü, gözleriyle anlaşmaya çalıştı ve *"Sugar?"* diye sordu.

Profesör, *"Little bit!"* dedi.

Adam bunun şekersiz demek olduğunu sandı ve yine bütün soru anlatımını gözlerine yükleyerek *"No sugar?"* diye sordu. Bu arada kaşlarını da yukarı kaldırıyordu.

Profesör, hayır anlamında başını salladı.

Bunun üzerine turistle konuşmanın daha derin bir İngilizce bilgisi gerektirdiğini düşünen adam eliyle ona bekle işareti yaptı ve içeriye oğluna seslendi.

"Gel lan!" dedi. "Bu gâvur bi şeyler diyo!"

Profesör durumla çok eğleniyordu. Belli ki kahve sahibi bütün esnaf gibi *tea*, *coffee* kelimelerini öğrenmişti ama gerisine gücü yetmiyordu.

Yanlarında ince bir oğlan belirdi.

"Welcome!" dedi.

Profesör isteğini tekrarladı. Oğlan babasına dedi ki, "Az şekerli Türk kahvesi istiyormuş."

"Şunu doğru dürüst söylese ya ağzına sıçtığımın gâvuru" dedi adam. Şişman ve zırıl zırıl terleyen biriydi.

"Söyledi ya baba" dedi çocuk. "Daha ne söylesin."

"Sen de iki kelime gâvurca öğrendin diye gek gek geğirme" diyerek çocuğu payladı adam.

Biraz sonra kahvesini getirdi.

Profesör'e dönerek, "Turist?" diye sordu.

Profesör, "*Yes*, turist" diye cevap verdi.

"Amerikan?"

Profesör, "Amerikan" dedi. Bunun üzerine kahvecinin yüzü aydınlandı. "Gel lan buraya" diyerek yine oğlunu çağırdı. "Sor bakalım" dedi, "buralarda arazi istiyor muymuş?"

Oğlan huysuzlandı. "Adam kahve içmeye gelmiş baba" dedi. "Şimdi, arazi istiyor musun demenin ne manası var?"

Kahveci, "Sen karışma" dedi. "Geçen yaz bi Amerikalı geldi buralara. Nevzat'ın incir bahçesine dünyanın parasını verdi. Bunlar buraya arazi almaya gelir. Yoksa ne işleri var?"

Oğlan ıkındı sıkındı ve "*You want...*" dedi. Biraz daha kekeledi; yine "*You want...*" dedi.

Profesör, oğlanın İngilizcesinin pek fakir olduğunu ve arazi kelimesinin İngilizcesini bilmediğini anladı ama onu babasının yanında küçük düşürmemek için, dalga geçmeyi de ihmal etmeden, "*Are you lonesome tonight?*" dedi.

Oğlanın turist kızlara tekrarlamak için bu cümleyi öğrendiğine ya da Elvis'in ünlü şarkısını bildiğine emindi.

Oğlan, yüzüne kuşkuyla baktı.

Babası durmadan, "Ne dedi?" diye soruyordu.

Oğlan yalan attı, "Arazi falan istemiyormuş. Kahvesini içip gidecekmiş."

"Çok güzel bir yer var" dedi kahveci, "deniz kıyısında, yalıda. Görmek ister mi?"

Oğlan ıkına sıkına, "*She loves you ye ye*!" dedi.

Profesör gülmesini zor tuttu. Haklı çıkmıştı; belli ki oğlan İngilizce kursuna hiç gitmemiş ve kız tavlamak için turistik barların önlerine takılmıştı. Bu yüzden epey şarkı ismi biliyordu.

"*It's now or never*!" dedi. Sonra bunun çok kısa olacağını düşündü ve "*Tomorrow will be too late*!" diye ekledi.

Oğlan babasına döndü ve "Ben sadece gezmeye geldim diyor" dedi. "Bu adam alıcı falan değil baba, hadi ben gidiyorum."

"Dur lan" dedi babası, "etek dolusu para döktük, seni İngilizce kursuna gönderdik. Sor bakalım, arkadaşlarından arazi isteyen var mıymış?"

Oğlan Profesör'ün gözlerin içine bakmadan, "*Un dos tres Mana*! *Chiki chiki bum bum*!" dedi.

Profesör artık neredeyse açık açık gülecekti. İngilizceyi hallettikten sonra şimdi de İspanyolcaya geçmişlerdi. Müthiş komikti her şey. Absürd tiyatro gibiydi.

Bunun üzerine oyunu daha da ileri götürerek son derece ciddi bir tavırla, "Cindy Crawford, Linda Evangelista, Eva Herzigova, Laetitia Casta" dedi.

Oğlan daha da ciddi bir yüz anlatımıyla ona, "Sharon Stone, Claudia Shiffer, Madonna" diye cevap verdi.

Baba gözünü dikmiş, heyecanla onları dinliyordu. Bu kadar uzun konuştuklarına göre bir şeyler çıkabilir ve kendisi de Nevzat gibi talih kuşunu yakalayabilirdi. Ah şu gâvur bir evet dese de, o babadan dededen kalma, hiçbir işe yaramaz, kızgın güneş altında eşeklerin uyuştuğu bahçeyi alıverseydi.

Sözleri bitince, "Ne dedi? Ne dedi?" diye heyecanla sordu oğluna.

Oğlan, "Ben buralara sadece gezmeye geldim. Sizin sorularınızdan da çok sıkıldım. Beni rahat bırakın diyor" diye çevirdi söylenenleri, "hem de turistleri böyle rahatsız etmeyin, herkes tatil yapmak için burada ama siz durmadan soru soruyorsunuz, artık beni yormayın, yoksa sizi jandarmaya şikâyet ederim diyor."

Şişman adam, "Vay ...na koduğumun gâvuru" dedi, "kendi öz vatanımızda bizi şikâyet edecekmiş. Zaten artık istese bile ona arazi marazi satmayız. Söyle, kahvesini içsin ve defolup gitsin."

Oğlan, "Tamam baba, tamam!" dedi. Profesör'e dönüp, "*Cicciolina, bye bye*!" dedi.

İçeri gittiler.

Profesör gülmekten bayılacaktı.

Bir süre sonra hesabı ödedikten sonra tam kalkarken Türkçe, "Üstü kalsın" dedi. "Hadi eyvallah!"

Bunun üzerine kahvecinin gözleri fal taşı gibi açıldı, oğlan ise kıpkırmızı kesilmişti; yer yarılsa da içine girsem demek ister gibi gözlerini topraktan ayırmıyordu.

Profesör tekneye döndüğünde hâlâ gülüyordu; artık gündelik yaşamı ona böyle beklenmedik neşeli anlar hediye ettiği için çok memnundu.

Ölüm böyle bir şey mi?

Yarım bırakılmış ve terk edilmiş viyadük canavarının üstünden bakıldığında, İstanbul, yenilmiş bir ordunun çekilirken savaş meydanında bıraktığı kalıntılar kadar perişan, dağınık, matemli ve küskün görünüyordu. Delirtici hormonlarla büyümüş, çığırından çıkarak genişlemiş, ölçüleri kaybolmuş yaralı bir dev olarak göz alabildiğine uzanıp gitmekteydi.

Kentin bu bölümünde ne Paleologların bazilika ve kubbe formlarını ilk kez bir araya getiren görkemli tapınaklarının izi vardı; ne üçer şerefeli Osmanlı camilerinin, ne şenlikli ramazan mahyalarının; ne Katolik ve Ortodoks kiliselerinin, ne kırkar kürekli saltanat kayıklarının, ne de Boğaziçi'ni bir şenliğe çeviren somaki mermer sütunlu sarayların.

Göçe yenilmiş, mağlup olmuş, tecavüze uğramış, dokuları bozulmuş, eklemleri şişmiş bir İstanbul'du bu. En koyu siyahtan, en açık griye kadar her çeşit karanlık bulutun üst üste yığıldığı bir gökyüzü altında uzaklarda görünen özensiz yapı blokları, Yakup'un bir gün taşınma hayalini kurduğu çirkin sosyal konutlar, gecekondu bölgeleri, ya askeriyeye ait ya da mezarlık olduğu için talandan kurtulabilmiş yeşil alanlar ve çok uzakta gölge gibi görünen iş merkezi gökdelenler, eskilerin pek sevdiği deyimle "ahmak ıslatan" yağmurun ve görüşü zaman zaman engelleyen sarı bir sisin altındaydı.

İstanbul'un bu ıslak ve sevimsiz, bir an önce akşam olup

karanlık çöksün dedirten sıkıcı gününde, inşaatı yarım bırakılmış yüksek mi yüksek bir beton köprünün üstünde dikilip duran iki ince gölgenin ise ne yağmura aldırdığı var, ne şehre, ne de arada bir çakan şimşeklerden sonra patlayan gök gürültüsüne. Kim bilir hangi hırslı bürokratın, hangi kapkaççı şirketle ortak olarak başladığı ve bitmeyen onlarca yoldan, köprüden biri bu. İstanbul'u iki kez kuşatan çevre yollarının, milyonlarca dolar yuttuktan ve birtakım insanları zengin ettikten sonra terk edilmiş viyadüklerinden biri. Kuş uçmaz kervan geçmez bir yer.

Meryem baktığı zaman, ayaklarının altında akıl almaz bir uçurumun uzanmakta olduğunu görüyor. Aşağıda kayalık bir toprak parçası. Rüyasında yüreğini üşüten ve kıyısında rüzgârdan sakınarak yere yapıştığı uçurum gibi; ama bu kez onu üstünde uçan kuşlar değil, arkasında bir yılan gibi sessizce beklemekte olan Cemal korkutuyor.

Meryem, sabahın köründe omzu sarsılarak uyandırıldığı ve apar topar dışarı çıkarıldığı zaman, yağmurun hâlâ dinmemiş olduğunu fark etmişti ama esas farkına vardığı şeyin yanında bu, küçük bir ayrıntı sayılırdı. Sabah karanlığında o evden kaçar gibi çıkmalarının, Yakup'un ortalarda görünmemesinin, Nazik Yengesinin yüzündeki dehşet ifadesinin ve Cemal'in kararlı tavrının kendisine anlattığı şey; uzun zamandan beri içinde zehirli bir sarmaşık gibi kök salan ama bir türlü kabul etmek istemediği, kendini kandırıp durduğu, gelmesin diye çırpındığı gerçeğin kaçınılmaz bir biçimde önüne dikildiğiydi.

Evden yağmurlu sokağa ve oradan da balçık tarlaya yürüdükleri süre içinde, "o gün"ün geldiğini hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde anlamıştı. Cemal onun çantasını evde bıraktırmış ama kendininkini yanına almıştı. Demek ki Meryem'in, o sefil eski püskü çantaya ve içindeki üç beş parça çamaşıra ihtiyacı olmayacaktı artık. İstanbul'a gelmeleri-

nin, bu uzun mu uzun yolculuğun nedeni buydu işte.

Ve şimdi uçurumun başında titreyerek, sayıklayarak aşağı atılmayı, bir kâğıt mendil gibi o boşluğa uçmayı beklerken, kasaba çarşısında kendisine gülümseyen ve "Uğurlu kademli olsun kızıım! İstanbul'da yüzün gülsün yavruuum!" diye sırtını sıvazlayan kadınların şişman ve yağlı suratlarını görüyordu.

"Tavuklar" diye düşünüyordu, sanki düşüneceklerini bir an önce düşünüp, son an gelmeden önce her şeyi gözden geçirmesi gerekiyormuş gibi; "o havaya attığımız tavuklar, Cemal abiyle birlikte uçak yaptıklarımız, yere düşerken nasıl ayakları, kanatları kırılıyordu; pişmanım, o yaptıklarıma çok pişmanım, Cemal abi, ben çok pişmanım, sen de pişman mısın, hiç aklına geldi mi o tavuklar; onlar iki adam boyu yükseklikten düşüyorlardı ama burası çok, çok, çok yüksek, hem de çok; İstanbul'un burasından hiç adam geçmez mi, hep böyle ıssız mı olur İstanbul dedikleri; üşüyorum Cemal abi, elbisem ıslandı, sırtım ürperiyor; aslında üşümüyorum da korkuyorum, korkuyorum, Allah'ın bildiğini kuldan ne saklayayım Cemal abi, çok korkuyorum; sen hiç böyle korku bilir misin Cemal abi; gerine gerine uçan şu karga gibi kanatlarım yok ki benim; aşağı uçarken yere bakamam, kalbim durur, Allahım beni niye hiç sevmedin, niye doğumumdan beri beni cezalandırıyorsun; ben sana ne yaptım; Cemal abi Allah beni niye sevmiyor; seni seviyor da beni niye sevmiyor; Şeker Baba beni bağışla, ben o günahı bilmeden işledim, kapıları yüzüme kapamayı bilen taş yürekli teyzem bunları bana söylemedi; Allah beni biraz olsun sevseydi keşke."

Bütün bunları içinden mi geçiriyordu sadece, yoksa bazılarını söylüyor muydu, söylemiş miydi farkında değildi; başı dönüyor, midesi bulanıyordu ama en önemlisi uçuruma baktıkça karnının alt kısmında olan çekilmeydi; uçurumu karnında hissediyordu; bu çekilme olduğunda içi geçiyordu.

Tam o sırada Cemal'in, "Kelimeyi şahadet getir!" dediğini duyup put kesildi. Yumuşakça söylemişti bunu; hiç de kızgın değildi. Cemal'in sesindeki yumuşaklık onu geriye dönüp bakmaya cesaretlendirdi ama daha tam dönemeden Cemal omuzlarından tutup düzeltti, yüzünü uçuruma döndürdü.

"Kelimeyi şahadet getir!" dedi. "Bunca günahından sonra Allah'ın huzuruna çıkarken hiç olmazsa bunu yap!"

Meryem yüksek sesle üç kere, "Eşhedü en la ilahe illallah, Muhammeden resulullah!" dedi ve o anda içine, sonsuz bir çaresizliğin yarattığı sükûnet çöktü. Yapabileceği hiçbir şey kalmamıştı artık. Allah onu doğumundan itibaren sevmemişti, durmadan cezalandırıyordu ve sonunda getirip bu köprünün tepesine, uçurumun başına dikmişti işte. Zavallı Cemal sadece bir araçtı; Allah'ın arkasına diktiği ve kendisini öldürmekle görevlendiği bir araç, bir zavallı katil.

"Cemal abi" dedi, çıkan sesin cesaret yüklü tonuna ve sükûnetine kendisi de şaşırarak, "Cemal abi. Eski günlerimizin hatırına senden son bir şey diliyorum. N'olur gözlerimi bağla. Aşağı uçarken, kayaların bana doğru geldiğini görmeyeyim. Uçurum beni hep çok korkutur, rüyalarıma girer. Bunun için, kurban olayım gözlerimi bağla. Kayaları görmeyeyim." Konuşması küçük bir hıçkırıkla kesildi.

Cemal cevap vermedi ama bir süre sonra Meryem onun giysisinin hışırtısını ve lastik altlı ayakkabısının ıslak betondan ayrılırken çıkardığı hafif sesi duydu. Cemal kendisine yaklaşmıştı, tam arkasında duruyordu şimdi. Başındaki yemeninin çözüldüğünü fark etti. Cemal yemeniyi katlıyor ve bir göz bağı gibi şerit haline getiriyor olmalıydı; sesler bunu söylüyordu. Bir süre sonra yemenisi gözlerinin önüne kondu ve arkadan sıkıca bağlandı. Saçları firketeyle toplandığı için, yemeni kalkınca ensesi çıplak kalmış ve ürpermişti. Bu ürperti içinde kendisine iyice yaklaşmış olan Cemal'in sıcak nefesini hissetti. Cemal yemeniyi iyice sıkmış olmalıydı çünkü

gözleri acıyordu, ama artık bu dünyayı görmediği için eskisine göre daha iyiydi; ne var ki bu kez de ortalığı görememekten dolayı öne arkaya sallanıyor ve düşecek gibi oluyordu. Zaten ne fark ederdi ki artık.

Biraz önce Cemal'e seslenirken içini kaplayan sükûnet, yerini yine telaşlı yürek çarpıntılarına ve kulak uğuldamalarına bırakmaya başlamıştı. Hızlı hızlı nefes alıp veriyor ve bütün kanının başına hücum ettiğini duyuyordu. Biraz önce bastırdığı korku, gene çirkin bir kuş gibi kanat çarpmaya başlamıştı içinde. Kulaklarındaki uğultudan başka hiçbir şey duymuyordu. Koca İstanbul, içinden kurşun sıksan geçmez bir sessizliğe gömülmüştü.

Ölmeden önce iyi insanları düşünmeye çalıştı. Annesini gözünün önüne getirmeye uğraştı ama ömrü boyunca olduğu gibi onu, yine Ermenilerden kalan konağın üst katındaki yatak odasının kapısında, uzun beyaz bir gecelik giymiş ve elinde lamba tutarken, karanlıkta yarı ışıklı, yarı gölgeli haliyle gözünün önüne getirebildi. Annesini daha fazla canlandıramamıştı hiç.

Bunun üzerine bibisini düşünmeye çalıştı. Kasabadan çıkmadan önce bibisinin en son anda kendisine bakan yaralı gözlerini ve bağışlanması dileğini hatırladı. Ama fark etti ki bu iyi ve kendisine kötülük yapmamış insanları düşünmek korkusunu daha da artırıyor; yılan gözlü Döne'yi, kendisini oda kapısında ağlatıp yalvartan ve bir, güle güle yavrum demeyen, oysa onu nereye gönderdiğini çok iyi bilen taş yürekli teyzesini düşünmek de ona çaresizliğini daha çok hatırlatıp içini karanlık bir öfkeyle dolduruyor; aklı yine tavuklara kaydı; bacakları kırılmış, kanatları kan içinde yerde yatan tavuklara ve Cemal'e.

Meryem tam bunları düşündüğü anda Cemal, onu itmek için iyice yaklaşmış durumda Meryem'in ince, narin boynundan aşağı süzülen bir ter damlasını gördü ve "Ecel teri!" diye

düşündü. Berrak, düzgün, bir yağmur damlasına benzeyen saydam ter; narin boyun kavisinden aşağı aktı gitti. Cemal bu boynun ne kadar ince ve çelimsiz göründüğünü düşündü. Yukarı toplanmış saçlardan kurtulmuş birkaç ince kumral saç telinin esen rüzgârda uçuştuğunu gördü. Sonra kızın göğüs kafesine sığmayan ve artık denetleyemediği güçlü soluk alış verişlerini duydu; omuzlarındaki belli belirsiz seyirmeyi fark etti.

O sabah kararlılıkla evden çıkıp Yakup'un tarif ettiği yönde tarlalara düştüğü zaman, kendisini yine dağlarda PKK takibinde sanmasına yol açan bir duygu yayılmıştı içine. Ayakkabıları çamura gömülüyor ve öğretildiği gibi yağmur altında hızla yol alıyordu. Böyle saatlerce yürüyebilirdi; bütün bir gün ve gece sürdürebilirdi bu tempoyu. Ama bir süre sonra arkasından gelen kızın nefes nefese kaldığını, o kadar koştuğu halde kendisine yetişemediğini ve birkaç kere tökezleyip çamurlara yuvarlandığını, yine de gayret göstererek sesini çıkarmadan onu izlemeyi sürdürdüğünü görmüş ve bunun üzerine ona belli etmeden biraz yavaşlamıştı.

Yola çıktığından beri, bu kızla herhangi insani bir yakınlık kurmaması gerektiğini hissediyordu; bir yırtıcı hayvan içgüdüsüydü bu ve zalimlik bir tercih değil, yapılan işin gereğiydi. Bu yüzden, birlikte geçen çocukluklarına ait en küçük bir anıyı bile aklına getirmemeye, onu bir yabancı olarak kabul etmeye özen göstermişti; akılla değil de içgüdüyle. Şimdi de çelimsiz gövdesiyle sırtı kendisine dönük önünde dikilen kızın nefesinin ağzından taştığını duyuyor, ensesindeki ürpertileri izliyor ve ondan kendisine doğru gelen tarçın, gülkurusu karışımı kokuyu duyabiliyordu.

Cemal içindeki kararlılığın zayıflamaya başladığını ve Meryem'i bir insan, hem de çocukluğunda tanıdığı; gülüşünü, heyecanını, mızıkçılıklarını, hastalıklarını, çember çevirmesini, kuş yuvalarına tırmanmasını bildiği bir insan olarak

hatırlamaya başladığını gördü. Evin büyük kapılarının açılıp, atı başından tutarak yönlendirdikleri ve at arabasını ters olarak "hayat"a soktukları geliyordu gözünün önüne ve bostandan getirilip oraya yıkılan kavunların acı kokusunu duyuyordu. Meryem'le kelekleri taşa vurarak parçalamaları ve ağızlarını yarım keleklerin içine daldırarak her yanlarından sular aka aka yemeleri gözünün önüne geldi; temsili kurtuluş töreninde Rus askeri rolünü oynarken Memo'nun indirdiği dipçiğin morarttığı şakağına Meryem'in kendir tohumu ezip bir tülbentle bağlaması, kendirin kokusuyla birlikte şöyle bir esip geçti. Döven sürmeye gittikleri günün akşamındaki korkunç kaşınmaları ve birbirlerinin sırtını kaşımalarını hatırladı.

Bunca zamandır korumuş ve en ufak bir delik bile bırakmamış olduğu savunma duvarları birbiri ardına yıkılıyordu şimdi. Bunu fark ettiği zaman öyle bir telaşa kapıldı ki hemen Meryem'in işlediği günaha yoğunlaştı.

Askerde kendilerine, öldürecekleri düşmanın "insan olmadığı" öğretiliyordu. İnsan değildi onlar, başka bir şeydiler. Önünde duran da artık çocukluğunu bildiği küçük kız değildi, bir kadındı; hem de lekelenmiş, boğazına kadar günaha batmış, ailesinin yüzünü yere indirmiş, isimlerini beş paralık etmiş, babasını ve amcasını rezil etmiş bir kadın. Aile bu utançla yaşayamazdı ve asırlardan beri bu işin kuralı konmuş, cezası belirlenmişti. Allah'ın isteğiydi bu; babasının belirttiği gibi Allah'ın kurallarına karşı gelinemezdi. Hem Emine'ye kavuşmasının önündeki tek engel de bu günahkârdı.

İçinden, "Bismillahirrahmanirrahim!" dedi. Kendisini, daha küçük bir oğlan çocuğuyken, babasının emriyle bir Kurban Bayramı sabahı, ayakları ve gözü bağlı kınalı bir koçun boğazına ilk bıçağı çaldığı andaki gibi hissetti. Orada da aynen böyle, öldürmeden önce dua etmişti. Bu kez yüksek ses-

le tekrar etti: "Bismillahirrahmanirrahim!" ve o anda önündeki beyaz enseden peş peşe kayan üç ter damlası daha gördü. Daha minikti bu damlalar ve daha çabuk kayıyorlardı. Meryem'in artık nefes almakta zorlandığını, içine havayı çekmek için bir çığlık sesi çıkardığını duydu ve kıza korkunç öfkelendi – rezil, aşağılık mahluk, manyak orospu, kepaze, iğrenç, kirli, günaha batmış.

Ve sonra içinde biriken acıyla kıza vurdu.

Meryem başına inen insafsız darbeyle savruldu; korkunç bir çığlıkla ne olduğunu bilmediği bir karanlığa yuvarlandı. Hızla yere çarptığını hissediyordu, ağzına çamur tadı taşıyan pis bir ıslaklık bulaşıyordu, başının bir yanı kopmuş gibiydi.

Ama aradan bir süre geçince, gözü bağlı olarak yattığı yerde yanağına değen soğuk ve ıslak zemini hissetti ve hâlâ soluk alıp vermekte olduğunu anladı. Garip bir biçimde –yüzünün sol yanı hariç– bir ağrı sızı da hissetmiyordu. Hatta biraz önceki yoğun ve kurşun geçirmez sessizlikten sonra şimdi uzaktan gelen sesleri duyuyor; trafik homurtularını, uzak ezanları ayırt edebiliyordu. Bir süre nefes almaktan korkarak öylece, olduğu gibi yattı. Sonra yavaşça gözündeki bağı sıyırdı ve ilk olarak yüzünün dayandığı ıslak betonu, sonra köşeye yığılmış olan çirkin taşları ve biraz başını çevirince de üç adım ötede yere çömelmiş duran karaltıyı gördü.

O anda içine güneş doğdu sanki; kara bulutlardan sonra görünen rengârenk gökkuşağına benzer bir ferahlık ve o gri, sevimsiz günü al bir yazmayla dalgalandıran bir sevinç hissetti.

Ölmemişti; uçuruma savrulmamıştı; daha da önemlisi, üç adım ötede gördüğü yere çömelmiş gölgenin, yani Cemal'in durumu bu işin artık hiç olamayacağını anlatıyordu. Artık Cemal onu öldüremeyecekti; yalnız Cemal değil hiç kimse öldüremeyecekti.

Kapıları yüzüne kapatıp kendisini ölüme yollayan o olmaz

olası ailesini yenmişti. Onların kötülük dolu hesaplarını boşa çıkarmıştı.

Yemeniyi sıyırdı, yüzünde müthiş bir zafer anlatımıyla doğruldu ve tokattan morarmış sol şakağının acısını bile duymadan Cemal'in yanına gitti.

Cemal yere çömelmiş, kollarıyla dizlerini sarmış, öne arkaya sallanıp duruyordu. Artık acı çeken oydu, Meryem değil.

Meryem, Cemal'e öyle bir özgüven ve şefkatle eğildi ki sanki bu küçük kızın bedenindeki bütün koruyan, kollayan, gözeten, esirgeyen enerji altüst olmuş, Cemal'i sağaltmak için dalga dalga ona doğru akıyordu.

Yıpranmış ve ıslanmış ceketinin omzuna dokundu. "Hadi Cemal abi" dedi, "kalk gidelim. Burada ıslanmanın âlemi yok."

Çocukluk yıllarından beri ilk kez olağan ve gündelik bir biçimde seslenmişti ona ve dün düşünülemeyecek olan bu durum hiç de garip kaçmamıştı.

Cemal, kızın kendisine uzanan elini sertçe itti. Ama sonra uysal bir çocuk gibi onun sözünü dinledi; ayağa kalktı ve yine ona hiç bakmadan yürümeye koyuldu; ama bu kez dağ komandosu adımlarıyla değil de halsiz adamlar gibi yavaş yürüdüğü için Meryem yanında gidiyor ve ona yetişmek için hiçbir güçlük çekmiyordu. İçinde, Cemal'e karşı müthiş bir minnet ve şefkat duygusu vardı. Elinde taşıdığı incecik, rengi kaçmış, siyah oyalı yemenisini bir zafer şalı gibi özenle başına bağladı.

O çamurlar içindeki harap mahallede, elektrik direğinden yüzlerce kablonun kuru sarmaşık dalları gibi fışkırdığı evlerin arasında yürürken, biraz sonra Yakup'un gecekondusuna girdikleri zaman herkesin önce bir şaşalayacağını, sonra bu adı konmamış önemli olayı sanki önemsizmiş gibi geçiştirmeye çalışan, küçük bir aile sırrı konumuna getiren bir tutum benimseyeceklerini sezebiliyordu.

Öyle de oldu! Önce suskunluk, sonra ilgisiz sözler mırıl-

danma ve nihayet konuyu çocuklara, televizyona, Hizbullah operasyonuna ve daha bin bir ilgisiz şeye getirme faslını atlattıktan sonra hepsi rahatladı. Hatta öylesine ki Meryem'in başını hâlâ zonklatan ve sol yanağına doğru inmeye başlayan morluğun bile kimse farkında değil gibi görünüyordu.

Yakup ve Nazik bunu bilerek yapıyorlardı ama çocukların zaten televizyondan başka bir şey görecek halleri kalmamıştı. Yerde bağdaş kurmuşlar ve sanki doğmadan önce kendilerini nefesi en kuvvetli hocalar büyü yapmışçasına ekrandan gözlerini ayıramadan, o hayal dünyasının çocukları olup çıkmışlardı. Birbirleriyle ya da büyüklerle konuşurken, sorulara cevap verirken bile gözlerini bir saniye ayırmıyorlardı ekrandan. Her türlü gofret, zeytinyağı, kredi kartı, otomobil, gazete, sakız, banka, çamaşır tozu, margarin reklam cıngılını ezbere söylüyor ve program anonslarından dizilere kadar hiçbir şeyi kaçırmamaya çalışarak bu televizyon ayinine canla başla katılıyorlardı.

Meryem, kendi evlerinde yasak olduğu için arkadaşlarının evinde bir iki kere televizyon görmüş, ama herhalde fazla seyretme olanağı bulamadığı için olacak, hiç de esiri olmamıştı onun. Fakat şimdi görüyordu ki Yakup ve ailesi sanki gerçek yaşamlarını televizyonda geçiriyor, gündelik yaşamlarını ise geçici olarak katlanılması gereken bir sıkıntı dönemi olarak görüyorlardı. Ekrana çıkan kadın ve erkekleri isim isim sayıyor ve uzaktan gelen akrabalarından daha iyi tanıyorlardı. Havlar gibi şarkı söyleyen sahte bir sarışının, boya küpüne dalıp çıkmış aşırı makyajlı kadınların danslarına bire bir eşlik ediyor ve aynen onların hareketlerini tekrarlıyorlardı.

Bir *showman* parmağını kameraya doğru oynatarak, "Ay ay ay ay!" diye bağırıyordu ve aynı anda çocuklar da ayağa fırlayıp parmaklarını sunucuya doğru sallıyor ve "Ay ay ay ay!" diyor, sonra güm diye yerlerine oturuyorlardı.

Gördükleri bu yeni dünya Cemal'e de, Meryem'e de çok yabancıydı.

Hava, geceden beri devam eden yağmurla –televizyona göre Balkanlar üzerinden gelen alçak basınç sistemiydi bu– serinlediği için Yakup, tavanda asılı duran sobaya, yani metal somyaya elektrik vermişti. Dışarıdan alınan kaçak elektrikle kıpkırmızı kesilmiş olan somya, tepelerinden bastıran bir çöl güneşi gibi yakıyordu.

"Üstün başın perişan. Ben sana bir şey vereyim. Yarına kadar onu giy, senin elbiseyi de yıkayıp kurutalım."

Mutfakta bunları söyleyen Nazik Yengesi, bir yandan da onun elini tutup sıkmış ve gözlerine derin derin bakarak o konuşulamayan şeyi, o aile sırrı olarak ebediyen gömülen şeyi kastederek "Çok sevindim" demiş ve Meryem'in kalbini kazanmıştı. Zaten başından beri iyi bir kadın olduğunu biliyordu Meryem onun. Çok dertli bir hali vardı; o kadar dertli ki neresinden başlayayım, hangi birini anlatayım der gibi bir umursamazlığa vurmuş, vaktinden önce yaşlanmaya başlamış bir genç kadın. Eve dışarıdaki çeşmeden su taşıyor, üç çocuğun bakımıyla uğraşıyor, haftanın dört günü temizliğe gidiyor ve Meryem'in ertesi gün anlayacağı gibi geceleri de Yakup'un altında mesai yapıyordu.

O gece Meryem, yattığı yerde başına gelen olayları bir rüya olarak düşündü; Cemal'i kendisine vuracak kadar büyük bir çaresizliğe iten şeyi anlamaya çalıştı ama daha bunu çözemeden uykuya dalıp gidiverdi.

Ertesi sabah Cemal, Yakup'la evden çıkmış, iki çocuk okula gitmiş, bebek de komşuya bırakıldıktan sonra Nazik'le Meryem yollara düşmüşlerdi.

"Bir işim var!" demişti Nazik, "Sen de benimle gel. Hem biraz ucundan kıyısından da olsa İstanbul'u görmüş olursun."

Sonra çamurlu tarlayı aşarak bindikleri mavi otobüste, "Şimdi bana, nereye gidiyoruz diye soracaksın" dedi. "Çocuk

aldırmaya gidiyorum; lanet olsun. Yakup, kılıf takmam da takmam diye tutturduğu için ebe kadını kaç kere boyladığımı bile unuttum artık."

Meryem ona, bir kez daha İstanbul'da oturmak uğruna niye bu sıkıntıları çektiklerini sordu. Memlekette evleri de daha iyiydi, geçimleri de.

"Ah!" dedi kadın ciğerinin ta derinliklerinden çıkan bir yangınla. "Ah! Beni dinlemiyor ki! Aklını İstanbul'la bozmuş. Çocuklarımı İstanbul'da yetiştireceğim diyor da başka bir şey demiyor. Oysa İstanbul bizim neyimize!"

Meryem, sırtından günlerdir çıkmayan ve onca korkunun, ecel terinin, iç sıkıntısının kahrını çeken eprimiş elbisesini ve yemenisini yıkayıp kurumaları için astığından, Nazik'in verdiği mavi elbiseyi giymiş, başına da yine onun verdiği kahverengi-sarı çiçekli başörtüsünü bağlamış, başkasına ait bu giysilerin yadırgatıcılığı içinde sallana sallana ve çevreyi gözleyerek gidiyordu.

Otobüs gidiyordu gitmesine de ortalıkta yine İstanbul'a benzer bir şey yoktu. Bir süre sonra Doğu'da gördüğü şehrin dış mahallelerine benzer binalar belirmeye başladı. Apartmanların altlarında bakkal, manav, berber ve elektrikçi dükkânları vardı.

Bu mahalledeki durakların birinde biletçi, "Ebe kadın durağı!" diye bağırdı ve birçok kadın indi orada.

Nazik, "Aslında durağın adı farklı ama" dedi, "herkes ebe kadın durağı dediği için böyle kaldı."

Girdikleri köhne apartman gaz, lahana haşlama ve küf kokuyordu; dairelerin kapılarının önüne erkek, kadın, büyük, çocuk demeden bir sürü çamurlu ayakkabı bırakılmıştı.

Üçüncü kata çıktılar, Nazik zili çaldı; kapıyı açan iriyarı ve yanağında siyah bir et beni bulunan kadın tarafından içeri alındılar. Bekleme odası kalabalıktı. Meryem burada gördüğü kadınların çoğuna şaşkınlıkla ve biraz da ürpererek bakıyordu.

Hayatında hiç görmediği giysiler sergileniyordu burada. Kadınların kimi sadece gözlerini açıkta bırakacak kapkara çarşaflar giymişti. Kiminin başını örten kocaman ağır şallar göğüslerine kadar geliyor ve besbelli ki sarıldığı zaman boyunlarını kapatıyordu. Kimileri başlarına battaniye kadar kalın örtüler sarmıştı. Şimdi bekleme odasında sadece kadınlar arasında oldukları için biraz rahatlamışlar ve etli beyaz gerdanları görünecek biçimde açılıp saçılmışlardı.

"Bu kadınların hepsi sık sık çocuk aldırır" dedi Nazik. "Çünkü kocaları Yakup gibi kılıf kullanmaktan hoşlanmaz; kanser yapıyor diye hap da kullanılmıyor. Bu yüzden burası dolar dolar boşalır. Kadınlar içeri girip beş dakikada çıkar, eve gider ve herifin akşam yemeğini hazırlarlar. Bir de bunlar hep kocalarının attığı dayaklardan konuşup insanın içine fenalık bastırırlar."

Gerçekten de Meryem'in kulak kabarttığı konuşmalar hep dayak üzerineydi. Yabani birer böcek gibi kalın örtüler altına gizlenen ve diğer insanların gözlerinden kendilerini sakınan, aslına bakarsanız gösterecek bir şeyi de olmayan bu yıpranmış kadınlar, evde gördükleri şiddeti, kutsar gibi birbirlerine aktarıyorlar ve belki de böylelikle şiddeti yansıtarak rahatlıyorlardı. Acımasız yüzlerinde hiç de yakınır bir anlatım yoktu doğrusu; yedikleri dayakları gülerek anlatıyorlardı. Bir kişi hariç... Genç bir kadındı bu; güzelceydi ve yüzü korkunç bir dayağın etkisiyle morarmış, gözleri şişmiş, dudağı yarılmıştı; usul usul, mahcup bir biçimde başına gelenleri anlatıyordu: Bir gün önce çocuk aldırmış, parasını bugün getirmek için söz vermişmiş; ama dün gece hayatında ilk defa dayak yemiş kocasından. Çünkü dün geldiğinde diğer kadınların dayak hikâyeleri üzerine yeni evli olduğunu, kocasının kendisini çok sevdiğini, üzerine titrediğini, değil fiske vurmak öpmeye bile kıyamadığını övünerek anlatıp diğer kadınları pek kızdırmışmış. Orada bulunan tanıdık bir kadın,

yeni gelinin bu övünmelerini kendi kocasına anlatmış; o da doğru kahveye gidip adamı bulmuş ve "Sen ne biçim erkeksin ki karını dövmüyorsun? O da gidip ebe kadında car car anlatıyor" demiş; hem de herkesin içinde. Bunun üzerine fena halde onuru kırılan adam eve koşup, "Sen benim erkeklik şerefimi iki paralık ettin. Dayağı ye de gör bakalım" diyerek o gün kürtaj olmuş kadının kafasına gözüne Allah yarattı demeden yumruklarını indirmeye başlamış.

Taze gelin hem bunları anlatıyor hem de, "O bana kıyamaz ama etrafın aklına uydu!" diyordu hafif bir sesle. "Yoksa bana kıyamaz! Beni çok sever. Yalnız kaldığımızda bana hep güvercinim diye seslenir; ama başkaları azdırmış benim kocamı."

Meryem içinden düşündü ki bu lafları yüzünden o gece bir daha dayak yiyecek kadın.

Sonra, kara çarşafların içinden görünen soluk süt beyazı gevşek gerdanları paluze gibi titreyen kadınların, kendisini de anlayışlı gözlerle süzdüklerini gördü. Sanki onların kader arkadaşı ya da sırdaşıymış gibi. Sabah kalktığında daha da morarıp neredeyse ciğer rengini almış ve şişmiş yanağını düşündü. Elbette kendisine anlayış gösterecekler ve içlerinden biraz da, oh olsun diyeceklerdi; çünkü zulüm gören, başkasının da zulüm görmesini ister. Ama onlar, o paluze kadınlar, Meryem'in yanağındaki morluğun bir yaşam müjdesi, bir zafer damgası olduğunu bilemezlerdi.

Biraz sonra sırası gelen Nazik alışkın bir tavırla içeri girdi ve çok sürmeden de çıktı. Sarsılmış görünüyordu; sersemlemiş gibiydi. Burada bu işler bu kadar çabuk oluyordu demek ki.

Biraz dinlendikten sonra yine mavi otobüsle eve dönerlerken Nazik hiç konuşmuyordu. Meryem kadının suskunluğunu bozmamak için herhangi bir soru sormadı, ona bir şey söylemedi. Kim bilir hangi derin dertlerine dalmıştı kadın.

Hikmetinden sual olunmaz kurban olduğu Allah'ın Nazik'i de sevmediğini düşündü.

Ve birdenbire içinden kopan bir hıçkırıkla sarsıldığını, engel olamayacağı bir ağlama krizine tutulduğunu hissetti. Gözyaşları bir sağanak gibi akmaya başladı. Otobüste önde oturanlar geriye dönüp, hüngür hüngür ağlayan bu garip kıza baktılar. Nazik onu omzundan tutup sarstı, bir şeyler söyledi ama Meryem bu sözlerin hiçbirini anlamadı. Olanca gücünü toplayıp, kendisini de şaşırtan bu ani ağlama krizine son vermek için çabaladı, çırpındı, başka şeyler düşünmeye çalıştı ama olmadı; bir türlü başaramadı. Neden ağladığını bilmiyordu. Ağlama krizi, en beklenmedik anda patlayan bir fırtına gibi bastırıvermişti. Nazik'in verdiği başörtüsünün, göğsüne uzanan kenarlarını toplayıp gözlerine bastırdı, öne doğru eğildi ve ses çıkarmamak için kendini zorladı durdu; zayıf omuzları sarsılıyor ve arada bir kedi yavrularını hatırlatan acıklı sesler çıkarıyordu. Ne kadar uğraştıysa da inecekleri durağa gelip tarlalar içinde yürümeye başlayana kadar, yüreğinden yükselen kaynamayı durduramadı ve göz pınarlarından fışkıran yaşlara engel olamadı.

Mahalleye iyice yaklaştıkları zaman, Nazik'in yürürken çektiği acıyı gördü, kendisinden utandı. Ona destek olmak gayreti içinde ağlamasını kesmeyi başardı ama yine de arada bir, gelen hıçkırıklarla omuzlarının sarsılmasını ve ağzından kedi yavrusu sesleri çıkmasını önleyemiyordu.

Eve girerken Nazik ona sarıldı ve "İyi oldu Meryem" dedi. "Belki biraz rahatlamışsındır şimdi. Geldiğinden beri donmuş gibiydin."

Bütün insanlığı öldürmek ya da yaşatmak

Cemal, ahmak ıslatan yağmurun altında Meryem'in suratına o korkunç darbeyi indirdiği anda, elini kolunu bağlayan kahredici bir çaresizliğe kapılmıştı ve bu durum çırpıntılı, lacivert Marmara Denizi'nin kıyısındaki Balık Hali'ne girerken de olanca ağırlığıyla üstüne abanmaktaydı.

Öldürülmek için kendisine teslim edilmiş olan kızı, canlı, hem de ölümden kurtuluşun yarattığı ihtirasla yaşama daha da bağlanmış bir halde ne yapacak, nereye saklayacaktı!

Dinmek bilmeyen hafif yağmurun, oraya buraya yerleştirilmiş plastik kovalara tıp tıp damladığı uzun gece boyunca bunları düşünüp durmuş, boşa koyup dolmamasının, doluya koyup almamasının yürek sıkıntılarını yaşamıştı. Bir an önce trene binip memlekete gitmekten ve Emine'ye kavuşmaktan başka bir şey düşünemez olmuştu.

Sabaha karşı aklına gelen ve onu birden heyecanlandıran fikir yüzünden, yanında yatan Yakup'u uyandırmış ve "Ben yola çıkıyorum" demişti. "Şansım varsa sabah trenine yetişirim. Hadi eyvallah!"

Aslında yalan söylüyordu, önce hasreti burnunda tüten asker arkadaşı Selahattin'i bulacak ve onunla birkaç gün geçirdikten sonra gidecekti memlekete. Orada Meryem konusunda hiçbir şey söylememe yolunu seçecek, anlamlı bir ketumluk içinde susup duracaktı. Zaten az konuşan, hele askerden

geldikten sonra hiç ağzını açmayan biri değil miydi! Herkes bu suskunluğu, olayın konuşulmasını istemediği biçiminde yorumlayacak ve üstüne gitmeyecekti. Hem kimsenin işine gelmezdi bu işi kurcalamak.

Tam ayağa kalkmıştı ki uyku sersemi Yakup'un hırıltılı bir sesle, "Meryem'i de uyandır!" dediğini duydu.

"Abi" dedi, "biliyorsun Meryem'i geri götüremem. O bir süre burada, sizin yanınızda kalsın. Hem Nazik Yengemle de iyi anlaşıyorlar. Ev işlerinde ona yardım eder."

Bunun üzerine Yakup doğruldu ve gece lambasının ışığında çöküк avurtlarını daha da koyulaştıran çok ciddi bir ifadeyle, "Bana bak Cemal" dedi, "bu dediğin olamaz. Bir boğaz daha beslememe imkân yok. Hem ben memleketten bu dertlerden kurtulmak için kaçtım, taa buralara kadar gelip buldunuz beni. Rahat bırakın artık; düşün yakamdan, düşün yakamdan!"

Bunları o kadar kesin bir dille söyledi ve "düşün yakamdan" sözlerini öyle derin bir heyecanla tekrarladı ki Cemal, abisinin içindeki memleket ve aile nefretinin şiddetini hissederek şaşkınlığa düştü ama aynı zamanda bu işin de olamayacağını anladı.

Sabah evden Yakup'la birlikte çıktılar. Yakup şehirdeki bir kebapçıda garson olarak çalışıyordu. Aslında daha iyi para kazanacağı işler bulunabilirdi belki ama onun planı başkaydı. Kebapçılık işinde iyi para vardı; gün geçmiyordu ki yeni bir kebap-lahmacun dükkânı açılmasın. Ve bu lokantaları hep eski garsonlar açıyordu. Bu işte bir süre çalışıyorlar, et nereden alınır, sinirleri nasıl ayıklanır, döner nasıl sarılır, dönerci ustası kaça çalışır gibi incelikleri iyice öğrendikten sonra üç beş garson bir araya gelip kendi lokantalarını açıyorlardı.

Yakup'un da dilini dişini kilitleyen bir ihtirasla istediği şey, kendi kebapçısını açmaktı. Belki ilk lokantayı tut-

turduktan sonra arkasından şubeleri gelirdi, kim bilir; bir de bakarsın beş yıl sonra üç kebapçı dükkânının –lokantada profesyonellerden öğrendiği gibi o da lokantaya dükkân diyordu artık– sahibi oluverirdi; müşteri gani, lokantalar vızır vızır işliyor; hem içerde masalara servis veriyorsun hem de gelip geçenlerin ağzının suyunu akıtması için sokağa açılan bir bölmeye yerleştirilmiş döneri, ekmek arasına koyup ayaktaki müşteriye satıyorsun. Adana, Antep, Urfa, içliköfte, lahmacun, ayran, şalgam suyu dolu tepsiler gidip gidip geliyor, gidip gidip geliyor. İsmet, Zeliha ve Sevinç için bunları mutlaka yapacaktı, mutlaka. Onun çocukları memlekettekiler gibi kendi karanlık kaderleriyle baş başa kalmayacak, İstanbul'un iyi okullarında okuyacaklardı; Doğu'nun âdetlerinden, sertliğinden, mutsuzluğundan mutlaka kurtulacaklardı, mutlaka. Buna her gün yemin ediyordu.

Ayrıldıkları zaman Yakup ona gideceği yeri tarif etmişti; Cemal fazla zorlanmadan Balık Hali'ni buldu. İstanbul'u ilk gördüğü gün üzerine abanan ve onu şaşkına çeviren, çılgın, neşeli, kalabalık ve baş döndürücü hava vardı burada da. Balıkçı teknelerinin biri yanaşıp biri ayrılıyor, mendireğin üzerine serilmiş ağlar tuhaf tuhaf kokuyor, avdan gelen teknelerden on binlerce balık bir gümüş sağanağı gibi dökülüyor, martılar çıldırmışçasına inip kalkıyor, kırmızı renkli, daire biçiminde büyük tahta tepsilere konmuş balıkların üstüne su serpiliyor; mavi önlüklü satıcılar müşteri kızıştırmak için seslerinin olanca gücüyle bağırıyor, şişman kediler balık kapmak için gizli harp planları geliştirerek köşelere siniyor, kuşkulu müşteriler balıkların galsamelerini, kırmızı olup olmadığını anlamak için durmadan elliyor ve ne kadar taze olduğunu anlamak amacıyla ölü balıkların gözlerindeki son hayatiyet ışıltılarını yakalamaya çalışıyorlardı.

Yerler ıslaktı, çünkü hortumlarla sık sık ve kimsenin üstü-

ne başına sıçramasına aldırmadan su fışkırtılıp duruyordu.

Cemal bu kargaşa arasında birkaç kişiyi çevirip elindeki kartı göstererek Selahattin'in yerini bulmak istedi. Önce yanlışlıkla müşterilere sorduğu için kimse bilemedi ama gözünü döndüren gürültülü meşguliyetinden bir an için kurtarıp da soru sorma olanağı bulduğu ilk balıkçı, eliyle ilerideki bir tezgâhı gösterdi.

Cemal kalabalık arasında tezgâha doğru yürürken şu İstanbulluların amma da acayip adamlar olduğunu düşünüyordu; çünkü yanına yaklaştığında bile yüzüne bakmıyorlar ve sorduğu sorulara güçbela cevap veriyorlardı; o da, sesini yükselterek üç beş kere bağırdıktan sonra.

Tezgâhta balık satan mavi önlüklü gençler, bir yandan plastik kovadan aldıkları suyu balıkların üstüne serpiyor, bir yandan da, "Gel gel, lüfere gel, kalkana gel! Var balık! Var balık!" diye gırtlaklarını paralarcasına bağırıyorlardı. Cemal'i önce alıcı zannederek balıkların "canlı canlı" olduğunu anlatmaya giriştiler ama onun ısrarlı soruları karşısında Selahattin'in yazıhanede olduğunu söyleyip arkalarda bir yeri tarif ettiler.

Aylar boyunca aynı ranzayı altlı üstlü paylaşmış olan iki arkadaşın kavuşması, Cemal'in beklediğinden de sıcak ve dostane oldu. Selahattin askerden sonra hemen kilo almış, pembe yanaklı yüzü yuvarlaklaşmış ve yeni bıraktığı ince telli kumral bıyıklarıyla, askerlik günlerine pek benzer bir tarafı kalmamıştı. "Vay!" diyerek onu kucaklamak için ayağa kalktığında Cemal, Selahattin'in topalladığını gördü. Demek ki kurşun bir ekleme isabet etmişti.

Bu sırada yazıhaneye pek çok girip çıkan oluyor ve masadaki iki telefon sürekli çalıyordu.

Selahattin, Cemal'i masanın önündeki koltuğa oturttu, ona çay söyledi ve kaşıyla gözüyle kusura bakma işaretleri yaparak, gülücükler fırlatarak telefonlara cevap verme-

ye, gelip giden müşterilerin işlerini görmeye koyuldu. Belli ki önemli bir ticarethaneydi burası.

Cemal askerdeyken aynı koşullarda yaşadığı arkadaşının, sivil hayatta kendisinin ulaşamayacağı kadar önemli bir yerde olduğunu görüyor ve orada, "patronun arkadaşı" olarak oturup çay içmekten bile sıkılıyor, utanıyordu. O kalabalıkta hiçbir şey konuşmaları mümkün değildi zaten.

Selahattin'in öğle yemeği için götürdüğü esnaf lokantasında, Cemal'i "askerlik arkadaşım" diye tanıştırdığı birçok insan vardı. Tezgâhta balık satan çocuklardan biri Selahattin'in kardeşiymiş; o da masalarına oturdu ve yemek, askerlik anılarını tazelemekle, gülmekle, şakalaşmakla geçti.

Selahattin, asıl soruyu akşam evde sordu: "Senin büyük bir derdin var. Anlat bana. Gün boyunca arpacı kumrusu gibi tasalı tasalı düşündüğünü gördüm. Nedir derdin, para mı, iş mi, gönül meselesi mi?"

Öğleden sonra yine yazıhaneye döndüklerinde Cemal birkaç kez kalkmak için davranmış ama her seferinde Selahattin'in müthiş ısrarıyla karşılaşmıştı: "Hayır; akşam bizim eve gideceğiz. Dünyada bırakmam."

Sonra Selahattin'in Honda arabasına binmişler ve sık apartmanlar sokaklara yer bırakmadığı için otomobillerin birbirine değerek geçebildiği bir mahalleye gitmişlerdi. Selahattin'in evi ikinci kattaydı ve kapısının önünde ayakkabılar çıkarılmıştı. Cemal de çıkardı.

Selahattin, kapıyı açan başı bağlı, akça pakça genç kadını, "Yengen!" diye tanıttı ve kadın, "Hoş geldiniz!" dedi. El sıkmaya davranmamıştı hiç, dindar kadındı, içeri girdiklerinde Cemal, bu salonun hayatında gördüğü en güzel yer olduğunu düşündü. Hiç bu kadar eşyayı bir arada görmemişti. Altın yaldızlı beyaz koltuk takımları ve oymalı kakmalı sehpalardan o kadar çok vardı ki bunlar, ancak birbirlerine yapıştırılarak sığdırılabilmiş, bu yüzden de salonda hareket edebilmek epeyce güçleş-

mişti. Adım atılacak yer kalmaması ve birkaç koltuk takımının bir araya konması müthiş bir zenginliğe işaret ediyordu.

Cemal'in mobilyalara hayran hayran baktığını gören Selahattin, bilgiç bilgiç, "Bunlar Lükens!" dedi. Cemal, Lükens'in ne demek olduğunu bilmiyordu, daha önce hiç duymamıştı. (Selahattin Lükens modasını biliyordu ama o da Türkiye'de her yerde reklamı yapılan bunca yaygın Lükens tarzının, aslında "Louis Quinze" demek olduğunu bilmiyordu.)

Televizyon, duvarda bulunan ceviz kaplama büfenin içine yerleştirilmişti ve açıktı; dini kanallardan birisinde başı örtülü bir kadın konuşuyordu. Evin her tarafının halıyla kaplı olduğu yetmiyormuş gibi duvarlarda da Mekke-i Mükerreme'yi ve heyecanlı bir geyik avı sahnesini gösteren halılar asılıydı. Ortalığı, televizyon dahil her eşyanın üstüne konmuş ve herhalde "yenge"nin çeyizini hazırladığı genç kızlık yıllarına mal olmuş elişi danteller kaplamıştı. Tavandan sallanan bir kristal avize, bütün bu kargaşayı aşırı bir parlaklıkla aydınlatıyordu.

Cemal, Selahattin'le arasındaki farkın artık uçuruma dönüştüğünü hissederek daha çok korktu. Bu kadar göz kamaştırıcı bir yerde oturan bir insan nasıl kendi arkadaşı olabilirdi ki!

Selahattin akşam namazını kıldıktan, tezgâhtan gelen taze balıkların sunulduğu acele bir yemekten ve "yenge" onlara çay servisi yapıp çekildikten sonra baş başa kaldılar; Selahattin can alıcı soruyu o zaman sordu.

Cemal bir yandan bu olayı nasıl anlatacağını düşünüp kem küm ediyor, bir yandan da Selahattin'in ısrar etmesini istiyor, sorudan vazgeçmemesi için dua ediyordu. Çünkü Selahattin'den başka, başına gelenleri anlatabileceği ve akıl danışabileceği hiç kimsesi yoktu.

Kristal avizeden, süslemeli koltuklardan ve Kayseri, Bün-

yan, Kars halılarıyla, Yağcıbedir kilimleriyle kaplı evden biraz ürkmüş bir halde kısa cümlelerle, abartmadan, uzatmadan her şeyi anlattı.

Selahattin onu dinledikçe hayret ediyor, başını sallıyor ve "Yok canım, daha neler!" gibi sözlerle araya giriyordu.

Sonunda dedi ki: "Dün müthiş bir günahın eşiğinden dönmüşsün. Yoksa bugün buraya bir katil olarak gelecektin. Demek Allah son anda kalbine bir ilham vermiş ve seni günahtan döndürmüş. Buna çok memnun oldum."

Cemal'in biraz kafası karışmıştı. Birlikte G3 piyade tüfekleriyle onca adamın üstüne ateş açtıkları Selahattin, bir insanın öldürülmesini ne kadar önemsiyordu böyle?

Selahattin, "O, savaş" dedi. "Kuranı Kerim'de savaşla ilgili hükümler ayrıdır. Ama bu, masum bir kızı öldürmek. Hiç aynı şey olur mu?"

Cemal onunla konuştukça kızı öldürememiş olmanın verdiği eziklikten kurtulduğunu hissediyor, bunun için konuşmayı uzatıyordu.

"Ama Müslümanlıkta, günaha girmiş kadınları öldürmek yok mu?"

"Yok!"

"Peki recim; hani zina yapanların yarı beline kadar toprağa gömülüp taşlanarak öldürülmesi; o da mı yok?"

"Yok!" dedi Selahattin. "Bunların hiçbiri Kuranı Kerim'de yok. Hepsi sonradan uydurma!"

"Nasıl olur?" dedi Cemal.

Selahattin, babasından öğrendiği her şeye karşı çıkıyordu.

"Babam, Atatürk devrine kadar recmin uygulandığını söylüyor."

"Bazı Arap ülkelerindeki yanlış bir uygulama bu, dinde yeri yok. Osmanlı'da da tek bir kere yapılmış. Hem zinanın ispat edilmesi de çok zordur. Osmanlı hükümleri, bu konuda üç kişi tarafından 'kılıcın kında görülmesini' ve bu konuda

tanıklık yapılmasını şart koşar. Sen, bu kızın... adı neydi?"

"Meryem."

"Hah! Meryem'in kınında kılıç gördün mü hiç?"

Cemal kızardı, "Görmedim!" diye fısıldadı.

"O zaman nereden biliyorsun?"

"Söylediler."

"Söylenti yüzünden insan öldürülür mü Cemal?"

Selahattin'in dini kendi dinlerinden farklı mıydı yoksa; Cemal hiç bu kadar hoşgörülü bir Müslümanlık duymamıştı şimdiye kadar.

Selahattin, "İslam'da adam öldürmek günahtır" diye devam ediyordu.

Cemal artık dayanamadı ve "Herhalde sen yanılıyorsun" dedi. "Baksana Hizbullah gibi birçok dini örgüt durmadan adam öldürüyor."

"Onlar sapık!" dedi Selahattin. "Onlar, siyaset için İslam'ı kullanıyor. Her dinin mensuplarından katil de çıkar, terörist de. Sen ana kaynağa yani Kuranı Kerim'e bakacaksın, bir de peygamberin hadislerine. *Sahih-i Buhari*'yi okudun mu?"

Cemal başını önüne eğdi ve "Hayır!" dedi.

"Allah bilir Kuranı Kerim'i de okumamışsındır sen. Peki senin baban nasıl din adamı? Seni nasıl yetiştirdi?"

Sonra canciğer arkadaşının din kültüründeki yanlış, hatta tehlikeli bulduğu bilgilerini düzeltmek ve onu "irşat" etmek için, ertesi akşam Eyüp Sultan'da yapacakları tarikat ayinine götüreceğini söyledi.

Bu iş karara bağlandıktan sonra da ana konuya dönüldü, ikisi birlikte bütün ihtimalleri düşünüp kafa patlattılar. Düğüm bir türlü çözülemiyordu. Çünkü Meryem memlekete geri gidemezdi, Yakup kesin olarak istemediğine göre İstanbul'da da kalamazdı; "maazallah sonra sokaklara düşer"di; onu bırakıp gitme olanağı kalmadığına göre Cemal ne iş yapacak, neyle geçinecekti; hadi geçimini sağladı diyelim, birlikte ev

mi tutup oturacaklardı; bu da olacak iş değildi; evli olmayan bir kadınla erkek aynı evde nasıl otururdu? Onlara kimse ev bile vermezdi. Hem Cemal'in oralarda kalmaya hiç niyeti yoktu, bir an önce memlekete dönüp sevdiğiyle evlenmek istiyordu.

Bunları, saatlerce evire çevire konuştular. Sonra Selahattin, anlaşılan bu işi bu gece çözemeyeceklerini; en iyisi sorunun üstüne bir "istihare uykusu" uyumalarının doğru olacağını söyleyip ona kalacağı odayı gösterdi.

Cemal kendisini o evde, ağır perdeli misafir odasında, "yenge"nin kendisi için hazır ettiği temiz havlu asılmış banyoda çok iğreti hissediyordu.

Ertesi gün, elini öpmek üzere çıktıkları üst katta, Selahattin'in babasının oturduğunu görecekti. Zaten apartmanın her dairesinde bir akrabaları vardı; aralarına yabancı almamışlardı. Selahattin'in babası, uzun yıllar balıkçı gemilerinde reislik yaptığı için olmalı, televizyona bakarken elini gözerinin üstünde siper ediyordu; fırtınada kaybolmuş ve "kara göründü" müjdesini vermek için sabırsızlanan bir gemici gibi. Onlarla konuşurken ve başka yönlere bakarken normal davranıyor ama bakışlarını televizyona çevirdiği anda elini gözlerine siper ediveriyordu.

Ertesi sabah kahvaltıdan sonra evden birlikte çıktılar ve gene Selahattin'in yazıhanesine gidip, öğle yemeğini aynı lokantada yediler.

Akşam saat altı sularında ise Honda'yı, Eyüp yamaçlarında, Eyüp Sultan Camii'ni ve mezarlığı gören tek katlı, genişçe bir evin önüne park ettiler. Evin müthiş bir manzarası vardı; çünkü burası, bir zamanlar "Altın Boynuz" denen, şimdi altını gidip sadece boynuz şekli ve rengi kalmış olan deniz girintisine, Eyüp Sultan Camii'nin kubbelerine ve Piyer Loti kahvesine bakıyordu. Birçok otomobilin park edildiği ve kapı önünde yine onlarca çift ayakkabının biriktiği bir yerdi burası.

Cemal biraz garipseyerek ve hep birbirini tanıyan insanların arasına katılan yeni birinin duyduğu tedirginlikle Selahattin'in arkasından içeriye girdi. Alışık olduğu kasaba evleri gibi bir yerdi burası. Genişçe bir oturma odası vardı ve bu oda şimdi, halının üstüne bağdaş kurmuş erkeklerle doluydu. Giyimlerine bakılırsa gelenlerin çoğu esnaf olmalıydı. Bir kısmı kravat takmıştı.

Sonra bu insanlardan biri, yanık ve tiz bir sesle ilahi okumaya başladı; Yunus Emre'den Cemal'in de duyduğu bir ilahi. Bu sırada halının üstündekiler namaz kılacakmış gibi saf tutup dizildiler ama hiç ayağa kalkmadılar. Başlarında beyaz takkeler vardı. Cemal, sıraların en önünde sırtı dönük bir adamın oturduğunu görüyordu. Aynen babası gibi. Galiba kendi bağ evlerinde yapılan zikir ayinlerinden biri olacaktı şimdi. Gerçekten de bir süre sonra hu çekmeler duyuldu ve bir şakirdin tempo tuttuğu daire sesi eşliğinde müritler iki yana sallanmaya ve "Allah, Allah" diye inlemeye başladılar. Giderek hızlanıyorlar ve hızlandıkça da kendilerinden geçiyorlar, arada bir içlerinden birisinin attığı tiz, "Allah!" çığlığıyla daha da heyecanlanıyorlar ve ayağa fırlamamak için kendilerini zor zapt ediyorlardı. Sonunda iş öyle bir noktaya vardı ki yerdeki müritlerden bazıları, aynen Cemal'in çocukluğunda bağ evinde gördükleri gibi bayıldılar. Yere yuvarlananlar, çırpınanlar, ağzından köpükler gelenler görüldü. Babası bu durumu, "Allah adının yarattığı ruhi cuş u huruş"a bağlardı. Aslında Cemal bilebilecek durumda olsa, bu işin insan gövdesinin işlevleriyle açıklanabileceğini anlar ve dakikada yüz yirmi dört vuruşun sırrını kavrayabilirdi. Çünkü bütün Ortadoğu ayinlerinde insanlar, dakikada yüz yirmi dört kez vurulan daire eşliğinde Allah diyordu; bu da raks eden bir insanın kalp atışlarına denk düşen sayıydı; böylece her kalp atışında bir kez Allah demiş oluyor ve bir süre sonra trans haline giriyorlardı. Ama Cemal ne bu-

nu bilebilecek durumdaydı ne de aynı formülün bütün dünya diskolarında uygulandığını ve orada çalınan parçalardaki davulun da dakikada yüz yirmi dört kere vurduğunu.

Fazla heyecanlanmadan alışık olduğu törenin bitmesini ve insanların sakinleşmesini bekledi. Zikir ayininden sonra tarikat şeyhi onlara nasihat etti, hadisler okudu.

İnsanların bir kısmı biraz dağıldıktan sonra da Selahattin, Cemal'i şeyhe götürdü, elini öptürdü ve onun hem askerlik arkadaşı hem de dini bütün bir Müslüman olduğunu ama cebir ve şiddet konularında biraz kafasının karışmış olduğunu anlattı.

Şeyh, beyaz sakalını sıvazladı. Küçük mavi gözlü, çok yaşlı olmasına rağmen dinç kalmış ve cin gibi bakan bir adamdı.

"Evladım" dedi, "bu devirde doğru eğriye, iyi kötüye, güzel çirkine karıştığı için Müslümanların çoğu arayış ve buhran içinde. Bunu ayıplamıyorum; ama İslam'ı bir intikam dini haline getirenlerden kendini sakın; bunlara inanma. İslam kelimesi teslim olmak demektir ve bir barış dinidir. Eğer İslam'ı anlamak istiyorsan, Kuranı Kerim ve peygamberin hadislerinden ve sünnetlerinden başka hiçbir şeye itibar etme. Çünkü İslamiyet, din-i mübindir; yani açık bir dindir. Siyaset dini bozar, içine nifak tohumları eker; bidattir. Bak, Kuranı Kerim, Maide Suresi 32. ayetinde ne buyuruyor..."

Hoca burada ayınları çatlatarak önce ayetin Arapçasını okudu ve sonra Türkçeye tercüme etti: "Kim, kimseyi öldürmemiş veya yeryüzünde fesat çıkarmamış birini öldürürse bütün insanlığı öldürmüş gibi olur. Kim onu yaşatırsa, ölümden kurtarırsa, bütün insanlığı yaşatmış gibi olur."

Şeyh efendi, Cemal'i şaşırtacak kadar yumuşak bir ses ve gülümsemeyle konuşuyordu. Cemal, ömründe ilk defa dinin korkutucu bir şey olmaktan çıktığını hissediyor ve neredeyse içi serin sularla yıkanıyordu.

Şeyh devam ediyordu: "Evladım, Şûra Suresi 40. ayet

buyuruyor ki: 'Kötülüğün karşılığı, ona eşit kötülüktür. Fakat kim bağışlar, barışı sağlarsa mükâfatı Allah'a aittir; şüphe yok ki Allah zalimleri sevmez.'"

Şeyh uzun uzun konuştu, Bakara, Maide, En'am, A'raf, İsra, Hac, Mümtehine, Mümin, Nisa surelerinden barışa, iyiliğe dair ayetler okudu ve en sonunda konuşmasını, Cemal'i kalbinden vuracak şu ayet-i kerimeyle bitirdi: "Anaya, babaya, yakınlara, yetimlere, düşkünlere, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşa, yolcuya ve size tabi olan kimselere iyilik edin."

Nisa Suresi'nin 36. ayetiydi bu. Sonra şeyh, "Tamam mı evladım?" dedi. "İçindeki şüpheler zail oldu mu? Allah'ın kitabına ve peygamber efendimizin buyruğuna uygun hareket edenlerin zulümden uzak durduklarına, barışçı ve hoşgörülü olduklarına ikna oldun mu? Cinayet teşkilatlarının Allah ile hiçbir ilgileri olamayacağını anladın mı şimdi?"

Cemal, bu bilgisi derin mi derin şeyh karşısında heyecandan eli ayağına dolaşarak, "Oldum hocam! Allah razı olsun!" diyebildi ve onun elini öptü.

Dönüş yolunda Cemal, şeyhin nasıl olup da kalbini okuduğuna ve sanki Meryem'i öldüremediğini bilmiş gibi konuştuğuna hayret ederken bir an yanında araba kullanmakta olan Selahattin'den kuşkulandı. Acaba önceden şeyhe durumu anlatmış mıydı? Çünkü Meryem'in yetim olduğunu bile anlamış gibiydi. Ama hemen sonra bu kuşkunun saçmalığını anladı; olamazdı böyle bir şey.

Eve geldiklerinde, "yenge"nin yanında genç bir kız vardı. Selahattin onu, "Kız kardeşim!" diye tanıttı Cemal'e. Kız onun elini sıkmadı, uzaktan başıyla selam vermekle yetindi. Belli ki "yenge" gibi o da erkek eline dokunmuyordu. Başını bir türbanla sıkıca bağlamış ve boynunu da kapatacak biçimde arkadan sıkmıştı. Bütün bu önlemlere rağmen Cemal onun güzel bir kız olduğunu görebiliyordu ama ne hikmetse

onun da yanağı Meryem gibi morarmış, daha doğrusu bir çizgi halinde yaralanmıştı. Bu arada –Selahattin'in ona seslenişinden adının Saliha olduğunu öğrendiği– genç kız, heyecanla o gün olanları anlatmaya başladı.

Yine her zamanki gibi okula gitmişlerdi ve türbanlı öğrencileri okula almayan polis barikatıyla karşılaşmışlardı. Bunun üzerine ellerindeki pankartları açmışlar, başlarını örtmenin bir insanlık hakkı olduğunu haykırmışlar, "İslam gelecek, zulüm bitecek!" diye sloganlar atmışlar ve ceplerindeki düdükleri çıkararak öttürmeye başlamışlardı. Çevredeki esnaf da onlara destek veriyor ve avuçları patlayıncaya kadar alkışlıyorlardı. Üniversitedeki erkek öğrenciler eylemi destekliyor ve polise yuh çekiyorlardı.

Aslında alışılmış bir görüntüydü bu; her gün tekrarlanıyordu. Polis, hükümetin kararı gereği başı kapalı kız öğrencileri okula almıyor, bunun üzerine onlar da eylem yapıyorlardı.

Yalnız o gün iş çığırından çıkar gibi olmuştu. Belki de İstanbul'a yeni atanan emniyet müdürünün laik Ankara ve laik ordunun gözüne girme gayretkeşliğiyle polisler, eylem yapan kızları dağıtmak için saldırmışlar ve nereden peyda olduğu anlaşılamayan bir panzer üstlerine su sıkmaya başlamıştı. Polisler de coplarını çekmişler ve türbanlı kızlara Allah yarattı demeden vurmaya girişmişlerdi. Kızlar çığlık çığlığa bağırıyorlardı; kimi yere düşüyor, kiminin yüzü kanıyor, kimi de heyecandan bayılıp asfalta düşüyordu. Bu sırada Saliha polislere, "Sizin de ananızın başı kapalı değil mi, sizin bacınız yok mu, siz Müslüman değil misiniz?" diye bağırıyordu ki yanağına inen bir cop darbesi onu susturuvermişti. Kız bunları, yüzü al al olarak heyecanla ve neredeyse sevinçle anlatıyor ve hiç de üzülmüş gibi görünmüyordu. Yarın daha büyük bir eylem yapacaklar ve "bu deccallara günlerini gösterecekler"di. Ankara'daki Kemalist deccal rejimi, iman

dolu kızlardan oluşan bu ordu karşısında dağılacak ve yenilecekti.

Selahattin, "Yapma be Saliha!" dedi. "Geçen gün babam da sana uzun uzun nasihat etti ama bir kulağından girip ötekinden çıkıyor bunlar. Hükümetle oyun oynanmaz. Yaşadığın ülkede kanunlar neyse ona itaat edeceksin. Hem saçın görünse namusun elden mi gidecek?"

Saliha, abisine hınçla baktı. "Senin de beynini yıkıyor bu kâfirler abi!" dedi. "Sen bükemediğin bileği öpebilirsin belki ama biz öyle yapmayacağız."

"Geçen yıla kadar senin de başın kapalı değildi Saliha. Üniversiteden önce namusun elden mi gitmişti sanki?"

"O başka! O zaman Allah'ın emrini bilmiyordum, üniversiteye başlayınca arkadaşlardan öğrendim. Siz de dindar geçinirsiniz ama böyle kuralları öğretmezsiniz hiç! Çok meraklıysan kendi karının başını açtır."

Selahattin kim bilir kaç kez anlattığı şeyleri bir kez daha anlatmaktan ve kızın heyecanlı, dirençli tavrından yorgun düşmüş, bıkmış bir edayla, "Allah size akıl fikir versin!" dedi. "Sizi kullanıyorlar; sizin sırtınızdan siyaset yapıyorlar."

Saliha ona öfkeyle baktı: "Sen Türk ordusunda general olmalıymışsın abi!" dedi. "Aynen onlar gibi bizi gâvurlaştırmak istiyorsun. Hem başımı örtüp örtmemek benim insanlık hakkım. Kimseyi ilgilendirmez" ve çıkıp üst kata, babasının evine gitti.

Yemek boyunca Selahattin Türkiye'de dini silah olarak kullanan tehlikeli akımlardan söz etti; bu gençleri saf bulup kandırdıklarını söyledi. Akılları sıra İran gibi Türkiye'deki İslam devrimini başörtüsü isyanıyla başlatacaklardı.

Akşam el ayak çekildiğinde Selahattin, "Cemal, senin durumunu düşündüm" dedi. "İstanbul'da kalman imkânsız; memlekete de dönemiyorsun; uzun vadede ne olur bilmem ama şu anda en büyük meselemiz size geçici de olsa kalacak

bir yer bulmak. Hem de gözden uzak bir yerde. Gel şu işe bir çözüm bulalım."

Cemal, Selahattin'e, "Allah senden razı olsun" dedi; hem de canu gönülden.

Depresyon insanlar ve balıklar içindir

Teknede uyumakta olan iriyarı, saçı sakalı birbirine karışmış kırmızı yüzlü adamı aniden uyandıran şey; ne sakallarını okşayan rüzgâr, ne omurganın ve halatların gıcırdaması, ne bir martı çığlığı, ne dalgaların şıpırtısı, ne de uzaktan geçen sürat teknesinin homurtusuydu.

Onu keskin ve yoğun bir özlem duygusu uyandırmıştı. Yakıcı, yeri boş kalan, içini sızlatan bir özlem duygusu; ama bu duygunun nereye yöneldiği belli değildi. Öylesine bir özlemdi işte; belki boşluğa, belki hiçbir yere; belki de özlem duygusunun ta kendisine.

Profesör gözlerini açtı; şafak söküyordu. Bu saatlerde denizin rengi soluk, beyazımsı bir uçuk maviye çalardı; denizle birleşen ufuk çizgisi lacivertten maviye, maviden gül rengine doğru kat kat açılıyor; sonra yükseldikçe kızıllaşıyor ve arkasından tekrar gökyüzünün uçsuz bucaksız maviliği başlıyordu. Gökte tek bir lacivert bulut görünmekteydi; yatağan biçimli kıvrık bir lacivert bulut. Tanrı, her sabah yapıp her akşam bozduğu bulut tablolarında, bugün minimalist bir tarzı tercih etmişti.

Gece içtiği onca içkiden sonra güvertede sızıp kaldığı için sabaha karşı üstüne yağan çiy onu ıslatmıştı; eklemleri sızlıyordu.

Doğrulurken sağ dizinin ağrıdığını hissetti. Limandaki

çırpınma sırasında rollere doğru koşarken dizini fena çarpmıştı. Düpedüz topallıyordu. Bu aksayan bacak, tekneyle baş etmesini daha da zorlaştırmıştı. Ellerindeki halat kesikleri de sızlıyordu. Zaten, çocukluğundan beri yelkenin mücadele demek olduğunu bilirdi: Rüzgâr seni savurur, dalga başından aşar, direk kırılır, bot kaçar, iskotalar bir takılır bir boşalır, bir takılır bir boşalır ve dikkat etmezsen bütün bunlar seni öldürebilir.

Aslında yelkencilik bu kadar zor değildi ama Profesör ilk başta bir hata yapmış, kendisine fazla güvenmiş ve 40 fitin üzerinde bir tekne kiralamıştı. Gerçi bir tek ana yelkeni, bir de cenovası vardı; yani o kadar karmaşık bir tekne değildi ama denizin ne yapacağı belli olmuyor, aniden ters rüzgârlar çıkıyor, roller takılıyor, iskota düğümleniyor; başına bin bir türlü şey geliyordu.

Çünkü Beneteau tekneye de alışık değildi. Yanında bir kişi daha olsaydı bunlar gelmezdi başına.

Ege'nin girintili çıkıntılı tektonik kıyılarında o kadar çok koy ve bunların girişlerinde öyle tehlikeli kayalıklar ve sığlıklar vardı ki kitapta iyice incelemeden, harita okumadan ilerlemiyordu. Bazı yerlerde ise sığlıkların tersine çok derin uçurumlar vardı. Allahtan Kuşadası'nda kıyıya çıktığında Bogomil tarihini inceleyebileceği kitapları almak için gittiği Kuydaş adlı kitapçıdan bir sürü başka kitapla birlikte –bu arada büyük ve kuşe kâğıda basılı pahalı bir Magritte kataloğunu da ihmal etmeden– Rod Heikell'in *Turkish Waters and Cyprus Pilot* adlı son derece yararlı kitabını almıştı. Kitapçı dükkânının, ak sakalları beline kadar uzamış bilge sahibine göre, Ege kıyıları üstüne yazılmış en iyi kitaptı bu ve önemsiz sayılabilecek ayrıntılar bile atlanmadığı için, dikkatli incelendiğinde insanı tehlikelerden koruyabiliyordu.

İlk günlerde onu çocuk gibi sevindiren Ege rüzgârlarının,

yavaş yavaş yenilmez bir düşmana dönüştüğünü hissetmeye başlamıştı. Çünkü kendisi yoruluyordu ama rüzgâr yorulmuyordu hiç. Rüzgârlar delikanlıydı; ihtiyar bir rüzgâra rastlayamazdınız. Her burnun arkasına başka bir rüzgâr saklanmıştı. Hele başına birkaç kez gelen civarnayı, Allah düşmanına göstermesindi. Yüksek tepelerden denize dik olarak inen tehlikeli bir rüzgârdı bu. Sulardaki helezonlardan, yana kaçmalardan anlaşılırdı ve dikkat edilmezse insanın üstüne aniden çullanan bu dik rüzgâr, yelkeni denize yapıştırıverirdi. Bir gün Çıfıt Kalesi'nin önünde böyle bir civarna yemiş ve tekneyi zor kurtarmıştı.

Hem böyle o koy senin, bu koy benim dolaşmaktan da sıkıntı basmıştı içine. Ege Denizi'nde bir "sarhoş gemi" gibi amaçsızca dolaşıp duruyordu. Sanki hiçbir şey değişmemiş gibi geliyordu kendisine ama bir gün aniden çok değiştiğini anlayıverdi; hem de çok.

Küçük bir kıyı kasabasının harap iskelesine bağlanmıştı; içki ve erzak almak için gittiği bakkaldan çıkarken gözüne, kapının önünde sergilenen günlük gazeteler çarpmış ve o da hiç düşünmeden birkaç gazete almıştı. Denize açıldı açılalı gazete okumuyordu; aklına da gelmemişti hiç. Oysa İstanbul'da güne mutlaka gazete okuyarak başlardı. Her sabah yatak odasının kapısına konan gazeteleri alır, banyoya gider, tuvalete oturarak uzun uzun okurdu. Önce, kendisiyle ilgili bir yazı, bir yorum olup olmadığına bakardı. Televizyon programını ya da katıldığı bir açıkoturumda söylediklerini öven ya da eleştiren var mıydı; onu anlamaya çalışırdı. Gözü öylesine alışmıştı ki koskoca gazete sayfasının altlarında bir yerde İrfan Kurudal adı geçse, onu saniyesinde görüverirdi. Eğer kendi ismine rastlamazsa köşe yazarlarını okumaya geçerdi.

Her gün ve her konuda fikir beyan etmek zorunda kalan bu yazarlar, bazen birbirlerine kızar ve günlerce süren kalem

kavgalarına girişirlerdi. Bunları okumak çok eğlenceli oluyordu doğrusu. Meslektaşlarına o kadar öfkeleniyorlardı ki ellerinde kalem yerine gladyatörler gibi kılıç, balta, mızrak, topuz olsaydı rakipleri paramparça olmuştu çoktan; hem de en acılı ölüm biçimleriyle. Çünkü yaptıkları işin Sisyphos'a verilen cezadan hiçbir farkı yoktu. Sabahtan akşama kadar uğraş, yazı yaz ve o gece çöpe atılsın.

Profesör tekneye dönünce masanın üzerine gazeteleri açtı ve gördüklerinden dehşete düştü. Bunları artık eskisi gibi zevkle okuyamadığını fark etti. Gazeteler kendi ülkesinden söz etmiyordu; gazeteler Türkiye değildi; gazeteler yabancı bir ülkeydi. Dünyaya bakışları farklıydı, kullandıkları dil, önemsedikleri haber, bastıkları fotoğraf farklıydı. Ve Profesör, denizde geçen haftaların onu ne kadar derinden değiştirdiğini bu gazeteleri görünce kavradı. Bambaşka bir insan olmuştu.

Soğuk bir bira eşliğinde pek de fazla ilgilenmeden memlekette neler olup bittiğine göz gezdirmeye başladı. Politik atışmalar, böbürlenmeler, Türkiye'yi güllük gülistanlık gösterme gayretleri, bilmem hangi Türk modacısı New York'u kendine hayran bıraktı, bilmem hangi Türk şarkıcısı Avrupa'da kapışılıyor, bilmem hangi Amerikan politikacısı Türkiye dünyanın en önemli ülkesidir dedi, bilmem hangi Hollywood starı Türkiye'de film çevirecek, *shish kebab* yiyecek gibi, masum moral tazeleme yalanları ve bir de son yıllarda gündemden hiç düşmeyen başörtüsü eylemleri.

Gazetelerden birinin ilk sayfasında, polisin kafasına cop indirdiği bir kızın resmi vardı. Profesör, üniversite önünde bu tip gösterilere çok alışıktı ve hiç ilgilenmeden yanlarından geçip giderdi. Kız öğrenciyi böylesine militan bir davranışa götüren baş örtme inadının kaynağını bulmaya çalıştı. Kadınların başını zorla kapatan bir İslam ülkesinde, baş açmak için mücadeleyi anlardı ama bu kızlar niye kendilerini o yaz

sıcağında bunca eziyete sokuyor, altında zırıl zırıl terleyecekleri kalın örtüleri kafalarına geçirmek istiyor ve bu amaç uğruna cop yiyor, yaralanıyorlardı? Doğaları ve biyolojik yasaları kapanmaya isyan etmeliydi esas, açılmaya değil.

Neydi bu işin sırrı?

Profesör bir süre düşündükten sonra yazıda geçen, "polis barikatını yarma girişimi" ifadesine takıldı. Sanki bu sözler kafasındaki soruyu açıklamak için bir ipucu gibiydi. Zihninin gerisinde bir şeyler kıpırdanıyordu. Bilince çıkaramadığı bir açıklaması vardı bu işlerin: Polis barikatını yarma girişimi ve yüzüne cop yemiş genç kız. O anda uyandı!

Evet! İşte buydu: Polis barikatı, aşılması gereken bir engel değil bir amaçtı. Polis, rejimi temsil ediyor, onu koruyordu. O aşağılık, sahtekâr ve bütün gençlerin nefret ettiği kokuşmuş düzenin simgesiydi. Ve gençler içlerindeki dürüstlük ve başkaldırı duygusuyla her dönemde bu düzene isyan ediyorlardı. '70'li, '80'li yıllarda aynı üniversitenin önünde yine polis barikatı aşılmak isteniyor ve yine coplar inip kalkıyordu. Ama o zaman öğrenciler sol sloganlar haykırıyorlardı: "Tek yol devrim! Kahrolsun oligarşi!" Düzene başkaldırmalarının yolu soldan geçiyordu.

'90'lı yıllarda üniversitenin önü yine polis barikatlarıyla ve öğrencilerle doluydu, yine coplar çalışıyor, panzerler su sıkıyordu. Öğrenciler, "Kurdare Azadi!" ve "Bıji serok Apo!" diye bağırıyorlardı. Boyunlarında kırmızı-yeşil-sarı fularlar ve ellerinde PKK'nın başı Abdullah Öcalan'ın Stalin bıyıklı posterleri vardı.

2000'li yıllarda ise aynı meydana başörtülü kızlar dolmuş ve polislerle çığlık çığlığa çatışmaya başlamışlardı. Panzerler üstlerine su sıkıyordu. Kısacası polis kıtaları ve öğrenciler her dönemde aynı oyunu sürdürüyorlardı, sadece sloganlar ve kılıklar değişiyordu.

Değişmeyen şey ise bu kokuşmuş düzenden nefret eden

gençlerin içlerindeki isyanı bir biçimde dışa vurma ve başkaldırı ihtiyacıydı. Bu kızlar, başlarını örtme kavgasını da sırf kurulu düzene başkaldırmak için veriyorlardı: Kişilik ispatı, hem aileye hem okula hem de kurulu düzene!

Solcu gençler komünist Bulgaristan'da doğmuş olsalar Jivkov'a, Romanya'da doğmuş olsalar Çavuşesku'ya başkaldıracaklardı; başlarını örtmek için çırpınan genç kızlar da İran'da yaşıyor olsalar, başlarını açmak için mücadele edeceklerdi.

Yaşasın başkaldırı ruhu, yaşasın devrim, yaşasın isyan, yaşasın Kropotkin, yaşasın Bakunin ve yaşasın Humeyni!

Profesör bunları düşündü ve hemen arkasından da, "Bütün bunlardan sana ne ulan pezevenk?" dedi. "Salak herif; bütün bunlardan sana ne? Dünyanın bu bölgesinde ve bu zamanda doğmuş olduğun için önüne çıkan her şeyi mesele yapmanın âlemi var mı? Eğer on dördüncü yüzyılda Çin'de doğmuş olsaydın, bambaşka sorunları dünyanın sonu zannedecektin ve yine yanılıyor olacaktın. Beş on yıl içinde şu tepe duracak sen gideceksin, şu deniz duracak sen gideceksin, hatta şu harap ev duracak sen gideceksin. Bırak bunları oğlum, bırak bu saçmalıkları." Profesör gazeteleri attı ve bir şişe daha soğuk bira açtı.

Uzun süredir Ege'deydi ama sadece bir kez Yunan adalarına gitmişti; o da en yakın adalardan birine: Kos'a. Tekneyi Kos limanına bağlamış, pasaportunu ve vizelerini gösterip Yunanistan'a resmen giriş yapmış; sonra uzun süredir ilk kez karada bir akşam geçirmişti.

Önce adanın tanınmış bir deniz mahsulleri lokantasında reçine şarabı eşliğinde ahtapot, kırmızı barbunya balığı, horta ve favadan oluşan akşam yemeğini yemiş sonra da mahalli müzisyenlerin rebetika çaldığı bir müzikhole atmıştı kapağı. Çalınan müziğin havası öylesine sarhoş edici, dumanlı ve kafa buldurucuydu, gece yarısından sonra ortadaki pistte

zeybekiko, *kasapiko* oynayan kadınlarla erkekler o kadar pervasızdı ki, Profesör ancak açık havaya çıktığı zaman farkına vardığı ağır sarhoşluğunun, birbiri ardına devirdiği uzo kadehlerinden mi, yoksa müzikholün duman altı atmosferinden mi olduğunu bilemeyecek kadar perişandı. Issız sokaklarda yalpalaya yalpalaya yürürken kendisini, çilekeş müzik azizleri Markos Vamvakaris ve Vasili Çiçanis dönemlerinin yaka bağır açık rebetlerinden biri gibi hissediyordu.

Büyüdüğü şehirden, yani İzmir'den Yunanistan'a göç etmek zorunda kalan yüz binlerce Anadolu Rumu'nun yarattığı, dumanlı, esrarlı, kezzap yakıcılığında, kimi zaman bir imbat kadar uçarı, kimi zaman da Ege'nin en derin çukuru kadar acıya gömülen bir müzikti bu. Belki de hemşerilerinin müziği olduğu için onu bu kadar etkiliyordu. Profesör zaman zaman rebetika müziğindeki vuruculuk üstüne düşünür ve bu muazzam etkinin ancak sonsuz bir samimiyet sayesinde yaratılabildiği sonucuna varırdı; blues, fado ve Orta Anadolu bozlakları da böyleydi; ama dediğimiz gibi şimdi bastığı yeri bilmeden giden adamın bunları düşünecek hali yoktu.

Marinada tekneyi zor bulmuş ve elbiseleriyle kendini attığı yataktan ancak akşamüstü kalkabilmişti; o da şakaklarını 5 numara matkap gibi oyan bir baş ağrısıyla. Kulaklarında hâlâ buzukiler ve gevrek rebetika sesleri çınlıyordu.

Yine o ıssız koylara ve yalnızlığa gitmek zorunda hissetti kendini; onca şikâyet ettiği yalnızlığı özledi. Koyda, denize kadar inen çam ağaçlarının, artık görülemese bile kokusuyla varlığını hatırlattığı sakin bir gecede, demir feneri olarak kullandığı İsveç yapımı gaz lambasını yakacak ve çevresini mutlak bir ölüm gibi saran karanlığın içinde sırtı ürpererek oturacak, ses çıkarmaya korkarak doğaya teslim olacaktı.

Gündüz seyir halindeyken denize bir makaralı olta salıyor ve bununla eğleniyordu. Daha çok, kanal balığı takılıyordu oltaya. Tekneden bakınca dolaştığını gördüğü rengârenk

lambuka balığını avlamayı ise bir türlü başaramıyordu. Kimi yerde dolfin diyorlardı lambukaya ama bildiğimiz yunus balığı anlamında değil; Uzakdoğulular Mahi Mahi, Egeliler ise çıplak adını takmışlardı bu ele geçmez balığa. Sanki onu çıldırtmak ister gibi her akşamüstü aynı saatlerde görünüyor ama bir türlü yakalanmıyordu. Sonra bir gün küçük teknesiyle yanından geçen Bodrumlu, zayıf mı zayıf, kara mı kara bir balıkçı onun çırpınmalarını görüp çapariyle avlanmasını tavsiye etmişti. "Çapari at, bir tanesi takılsın; onu çekmeden bekle; hepsinin oltaya geldiğini göreceksin." Sahiden de öyle olmuştu. Bir çıplak oltayı yuttu mu, ötekiler de yakalanmak için canla başla uğraşıyorlardı. Aynen insanlar gibi.

Bir sabah, kendisini çok zorlayarak kitabının ilk cümlesini yazdı. Cümle şöyleydi: "Srebrenitza şehrinin pazar yerinde, bir Sırp keskin nişancının uzaktan attığı mermiyle kafası dağılan on yaşındaki Boşnak çocuğu İbrahim, dedelerinden birinin de aynı kaderi kendisinden yüzlerce yıl önce ve binlerce kilometre uzakta, Mezopotamya'da Samsatlı bir Hıristiyan olarak paylaştığını bilemeden öldü."

Sonra ekledi: "Bir Bogomil kaderiydi bu."

Daha sonra?

Sonrası yoktu; zınk diye durdu. Aklına hiçbir kelime, hiçbir kavram gelmiyor, bu yüzden de yazıyı sürdüremiyordu. Başlangıç cümlesini, her seferinde biraz daha beğenerek defalarca okudu. Böyle başlayan bir kitap nasıl olsa ilgi uyandırırdı ama devamı nasıl gelecekti? Bir kitap yazabilmek için binlerce kelimenin bir çavlan gibi dökülmesi, pınardan fışkırırcasına fışkırması gerekiyordu ama galiba kendisinde anlatıcı yeteneği yoktu.

O gün, akşam olup da aniden kuvvetlenen rüzgâr tekneyi beşik gibi sallamaya başlayıncaya kadar bunu düşündü.

Sonra vazgeçti; şimdi yakınlarda sakin bir koy bulup kendisini ve tekneyi emniyete almak gibi daha yaşamsal bir sorunu vardı. Ağrıyan diziyle hiçbir tehlikeyi göze alamazdı.

Heikell'in kitabını açtı, yerini saptadı ve çok yakınında geceyi geçirebileceği ilginç bir koy olduğunun farkına vardı. Aslında koy demek de doğru değildi buna. Çünkü haritada göründüğü kadarıyla deniz, kıvrılıp bükülen bir nehir gibi karaya doğru giriyordu. Aslında böyle bilinmedik ve nehir gibi bir koya gün ışığında girmek daha akıllıca olurdu ama ne yazık ki kendisini o ilk cümleye kaptırmış ve akşamın bastırmakta olduğunun farkına varmamıştı.

Motor yardımıyla gidip koyun ağzını bulduğunda karanlık iyice çökmüştü. Aysız bir gece olduğu için hiçbir şey görünmüyordu. Profesör dikkat kesildi; çok ağır bir biçimde ilerledi. Kitaptaki harita bazı tehlikeli sığlıklar gösteriyordu. Altındaki suyun derinliğini gösteren alete bakıyor ve sayılar azalmaya başladığı zaman yön değiştiriyordu. Çünkü teknenin altında büyük bir salma vardı.

Sanki bir nehirde gitmekteydi ve karanın içlerine doğru ilerledikçe, bu nehrin kıvrımları, ani dönüşleri artıyordu. Bu yüzden çevresini görebilmek için ışıldağı yakmıştı; çok faydası oluyordu doğrusu. Kıyıyı ve önündeki suyu aydınlatıyor, hiç olmazsa bir şeyler görmesini sağlıyordu.

İşin iyi yanı ise dışarıdaki rüzgârın burada tamamen kesilmiş olmasıydı. Bir süre çok yavaş ve dikkat kesilerek gittikten sonra koyun dibine gelmekte olduğunu anladı, çünkü önüne, karanlıkta dev bir piramit gibi görünen bir tepe çıkmıştı. Büyülü bir yerdi burası; o güne kadar girdiği hiçbir koya benzemiyordu. Profesör ürperdi; ne olduğunu anlayamadığı bir heyecana kapıldı. Tepenin önüne doğru gitmeye başladı. Herhalde oralarda bir yerde demir atması gerekiyordu; belki de bu kadar sakin bir koyda tekneyi ağaca bağlamaya da gerek kalmazdı. Çünkü hava kıpırtısızdı; sanki elinle do-

kunabilecekmişsin gibi geliyordu.

Işıldakla kıyıyı gözden geçirmek için şöyle bir taradı ve o sırada korkuyla sıçradı: Çünkü bu ıssız, insanı kıt Allah'ı bol yerde biri kendisine bağırıyordu:

"Hey hemşerim! Işığı kapat, ışığı kapat!"

Tehdit edici ve kaba bir erkek sesiydi bu. Işığı kapatmasını öyle bir tonda söylüyordu ki sanki emre uymazsa üzerine ateş edecek gibiydi. Ne olduğunu anlamadan ışığı kapattı; zifiri karanlığa gömüldü.

Kimdi bu adam? Kaç kişilerdi? Niye ışıldağı kapatması için kendisine telaşla bağırmıştı ve neredeydi; anlayamıyordu.

Demir attı ve zincirin boşalırken çıkardığı gürültüden kendisi de ürktü; "Keşke buraya gelmeseydim" diye düşündü. Tekinsiz bir koydu burası; daha doğrusu uğursuz bir nehirdi. *Dönüşü Olmayan Nehir* filmi aklına geldi. Odysseus'un başına bin bir bela getiren büyülü kıyılardan birinde gibiydi.

Demir attıktan sonra o kıpırtısız koyda bir süre karanlıkta oturdu. Gaz lambasını yaksa, ona da kızarlar mıydı acaba? El fenerinin yardımıyla kendisine viski hazırladı; Keops piramidi gibi görünen tepenin karanlığına bakıp içmeye başladı. Koyda başka tekne yoktu; çünkü öyle olsa ufak bir ışık görür, ses duyardı. Ama burada çıt çıkmıyordu.

Neden sonra hafif bir su şıpırtısı duydu; kürek çekiliyor gibiydi. Biraz sonra yanılmadığını anladı; çünkü tekneye yanaşan kayıktan seslenen bir adam, "Selamünaleyküm!" diyordu.

Profesör bu akşam başına gelenlerin hangisine şaşırsın bilemiyordu; daha önce olanlar yetmezmiş gibi şimdi de kayıktaki meçhul kişi kendisini, bu taraflarda hiç âdet olmayan dini bir hitapla selamlıyordu. Adamın denizci olmadığı belliydi.

El fenerini doğrulttu; kayıkta genç irisi bir adam vardı. Kemikli suratı, iriyarı, zayıf ama güçlü bedeni hemen göze çarpıyordu. Profesör onu tekneye buyur etti. Kayığı bağladı-

lar; genç adam çevik bir sıçrayışla tekneye atladı.

"Kusura bakmayın" dedi. "Burada balık çiftliği var. Kafeslerde bir sürü levrek ve çipura balığı. Bunlar, üstlerine ışık tutuldu mu bunalıma giriyor ve birbirlerine çarparak intihar ediyorlar. Bize sıkı sıkı tembih edildi. Üstlerine hiç projektör tutulmayacak."

Meseleyi anlayıp biraz rahatlayan Profesör, balık çiftliğinin nerede olduğunu sordu.

Delikanlı, "Şu tarafta" diyerek solunda kalan kıyıyı gösterdi. "Biz de orada, kıyıdaki kulübede kalıyoruz. Önünde ağaç olduğu için lüks lambasının ışığını göremiyorsunuz."

"Peki o ışık, balıkları bunalıma sokmuyor mu?" diye sordu Profesör.

"Hayır! Siz burada ışık yaksanız da bir şey olmaz. Sadece üstlerine ışıldak tutulunca fena oluyorlar; bir de gürültü olunca. Kepçeyi daldırıp birkaç balık aldığınız zaman da krize giriyorlar. Geri kalanların üstlerinde beyaz beyaz benekler çıkıyor. Moral bozukluğundan ölüp gidiyorlar."

"Ne kadar hassas balıklarmış!"

"Evet; öyle! Biz de yeni öğreniyoruz. Yarın buradaysanız size gösteririm."

Profesör kendini tanıttı; bunun üzerine oğlan da kemikli elini uzatıp tokalaştı ve adının Cemal olduğunu söyledi. Profesör, delikanlının elinin olağanüstü sertliğini ve acı kuvvetini hissetti. Bir içki ikram etmek istedi ama Cemal hiç içki içmediğini söyleyerek ikramını geri çevirdi. Sonra da, "Ben döneyim" dedi. "Hem kız var; yılandan, çıyandan korkuyor."

Profesör o gece bu garip olayı ve depresyonlu balıkları düşünmekten Bogomil projesine birkaç cümle daha ekleyemedi ama meraktan ve yaşadığı heyecandan olacak, yarım şişe Jack Daniel's'ı bitirip sızdı; nasıl olsa korkacak bir şey olmadığını anlamıştı.

Ertesi sabah gözlerine bir jilet keskinliğiyle yerleşen güneş ışınları onu uyandırdığında çevresine göz gezdirdi ve karanlıktaki büyünün yok olup gittiğini gördü. Homeros'un hayaletleri, geceyle birlikte koyu terk etmişlerdi.

Şimdi önünde nefes kesici güzellikte durgun bir koy, camgöbeği yeşili bir su, neredeyse denizin içine kadar inmiş sık çam ormanlarıyla kaplı tepeler vardı. Bazı ağaçların kökü denizin içindeydi. Cemal'in gösterdiği kıyıda da gerçekten balık çiftliğinin şamandıraları görünüyordu.

Gözlerine ışık tutulması tehlikesini atlatan hassas, nazenin balıklar, şimdi derin bir uykuya dalmış olmalıydılar.

Profesör o koydan ayrılmak istemedi; gün ışığında o kadar huzurlu ve camgöbeği rengi deniziyle o kadar değişikti ki koy, burada birkaç gün geçirip, kitabına yoğunlaşmak istiyordu.

Bu niyetle kâğıtları önüne aldı, kalemi ağzına sokup kemirerek saatlerce düşündü, bir gün önce yazdıklarını tekrar tekrar okudu ve bunlara bir cümle daha ekledi: "İbrahim'in kaderi yüzyıllar öncesinden çizilmiş ve Doğu Anadolu'da Hıristiyan olup Kilise tarafından sapkınlıkla suçlanan bir mezhebin mensupları olarak zulüm görmüşler, XX. yüzyıl sonlarında da Müslüman kimliğiyle bu kez Hıristiyanlar tarafından öldürülmüşlerdi. Bir uzlaşamama hikâyesiydi bu; otoriteyle uzlaşamama."

Eh; bu cümleler dün yazdığı başlangıç kadar vurucu olmamıştı doğrusu; pek basmakalıp duruyordu ama idare ederdi. Önemli olan, çalışmasını sürdürmüş olmasıydı. Demek ki şimdi öğle güneşinde buz gibi bir beyaz şarabı ve arkasından hafif bir uykuyu hak etmişti.

Hafif uyku akşamüstüne kadar sürdü ve uyandığı zaman mahmur gözleriyle Cemal'in kayıkla tekneye yaklaştığını gördü. İlginç bir adam olduğunu düşündü Cemal'in. Dost bir havası vardı ama her an tehlikeli olabilecekmiş gibi bir iz-

lenim yaratıyordu. Eğer isterse "Hoca"yı almaya gelmişti – Profesör iyice uzamış ve birbirine karışmış beyaz saç ile kara sakalın, delikanlının gözünde büyük bir saygı yarattığını fark etmişti. Hem balık çiftliğini gösterirdi hem de akşam yemeğini, Allah ne verdiyse, kulübede yerlerdi. Profesör kendisine Tanrı misafiri gibi bakıldığını anladı ve bu iş hoşuna gitti.

Kayıkla kıyıya yanaşırken Cemal ona şamandıraları, suyun altındaki kafesleri ve burada büyütülmekte olan balıkları gösterdi. Milyonlarca balık varmış gibi görünüyordu; birbirlerine sürtünmeden duracakları kadar geniş bir alan yoktu. Profesör bu balık hapishanesinden gözlerini ayırıp kıyıya baktığında, yüzlerce yıllık ulu bir yabani zeytin ağacının altındaki kulübeyi gördü. Suyun hemen kıyısına yapılmış, küçücük, derme çatma bir yerdi burası ve denize dik bir yamaçla inen sık ormandaki ağaçların suya kadar uzandığı bir yere kurulmuştu. Kapısı bacası belli değildi. Kenara büyük torbalar yığılmıştı. Üstlerinde, "Kartal Fabrikası Balık Yemi" yazılıydı bunların. Sonradan Cemal'in anlattığına göre bu yemler hamsi balığının kemiklerinden yapılıyordu.

Kıyıya çıktılar. Ortalığa ağır bir balık kokusu sinmişti.

Kulübeden, başına yemeni bağlı, iri yeşil gözlü, çocuk yüzlü bir kız çıktı; beklenmedik konuğu kaş altından süzerek başıyla belli belirsiz selamladı. Kız 13-14, bilemedin 15 yaşında görünüyordu. Amerika'da bu yaştaki bir kızı hafifçe okşamak bile hapisle sonuçlanır ve insan sapık damgası yerdi –zavallı Roman Polanski– ama Anadolu köylerinde yaşlı erkekler hep çocuk kızları alırlardı altlarına. Buna da kimse sesini çıkarmazdı. Profesör her zamanki hergeleliğiyle, "Demek bu yarma, çocuk yaştaki bu kızı beceriyor" diye düşündü ama en kibar sesi ve suratına yapıştırdığı en nazik Harvard gülücüğüyle, "İyi akşamlar!" dedi.

Uyduruk bir hasır tabure verdiler altına. Karanlık çöker-

ken Cemal kayığa atlayıp, balık kafeslerinden çipura almaya gitti. Ayakta dikilip küreklerle kayığı yönlendirirken Profesör, bu genç adamın kaplan kadar gergin ve dengeli hareketlerini izliyordu. Cemal'in kepçeyi dikkatlice suya daldırdığını gördü ama daha önce anlattıklarına bakılırsa ne kadar özen gösterirse göstersin yine de balıkların depresyona girmesini önleyemeyecekti.

Bu arada küçük kız kendisine hiç bakmadan ve konuşmadan, sessiz sedasız yemek hazırlıkları yapıyordu. Kulübenin üstünden geçen bir kirişe asılı balıkçı sepeti içinde birkaç eski domates, soğan ve buruşmuş salatalıklar görünüyordu. Kız uzanarak bunları aldı ve doğramaya başladı.

Cemal kulübeye gelince elindeki iki çipurayı temizledi. Balıklar daha canlıyken pullarını kazıdı, karınlarını yardı, iç organlarını eliyle söküp kenara attı. Profesör nereden peyda olduğu anlaşılamayan iki vahşi kedinin yıldırım hızıyla balığın ciğerini ve bağırsaklarını alıp kaçırdığını gördü. Kulübe denize kadar inen ormanın içinde olduğu için herhalde bir sürü hayvanla iç içe yaşıyorlardı. Cemal de bir gün önce kızın yılandan, çıyandan korktuğunu söylemişti. Profesör, çevresini tedirgin bakışlarla süzdü.

Karanlık iyice bastırınca Cemal kirişe asılı lüks lambasını yaktı ve o anda olanlar oldu. Güçlü ışık kaynağını gören ne kadar karasinek, sivrisinek, kelebek, tatarcık, pire, pervane varsa oraya doldu. Profesör ömründe böyle bir şeyle karşılaşmamıştı. Paniğe kapıldı. Milyonlarca uçan böcek arasında kalmış olma duygusu içinde orasından burasından sokulduğunu fark etti. Kemikli sivrisinekler ensesini, kollarını, pantolonun altındaki bacaklarını sokuyor ve kanatıncaya kadar kaşınma hissi uyandırıyorlardı. Sinekler neredeyse gözünü oyacaklardı. Karadan yolu olmayan, sadece denizden ulaşılabilen vahşi bir orman kıyısında, uygarlığın giremediği bu yerde doğanın her türlü şiddetiyle karşı karşıya kalmışlardı.

Sağına soluna şaplaklar indirmeye başladı ve Cemal'e, "Siz böyle nasıl yaşayabiliyorsunuz Allah aşkına?" diye sordu. "Gözümü oyacak namussuzlar. Gidin!" Şap. "Defolun!" Şup.

Koskoca Profesör'ün ayağa fırlayıp bir yandan küfrederken bir yandan da kendini tokatladığını gören kız, elinde olmadan gülüverdi.

"Her akşam bana gelirlerdi ama" dedi, "seni daha çok sevdiler; bu akşam sana geliyorlar!"

Profesör, B vitamini diye düşündü. Bu işin B vitaminiyle bir ilgisi vardı ama sivrisinekler B vitamini fazla olanlara mı geliyorlardı, yoksa eksik olanlara mı; bunu bir türlü hatırlayamıyordu. Hani beline ip bağlanıp kurtarılmaya çalışılan adamın damda mı, kuyuda mı olduğunu hatırlayamama gibi bir durum.

Baktı ki sineklerle hiçbir türlü başa çıkılamıyor, Cemal'in kayığına atlayıp tekneye gittiler; Profesör burada, bulabildiği her türlü sineksavar ilacı, merhemi, spreyi alıp döndü. Gövdesini bu merhemlerle ovaladı, kıza da verdi ve ikisi de rahatladılar.

Ancak ondan sonra kız, Cemal'in temizlediği balıkları tavada kızarttı ve hazırladığı salatayla birlikte ikram etti. Profesör yanına bir şişe şarap almadığı için pişman oldu ama doğrusu insan kıtlığında bile bu kepaze kulübede fazla vakit geçirmeye niyeti yoktu. Balıkları yedikten sonra doğru teknesine gidecek ve son zamanlarda dinlemeye doyamadığı, hatta Jean-Pierre Rampal flütüne tercih ettiği Erik Satie'nin *Gnosiennes* adlı eserini –hele o birinci melodi yok mu, piyanonun ezik tınıları, sanki dünyaya sadece bu ezgiyi duymak için gelmiş olduğu duygusu uyandırıyordu içinde– dinleyerek, pleksiglas, kromaj ve alkantaradan oluşan medeni ve steril bir ortamda, kadife gibi Jack Daniel's'la kafa çekecekti.

Dediği gibi de yaptı ama küçük kızın iri, yeşil ve nemli

gözleri de aklından çıkmadı bir türlü.

Ne acayip gözlerdi onlar öyle; çocuksu, masum, şehvetli ve hilekâr!

Kaçamak bakışlarında hepsi bir aradaydı.

Genç bedenlerin çağrısı

Ege Denizi'nin bu kaybolmuş koyundaki ilginç buluşmadan on gün kadar önce, Cemal sabah erkenden Selahattin'le birlikte evden ayrılırken hayatında askerlik arkadaşı kadar iyi bir insan görmediğini ve bir daha da göremeyeceğini düşünmüştü. Onca iyilik yaptığı ve onu evinde konuk ettiği yetmiyor gibi başlarını sokacakları bir yer de bulmuş ve Cemal'i utandırmamaya gayret ederek cebine bir miktar para sokuştururken, "Yardım falan ettiğimi sanma" diye telaşla söylenmişti. "Sadece iki haftalık ücretini peşin ödüyorum."

Bununla da kalmamış ve arabasıyla onu Rahmanlı'ya kadar götürerek Meryem'i almasını sağlamıştı. Bütün teşekkürlerine, "Biz silah arkadaşıyız. Kim bilir kaç kere benim hayatımı kurtardın. Lafı mı olur?" diye cevap veriyordu ama Selahattin artık Cemal'in gözüne bir askerlik arkadaşı olarak değil, babasından menkıbelerini çok dinlediği Selahaddin-i Eyyubi gibi görünmekteydi. Bu devirde böyle adam... Olacak iş değildi.

Meryem'i aldıkları sırada Yakup evde yoktu; bu yüzden aralarında herhangi bir vedalaşma olmadı ama zaten ikisi de konuşmadan birbirini anlamış ve bir karara varmışlardı: Susacaklardı. İki kardeş de susacaktı. Cemal iyice biliyordu ki Yakup, onun Meryem konusundaki suçunu kimseye söylemeyecekti. Buna karşılık Cemal de Yakup'un "İstanbul"unu anlatmayacaktı.

Selahattin'in onları bindirdiği şehirlerarası otobüste, Cemal'in içi arkadaşına minnetle doluydu. O olmasa ne yapardı bilmiyordu; çünkü Meryem'le hiçbir yerde barınması mümkün değildi. Selahattin de bunu bildiği için onları iyice uzağa; Ege kıyılarına yollamıştı. Çeşme yakınlarındaki bir koyda balık çiftlikleri vardı ve sürekli orada kalan bekçi, hasta bir yakını için iki hafta izin istemişti. Belki de Cemal kızı alıp iki haftayı bu gözlerden uzak köşede geçirir ve bir çare bulunana kadar durumu kurtarırdı. Sonrası "Allah kerim!"di. Yapacağı iş kolaydı aslında; sabah akşam balıklara yem verecek ve bekçilik yapacaktı.

Otobüs Ege'nin yeşillikler içindeki bakımlı yollarında hızla yol alırken Cemal şu son hafta, ömrü boyunca yapmadığı kadar yolculuk yaptığını düşünüyordu. Irak sınırından kalkıp, Yunanistan kıyılarına gidiyordu. Emine'den öyle uzaktı ki, onun beyazlığını, yumuşaklığını hayal bile edemiyordu artık. Hepsi yanındaki kız yüzündendi ve Cemal hayatı boyunca hiç kimseden, hatta dağda üstüne ateş açan gerillalardan bile bu kadar nefret etmemişti. Öfkesi o kadar derindi ki uyuklarken bile otobüs sallandığında kıza değmemek için tetikte duruyordu. Dünyada en çok nefret ettiği insandı; Selahattin ne derse desin, ölümü hak etmiş bir günahkârdı ama gel gör ki anlı şanlı komando Cemal bunu yapamıyor, bu ufak kızı bir sinek gibi öldürmeyi beceremiyordu.

Ne yapacağını bilemediği zamanlarda içine gömüldüğü uykuyla uyanıklık arası durumda, burnuna limon kolonyası kokusu geliyordu. Otobüsün çocuk yaştaki muavini sık sık limon kolonyası gezdiriyordu. Radyodan boğuk sesli bir arabesk şarkıcısının feryatları yayılmaktaydı.

Yanında oturan kız neydi; bir fahişe mi, bir günahkâr mı, zavallı bir mahluk mu, idam mahkûmu mu, yoksa dünyayı tanımayan bir çocuk mu?

Bu sorular, her şeyi olduğu gibi kabul eden geleneksel

kalıplarla düşünen Cemal için çok karmaşıktı, işin içinden çıkamıyor ve gittikçe batağa saplandığını hissediyordu.

Otobüsün sarsıntıları içinde yine uykuya doğru kayarken son zamanlarda Saf Gelin'i hiç rüyasında göremediğini düşündü; ne garip bir şeydi bu böyle. Onca sert ve acılı askerlik günlerinde iki gecede bir rüyasına giren ve kendisini şeytan aldatmasına uğratarak iliklerine kadar zevkle titreten pembe tenli taze gelin artık kaybolmuştu. Yolculuğa çıktığından beri yoktu Saf Gelin. Cemal kızın kokusunu, tenini ve sıcaklığını içini yakan bir hasretle özlüyordu ama bu konuda elinden hiçbir şey gelmiyordu. İnsan rüyasındaki bir kıza nasıl kavuşabilirdi ki! Düşünde sen onu çağıramazdın; o istediği zaman gelirdi.

Babasını hiç aklına getirmemeye çalışıyordu. Ona karşı yüzü yoktu; emrini yerine getiremediği için ona ne mektup yazabilir ne de evlerinde telefon bulunan akrabalarını arayarak bir haber yollayabilirdi. Kız işinden şu ya da bu şekilde kurtulunca olacaktı bütün bunlar ama bu soruna da bir çare düşünemiyor, iradesiz bir biçimde ortalıkta sürüklenip duruyordu.

Cam kenarına oturmuş, başını da dalgın dalgın cama yaslamış olan Meryem ise günlerdir, bir heyecandan bir başka heyecana sürüklenmekten yorgun düşmüş, mecalsiz kalmıştı. Kolu kanadı kırılıyordu sanki; trendeki gibi mi oluyordu nedir? Kanaması bitmişti, –Allah razı olsun– Seher'in verdiği Orkid sayesinde bundan korkmuyordu artık. Bu icat çok işine yaramıştı. Kutudaki bağlar bu sefer onu idare etmişti. Gelecek ay ne yapacak ve bunları nereden bulacaktı? Seher eczanelerde satıldığını söylemişti ama nasıl alacaktı ki? Hem hangi parayla? Seher ne yapıyordu acaba? Kardeşi ölmüş müydü, yaşıyor muydu?

Otobüsteki kadınların, çok yaşlı olanları hariç hepsinin başı açıktı. Yalnız başlarının açık olmasıyla kalmıyordu; genç

kızlar kalçalarını ortaya çıkaran sıkı mı sıkı, daracık mavi pantolonlar giymişlerdi. Üstlerindeki pembe, beyaz, mavi, turuncu kolsuz fanilalardan da göğüsleri fırlayacakmış gibi duruyordu. Bu fanilaların yakaları öyle açıktı ki biraz eğilseler göğüsleri görünecekti ama hiçbiri buna aldırıyor gibi görünmüyordu. Kulaklarına küpe, bileklerine künye, boyunlarına incecik altın zincirler takmışlardı. Bu zincirlerin bazılarının ucunda kalp vardı. Herhalde sevgililerinin resimlerini koyuyorlardı içine. Son derece rahattılar. Yüksek sesle konuşuyor, gülüyor, kahkaha atıyorlardı. Hatta bir ikisi, mola verilen yerlerde sigara içiyordu.

Bu kızların yanında Meryem, kendisini iyice düşkün ve zavallı hissetti. Nasıl hissetmesin ki; Nazik'in evinde leğene basıp çitileye çitileye yıkadığı basma elbisesinin mavi çiçekleri daha da solmuş, bacaklarına dolanan uzun etekleri de yeniden çamurlanmıştı. Kara lastik pabuçlarını Rahmanlı'daki çeşme başında iyice yıkamasına ve ovalamasına rağmen, çamurlar içinde eve dönene kadar yine kirlenmişlerdi.

Nedense o lastik pabuçlara her baktığında kasabadan uğurlandığı o lanet olasıca gün aklına geliyordu. Belki de sürekli yere baktığı için gözü hep o çamurlu lastiklere takılı kalmıştı. Ayaklarındaki kalın çoraplar da iyice komik duruyordu ama bunların hiçbiri kendisini, başına bağladığı o yemeni kadar rahatsız etmiyordu şimdi. Neredeyse Kafdağı'nın ardında kalan o kasabada belki de göze batmıyordu bu yemeni; buralarda ise kendisini aptal gibi hissetmesine yol açıyordu. Hava da giderek ısınmaktaydı. Kalın çorapların içinde ayaklarının terlediğini hissetti. Bu giysiler onu boğuyordu.

Sağ tarafında pırıl pırıl, uçsuz bucaksız mavi bir deniz uzanıyordu. Arada bir geçtikleri kasabalarda, mola verdikleri benzin istasyonlarında, yol üstü lokantalarında gördüğü kızların kendisine benzemediğini görüyordu.

Cemal onunla hiç konuşmuyor ve bir kedi yavrusu gibi

oradan oraya taşıyıp duruyordu. Rahmanlı'daki evden sabah onu bir adamla birlikte otomobile bindirmişler, sonra garajlara getirmişlerdi. Zaten ömrü boyunca evle kavaklık arasında yaşadıktan sonra bir hafta içinde o kadar çok otobüs, garaj, istasyon, vapur, otomobil ve insan görmüştü ki artık hiçbir şey kendisini fazla şaşırtmıyordu. Yalnız, ne olacağını bilmek istiyordu. Nereye gidiyorlardı böyle?

İstanbul garajında otobüse bindikleri zaman memlekete geri gittiklerini sanmıştı ama bir süre sonra şoförün yaptığı anonslardan ve yolcuların konuşmalarından, bambaşka bir yere gittikleri izlenimini edinmişti.

Türkiye'yi bilmezdi; neresinin Güneydoğu, neresinin Karadeniz, neresinin Ege olduğu konusunda hiçbir fikri yoktu. Sonradan kendi saflığına çok şaşırmakla birlikte, İstanbul'un o tepenin arkasında olduğu fikri bile çocukluğunda kafasında yer etmişti. Biraz düşünse İstanbul'un o kadar yakın olamayacağını tahmin edebilir ya da öğrenebilirdi ama kimse kendisiyle konuşmadığı ve hayal dünyasına gömülü yaşadığı için gerçek ve düş ayrımı da fazla önemli değildi. Şeker Baba'nın mucizeleri, ani bir rüzgârla hepsi birden göğe uçan Ermeniler, ünlü Ermeni kanuncusu Bogos çalarken tellere konup gözyaşı döken bülbüller gibi bir sürü hayalle doluydu kafası.

Ne de olsa uğursuz bir kızdı Meryem. Anasının kız kardeşine anlattığı rüyadan itibaren uğursuzluğu ortaya çıkmış, daha sonra annesinin ölümüne sebep olmuş ve ailesinin başına bir sürü felaket getirmiş bir uğursuz kız. Bu yüzden çocukluk arkadaşları bile biraz akılları erince onunla konuşmayı, oynamayı kesmişler ve onu yalnız başına bırakmışlardı. Hem kimse de bu uğursuz kızı ailesine sokmak istememiş ve böylece evlenme umutları sönüp gitmişti. Ev işlerinden vakit buldukça kavaklıkta hayal kurarak yıllarını geçiren bir kız da ancak bu kadar bilebilirdi her şeyi. "Çok cahilim!" diye sızlandı kendi kendine. "Çok cahilim. Kim bilir bu

kızlar ne çok şey biliyorlardır."

Ama kendini üzüntüye kaptırmadı. Doğumundan itibaren bu kadar üstüne gelinmiş olan kızın geliştirdiği kendini koruma içgüdüsü, kötü anıları hemen kovuyordu kafasından. Kasabada başına gelen kötülükleri ve kendisine yapılan zulümleri düşünmediği gibi, viyadükte yaşadığı korku da geride kalmıştı. Düşünceleri o güne dönmüyor ve içindeki bilinmez bir güç o noktayı karartıyordu.

Bu kötü anılar içinde arada bir aklına gelen tek şey, teyzesinin onu kapıda ağlatması ve kasabanın balçık sokağında yürürken duyduğu utançtı. Bunu da çamurları kurumuş pabuçlar hatırlatıyor olmalıydı.

Meryem bunların hepsini bir çırpıda unutmaya ve yepyeni bir hayata başlamaya hazır durumdaydı ve bununla ilgili hayal kurmak istiyordu ama geleceğiyle ilgili hiçbir şey bilmiyordu ki bunları yapabilsin.

Cemal ağzını açıp da tek söz etmiyor, nereye gittiklerini bile söylemiyordu. Yoksa başka bir yerde mi öldürmeye götürüyordu kendisini; köprüde yarım bıraktığı işi deniz kıyısında mı tamamlayacaktı? Ama nedense Meryem bunun doğru olmadığını hissediyordu; artık Cemal'in kendisini öldüremeyeceğinden emindi. Onu yarım köprüde, ahmak ıslatan yağmur altında iki büklüm olmuş, ezilmiş, utanç içinde gördüğü anda bunu kesinlikle anlamıştı. Bu iş kapanmıştı artık. Ama acaba öyle miydi? Arada bir de kafasına bu zehirli sorular doluşuyordu.

Meryem bir yandan da insanın iyi şeylere ne çabuk alıştığına hayret ediyordu. Bir haftadan beri erkeklerin içinde yemek yiyor, su içiyor ve artık bundan hiç utanmıyordu. Oysa genç kızlığa adım attığı günden beri öğrendiği şey, erkeklerin yanında yemek yenemeyeceği, su içilemeyeceği, helaya gidilemeyeceği, hatta konuşulamayacağıydı. Oysa şimdi yol üstü lokantalarında Cemal'le karşılıklı oturup hiç konuşmadan

çorba içiyorlardı; hem de onca insanın içinde. Daha sonra Cemal benzin istasyonunun yanındaki erkekler helasına gittiğinde kendisi de hiç utanmadan kadınlar bölümüne giriveriyordu. Sanki ömrü boyunca böyle yaşamıştı. Bir de şu kafasındaki yemeniyi sıyırabilse ne iyi olacaktı ama buna cesaret edemezdi. Cemal belki o balta gibi eliyle yüzüne iki tokat indirir ve öteki yanağını da morartırdı bu sefer. Hem de daha bir yanağının morartısı geçmemişken.

Böyle deniz kıyısından gide gide, kentler, kasabalar, yazlık evler geçe geçe sonunda inecekleri kıyı kasabasına geldiler. Pırıl pırıl bir yerdi burası ve çevredeki kızlar artık Meryem'in ağzını açık bırakacak derecede çıplaklaşmıştı. Kimi mayoyla dolaşıyordu, kimi şortla. Güneşten esmerleşmiş bacaklarını çıplak bırakan ve kalçalarında biten şortlarla, özgürce saldıkları saçlarını rüzgârda savura savura gururla –kadınlıklarından hiç utanmadan– yürüyorlardı. Meryem bu kızlara hayran kaldı. Ve belki de ömründe ilk kez, genç erkeklere alıcı gözüyle bakabildi: Onların ince gövdelerini, güzel gülüşlerini, kollarını kızların omzuna atışlarını, Coca-Cola şişesini başlarına dikmelerini, çıplak ve güneş yanığı kollarındaki adaleleri, çevik ve kıvrak hareketlerini kaş altından süzüyor ve hayran kalıyordu. Kasabada böyle bir şeye asla cesaret edemez, aklından bile geçiremezdi ama zaten oradaki erkekler, bu çocuklara benzemiyorlardı. Bambaşka bir dünyaya gözlerini açmıştı Meryem ve bu dünya, kendi tanıdığından tamamen farklıydı.

Bahar gününün kokuları, yanlarından geçen genç insanlardan gelen parfüm ve güneş yağı kokularına karışmıştı. Köşede kızlı erkekli bir grup genç dondurma yiyor ve bazen de gülerek birbirlerinin elindeki külahları yalıyorlardı. Meryem o anda kendisini o partal giysilere ve lastik pabuçlara rağmen bir dişi olarak hissetti; o oğlanların yanına gitmek istiyordu. İşin tuhafı bundan hiç utanmaması ve sanki dün-

yanın en normal duygusuymuş gibi benimsemesiydi. Genç ve sağlıklı bedeni, o genç erkeklerin çıplak gövdelerine yakın olmak ihtiyacıyla sarsılmıştı. O güne kadar sadece uğursuz ve aptal olduğu söylenen ve dişiliğinden dolayı doğuştan günahkâr ilan edilen genç kız, bu ayrı iklimdeki insanlar arasında değişmiş ve adını da tam koyamadığı baş döndürücü bahar tutkularına kapılmıştı. Artık bacaklarının arasındaki "günah yeri" bile o kadar korkunç gelmiyordu ona. Çünkü belli ki bu kızlar "o"ndan hiç utanmıyorlardı.

Ne yazık ki Meryem'in bu insanlar arasında kalma umutları da söndü; çünkü adres sora sora kıyıdaki bir dükkânda buldukları adam onları alıp beyaz bir kayığa bindirdi; arkadaki motorun pata pata çalışmasını dinleyerek, bu sıcak ve insanın gözlerini yaşartacak kadar parlak günde pırıl pırıl kıyıları gözleyerek bir saate yakın gittiler.

Allahtan Meryem, göl alışkanlığından dolayı sudan korkmuyordu. Gerçi çocukluklarında suların içinde şapa supa oynadıkları gölden çok farklıydı burası ama sonunda su suydu işte. Hem ilk akşam gördüğü İstanbul'un çılgın aşırılığından sonra hiçbir şey onu fazla şaşırtmıyordu.

Meryem koydaki kulübeyi uzaktan gördüğünde pek bir şey anlamadı ama daha yaklaşır yaklaşmaz berbat bir yere geldikleri duygusu yerleşti içine. Aslında cennet gibi bir koya girmişlerdi ve denizin bittiği yerde zümrüt yeşili ağaçlar başlıyordu ama kulübe pek haraptı.

Kıyıya çıktıklarında ise kendini, hüzünlü gözlerle çevreyi süzerken buldu. Pis, berbat ve kötü kötü kokan bir kulübeydi bu. Orasına burasına naylonlar gerilmiş, paslı tenekeler çakılmış, insanın başına değen tavanına kirli sepetler, zembiller asılmıştı. Köşedeki yatağa benzer şeyin üzerinde, kirden asıl rengi görülemeyen, kahverengi mi sarı mı olduğu anlaşılamayan bir örtü seriliydi. Kendi evlerinde çivit atılmış çamaşır kazanlarının kaynamasına, içindeki çarşafların sakız

gibi olana kadar çitilenmesine, eski tahtaların arapsabunlarıyla gıcır gıcır olana kadar tellenip silinmesine alışık olan Meryem'in midesi bulandı. Kasabadakiler sadece evleri temizlemekle yetinmez, kendi vücutlarını da hamamın kaynar sularında keselerle, sabunlu liflerle ova ova bitap düşerlerdi. Böyle büyümüş olan Meryem, son haftalarda kirin, pisliğin içine batmıştı ve bu onu çok rahatsız ediyordu. Ayrıca nicedir, bacaklarının arasında ve koltuk altlarında çıkan tüyleri de alamamış; böylece kasabadaki kadınların çok büyük günah dedikleri bir suçu da işlemişti.

Onları getiren adam Cemal'e, her şeyi inceden inceye anlatıp balıklara nasıl yem vereceğini, tehlikelerden nasıl koruyacağını öğrettikten sonra çekip gitti. Meryem o kulübede ne yapacaklarını, nasıl kalacaklarını anlayamıyordu. Arkada ormana doğru bir çukur açılmış ve etrafı kamışlarla çevrelenmişti. Kokusundan ve inip kalkan yeşil kanatlı sineklerden de anlaşılacağı gibi helaydı burası.

Geldiklerinde akşam olmak üzereydi. Meryem deniz kıyısına oturdu ve önündeki koyun nefes kesici güzelliğine, karşı kıyıdaki çam ağaçlarına, insanı çıldırtacak boyutlara yükselen bin bir çeşit bahar kokusuna kaptırdı kendini. Itır, yasemin, taflan, çam püreni kokuyordu ortalık. Suya, yeşil çamların yansısı düşüyordu ve pırıl pırıl denizin dibindeki parlak, rengârenk çakıl taşları, deniz kabukları mücevherler gibi parıldıyordu. Meryem bu yeşil, kırmızı, kahverengi, alacalı, mor, lacivert, sarı taşlardan gözünü alamıyordu. Belki yarın ayaklarını suya sokabilir ve göle girebildiği mutlu çocukluk günlerinde olduğu gibi tabanlarının altındaki kaygan zemini ve o müthiş serinliği hissedebilirdi.

Cemal kulübede bir şeyler yapıyor, onu bunu çekiştiriyordu. Tahmin ettiğine göre gece Meryem'i o kulübeye koyacak, kendisi ise sıcak gecede dışarıda, yıldızların altında yatacaktı.

Meryem, kıyıda sessizce ayağındaki lastik pabuçları ve kalın çorapları çıkardı. Ayaklarını serin sularla yıkamanın bu kadar hoş olacağını tahmin bile edemezdi doğrusu. İçi ferahlamıştı. Sonra lastik pabuçları denizde yıkadı, çamurlarını akıttı, ıslak pabuçları tekrar ayağına geçirirken, çorapları cebine soktu. Kendini hafiflemiş hissediyordu.

Hava kararınca Cemal'in kulübedeki lüks lambasını yakmasıyla birlikte yüzlerce, binlerce kanatlı, vız vız ederek Meryem'in kollarına, bacaklarına saldırdılar. Herhalde etini tatlı bulmuşlardı ki sürekli sokuyor, kanını emiyorlardı. Sivrisineklerin, tatarcıkların soktuğu yerler dayanılmaz bir şekilde kaşınıyor, şişiyordu. Meryem hiç durmadan kendini dövmesine rağmen, üstüne dalga dalga gelen bu sinek ordusuyla baş edemiyor, orasına burasına şaplaklar indirip duruyordu. Bir yandan da Cemal'in nasıl bu kadar sessiz ve sakin durabildiğine hayret etmekteydi.

Cemal de kulübeyi görür görmez büyük bir düş kırıklığına uğramış ve o birkaç metrekarelik yere hapsolmuş durumda nasıl yaşacaklarını merak etmişti. Ama geceleyin korkutucu bir hal alan ormandan ve üstüne gelen sineklerden Meryem kadar etkilenmiyor, hatta bunlar kendisine komando kampında arkadaşlarıyla birlikte gördüğü, vahşi doğada hayatta kalma eğitimini hatırlattığı için hafif bir keyif bile alıyordu.

Balıkları yemlemek için bindiği sandalda küreklere asıldığı ilk anda azgın Fırat suyunu, birbirine bağlanmış ve şişirilmiş koyun postlarıyla geçtiği o korkunç geceyi hatırladı.

Karaya ayak basar basmaz, kulübenin arkasındaki otların arasına kayıveren alacalı bir yılan görmüştü. O ıssız doğa parçasının yılan ve akrep kaynadığını tahmin etmek zor değildi. Kızı bunlara karşı korumak için önlemler düşünmeye başladı. Komando eğitiminin ve dağda geçen onca zamanın kendisine kazandırdığı deneyimleri bir bir gözden geçirdi ama sonra birden şaşarak farkına vardı ki kendisine öldürül-

mek üzere teslim edilmiş olan bir kızın hayatını kurtarmaya çalışıyor. Ne tuhaf işti bu!

Kızı, bu insanı kıt, Allah'ı bol yerde bir yılan soksa, her şey kendiliğinden hallolur giderdi. Hesabını soran da bulunmazdı.

"Dur bakalım!" dedi kendi kendine, "Dur bakalım ne olacak!" Ama rafın üstünde bulduğu kükürt tozunu, kızın yatacağı kulübenin çevresine dökmeyi de ihmal etmedi. Böylece hiçbir haşarat giremeyecekti içeriye.

Bir iki gün sonra kokuyu duymaz oldular, kulübeye alıştılar ama can sıkıntısından ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Cemal onunla hiç konuşmadığı için Meryem ağzını açamıyor ve akşama kadar o daracık kıyıda ayaklarını serin sulara uzatarak oturuyordu. Yapacak başka hiçbir şey yoktu. Cemal de eskiden yaptığı gibi hep uzanıyordu ama uyuyup uyumadığı belli değildi. Bazen de sandala atlayıp uzaklaşıyor, karşı kıyıya gidiyordu.

Bir seferinde birkaç saat gözden kayboldu. Bunu fırsat bilen Meryem hemen soyunup serin suya girdi; kulübede bulduğu sabunla saçlarını yıkadı, kaşımaktan yara yaptığı sinek ısırıklarını tuzlu sularla iyileştirmeye çalıştı. Sonra saçlarını özgürce omuzlarına dökerek güneşin altında kurumaya bıraktı. Bir yandan da Cemal'i gözlüyor ve yeni yıkadığı yemenisini hemen takmak için elinin altında bulunduruyordu.

İnsan insanın zehrini alır

Akşamüstü ortalığı kaplayan koyu sisi yararak göl gibi durgun suyun üzerinde kayıkla ilerlerken Meryem, yaklaştıkları teknenin, su üstünde yükselen bir kuleye benzediğini gördü. Hiçbir şey kıpırdamıyordu ve sanki o tekne yüzen bir şey değildi de sağlam temellerini suya salmış beyaz bir kuleydi. Cemal, ayakta ve yüzü tekneye dönük durumda kürek çekerek kayığı o kuleye yanaştırdı.

Meryem alüminyum basamakları güçlükle tırmanarak tekneye çıkarken Profesör'ün onu tutarak içeri çektiğini hissetti ve ürperdi. Adam, onu omzundan ve kolundan kavramıştı. Kabarık sakalı yüzüne sürtündü, nefesi içki kokuyordu.

Cemal'le birlikte, alışık olmadıkları bu yabancı ve steril ortamda kendilerine gösterilen yerlere oturdular. Profesör onlar gelmeden bir sofra hazırlamış, mumlar yakmış ve şarap soğutmuştu.

Meryem sadece erkeklerle bir arada yemek yemekle kalmamış, şimdi de kendisine hizmet eden, yaptığı yemekleri tabağına dolduran bir adamla karşılaşmıştı. Hem de şehirli, okumuş yazmış, üniversite hocası ve yaşlı başlı bir adamla. Bu yüzden oturduğu sandalyede huzursuzca kıpırdandı, adam eğilip tabağına yemek koyarken ne yapacağını bilemedi, gözlerini başka yerlere kaydırdı, bir iki anlamsız ses çıktı ağzından.

Ömründe ilk kez, yemek yapan ve hizmet eden bir adam

görmenin şaşkınlığıyla tabağına ne konduğunu bile anlayamadı.

Meryem kadar olmasa bile Cemal de şaşkındı. Profesör niye onları ısrarla yemeğe çağırmıştı, anlamıyordu. Böyle büyük bir adam onlarla niye arkadaşlık etmek istesindi ki? Askerdeki komutanlarından bile daha önemli, daha büyük bir adamdı bu; koskoca üniversite hocasıydı. Ayrıca babası yaşındaydı.

Profesör'ün teklif ettiği şarabı, büyük bir nefretle reddetti; onun kendi kadehine şarap dolduruşunu da kaygılı gözlerle izledi. Daha önce hiç içki içilen bir masada oturmamıştı. Mübarek babasına bir kez daha ihanet ediyordu ve bu durum kezzap gibi içini yakıyordu Cemal'in ama yaşlı başlı Profesör'e de sesini çıkaramazdı. "Herkesin günahı kendine" diye düşündü.

Büyülü koyda, durgun ve karanlık bir suyun üstünde kıpırtısız duran teknede, üçü de çok tuhaf bir sessizliğe gömüldüler. Hepsi durumun garipliğinin farkındaydı ama ne olup bittiğini anlayamıyorlardı.

Karanlıkta ortalığı müthiş bir yasemin kokusu sardı. İnanılmayacak kadar hoş bir kokuydu bu, neredeyse üstlerine başlarına yapışıyordu. Koku başlarını döndürdü. İsveç malı gaz lambasının sıcak ışığında hiç ses çıkarmadan yemeklerini yediler.

Meryem ilk heyecanı geçince, yediği şeyin çok lezzetli olduğunu kavrayabildi. Sucuk gibi bir şeydi ve günlerdir yemek zorunda kaldığı balıklardan kusacak hale geldiğinden, ona olduğundan da lezzetli geliyordu.

Profesör'ün onlara geldiği gün dışında, hep Cemal'in tuttuğu küçük balıkları yemişler ve çiftlikteki çipuralarla levreklere hiç dokunmamışlardı. Çünkü onlar sermayeydi, kendilerine emanet edilmişti, yiyemezlerdi. Cemal her gün sandalla koya açılıyor ve saatlerce bekleyerek küçük balıklar tu-

tuyordu. Meryem balık temizlemeyi beceremediği için balıkların iç organlarını boşaltma işini de Cemal yapıyordu. Daha sonra Meryem, gönlü bulana bulana bu balıkları tavada kızartıyor ve iç organlarını yiyen vahşi kedilerin arsız bakışları altında sofrayı kuruyordu. Yemeklerini birkaç dakikada yiyip bitiriyorlardı.

Ama teknedeki akşam yemeği değişikti. Kulübedeki pislikten sonra burası gözlerine cennet gibi görünüyordu. Her şey ne kadar da temiz, bakımlı ve özenliydi böyle.

Profesör yemekten sonra onlara süslü bir kutudan çikolata ikram etti. Kendisi de durmadan değişik içkiler içiyordu. Dili hafifçe peltekleşmeye, hareketleri yavaşlamaya başlamıştı. Bu yüzden tabakları kaldırmak için doğrulduğunda sendeledi ve sakat bacağını biraz daha burktuğu için masaya tutunmak zorunda kaldı.

Cemal hemen atılıp tuttu onu ve sofrayı "kız"ın kaldıracağını söyledi. "Bulaşıkları da yıkar, işi ne!" dedi.

Meryem tabakları alıp, biraz önce Profesör'ün yemekleri getirdiği birkaç basamağa doğru gitti, aşağı indi. Burada küçük bir mutfak vardı. Çöpleri atacağı yeri ve musluğun mandalını bulmakta biraz zorlandıysa da hepsini çabucak halletti, tabakları yıkayıp kaldırdı. Keskin gözleri ve olağanüstü dikkati sayesinde her sorunu aşabiliyordu, mutfakta duran bulaşık deterjanını bile kullanmayı ve tabakları mis gibi köpüklerle yıkamayı başarmıştı.

Bu arada güvertede Profesör, Cemal'i sorguya çekiyor ve bu hiç konuşmayan delikanlının ağzından lafları kerpetenle sökerek durumu anlamaya çalışıyordu. İki genç insan, alışık olmadıkları bu balık çiftliğinde ne arıyorlardı? Nereden gelmişlerdi? Neden dolayı buradalardı? Hangi rüzgâr onları Ege kıyısındaki bu ıssız koya atmıştı? Kızla ilişkileri neydi?

Bir süre sonra oğlanın ağzından bölük pörçük dökülen laflardan, Profesör durumu aşağı yukarı anlayabildiği sanı-

sına kapıldı. Yine de oturmayan bir şeyler vardı. Amca çocukları olduğu ortaya çıkmıştı, oğlan kızdan hiç de sevgilisi gibi söz etmiyordu ama o zaman bu koyda ne işleri vardı? Herhalde delikanlı kızı kaçırmıştı ve buraya saklanmışlardı; durumu söylemeye utanıyorlardı. Demek ki onlar da kendilerince bir değişim peşindeydiler.

Bu sırada Profesör'ün aklına ilginç bir şey geldi: Acaba insan kendisinin hayatını değiştirirken başkalarının hayatına da hükmedebilir miydi? Ya da kendi hayatını, başkalarının hayatını değiştirme yoluyla değiştirebilir miydi?

Bu iki gencin kaderinde rol oynamak Profesör'e hiç bilinmedik bir oyuna dalma coşkusu veriyordu. Ayrıca oğlan, gördüğü komando eğitimi sayesinde kendisine teknede çok yardımcı olabilirdi. Kız da şimdiden bulaşığa girmişti bile. Hem kızdan kendisine doğru ilginç, cazip ve baş döndürücü bir hava yayılıyordu. Tuhaf bir şekilde çekici buluyordu bu küçük kızı. Onun, yüzüne göre çok iri, yuvarlak, nemli ve hayretle açılmış gözlerinden ve çocuk-kadın havasından çok hoşlanmıştı. Aksayan bacağıyla beceremeyeceği birçok işi bu çocuklar yapabilirdi. Hem de böylece o koy senin bu koy benim dolaşmaların yalnızlığından kurtulmuş olurdu. Annesinin bir sözü geldi aklına: "İnsan insanın zehrini alır oğlum."

İşin bir başka ilginç yönü de, karşısına Doğuluların çıkmış olmasıydı. Kendisi Doğu Anadolu'ya gidemiyordu ama kitabı için gerekli olan Doğulu atmosfer bu gençlerle teknesine gelmişti.

Profesör bunları düşünürken Cemal de kendi kaygılarına dalmıştı. İzne ayrılmış olan bekçi ertesi gün dönüyordu. O geldikten sonra kendilerine gerek kalmıyordu. Ayrıca ertesi akşam nerede yatacaklardı? Bekçi, kızın kulübede kalmasına izin verecek miydi? Selahattin'in ona ancak bu kadar dostluk gösterdiğini kavrıyordu; iki haftalık bir yardım. Ondan sonra başının çaresine bak. Bunu söylemek istemişti. Haklıydı da!

Hemen ertesi gün bir çare bulmak zorundaydı ama birinin yardımı olmadan o kulübeden kıpırdayamazdı bile. Kıyıda bir kasabaya gitmeye kalksa, kendisine yardım edecek, en azından tekneye alıp götürecek biri gerekliydi.

Bu adamdan iş istesem mi diye düşündü; teknede karın tokluğuna da olsa çalışırız.

Profesör de, "Bunlara iş teklif etsem, para da versem ne derler acaba?" diye geçiriyordu içinden.

Bulaşıkları bitirip güverteye çıkan ve sessizce bir köşeye ilişen Meryem ise iç bayıltıcı yasemin kokuları arasında, bu tekne ziyaretinin hiç bitmemesini diliyordu. Ne güzel, ne temiz, ne farklı bir yerdi burası. Kulübeye de benzemiyordu, Rahmanlı'daki gecekonduya da. Adam bugüne kadar tanıdığı bütün erkeklerden farklıydı. Kendisine saygı gösteriyor ve belki de ondan hoşlanıyordu. Hoşlandığını hissediyordu Meryem, bundan emindi.

Ağaçlara özsuların yürüdüğü, ortalığın delirtici kokulara gömüldüğü bu ilkyaz akşamlarında, Meryem'in içini tarifsiz bir yaşama hasreti doldurur olmuştu. Yaşamak istiyordu. Eti yaşamak isteğiyle yanıyordu. On yedi yaşının olanca hasretiyle bir bedene sarılmak ihtiyacı elini ayağını titretiyordu. O kokular, sahildeki delikanlılar, dondurma yalayan yarı çıplak kızlar, delikanlıların ince yanık bedenleri, gülüşleri, bembeyaz düzgün dişleri, kulaklarındaki küpeleri, çapkın yüzlerine dökülen kâkülleri Meryem'in aklından hiç çıkmıyordu. Bu teknede ve adada da "o dünya"ya ait bir şeyler vardı. Kendisininkinden çok farklı, rahat, özgür, yaşam dolu, eğlenceli bir şeyler.

Sisle birlikte nem iyice artmıştı ve çıldırtıcı yasemin kokusu neredeyse ciltlerinden içeri sızıyordu.

Profesör, İstanbullu Konstantinos Kavafis'in dizesini hatırlamaya çalıştı: Yaseminler bir üst deri gibiydi. Ya da ona benzer bir şeydi işte. Şimdi bulanık zihniyle tam olarak ha-

tırlayamıyordu. Zaten şiir de galiba bir bulanık anıyı anlatıyordu. Kavafis de tam olarak hatırlayamıyordu.

O ıslak yasemin kokulu kıpırtısız gecede sessizce otururken üçü de bir karar verildiğini anladılar. Fazla söze gerek kalmamıştı. Yapılacak iş belliydi.

Yine de Profesör yerinden kalkmadan onları uğurlarken, "Yarın çok erken gelmeyin" dedi, "ama akşamüstüne de kalmayın. Gündüz gözü çıkalım bu koydan."

Ertesi gün öğlene doğru, pancar motor takılmış bir kayık bekçiyi getirdi. Göbekli, yüzü üç günlük seyrek sakalla gölgelenmiş, kirli dişleri olan duygusuz ve kaba bir adamdı bu. Onlarla da fazla ilgilenmedi. Hemen kulübesine girdi, yatağının üstüne oturdu, bir sigara yaktı.

Artık Cemal'le Meryem'in orada yapacak işleri kalmamıştı. Adama rica edip sandalla kendilerini tekneye götürmesini istediler. Asık yüzünde ilk defa bir gülümseme görüldü. Belli ki istenmedik konukların o daracık kulübede başına bela olmasından korkuyordu. Onları hemen tekneye götürdü.

Yelkenliye çıktıklarında Profesör daha yeni kalkıyordu. Meryem alışık bir tavırla mutfağa gidip ona çabucak bir kahve yaptı. Kendisine hiç sorulmadan önüne gelen bu kahve, Profesör'ü çok memnun etti. Garip bir kızdı bu; anlayışlı, eline ayağına çabuk, yetenekli ve sokulgan.

Profesör, hareket etmeden önce yeni mürettebatına ilk gerekli bilgileri verdi, önce canyeleklerini öğretti, sonra yangın tüplerini gösterdi. Basit olarak motordan söz etti; ileri-geri hareketleri nasıl yaptıklarını anlattı. Sonra sıra iskotalara ve usturmaçalara geldi. Yanaştıkları zaman usturmaçaları nasıl atmaları gerektiğini tarif etti.

Bu karmakarışık anlatım acemi mürettebat için çok zordu ama zaten kaptan da onların her şeyi bir anda öğrenmelerini beklemiyordu. Zamanla her şey yerli yerine otururdu nasıl olsa.

Profesör, Cemal'i lastik botla kıyıya yollayıp tekneyi ağaca bağlayan ipi çözdürdü, sonra aksayan bacağıyla ilerleyip demiri çekti ve motorla hafif hafif yol almaya başladılar.

Gün ışığında bile koy o kadar kıvrımlıydı ki Profesör karanlıkta oraları nasıl kazasız belasız atlatmış olduğuna hayret ediyordu.

Bir yandan dümen kullanıyor, bir yandan da kendilerini oraya buraya çarpan, iplere dolanan, ayakları kayıp düşen acemi mürettebatına gülmekten yerlere yatarak komutlar yağdırıyordu.

Bir süre sonra açık denize çıktılar. Koydaki sis ve nemli hava, yükselen güneşin de etkisiyle yerini pırıl pırıl bir aydınlığa bırakmıştı. Kuzeybatıdan tatlı bir rüzgâr esiyordu. Profesör yelkenleri açtı, motoru kapattı; tekne yan yattı ve keyifli bir hışırtıyla cam gibi suyun üzerinde kaymaya başladı.

Meryem gözlerini kapatmış ve yüzünü okşayan rüzgâra bırakmıştı kendini. İçine yayılan bu "yeni ve hoş şeyler" atmosferinin tadını çıkarıyordu. Kulübede sürüklendiği korkunç pislik duygusu, açık denizin, rüzgârın ve berrak gökyüzünün etkisiyle tamamen silinmişti.

Burnu döndükleri zaman rüzgâr karşılarından gelmeye başladı ve biraz daha kuvvetlendi.

Kaptan dümende, yelkenleri yeni rüzgâra göre ayarlamaya çalışıyordu. Cemal onun arkasındaydı. Meryem ise teknenin burnunda oturuyordu.

O anda aklına bir çılgınlık geldi. Yeni hayatında adım adım ilerlemesini sağlayacak iradenin ilk büyük çıkışını yapacaktı ama korkuyordu; hem de çok korkuyordu. Yine de içinden yükselen yakıcı bir yaşama arzusu onu bu çılgınlığı yapmaya itiyordu.

Hafifçe yan dönerek arkaya, iki adama göz attı ve onların kendisine bakmadığı bir anda çaktırmadan tek eliy-

le yemenisinin arkasını gevşetti. Artık o bez parçası kafasını sıkmıyor ve her an biraz daha gevşeyen düğümün etkisiyle rüzgârda çırpınıyordu. Yemeninin iyice bollaştığını hisseden Meryem dosdoğru önüne bakıyor ve heyecan içinde bekliyordu. Buralara hiç uymayan, hele bu teknede iyice göze batan o çirkin örtüyü kafasından çıkarmasının vakti gelmişti. Daha sonra sıra öbürlerine de gelirdi nasıl olsa. Mavi çiçekleri solmuş, bileklerine kadar inen pazen entarisi de hiç uymuyordu oraya. Neyse ki teknede ayakkabı giyilmediği için çirkin siyah lastikleri merdivenin orada bırakmıştı ama karaya çıktıklarında mecburen yine onları giyecekti.

Bu arada güçlü rüzgâr, düğümü iyice çözülen yemeniyi başından alıp birden arkalara uçuruverdi. Meryem'in içi sevinç ve korkuyla doldu; arkaya dönerek yüzünde yapmacık bir hayret anlatımıyla, "Aaa!" diye bağırdı. Rüzgâr yemeniyi bir anda dümene yapıştırmıştı.

Meryem korktu; başarısız olmuştu; şimdi gidip yemeniyi alması ve başına sıkıca bağlaması gerekiyordu. İkinci kez aynı numarayı ise kimse yutmazdı. Cemal kaşlarını çatmış, olup biteni seyrediyordu.

Bu arada dümendeki Profesör, önüne yapışmış ve rüzgârda çırpınmakta olan yemeniyi aldı ve sesini duyurmak için bağırarak "Bunu niye takıyorsun ki?" diye sordu. "Ne güzel saçların var. Bırak hava alsınlar."

Sonra Meryem'in şaşkın bakışları altında, elindeki yemeniyi rüzgâra bıraktı ve yemeni doğru denize uçtu; önce yüzeyde dans eder gibi bir süre oynaştı, sonra ıslanarak suya battı.

Meryem sevinçten gözlerini sımsıkı yumup, "Allahım!" dedi içinden, "Allahım!"

Turkuvaz suda kayan tekne onu her saniye o menhus örtüden biraz daha uzaklaştırıyordu.

Arkaya dönüp Cemal'le yüz yüze gelmeye cesareti yoktu ama artık bu iş hallolmuştu. Cemal, koskoca, saçlı sakallı,

dedeleri yaşındaki Profesör'ün sözüne karşı çıkamazdı.

Artık başı açık bir kızdı Meryem ve bunun verdiği sevinçle yüreği kanatlanıp uçacaktı neredeyse. Rüzgârda dağılan saçlarının verdiği zevkle çıplak ayaklarını köpüklere doğru uzattı ve denizi bıçak gibi yaran teknenin üstündeki o hoş ve büyüleyici kayma keyfine bıraktı kendisini.

İçinde belli belirsiz bir günah duygusu da uyanmamış değildi doğrusu. Çocukluğundan itibaren, baş örtmenin Allah'ın en önemli emirlerinden biri olduğu öğretilmişti. Demek ki şimdi Allah'ın emrine karşı gelmiş oluyordu ama içine gömüldüğü mutluluk ve köpüren suların üstünde kayarken duyduğu huzur o kadar yoğundu ki buna pek de aldırmıyordu. "Allah da beni sevmiyor zaten!" diye düşünüyordu. "Herkese gösterdiği mucizeleri bana göstermiyor!"

Suyun üstünde kayarken, çocukluğunda bahçede kurulu salıncakta kolan vuruşu aklına geldi. Yıllardan beri ilk kez içi o çocukluk günlerindeki kadar hafiflemişti. Teknenin yardığı sulardan sıçrayan ak köpükler bacaklarını serinletiyordu.

Neden sonra başucunda birinin, "Meryem!" diye seslendiğini fark etti. Dönüp baktı; Profesör ona kırmızı bir Coca-Cola kutusu uzatıyordu. Kutuyu alırken buz gibi olduğunu kavradı.

Sonra Profesör çok garip bir şey yaptı; gülümseyerek göz kırptı. Meryem dümene geçmiş olan Cemal'e baktı; oğlanın heyecanla dümene yapıştığını ve hiçbir şeyi görecek durumda olmadığını anladı. O da Profesör'e göz kırptı. Böylece aralarındaki suç ortaklığının ilk işaret fişekleri atılmış oldu.

Ama Meryem göz kırpmasının hemen ardından, "Sağ ol dede!" diyerek Profesör'ü perişan etti. Profesör'ün aklına Karacaoğlan'ın çok sevdiği bir şiiri geldi:

"Bir kız bana emmi dedi neyleyim!"

Ömründe ilk kez bir genç kız kendisine –emmi de değil– dede diyordu. Yaşı bu kızın dedesi değil, ancak babası olacak kadardı ama herhalde iyice uzayıp birbirine giren ak saçları

ve sakalları yüzünden dede izlenimi bırakıyordu.

Tekneye gelen çocuklar bir yandan kendisini çok yaşlı ve yıpranmış olarak hissetmesine yol açıyor, öte yandan da ona, yasemin kokulu bir gençlik coşkusu aşılıyorlardı.

Bir kez daha, "İnsan insanın zehrini alır!" diye düşündü.

İlk geceyi herkes, yine nefes kesici bir güzelliği olan başka bir koyda demirlemiş olarak kamarasında geçirdi. Yelkenlide üç kamara olduğu için hiçbir sıkıntı çekmediler.

Ertesi sabah erkenden kalkıp güverteye çıkmış olan Cemal ve Meryem, öğlene doğru kalkan Profesör'ü görünce birdenbire müthiş bir şaşkınlığa uğradılar; tekneye yabancı bir adamın bindiğini sandılar.

Çünkü Profesör o sabah 11'e doğru kalktığında eline makası almış ve göğsüne kadar inen gür sakalını kesmiş, sonra da kalan bölümü jiletle tıraş etmişti. Aynada kendisinin bile unutmaya başladığı sakalsız ve düzgün yüzünü görünce de şaşkınlık içinde kalmış, "Meğer hâlâ gençmişim!" diye düşünmüştü.

Sakalını kesince yüzü sanki incelmiş ve zarif hatlara kavuşmuştu. Yanakları düzgündü.

Kamarasından çıkarken çocukların da bu işe çok şaşıracağını biliyor; John Dos Passos'un *Manhattan Transfer* romanındaki sahneyi yaşadığını düşünüyordu. Hani herkesin sakallı olduğu bir dönemi anlatan o güzel romanda, adam eczanenin önünden geçerken yeni çıkmış Gillette reklamındaki sinekkaydı tıraşlı adama özenerek bir takım alır, eve gelince banyoya kapanarak tıraş olur ve dışarı çıktığında çocukları, "Aaa, babama bak!" diye onu yabancılarlar ya; işte aynen o durumu yaşayacaktı.

Düşündüğü gibi de oldu. Cemal'le Meryem önce yabancı bir adamla karşılaştıklarını sanıp irkildiler ama durumu anladıktan sonra da Profesör'ün ne kadar genç göründüğüne hayret ettiler.

Meryem, ona artık bir daha dede diye seslenmeyecekti.

Beceriksiz bukalemun

Şimdi okuyucunun izniyle bir süre için bu hikâyenin sonuna, yani İrfan Kurudal'ın Meryem'den ve Cemal'den ayrıldığı güne gidelim.

Yemeninin denize uçtuğu o neşeli, pırıl pırıl günden bir ay sonra Profesör, yelkenlide tek başına, kırık dişlerinin ve kan oturmuş sağ gözünün acısını duymasına bile olanak tanımayan derin bir umutsuzluğun pençesinde, rüzgârın önüne katılmış durumda sürüklenip duruyordu.

Bu macera bitmişti. Teknenin nereye gittiğine, hangi yönü tutturduğuna aldırmıyordu artık. Aynı şekilde kemiklerinin kırılmış gibi ağrıdığının da farkında değildi.

Güverteye yığılmış, önüne, gün boyunca güneşten kaynamış bir cin şişesi koymuş, son günlerde başına gelen ve yaşamını temelden değiştiren, sarsan, artık İrfan Kurudal'ı tanıyamamasına yol açan olayları düşünüyordu.

Hayatı çığırından çıkmıştı. Metanoya arayışı fiyaskoyla sonuçlanmış ve kendi içinde keşfettiği uçurumun karanlıklarından başı döner olmuştu. (Böyle düşünmeyi seviyordu: kendi içindeki uçurum!)

Normal insanların niye güvenli toprakları terk etmediğini, niye kendilerini maceraya açmadıklarını çok iyi anlamıştı artık. Mülkiyetleri kendilerine ait hapishanelerde kalmalarının tek nedeni güvenlikti. Evleri ve eşyaları, koltuk takımları, kanepeleri, yemek masaları, yemek takımları, gümüşle-

ri, kristalleri onların dışarı çıkmalarını engelleme değil, tam tersine büyük bir tehlikeye karşı koruma görevi üstlenmişti. Hangi tehlike mi? Kendileri! Kurulu düzen, insanın kendi kendisiyle karşılaşmasını engelliyordu. Düzen dışına çıkmaya kalkanlar da onun gibi oluyordu işte.

Olup bitenlerde Meryem'in etkisini düşündü. Nereye gittiğini bilmiyordu ama her saniye kızdan biraz daha uzaklaştığının farkındaydı. Bu ona hem acı veriyor hem de hoşuna gidiyordu.

Yelkenlinin onu nereye sürüklediği konusunda hiçbir fikri yoktu. Yunan adalarından birinde mi bitecekti bu yolculuk, sivri bir kayanın tepesinde mi, yoksa rüzgâr onu tekrar Türkiye kıyılarına mı atacaktı? Bilmiyordu; bilmek de istemiyordu. En azından başka bir tekneye çarpma olasılığı çok düşüktü. Yok denecek kadar azdı. Çünkü böyle sersem sepelek bir yelkenliye kimse yaklaşmaz, yolunu değiştirirdi.

Parçalanmış kişiliği ve bölük pörçük düşünceleri arasında durup durup Martin Eden ismi sivriliyordu. Jack London'ın bu trajedi kahramanının denize gömülürken neler düşündüğünü hatırlamaya çalışıyordu. Demek ki birçok şeyden vazgeçen zihni, hayatı roman kahramanları aracılığıyla kavrama alışkanlığından bir şey yitirmemişti.

Ağzına yediği sert yumruklarla kanlı dişlerini tükürmek bile aklına gelmiyordu artık. Sadece Meryem'in nasıl olağanüstü biri olduğunu hatırlıyordu. Yemeniyi denize attığı o mutlu ve neşeli günden sonra kızın nasıl, ağır ağır yükselen bir su gibi fark ettirmeden kendini kabul ettirdiğini, nasıl vazgeçilmez bir insan haline geldiğini düşünüyordu.

Denizcilikle ilgili her öğrettiğini inanılmaz bir süratle kavrayarak şaşırtmıştı Profesör'ü. Kafası Cemal'den çok daha hızlı çalışıyordu ve muhakeme gücü daha fazlaydı. Bildiği şeyleri birbirine bağlayıp sonuçlar çıkarmakta ise üstüne yoktu. Bir komut verdiği zaman daha Cemal neyin ne oldu-

ğunu anlayana kadar atılıyor ve ya iskotayı çekiyor ya bumbaya çıkıyor ya da usturmaçaları bir serçe çabukluğuyla atıveriyordu. Böyle durumlarda Cemal'in iyice yüzü asılıyor, Meryem'e ve Profesör'e düşmanca gözlerle bakıyor; giderek nasıl davranacağını bilemediği kıza karşı öfkeyle dolduğunu belli ediyordu.

Hele bir gün tam üstüne gittikleri kütüğü görüp de onları bir çığlıkla uyaran Meryem, hiç tartışmasız, müthiş bir üstünlük kurmuştu. Kimi zaman kütük taşıyan şileplerden bazı tomruklar denize yuvarlanıyor ve görmeden üstüne gittiğiniz zaman büyük tehlike yaratıyorlardı. Bu kütüğe çarpsalardı mutlaka tekne yara alır, belki de batardı. Ama oradan oraya kıpır kıpır dolaşan ve bir saniye yerinde duramayan Meryem'in keskin gözleri sayesinde tehlikeyi vaktinde haber almış ve dümen kırmışlardı. Koca kütük yanlarından geçip giderken Profesör'ün sırtı ürpermişti. Meryem daha önce böyle bir tehlikenin varlığından haberdar değildi ama içgüdüleriyle onları batmaktan kurtarmıştı.

Kısa süre içinde, bir koya girdikleri zaman tekneyi hangi pozisyonda bağlamak gerektiğini hesaplar hale gelmişti. Bazen Profesör, şöyle demir atacağız ve şu ağaca bağlanacağız dediği halde itiraz ediyor ve "Geçenlerde gece ikide çıkan rüzgâr bizi çok salladı" diyordu, "bu gece de çıkabilir; onun için bence şöyle bağlayalım." Bunun üzerine Profesör'ün ağzı şaşkınlıktan açık kalıyordu; gerçi kızın söyledikleri doğru değildi ama bu kadar cesur olması da ilginç bir durumdu doğrusu. "Allah kahretsin" diye düşünüyordu gülerek. Bu ilk gördüğünde hiçbir şeye benzetemediği başı bağlı, cahil köylü kızı mıydı Allah aşkına?

Profesör, Meryem'in zor okuduğunu fark edip ona okuma yazma dersleri verir olmuştu. Kıza yazıları heceletirken, gazete okuturken çok eğleniyordu. Bir seferinde "inşallah" yazısını heceletiyordu; birlikte *in* ve *şal* hecelerini tekrar eder et-

mez kız aceleyle atılıp, lafın sonunu beklemeden, "İnşallah" demişti, "işte bunu çok iyi biliyorum."

Meryem'in çocukluğuna ait hikâyeyi bilen asık yüzlü Cemal bile gülmüştü bu duruma.

Bir seferinde de tekneyi temizlerken Meryem, Profesör'ün kamarasında başucuna asılı Magritte tablosunu görmüş ve "Bunlar havaya uçan Ermeniler mi?" diye sorarak onu müthiş şaşırtmıştı. Kırk yıl düşünse *Golconde* adlı tabloda havada görülen fötr şapkalı adamların Ermeni olduğu aklına gelmezdi. Bu kızın kafası ne kadar acayip çalışıyordu böyle. Bunu söylediği zaman Meryem kıpkırmızı kesilmiş ve "Bizim orada bir gün çok kuvvetli bir rüzgâr çıkmış ve bütün Ermenileri göğe uçurmuş" demişti. "Havada uçan adamları görünce onlar sandım."

Kafası hayallerle ve yanlış inanışlarla dolu olan bu cahil kız, nasıl oluyordu da her şeyi bu kadar çabuk öğrenebiliyor ve daha da önemlisi akıl yürütebiliyordu? Tekneye bindikten iki hafta sonra tamamen değişmiş ve neredeyse eski haliyle hiç ilgisi kalmamıştı.

Kılığı da değişikti artık. Çünkü Profesör, Meryem'le Cemal'i o acayip giysilerden kurtarmış ve yanına kızı da alarak Bodrum Marina çarşısında alışveriş yapmıştı.

Meryem önce, üstündeki pazen entari ve kara lastik pabuçlarla Bodrum Marina'da gördüğü mayolu insanların arasına karışmaya çekinmiş ama Profesör'ün ısrarı üzerine başını hiç kaldırmadan yürüyerek ve utançtan kıpkırmızı kesilerek o şık dükkânlara girmeyi başarmıştı.

Orada çalışanların şaşkın bakışları altında Profesör, Meryem'e pamuklu tişörtler, beyaz pantolonlar, jeans şortlar, mayolar ve Nike spor pabuçlar almıştı. Daha sonra bunları eline vererek prova odasında giyinmesi için ısrar etmiş ve şorta cesaret edemese de beyaz pantolonu ve pembe tişörtü üstüne giyip, ayağına da fosforlu Nike'ları geçiren Meryem

kabinden çıkınca heyecandan kalbi duracak gibi olmuştu. Ne ince bir kızdı bu böyle. Bol elbisenin altında belli olmayan göğüsleri, pembe tişörtte uç veren iki ufak şeftali gibi beliriyermişti.

Meryem utancından kimsenin yüzüne bakamıyor, gözlerini yere dikmiş durumda, kıpkırmızı dikiliyor, ellerini de nereye koyacağını bilemiyordu. Büyük bir şok yaşadığı belliydi.

Neyse ki Profesör onu dükkândan çıkarmakla kalmadı, bir de siyah Ray-Ban güneş gözlüğü aldı da Meryem çevresine bakmayı başarabildi. Marinanın şık dükkânları arasında yürürken arada bir gizlice vitrinlerden kayıp geçen hayale bakıyor ve bunun kendisi olduğunu anlaması için aradan bir süre geçmesi gerekiyordu. Bir anda, o çok özendiği kızlardan biri olup çıkıvermişti işte. Bunun için Profesör'e minnet duyuyordu; zaten kendisini daha önce de başörtüsünden kurtarmıştı.

Bir mucize gerçekleşiyordu hayatında. Hani o hep başkalarına olan ve kendisine bir türlü görünmeyen mucizelerden biriydi bu adam. Belki de boz atını bırakıp tekneye binmiş ve denizci kılığına girmiş Hızır Aleyhisselam'ın ta kendisiydi. Bibisi ve teyzesi hep, "Kul bunalmayınca Hızır yetişmez!" demez miydi? İşte kendisi de çok bunalmış ve en umutsuz anında Hızır'ın şefkatli ve merhametli eline sığınmıştı. Bu düşüncelerini daha sonra Profesör'e açacak ve uzun uzun anlatacaktı. Erkek dükkânından Cemal için de bir şeyler aldılar.

Daha sonra tekneye geldiklerinde Cemal önce Meryem'i tanıyamadı, sonra gözleri şaşkınlıkla kızgınlık arası bir ifadeyle fal taşı gibi açıldı ama Profesör'ün ısrarı sonunda, üstündeki kahverengi, kalın ve buruşuk pantolonla kirli sarı gömleği atıp, dizlerine kadar uzanan beyaz gemici şortunu giyince bunu unuttu. Çünkü aklı kendisine takılmıştı.

Cemal'i böyle paçalı tavuk gibi şortla görünce Meryem'in içi kaynadı, müthiş bir gülme isteğine kapıldı. Çünkü

Cemal'in iki yarım simide benzeyen gün görmemiş kıllı bacakları şortun altından ortaya çıkıvermiş ve bu durum, sert oğlanı pek gülünç bir duruma sokmuştu.

Neyse ki değişen koşulların yarattığı hava, bu giysi devrimini de kazasız belasız atlatmalarına yaradı. Eğer kasabada olsalar, Meryem'in böyle giyinmesi mümkün değildi ama mavi su üzerinde kayan beyaz yelkenlide ve çıplak turist dolu sahil kasabalarında eski giysilerinin saçmalığı, göze batacak kadar net bir biçimde ortaya çıkıyordu.

Bu arada Profesör insanoğlunun uyum yeteneğine ve çevresindeki koşullara göre kendini değiştirme hızına bir kez daha hayran kalıyordu. Son haftalarda yaşadıkları, bir sosyoloji deneyine dönüşmüştü. Yıllar önce yazdığı bir makalede insanları şık bir transatlantiğin yolcularına benzetmekte haklıydı demek ki!

İşler yolunda giderken yolcular görkemli salonlarda eğleniyor, kapılardan geçerken birbirine yol veriyor, erkekler kadınların önünde ayağa kalkıyor, hepsi piyano müziği eşliğinde kristal kadehlerde şampanya tokuşturuyorlardı ama o transatlantiğin batması halinde aynı insanlar denizde çırpınıyor ve hayat kurtaracak bir tahta parçasına tutunmak uğruna birbirlerini boğmaya çalışıyorlardı.

İnsanoğlu, çevresindeki koşullara uyum göstererek hayatta kalma becerisine sahip bir bukalemundu. Ama bazen kendisi gibi beceriksiz bukalemunlar da çıkabiliyordu ortaya. Çevresine uymak için her türlü gayreti gösterip de bunu beceremeyen ve rengini bir türlü bulunduğu ortama uyarlayamayan bir bukalemun: beceriksiz bukalemun!

İyi bir kitap adı olabilirdi bu ama artık Profesör'ün geleceğe dönük hayaller kurması için vakit çok geçti. Er geç bir kaya parçası tekneyi durduracak ve açacağı delikle denizin dibini boylamasına neden olacaktı. Beceriksiz bukalemun da böylece sulara gömülecek ve ömrü boyunca sürdürdüğü bece-

riksizlik yok olup gidecekti. "Martin Eden gibi" diye düşündü yine.

Yattığı yerden, akşamüstü kıpkırmızı kesilen gökyüzünü görebiliyordu; bulutlar yanıyordu sanki. Biraz sonra karanlık, karşı konmaz mutlak bir ölüm gibi bastıracaktı.

Bir boğazda olmalıydı, çünkü rüzgâr tekneyi inanılmaz biçimde sallıyor, bir o yana bir bu yana yatırıyordu ama başını kaldırıp bakmamakta kararlıydı Profesör. Ne olacaksa olacaktı.

İki hafta içinde heceleri iyice söken Meryem'e, harita okumayı öğretmeye başlamıştı. Sarı haritaları masanın üstüne yayıyor; üzerine birlikte eğildikleri ve burunları, koyları gözden geçirdikleri sırada kızın taze kokusunu içine çekiyordu. Bazen Meryem'i sınava çekiyor ve haritaya bakarak önlerine çıkan burunları tahmin etmesini istiyordu. Kızın, "Şu İnceburun olmalı!" diye doğru tahminler yapması üzerine de, "Bravo! Bravo!" diyerek onu alkışlıyordu. Aslında kızın birkaç haftada harita okumayı becermesinin imkânsız olduğunu, doğru tahmin yapamadığını ve gösterdiği yerin de İnceburun'a hiç benzemediğini çok iyi biliyordu ama nedense bu konuda Meryem'e yalan söylemeyi, onun özgüvenini yerine getirmek bakımından gerekli sayıyordu.

Cemal her zamanki sessizliğinin ve suratsızlığının üstüne bir de öfkeli bakışlar edinmişti. Teknede iki grup oluşmuştu sanki; bir yanda Profesör'le Meryem, öte yanda da Cemal. Belli ki adamla kızın arasındaki yakınlıktan tut da, Meryem'in Profesör tarafından hayli abartılı biçimde alkışlanan becerilerine ve zekâsına kadar her şeye kızıyordu.

Kızın kendisinden kat kat daha zeki ve kavrayışlı olduğu, kuşku götürmez biçimde ortaya çıkmıştı ve bu durum Cemal'i şaşırtıyordu. Nasıl olur da bu sümüklü eksik etek, bu canını bağışladığı âciz yaratık böylesine değişebilirdi! Kasabada kendisine hizmet etmekle görevli ve erkeklerin ya-

nında bırak yemek yemeyi, sesini bile duyurmasına izin verilmeyen kız, Ege kıyılarındaki teknede neredeyse kendisine üstünlük taslayacaktı. Şu Hoca da müthiş şımartıyordu kızı. Sulanıyor muydu ne? Cemal, öyle bir şey görürse aile namusunu korumak için Profesör'ü tekneden suya atmayı bile göze alırdı. Böylece her geçen gün onlara karşı biraz daha öfkelenerek ve ayrı oturmaya gayret ederek günlerini yalnız geçirir olmuştu. Bir iki kere de koylarda denize atlayıp yüzdü. En azından bu alanda Meryem'e karşı müthiş bir üstünlüğü vardı. Çünkü komando eğitimli gövdesinin sudaki yetenekleri, o güne kadar sadece ayaklarını suya sokmuş kıza göre tartışılmaz üstünlükteydi.

Profesör, Meryem'e yüzme öğretmek için de ısrar ediyordu, bir kaza durumunda denize düşerse boğulacağını söylüyor ve mutlaka yüzme öğrenmesi gerektiğini anlatıyordu ama kızın henüz buna cesareti yoktu. Yüzme öğrenmek için mayo giymesi, dolayısıyla vücudunu göstermesi gerekiyordu. Buna katlanamazdı.

Aslında o cicili bicili mayoyu giymek için müthiş bir istek duyuyordu. Bunun çaresini de mayoyu içine giymekte bulmuştu. Her sabah kalktığı zaman kamarasında mayoyu çıplak vücuduna giyiyor, üstüne de tişörtünü ve pantolonunu geçiriyordu.

İlk zamanlar kendisini o giysiler içinde bile çıplak hissetmişti. Mayoyu mümkün değil giyemezdi. Gerçi dükkândan çıktığı anda içini buz gibi titreten çıplaklık duygusu da yavaş yavaş geçmiş ve yeni giysilerine alışmıştı ama Cemal'in ve Profesör'ün önünde mayo giymeye cesaret edemezdi.

Profesör ise, "Buna da alışırsın!" diyordu gülerek. "İyi şeylere çabuk alışır insanoğlu. Ayrıca benim gözüm senden korktu. O kadar çabuk uyum gösteriyorsun ki!"

Profesör'ün beklediği fırsat, sakin bir koyda demir attıkları akşam eline geçti. Meryem'le Cemal'e, "Yakında inanılmaz

bir koy var" dedi. "Buraya kadar geldikten sonra orayı görmemek olmaz. Hadi bota atlayıp gidelim."

Cemal her zamanki gibi başını isteksizce salladı, onlarla bir şey paylaşmak istemediğini belli etti. Bunun üzerine Profesör ve Meryem lastik bota bindiler, uzaklaştılar.

Burada koylar iç içeydi. İnsan ayağı değmemiş gibi görünen ağaçlı, püren kokulu koylarda, kıyılarda iyice turkuvaz rengini alan ve dibinde ne varsa apaçık gösteren akvaryum gibi sularda dolaşıyorlardı.

Meryem bottan sarkmış, sağ elini denizin serinliğine bırakmış, dipte dolaşan gümüş rengi küçük balıkları izliyordu. Profesör ona gidecekleri yeri anlatıyor ve iki koy arasında dar bir kara parçası bulunduğunu, Kleopatra zamanında bu toprağı kaldırarak iki koyu birleştirmek istediklerini ama başaramadıklarını anlatıyordu. O zamandan beri bu işe kim kalkışmışsa ölmüştü. Biraz sonra ona, kazılan yerleri ve kalıntıları gösterecekti.

Koya vardıklarında hava kararmak üzereydi ama Meryem yine de kalıntıları görebildi. Çünkü bir yanlarında batan güneş vardı, öte yanlarında ise yükselen dolunay. Karanlık koyulaştıkça, ayın ışığı artıyordu.

Bir süre sonra lastik botu çekerek çıktıkları kıyı, ay ışığında gümüş gibi yanmaya başladı. Çakılların üzerine oturdular. Profesör bota binerken yanına aldığı iki kutu soğuk birayı açtı ve birini Meryem'e uzattı.

Meryem rüyada gibiydi. İçinde bulunduğu güzellik, kıyıyı yalayan gümüşümsü ay ışığı, delirtici kokular, yanındaki adamın kibarlığı ve ilgisi başını döndürüyordu. Kendisini bir akarsuya bırakmış gibiydi; su onu nereye isterse oraya sürüklüyordu.

Bu yüzden fazla nazlanmadan birayı aldı. Dudakları önce soğuk kutuyu, sonra da biranın gıdıklayıcı köpüğünü ve ardından kekremsi tadını hissetti. İçine müthiş bir ferahlık

yayıldı. Ayaklarını, kıyıyı yalayan dalgalara uzattı. Cemal'in orada olmayışı ve yakınında onu denetleyen birinin bulunmaması müthiş bir mutluluktu. Hep sahipli olan kızın belki de hayatta ilk defa başında sahibi olmadan geçirdiği saatlerdi bunlar.

Bu okumuş yazmış zengin adamın kendisine gösterdiği saygı ve hareketlerindeki çıtkırıldım kibarlık içini titretiyor, onun kendisini çok farklı hissetmesine yol açıyordu. Ömründe ilk kez kendisine değer veriliyor; zeki ve güzel olduğu söyleniyordu. Bu düşünceler arasında birayı nasıl bitirdiğini fark etmedi.

Profesör yanında oturan kıza büyük bir şefkat ve sevgi duydu. Onun çelimsiz omuzlarına sarılmak, bağrına basmak istedi. Gariptir ama cinsel bir istek değildi bu. Kızla sevişmek arzusu değildi. Daha çok şefkat kelimesiyle açıklanabilirdi. Kıza sarılıp göğsüne bastırması ve onu bir süre öyle tutması yeterliydi sanki. Ama bunu yapamazdı; çünkü kız yanlış anlardı.

Ay müthiş bir hızla yükseliyordu. Profesör, Meryem'e aydaki kadın profilini görüp görmediğini sordu. İnsanların çoğu gibi o da göremiyordu. Kendisi de ilk başta görmeyi başaramamıştı ama çocukluğunun o ıtır kokulu İzmir akşamında babası, sabırla ona nasıl bakması gerektiğini öğretmiş, kadın yüzünü görmesini sağlamıştı. Dolunay bir madalyon gibiydi ve yüzünü yandan gördüğü güzel kadın, hafifçe yukarı doğru bakıyordu. Profesör, Meryem'e uzun uzun tarif etti ama kızın görmesini sağlayamadı. O bambaşka şeyler görüyordu.

Bu başarısız çabadan sonra Profesör, Meryem'e yüzme öğretmeye kalktı. O kadar istekliydi ve bu düşünceyi o kadar heyecanla savunuyordu ki kafası birayla dumanlanmış ve kendisini o tuhaf akşamın sihrine kaptırmış olan Meryem fazla direnemedi. Profesör'ün suya girmesinden sonra karanlığın kendisini saklamasına güvenerek üstündekileri çıkardı;

mayoyla kaldı ve denize adım attı. Tabanına küçük bir şeyler battığı için rahat basamıyordu yere: Deniz ılık ve koruyucuydu. Ay ışığında Profesör'ün kendisini öyle çıplak gibi görmesinden korkarak, onun elinden tutup denize doğru çekmesine fazla itiraz etmedi. Bir süre sonra su göğsüne kadar yükselmişti. Korktuğu için yanındaki adamın elini sıkı sıkı tutuyordu.

Profesör ani bir hareketle onu suya doğru yatırınca korktu; küçük bir çığlık attı. Adam, "Korkma!" dedi. "Ben seni hiç bırakmayacağım. Sen sadece belini düz tut. Su seni taşır. Yatağında sırtüstü yatar gibi yat!" Meryem içine yayılan panik duygusuyla bunu önce başaramadı, belini büktü ve suya batar gibi olduğu her çırpınışında Profesör'ün ellerinin altında olduğunu ve onun batmasına izin vermeyeceğini hissetti. Bu güvenle bir süre sonra suyun yüzünde sakince durmayı başardı.

Profesör ellerini altından geçirdiği kızın, o tuhaf koyda, ay ışığı altında, suyun içinde çok beyaz bir balık gibi parladığını gördü. Ellerinin arasında bir mucize tutuyordu. Kendi çabasıyla suyun yüzünde durmaya çalışan kıza arada bir küçük dokunuşlarla destek oluyor, dengesini yitirdiği zaman düzeltiyor ama her seferinde de bu ince, beyaz ve olağanüstü bedene duyduğu hayranlık artıyordu. Issız koyda akşam vakti, ay ışığı altında oynaşan iki hayvan gibiydiler. Kleopatra'nın birleştirmeye çalıştığı iki koy, küçük kahkahalarla, yapmacık korku haykırışlarıyla doluyordu.

Profesör ellerini kızın sırtına ve beline dayayarak onu yüzdürmeye başladı. Ellerinin içindeki beyaz balık, ay ışığında sedeflenerek kayıyordu.

Bu yolculuğa çıktığından beri kendisini hiç bu kadar mutlu hissetmemişti. Belki de bütün ömrünün en mutlu anlarından biriydi bu ve gariptir, işin içinde yine cinsellik yoktu. Sanki cinsel istek, o saflığı, o çocuksu eğlenceyi bozacakmış

gibi sakınılması gereken bir öcüydü.

Profesör o tuhaf akşamı, iki çocuğun suda oynaması olarak hatırlıyordu. Kendisi çocuklaşmıştı; kız zaten çocuktu: güzel çocuk, saf çocuk, temiz çocuk, zeki çocuk, heyecanlı çocuk, yanakları al al olan çocuk, utanınca kızarmayı unutmamış çocuk; belki de neşeli bir yunus yavrusu; suda çırpınıp duran sedef rengi bir balık.

Yetişkin yıllarını hep diken üstünde ve alaycı bir nihilizme gömülerek geçiren sivri dilli Profesör, bu küçük kızı gördükten sonra değişmiş olduğunu kavrıyordu. Meryem sanki yüreğini yumuşatmış, onu çocukluk ve gençlik yıllarının masumiyetine geri döndürmüştü. Daha önce başkalarında eleştirdiği ve alay ettiği şeyleri yapmaya başlamıştı.

Profesör bir süre sonra içine sürüklendiği sarhoşluktan ayıldı ve kızın teninin buz gibi olduğunu hissetti. Ne de olsa alışık değildi ve ilk sefer için suda çok kalmıştı. Onu yavaşça kıyıya doğru kaydırdı, çakıl taşlarına değene kadar taşıdı. Sonra kız ayağa kalktı ve bütün vücudundan sular süzülerek kıyıya çıktı. Çakıl taşlarının üstüne uzandı.

Rüzgâr çıkmıştı. Profesör yanındaki mayolu bedenin soğuktan titrediğini fark ediyor, tüylerinin diken diken olduğunu ve çenelerinin birbirine vurduğunu hissediyordu. Belki alışık olmadığı suda geçirdiği uzun süre onu bu hale getirmişti, belki de bira ve heyecan.

Onca üşümesine rağmen kızın uykuya daldığını fark etti. Yavrusunu korumak isteyen bir hayvan gibi kıza sarılmak ve onu ısıtmak için inanılmaz bir istek duydu içinde Profesör. Üşüyen kedi yavrusunu ısıtma arzusu gibi bir şeydi bu. İçinde yine cinsellik payı yoktu.

Bu güçlü duyguya daha fazla direnemeyeceğini anlıyordu. Lorca'nın "yedi güçlü boğa"sı, kendisini titreyen çıplak kıza doğru itiyordu sanki. Üstüne eğildi ve ona sarıldı. Ömrünün geri kalan kısa bölümünde Profesör, bu davranışını hayatı-

nın en büyük hatalarından biri olarak hatırlayacaktı.

Sürüklenen teknede yüzü gözü kan içinde kalmış ve sıcak cin içmekten neredeyse aklını oynatma noktasına gelmiş olan Profesör, bu anıyı belleğinden uzaklaştırmaya çalışıyordu. Çünkü kız, üstüne eğilen adamı hissettiği anda bir insanın gösterebileceği en büyük tepkiyle, çelik bir yay gibi fırlamış, güçlü bir tekmeyle adamı üstünden fırlatmış ve "Yapma amca, yapma, yapmaaaaaa!" diye çığlık çığlığa bağırmaya başlamıştı.

Issız kıyıda mayolu ıslak bir kızın, vahşi bir çocuk sesiyle attığı çığlıklar öylesine sinir bozucuydu ki Profesör bu seslerden büyük bir korkuya kapılmıştı. Bir yandan onu yatıştırmaya, susturmaya çalışıyor, bir yandan da ona yaklaşmaya korkuyordu.

Kız ellerini yüzüne kapatmış durumda dönerek çığlık atıyor, çıplak ayaklarıyla çakıl taşlarını tekmeliyor ve çıldırmış gibi, "Yapmaaaa!" diye haykırıyordu. Bir süre sonra iki dizinin üzerine çöktü, namaz kılar gibi öne doğru eğildi ve bir şeyler sayıklamaya başladı. Profesör onun bu çıldırmış halinden daha çok korktu; neler söylediğini anlamaya çalıştı ama anlayamadı. Bazen, "Amca" gibi bir söz söylüyor, bazen "Nefret ediyorum!" diye uluyor, bu arada da ellerini kanatıncaya kadar taşları yumrukluyordu.

Profesör ömründe hiç böyle şiddetli bir krize rastlamamıştı. Ne yapacağını ve kıza nasıl yardım edeceğini bilemeden nefesini tutmuş, bekliyordu. Acaba kıza bir tokat atsa, kendisine gelmesine yardımcı olur muydu? Ya daha beter etki yapar ve ters teperse? Zaten bir hayvanlık yapıp kızı korkutmuştu. Şimdi en iyisi sakinleşmesini beklemekti.

Meryem bir süre sonra, geçirdiği sinir krizinin ağırlığından mecalsiz kaldı ve olduğu yere yığıldı. Profesör onun yarı baygın olduğunu görebiliyor ama yine yaklaşmaya korkuyordu. Kızın durumu, onun başından korkunç bir şey geçmiş ol-

duğunu gösteriyordu. Büyük bir ihtimalle tecavüze uğramıştı. Yine büyük bir ihtimalle bunu "amca" diye seslendiği biri yapmıştı. Kendisi gibi, yaşı daha büyük biri. Acaba öz amcası kızın ırzına geçmiş olabilir miydi? Yani Cemal'in babası. İyi ama onun tarikat şeyhi olduğunu anlatmamışlar mıydı? Anlatmışlardı ama şeyh oluşu durumu değiştirmezdi ki!

Eğer böyle ise kız ömrünün en büyük sırrını açığa vurmuş demekti. O neşeli ve sokulgan kızın böyle büyük bir acıyla inlemiş olduğunu ve içinde böyle korkunç bir sır sakladığını bilmek ıstırap vericiydi. Üstelik bu şoka kendisi sebep olmuştu. Ama belki de iyi gelirdi bu kriz. Kızın içindeki zehri boşaltmasına yardım ederdi.

Bir süre sonra cesaretini topladı ve yarı baygın kızın yanına gitti. Onun başını yavaşça kaldırıp kucağına aldı. Saçlarını hafif hafif okşamaya başladı. Bir yandan da yumuşak bir sesle, "Korkma Meryem, benim. Korkacak bir şey yok" diye fısıldıyordu. Bir süre sonra kız kendine geldi. Hiç sesi çıkmıyordu ama Profesör bacağının, sıcak gözyaşlarıyla ıslandığını duyuyordu. İçin için ağlaması iyiydi ve bu krizin geçtiğine işaretti.

"Seni korkuttuğum için özür dilerim Meryem!" dedi. "Asla kötü bir niyetim yoktu. Sadece seni korumak istedim. Yemin ederim, yemin ederim. Bir baba gibi..." Kız ağlamaya devam etti.

Bundan sonra Profesör, tehlikeli sulara yelken açtığını hissederek, "Ama sana başka türlü yaklaşan büyüklerin de olmuş galiba" dedi. "Kötü niyetle yaklaşanlar." Kız yine sessizce gözyaşı akıtıyordu.

"Beni amcan sandın değil mi?" diye sordu Profesör. "Sana tecavüz eden amcan mıydı?"

Kız sadece ağlıyordu. Ne evet ne hayır! Ama bütün bunlardan Profesör haklı olduğu sonucunu çıkardı. Kız, söylediklerine itiraz etmiyordu. Bunun üzerine susmasının daha uy-

gun olduğunu kavradı ve Meryem'in büyük acısına saygı göstererek başka bir şey sormadı.

Yargıçlıktan emekliye ayrılan Kürşat Bey'le konuşmaları aklına geldi. Aysel'in dayısıydı adam. Anadolu kasabalarında, kentlerinde yıllarca yargıçlık yapmış olan Kürşat Bey'e, meslek hayatı boyunca en çok hangi tip davalarla karşılaşmış olduğunu sormuştu. Yargıcın cinayet ya da hırsızlık demesini bekliyordu ama aldığı cevap onu şaşırtmıştı. Kürşat Bey, "Aslında mahkemeye gelen davalar farklıdır ama" diyordu, "Anadolu'da aile içi taciz çok yaygındır; kızlar utanıp sıkıldıkları için bunlardan ancak binde biri mahkemeye intikal eder. Oğlan evlenir, askere gider, kayınpederi gelinin başına çöker. Amcalar, enişteler, dayılar genç kızların ırzına geçer. Ne yazık ki bunlar çok yaygın. Fatura da hep genç kızlara ödetilir. Ya intihara zorlanırlar ya da öldürülürler."

Ağlayan kız dizinde uykuya daldı. Demek bu narin Meryem de nasıl olduysa intihardan ve öldürülmekten kurtulanlardan biriydi. Şimdi ay ışığında gövdesi iyice çelimsiz görünüyordu. Profesör onu sarsmadan uzanıp pantolonunu ve tişörtünü aldı, usulca üstüne örttü. Nefes almaya bile korkarak kızın uyuyup kendine gelmesini bekledi.

Dönüş yolunda Meryem müthiş bir ağrı çekiyormuş gibi başını tutuyordu. Lastik botla sessizce ilerlerken Profesör ondan özür diledi. Bilmeden bir yarasına dokunmuştu. İyi niyetliydi. Ama belki de bütün bunlar onun hayrınaydı. İçindeki ufuneti söküp atmasına yardım ederdi.

Psikologların yönteminden söz etti ona; bir kere itiraf ederek paylaştığı sır, insana bir daha acı vermeyebilirdi. "Annemin bir sözü vardır" diye bitirdi konuşmasını, "insan insanın zehrini alır. Anlat, zehir içinde kalmasın."

Kız sustu. Onu duyduğunu belirtecek bir hareket yapmadı.

Profesör, "Amcan mıydı?" diye sordu.

Kız cevap vermedi.

"Cemal'in babası mı?"

Kız sustu; ne evet dedi ne hayır. Kendisinden daha büyük bir güce teslim olmuş gibiydi.

Profesör, korkunç bir gürültüyle güvertede savruldu. Tekne bir yere çarpmıştı. Acaba Yunan adaları mıydı bu çarptığı yer, Türk kıyıları mıydı, yoksa denizin üstüne yükselmiş bir kaya mı yırtıyordu tekneyi? Bunları bilmiyordu ama sac teknenin korkunç gürültüler çıkararak kâğıt gibi yırtıldığının farkındaydı. Buna rağmen güverteden kalkmamaya kararlıydı. Martin Eden gibi teknenin ışıklarını görmeye de ihtiyacı yoktu onun. İçinde hiç korku hissetmiyordu. Yerli yersiz gelen korkuları ve içinde bir kuşun kanat çırpmaları, yerini büyük bir teslimiyete bırakmıştı. Biraz sonra yüzüne deniz suyu değdi; Ege'nin büyük, soğuk ve muhteşem karanlığını hissetti. Gülümsedi.

Herkesin bir sırrı var

Meryem, o gece rüyasında, kendisine zulmeden kerpeten gagalı ve kara sakallı Anka kuşunu tekrar gördü, izbedeki karabasandan sonra kuşu ilk görüşüydü bu. Kamaradaki dar yatağında, aynen izbedeki gibi kıvrandı, inledi, kuşa yalvarıp kurtulmak istedi ama bir türlü beceremedi. Kuş bacaklarının arasını, olmaz olası günah yerini oymaya devam etti.

Oysa uzun zamandan beri günah yeri aklına gelmiyordu; daha doğrusu artık orayı günah yeri olarak düşünmüyordu. Bu yüzden şiddetli bir baş ağrısıyla korkunç rüyadan uyandığı zaman, artık unuttuğunu sandığı bir perişanlık ve zavallılık hissetti. Dondurduğu ve kafasından uzaklaştırdığı ne kadar kötü anı varsa üstüne hücum ediyordu. Yüreğine, yine o derin korku ve içe kapanmasına yol açan suçluluk duygusu yerleşmişti. Ne yaparsa yapsın günahtan kurtulamıyordu. Eti ve kanı günaha batmıştı. Belki de izbede boynuna ipi taktığı zaman bu işi bitirmesi en iyisi olacaktı. Şimdiye kadar her şey çoktan kapanıp gitmiş olurdu, adı sanı silinirdi ortalıktan. Belli ki günah kendisini nereye giderse oraya kadar kovalayacaktı.

Birkaç gün önce kendisini onca heyecanlandıran ve yüreğini çarptıran yeni giysilerinden de nefret ediyordu şimdi. Onları giymeye hakkı yoktu. Çünkü kendisi farklıydı. O pantolonlar, tişörtler, kemerler günahın bir parçasıydı. Yine kasabadan çıkmadan önceki kılığına bürünmek ve eski entarisi-

ne, lastik pabuçlarına kavuşmak, başına da yemenisini sıkı sıkı bağlamak istiyordu. Denize açılınca içini kaplayan cesaret ve gözü karalık tamamen gitmiş ve Meryem yeni baştan, dünyadan korkan küçük bir kız oluvermişti. Fazla ileri gittiğini hissediyor ve bundan ürküyordu. Saati saatine uymayan ve dünyanın en delice işini yaptırabilecek cesaret dorukların-dan bir anda korkaklığa ve çekingenliğe yuvarlanabilen Meryem, korkusunun hiç geçmeyeceğini sanıyordu.

Bir süre yatağın üstünde dertop olmuş durumda yattı, inledi; sonra yavaş yavaş doğrularak üstündeki mayoyu çıkardı.

Uzun donunu, mavi çiçekleri solmuş pazen entarisini giydi, ayaklarına kalın çoraplarını geçirdi; başını da kamarada bulduğu ince bir örtüyle bağladı. Şimdi içi biraz daha rahat etmişti.

O şehirli adamın kendisini kışkırttığını düşünüyordu. Eğer o şeytan gibi adam kendisini yoldan çıkarmasa yabancı bir erkeğin yanında mayo giymesine, denize girmesine olanak yoktu. Nefret ediyordu o adamdan, yüzünü görmek istemiyordu.

Eski giysilerinin içinde gönlü daha rahattı. Oysa o kamaradaki dar yatağa uzandığı gecelerde ne hayaller kurmuştu: Yeni giysileriyle kasabaya gidecek ve ana caddede yürüyecekti. Onun yeni pantolonunu, pembe tişörtünü, güneş gözlüklerini ve spor pabuçlarını görenler şaşkınlıktan şaşkınlığa düşecek, neye uğradıklarını şaşıracaklardı. Besbelli ki şehirden çok zengin bir hanım geliyordu ya da bir turist: Alman mı, Fransız mı, Amerikalı mı belirsiz!

Çamurlu ana caddedeki dükkânlar birer birer boşalacak, aktar, bakkal, manifaturacı, manav, davavekili hep yanına geleceklerdi. Biraz sonra onlara kaymakam, mal müdürü, savcı ve hâkim de katılacaktı. "Bu kim?" diyeceklerdi hayretle. "Bu kim? Kim bu zengin hanım?" O hiçbir şey söylemeyecek ve içinden kıs kıs gülecekti. Biraz sonra haberi duyan ka-

dınlar da gelecekler ve zengin yabancıya hayret ve kıskançlıkla bakacaklardı. Kalabalığın arasında mutlaka teyzesi de olacaktı. İnce yüzü, sinirli çenesi ve iyice sıktığı yemenisiyle onu süzecekti. Meryem onu görmezden gelecek ve yürüyüp gidecekti. O yürüdükçe meraklı kalabalık daha da artarak peşinden geleceklerdi. O, içinden kıs kıs gülmeyi sürdürerek yine bibisinin evinin önüne gidecekti. Bibisi kapıyı açtığında da yüksek sesle, "Bibi benim, Meryem, tanımadın mı?" diyecek ve siyah gözlüğünü çıkaracaktı.

Kalabalık, "Aaa Meryem'miş, şu bizim uğursuz Meryem!" diye hayretten hayrete düşecekti.

Teyzesi kollarını açıp, "Meryem, yavrum!" diyerek ona doğru yürüyecekti. O yine başını çevirecek ve kendisini kapılarda enik gibi yalvartan teyzesine sırtını dönecekti.

Sonra bütün kalabalığın duyabileceği bir sesle, "Bu kasabada herkes yalancı bibi!" diyecekti. "Bunların hepsi yüze gülücü. Arkandan kuyunu kazıyorlar. Beni İstanbul'a uğurlarken söylediklerinin hepsi yalan. İçlerinde bir tane bile dürüst insan yok. En kötüleri de teyzem. Hem İstanbul da dedikleri gibi bir yer değil. Yakup'un halini görsen ağlarsın, iti bağlasan durmaz onun evinde."

Sonra bibisiyle sarmaş dolaş içeri girecek ve şaşkın kalabalığı dışarıda bırakacaklardı.

Düşünü her tekrarlayışında yeni birtakım ayrıntılar ekliyor; bir gün yılan gözlü Döne'yi ne çabuk unuttuğuna şaşıyor, bir başka gece babasını da işin içine katıyordu.

Ama şimdi eski giysilerinin içinde dertop olmuş, hastalanmış, ürkmüş ve göze aldığı şeylerden dehşete düşmüş durumda tir tir titriyordu.

Bacakları aynen Şeker Baba'ya gittikleri gün gibi yanıyordu. Teyzesi kibriti bacaklarının arasına doğru uzatıyordu ve Meryem orasında alevin sıcaklığını hissediyordu. Hem tekne de hamamotu kokmaya başlamıştı. Burnunun direğini kıra-

cak bir kokuydu bu. "Kaç gündür tüylerini temizlememişsin, günah ki ne günah! Allah cehenneminde yakacak seni." Acuze kadınlar orasını burasını elliyorlardı.

Yan kamarada Cemal kızın birkaç kez inlediğini, sonra burnunu çekerek sessizce ağladığını duydu. Kulakları çok keskindi; gözünü kırpmadan yatıyor, etrafı dinliyordu; aynen dağdaki günleri gibi.

Adamla kızın gitmesine hiç izin vermemesi gerekiyordu, böyle bir şey kabul edilemezdi. Yabancı bir adam ve kendi ailesinden bir kız yalnız başlarına hiçbir yere gidemezlerdi. Kasabada olsa bu işin konuşulması bile cinayet çıkarırdı. Ne var ki koşullar o kadar değişmiş ve son zamanlarda ne yapacağını o kadar şaşırmıştı ki, beklenmedik bir durumla karşılaştığında eli ayağı bağlanıyor ve ne diyeceğini bilemiyordu. Neyin doğru, neyin yanlış olduğu birbirine karışmıştı.

Kasabada Meryem'in böyle giyinmesi mümkün değildi ama teknede kasaba kılığıyla dolaşması çok tuhaf kaçıyordu. Kendisi bile şort giymemiş miydi?

Cemal giysilerin insanı ne kadar değiştirdiğine şaşıp kalıyordu. Komando giysileri, tüfekliği, el bombaları, çapraz fişekliği, komando bıçağı, postalları, palaskası ve elindeki G3 tüfeğiyle dünyanın hâkimi gibiydi. Ama şimdi bu komik şort içinde eğri bacaklarıyla âciz bir adam olup çıkmıştı. Neyin doğru, neyin yanlış olduğunu şaşırmış bir âciz adam. Üstelik beş kuruş parası yok, işi yok, evi yok, gidecek yeri yok. Profesör'ün yanında bir sığıntı.

Onlar gittikten sonra tekneyi dolaşmış ve adamın kamarasına girmişti. En geniş kamarada yatıyordu tabii ki. Duvarda acayip bir resim asılıydı. Fötr şapka giymiş adamlar havada duruyorlardı. Onun yanına ölümden bahseden bir şiir yapıştırılmıştı; okuduysa da beğenmedi. Onun en beğendiği şiir askerde öğretilen ve hiçbir zaman unutamayacağı, "Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır / Toprak eğer uğrunda

ölen varsa vatandır!" şiiriydi. Bağıra bağıra bunu tekrarlarken burunlarının direği sızlardı. Adamın astığı şiir ise saçma sapan bir şeydi. "Ölümü beğenmezse geri gelirmiş!" diye düşündü. "Bok gelirsin. Bir keleş mermisi kafanı uçursun da, bak bakalım nasıl geliyorsun. Bu iş çocuk oyunu değil ki!"

Çekmeceleri karıştırdı. Birinde sadece çamaşır vardı, ötekinde bir bloknot ve bir sürü kalem. Ama üçüncü çekmecede para buldu; hem de Amerikan doları. Saymadı ama çok para olduğu belliydi.

Paraları elinde tutarak yatağa oturdu, düşünmeye başladı.

Tekneye döndükleri zaman adamı da, kızı da boğup suya atsa ne lazım gelirdi? Burada olduklarını hiç kimse bilmiyordu. Issız bir koyda demirlemişlerdi. İkisini boğması ancak birkaç dakikasını alırdı. Sonra onları denize atar, parayı cebine koyar ve lastik botla uzaklaşırdı. Kimsenin kendisini bulması ve suçlaması mümkün de olmazdı.

Bir süre kendisini bu son derece çekici planın ayrıntılarına kaptırdı. Belki de onları tekneye çıkmadan önce haklardı. Lastik bot yanaştığında kafalarına bir şey vururdu. Ama çelik gibi eliyle boğazlarına kesme atmak da iyi fikirdi. Hem komando eğitiminde öğretilen o öldürücü darbeyi denemiş olurdu.

Parayı cebine koydu, güverteye çıktı. Yeşil dolarlar cebini ısıtıyordu. Kendisini son derece mutlu ve güvenli hissetti. Bu parayla istediği yerde iş kurabilir ve Selahattin gibi makbul bir adam olurdu. Belki de İstanbul'a geri döner ve Yakup'la ortak kebapçı açarlardı. Sonra Emine'yi yanına getirtir ve evlenirdi. Kasabaya dönmek işine gelmiyordu, çünkü o zaman parayı babasına vermesi gerekecekti.

Bunu düşünür düşünmez de buz gibi oldu. Babasının hayali karşısına dikildi. Hayatı boyunca her türlü günahla kendisi arasına dikilen o kara sakallı görüntü yüreğini titretti. Az daha günahkâr oluyordu! Kara taşın üstünde kara karıncayı gö-

ren Allah'ın kendisini her an gözlediğini unutmuştu. Şu anda Allah onun ne yaptığını görüyordu. Aceleyle adamın kamarasına indi ve cebindeki dolarları eski yerine yerleştirdi.

Şimdi yatağında yatar ve Meryem'in iniltilerini dinlerken müthiş canı sıkılıyordu. Askerlik bittikten sonra onu adam yerine koyan yoktu. Kasabada biraz kahramansın, aslansın, kaplansın diyerek sırtını okşamışlardı ama seyahate çıktıktan sonra geçmişiyle her türlü bağı kesilmişti. İstanbul'da ve Ege'de kimse kendisine aldırmıyor ve muharip gazi olarak saygı göstermiyordu.

Oysa dağlarda savaşırken onlara, vatanı böldürmemek için savaştıkları ve milletleri için en büyük fedakârlığı yaptıkları anlatılmıştı. Gaziler ve şehitler, ebediyete kadar bu aziz milletin hatırasında yaşayacaktı. Ay yıldızlı şanlı bayrağın namusu için savaşıyorlardı. Ama buralarda kimsenin bunlara aldırdığı yoktu. Nasıl oluyordu bu iş?

Hem bu hoca bozuntusu kendisini ne zannediyordu da o kadar büyükleniyordu? Adam belli ki yaşından başından utanmadan Meryem'e sulanıyordu. Yok kız çok akıllıymış, yok her şeyi Cemal'den daha çabuk anlıyormuş. Hiçbiri doğru değildi. El kadar cahil bir kız komando eğitimi görmüş Cemal gibi olabilir miydi? O dağlara götürmeliydi de başlarının üzerinde mermiler vızıldarken görmeliydi onları. Ne kız bir saniye dayanabilirdi, ne de o gece gündüz içki içen ayyaş, günahkâr adam.

Kendisi her şeyi daha iyi yapıyordu ama adamın gözü Meryem'den başkasını görmediği için onu övüp duruyordu.

Gözünü kırpmadan onların dönüşünü beklemişti. Eğer durumda bir anormallik varsa ortaya çıkacak ve adamın boynunu kıracaktı. Ama hiçbir şey olmamıştı. Adamla kız çok sessiz bir şekilde tekneye binmişlerdi ve sonra ikisi de kendi kamaralarına gitmişlerdi. Acaba ne anlama geliyordu bu?

Kıza ve adama karşı korkunç bir öfke duyuyordu; çünkü

ikisi bir olmuş kendisini aşağılıyorlar, alay ediyorlardı. Şortu ilk giydiği gün katıla katıla gülmüşlerdi. Dağların ve gecenin hâkimi koskoca komando Cemal, bunların maskarası mı olacaktı?

Öfkesinin çok yoğunlaşması halinde üstüne aldığı görevi yerine getirip kızı öldürebileceğine aklı kesmişti. Önce trendeki tanıklar, sonra da İstanbul'daki kargaşa aklını karıştırmış, galiba kızın hasta ve gariban görüntüsü de bir parça yüreğini yumuşatmıştı. Ama o bir askerdi, böyle şeylere pabuç bırakmaması gerekiyordu. Şimdi kız, adamla bir olmuş onun arkasından dolaplar çevirdiği için ölüme yaklaşıyordu; hem de o alkolik hoca bozuntusuyla beraber.

Gece rüzgâr dönmüş ve yandan vurarak tekneyi sallamaya başlamıştı. Halatlar gıcırdıyordu.

Profesör yatağında utanç ve üzüntü içinde yatıyor, kızın geçirdiği büyük şoka sebep olduğu için suçluluk duygusundan kurtulamıyordu.

Kendisini bu duygudan kurtarmak için, "Sana ne oluyor ulan hayta Profesör?" diye düşünmeye çalışıyordu. "Elin kızından sana ne? Amcası düzmüş, sonra başından atmışsa senin bunda ne günahın var?"

Eskisi gibi hergele, acımasız ve alaycı olabilmek için her türlü gayreti gösteriyordu. "Amma da sübyancıymış herif! Kim bilir garibanın ne kadar canını yakmıştır."

Ama bütün gayretlerine rağmen, kızın sarsılan narin omuzları ve ince bedeninin çektiği büyük acı gözlerinin önünden gitmiyordu. Niye bu kadar merhamet duyuyordu acaba? Yoksa bu kız ömrü boyunca aradığı değişimi sağlıyor ve onu başka bir kişi mi yapıyordu? Hani eskiden hep alay ettiği, dürüst ve merhametli olmaya çalışan kişilerden biri. Yani bir aptal.

Amca dediği Cemal'in babasıydı ama herhalde oğlanın bundan haberi yoktu. Kızın Cemal'den korkusunu, hiç

konuşmamalarını, aralarındaki buz gibi havayı ve gerginliği düşündü.

Niçin beraber seyahat ediyorlardı? Cemal kızı kaçırmış mıydı? Kaçırdıysa niye böyle sert ve tehdit edici bir şekilde davranıyordu?

Derken bir anda zihni aydınlandı ve her şeyi anlayıverdi. Şimdi taşlar yerli yerine oturuyordu işte.

Heyecanlandı, yüreği küt küt atmaya başladı. Demek ki teknesinde bir cinayet işlenecekti. Bu hale düştüğüne inanamadı. Töre cinayetlerini ve aile meclisi kararıyla öldürülen kızların hikâyelerini hatırladı. Bunları hep gazetelerde okur ve kendisine dünyadaki en uzak gerçeklik olarak algılardı. Bir gün gelip kendisinin de bu işlere karışacağını söyleseler inanması mümkün değildi. Eskiden sadece Doğu Anadolu'da oluyordu böyle şeyler; uzak, çok uzak yerlerde; Doğu'nun kuytu ve ulaşılmaz bölgelerinde. Muhtarın oğluyla kavaklıkta konuşurken görüldü diye aile meclisi kararıyla boğulan kızlar ya da intihara zorlananlar. Ama son yıllardaki göç dalgası, Doğu'nun bütün kadim gelenekleriyle birlikte töre cinayetlerini de İstanbul'a taşımıştı. Genç kızlar ya viyadüklerden atılıyor ya kurşunlanıyor ya da iple boğuluyorlardı. Hem de en yakın akrabaları, kardeşleri tarafından.

Böyle haberler okuduğu zaman en çok kızların annelerini merak ediyordu. Bir kadın doğurup emzirdiği kızının ölümüne nasıl razı olabiliyordu acaba? Yoksa çaresiz mi kalıyorlardı?

Gazetelerde sık sık Türkiye'deki uygulamaları eleştiren yazılar çıkıyordu. Namus cinayeti işleyenler eğer yakalanırlarsa Türk Ceza Kanunu'nun taammüden adam öldürmeyi kapsayan 450. Maddesinden hüküm giymeleri gerekiyordu. Bu suçun cezası da idamdı. Ama hâkimler 59. Maddeye göre takdir yetkilerini kullanıyor ve cezayı hafifletiyorlardı. Zaten infaz yasasıyla mahkûmların hapiste geçirecekleri süre azalıyor ve sık sık çıkarılan af yasalarıyla da serbest kalıyorlar-

dı. Yani adalet, töre cinayeti işleyenlere anlayış gösteriyor ve onları koruyordu.

Paris'te antropoloji Profesör'ü olan arkadaşı Altan kendi başından geçen garip bir olay anlatmıştı. Bir gün Colmar mahkemesinden davet almış. Bir kadın yargıç kendisini danışman olarak dinlemek istiyormuş. Konu bir kızın öldürülmesiyle ilgiliymiş. Alman sınırına yakın Colmar'da oturan bir Türk işçi ailesinin kızları bir Fransız genciyle görüşmeye başlamış. Aile buna karşı çıkmış ve kızı Fransız gencinden ayırmaya çalışmışlar. Kızın direnmesi üzerine aile toplanıp karar almış ve öldürme görevi kızın abisiyle yeğenine verilmiş. Onlar da kızı götürüp otoyol kenarında boğmuşlar. Doktor raporuna göre kızın ölmesi on beş dakika sürmüş. Şimdi bütün aile yargılanıyormuş.

Kadın yargıç bu sanıklara Fransızlar gibi davranılamayacağını; onların kültür, gelenek ve âdetlerinin farklı olduğunu, Türk geleneklerinde töre cinayetinin o kadar da ağır bir suç olmadığını düşünüyor ve Türk asıllı antropoloji Profesör'ünden bu konuda bir görüş almak istiyormuş.

Altan ise kadına bunun her kültürde ve her zaman bir canavarlık olduğunu, ailenin Türk olmasının cezayı hafifletme sebebi sayılamayacağını anlatmaya çalışmış. Ama sonunda anlamıştı ki kadın yargıç aileyi yirmi yıl Fransız hapishanelerinde bakmak, beslemek yerine, memleketlerine göndermek istiyor, "Bu insanlar zaten medeni dünyaya ait değil. Kendi ülkelerine yollayalım, ne halleri varsa görsünler" diye düşünüyor.

Gerçi Altan'ın diretmesi sonunda aile Fransa yasalarına göre hak ettiği cezayı almıştı ama Fransız yargıç pek de haksız sayılmazdı. Altan'ın dediği gibi, "Bütün Akdeniz'de namus kavramı, kadınların bacaklarının arasındaydı" ve bu tür cinayetler hâlâ bağışlanabilir bir suç olarak görülüyordu.

Cellat olarak gönderilen Cemal'e müthiş bir öfke duydu.

Bundan sonra gözü hep üstünde olacaktı. Kızı korumasına almıştı; bu genç bedeni ve heyecanlı ruhu kimsenin yok etmesine izin vermeyecekti. Belki de onu evlat edinirdi, kim bilir! Evet evet; evlat edinirdi.

Rüzgâr tekneyi iyice sallamaya başlamıştı; halatlar ve direk gıcırdıyor, kabin bir o yana bir bu yana beşik gibi sallanıyordu.

Keşke teknede bir silahı olsaydı. İstanbul'daki kasasında kilitli duran Colt Python marka Magnum tabancasını yanına almamakla aptallık etmişti.

Bu düşüncelerden dolayı paniğe kapıldı; boğulacak gibi oldu ve hemen kalkıp kendisini yukarı attı.

Ay battığı için deniz karanlıktı şimdi. Rüzgâr uğulduyordu ama demir taramamıştı. Tekne bağladıkları gibi sapasağlam duruyordu. Demek ki gece yarısı bir şey yapmasına gerek yoktu.

Meryem bir kapının açıldığını ve birisinin telaşla güverteye fırladığını duymuştu, ama hangisi olduğunu bilemiyordu. Profesör mü çıkmıştı, yoksa Cemal mi?

Biraz sonra kapısının hafifçe vurulduğunu duydu. Belli belirsiz bir tırmalama gibiydi. Kalkıp açtı; Profesör, "Sesler duydum ve uyuyamadığını anladım" diye fısıldıyordu. Belli ki Cemal'i uyandırmaktan çekiniyordu. "Ben de uyuyamıyorum. Gel açık havaya çıkalım."

Meryem adamı izledi; güverteye çıktılar.

Serin rüzgâr Meryem'i ürpertti, ayva tüylerini diken diken etti; Profesör oralarda bulduğu bir anorağı onun omuzlarına koydu. Eski giysilerini sırtına geçirdiğini ve başını örttüğünü fark etmemiş gibi davranıyordu.

Profesör, "Benim sana hiçbir kötülüğüm dokunmaz Meryem" dedi. "Bunu biliyorsun değil mi?"

Meryem evet anlamında başını salladı.

"Bir baba gibi. Buna da inanıyor musun?"

Meryem yine başını salladı. Bunun üzerine Profesör rahatladı.

"Beni yanlış anlamandan korktum" dedi. "Bu yüzden gözümü kırpmadım. Bir de sana söylemek istediğim bir şey var: Artık kasabadan ve o insanlardan çok uzaklardasın. Sana kimse bir şey yapamaz. Kılına dokunamazlar."

Meryem usulca, "Ya Cemal?" diye fısıldadı.

"Cemal de dokunamaz."

Bir süre sustular. Konuşacak hiçbir şey bulamıyorlardı.

Meryem yüzünü kaldırıp da bakamıyordu; belli ki ondan sonsuza kadar utanacaktı artık. Çünkü adam en olmadık sırrını biliyordu.

Kızı yavaşça kaldırdı, kabine indirdi.

Kapıyı kapatmadan önce garip bir şey yaparak Meryem'in eline hafif bir öpücük kondurdu; bunun üzerine Meryem de onun elini öptü.

Profesör kulağına eğildi ve "Biliyor musun" dedi, "karım beni aldatıyor."

Sonra kapıyı hafifçe kapatıp kendi kabinine gitti.

Cemal onların fısıldaştıklarını duymuş ama sözleri anlayamamıştı. Gözleri karanlık tavana dikili, neler olduğunu merak ederek sabahı bekliyordu.

Portakal çiçeği kokan ev

O geceden sonra Meryem'in neşesi ve sağlığı eskisi gibi olamadı. Sabah yola çıktıklarında üşüyor, anorağa sarınıyor, sık sık midesi bulanıyor ve bembeyaz bir suratla aşağıya koşup kusuyordu. Cemal, Meryem'in eski giysilerini giymiş oluşuna ve bu hallerine bir anlam veremiyor, ne olup bittiğini anlamak için dikkat kesiliyordu. Kaç gündür denizde neşeli bir serçe gibi seken kızı deniz tutar olmuştu. Profesör onun bileğine deniz tutmasına karşı bir bilezik taktı, o andaki bulantısını geçirmesi için de bir Dramamine verdi.

Yelkenlide müthiş bir tatsızlık vardı. Kimse konuşmuyor; herkes suratını asmış, üstüne düşen işleri yapıyordu. Cemal'le Profesör arasındaki nefret de artık elle tutulur hale gelmişti.

Profesör düşündü taşındı ve denizdeki bu sonu gelmez yolculuklardan bir hayır çıkmayacağına karar verdi. Hem de yelkenlide Cemal'e açık bir hedef oluşturuyorlardı. Oğlan çok kuvvetliydi ve dövüşmeyi iyi biliyordu. Pek sanmıyordu ama eğer niyetini bozacak olursa başa çıkmaları mümkün değildi, ikisini de tek eliyle öbür dünyaya gönderebilirdi. Bu yüzden karaya gitmek ve orada hem tekneyi bağlayacakları bir iskele hem de kalabilecekleri bir ev bulmak doğru olacaktı.

Aslında düşündükçe bunun da akıllıca bir çare olmadığını görüyordu. En iyisi Cemal'le Meryem'i en yakın kıyıya bırakıp ne haliniz varsa görün diyerek dümen kırmaktı ama Pro-

fesör, kızı ölüme terk edemeyeceğini hissediyordu.

Turkish Waters kitabını inceledi ve yakınlarda kuytu bir balıkçı köyü olduğunu gördü. Elbette kitapta balıkçı köyü olarak gösterilen liman şimdi bir turist cennetine dönüşmüş olmalıydı; belki bu daha da iyiydi. Dümen kırdı.

Rüzgârı arkadan alıyor ve pupa yelken yeni yerleşimlerine doğru gidiyorlardı.

Bir burnu döner dönmez karşılarına çıkan koy ve kıyıdaki evler Profesör'ü biraz şaşırttı. Çünkü hiç de beklediği gibi turistik otellerle dolu bir yer gibi görünmüyor, kendi halinde bir balıkçı köyüne benziyordu. İki katlı beyaz evler pembe, beyaz ve mor begonvillerle kaplanmıştı; asırlık zeytin ve servi ağaçları göze çok hoş görünüyordu.

Kıyıya yaklaştıkları zaman, bir iki balıkçı lokantası ve önünde derme çatma iskeleler olduğunu gördüler. Profesör tekneyi yanaştırırken, "Buyurun! Buyurun!" diye bağıran çıplak ayaklı çocuklar, teknenin iplerini bağlıyorlardı. Su zümrüt yeşiliydi. Akıl almayacak kadar sakin ve güzel bir yerdi burası.

İskeleden baktıkları zaman kasabanın, sandıkları kadar küçük bir yerleşim olmadığını anladılar. Ortalıkta epeyce yabancı turist görünüyordu. İngilizler vardı galiba. Kimi kitap okuyor, kimi Türk kahvesi içiyor, kimi de dev okaliptüs ağacının altındaki kahvenin sedirinde kestiriyordu.

Kasabanın arkasındaki yeşil tepelerde, evlerin bittiği noktadan sonra tarihi kalıntılar başlıyordu. Yarı harap bir antik tiyatro görünmekteydi. Ne huzurlu yerdi burası böyle.

Profesör tam aradıkları yeri bulduklarına karar verdi ve tek başına karaya çıktı. Meryem uzanmıştı; arada bir başını kaldırıp nereye geldiklerine bakıyor, sonra yine uyukluyordu. Cemal de ortalığı seyrediyordu.

Profesör tekneyi bağlayan esmer çocuklara teşekkür etti; daha sonra lokantalarına balık yemeye geleceklerini söyledi

ve okaliptüs gölgesi altındaki kahveye gitti. Ağaç üç kişinin ellerini bitiştirerek saramayacağı kadar kalındı ve irilikten neredeyse iki gövdeye ayrılmıştı.

Profesör az şekerli bir Türk kahvesi ısmarladı. O sabah saatlerinde, zümrüt yeşili denize bakarak açık hava kahvesinde oturmak çok hoşuna gitmişti. Daha önce uğradığı kahvede İngilizce şarkı sözleriyle konuşan mahcup çocuğu düşünüp güldü. Çok matrak bir şeydi doğrusu. Sakallarını kestiği için artık kendisini yabancı turist sanan yoktu.

Yelkenli gözünün önündeydi. Oturduğu yerden Meryem'i görebiliyordu.

Belli ki azgın yerli turistlerin akın ettiği yerlerden biri değildi bu köy. Yani moda olmamıştı. Böylesi de pek iyiydi doğrusu. Çünkü bir seferinde moda olan kıyı kasabalarından birine gitmek gafletinde bulunmuştu. Cehennem gibiydi ortalık. Küçücük koyda dev yatlar duruyor, hava alanından lüks otellere yolcu getiren deniz uçakları inip kalkıyor, yat sahiplerinin helikopterleri havada dönüyor ve sürat tekneleri suları köpürterek çılgın gibi daireler çiziyorlardı. Ortalıkta, Pearl Harbour baskınını hatırlatacak bir hareketlilik vardı. Sahildeki her otel ya da lokantadan ayrı bir müzik duyuluyor ve kulakları sağır edecek disko ritimleri birbirine karışıyordu.

O koyda geceledığinde, yolculuğa çıkmanın onu nasıl değiştirdiğini bir kez daha anlamıştı. Eski hayatında onların da sık sık geldikleri ve arkadaşlarıyla birlikte doyasıya eğlendikleri yerlerdi buralar. O zaman kendisini rahatsız etmeyen pek çok şey şimdi gözüne batıyordu. Hem gözüne hem kulağına.

Ama Ege kıyılarında kaybolmuş bu köy öyle değildi; bir huzur köşesiydi. Kıyıda olduğu gibi kahvede de tembel köpekler uyukluyor ve arada bir tek gözlerini açarak gelip geçeni izleyen hayvanlara kimse ilişmiyordu. Hayatın ağır aktığı bir yerdi burası.

Bu düşünceleri, kahvenin sahibi olduğunu söyleyip, "Hoş geldiniz!" diyen orta yaşlı adama da anlattı. Adam koyu bir Ege şivesiyle, "Öyle ama buraya da çok gelmeye başlıyola gari!" dedi. "Bir iki seneye dolaa."

Profesör, adamın kendisini yanlış anladığını fark etti. Köyün tenha olması sanki bir kusurmuş gibi algılıyor ve bir an önce turist dolmasını istiyordu. O zaman onların da asfalt yolları, trafik ışıkları, büyük otelleri olabilirdi. Adam para kazanmak istiyordu; bundan doğal ne olabilirdi ki! Profesör, adama köyü çok beğendiklerini ve bir süre kalmak istediklerini söyleyip, kiralık ev olup olmadığını sordu.

Adam oralarda kiralık boş ev olmadığını ama köyün öteki ucundaki eski bir evi İstanbul'dan gelen emekli bir Büyükelçi'nin aldığını ve bazen evini kiraya verdiğini anlattı. Başka yer bulsalar bile rahat edemezlerdi. En uygunu Büyükelçi'nin eviydi ama adam biraz tuhaftı. O kadarına katlanacaklardı artık.

Profesör bu tuhaf Büyükelçi'yi merak etti. Bunun üzerine kahvecinin oğlu önüne düştü ve onu eve götürdü.

Ev koyun öteki ucundaki en son yerleşimdi. Geniş bir portakal bahçesinin içinde, basit bir taş yapıydı bu. Çiçeğe durmuş yediveren portakal ağaçları muhteşemdi doğrusu. En az beş yüz ağaç vardı ve havaya öyle kışkırtıcı bir koku salıyorlardı ki insanın başı dönüyor, bayılacak gibi oluyordu. Portakal bahçesinin etrafı, rüzgârı kesmesi için kalın servilerle çevrelenmişti. Bahçe, doğrudan doğruya denize açılıyordu. Kıyıya çok yakın bir yerdeki dev zeytin ağacı Profesör'ün dikkatini çekti, sonra da iskeleyi gördü. Derme çatma, titrek bir ahşap iskeleydi; eğer suyun derinliği elverirse tekneyi oraya bağlayabilirdi. Bu konuda da umutluydu çünkü kahvenin önündeki su derinliği tamamdı.

Evin yanından dolaşıp ön bahçeye girdiklerinde, kendilerine sus işareti yapan bir adamla karşılaştılar. Ak saçları dik-

katlice taranmış, iyi giyimli, düzgün yüzlü, ince bir adamdı bu ve görkemli bir servi ağacının yanında yere eğilmişti. Bir eliyle onlara sus işareti yapıyor, arkasından sessizce yanına gelmelerini işaret ediyordu.

Kahvecinin çırağı dönüp gitti. Profesör ses çıkarmaya korkarak ve parmaklarının ucuna basarak adama doğru yürüdü. Emekli Büyükelçi olduğunu tahmin ettiği adam, avucunda çok küçük bir serçe yavrusu tutuyordu. Yavru, değil uçmak, gözlerini bile açacak durumda değildi. Küçük kanatlarını çırpamıyordu. Büyükelçi yavruyu itinayla bahçe duvarının üstüne yerleştirdi ve geri çekildiler. Biraz uzaklaşınca yaşlı adam Profesör'e, "Servi ağacında serçe yuvaları var" dedi. "Bu yavru düşmüş. Anası acı acı çığlık atıyordu. Şimdi onu anasının babasının görebilecekleri bir yere yerleştirdim. Bakalım, durumu anlayacağız. Acaba yavru yanlışlıkla yuvadan mı düştü, yoksa onu attılar mı zalimler?"

Profesör de alçak sesle, "Peki yuvadan attılarsa ne yapacaksınız?" diye sordu.

"Eve alıp besleyeceğim."

"Desenize kaderi değişecek."

"Evet!" dedi Büyükelçi ve sonra ona ilk kez alıcı gözüyle baktı. "Siz de kimsiniz?"

Profesör kendisini tanıttı (Büyükelçi daha önce adını duymamıştı) ve yanındaki iki kişiyle birlikte kalacak bir yer aradıklarını söyledi.

Büyükelçi, "Olabilir ama" dedi, "bu evde kalmanın kuralları var."

"Söyleyin!" dedi Profesör.

"Bu evde televizyon yoktur ve hiçbir zaman getirilemez, radyo da yoktur, eve gazete sokmak da yasaktır. Hele politika konuşmak asla hoş görülemez. Moda şarkılar söylenemez, ünlülerden söz açılamaz. Futbol takımı tutulamaz, maç sonuçları alınamaz. Aptallar ülkesinin bu evin içine sızmasına

izin verecek hiçbir davranışa izin verilmez."

Profesör şaşırdı. "Aptallar ülkesi mi?"

"Evet! Aptallık bu memlekette o kadar yaygın ki, kapıyı pencereyi sıkıca kapamazsan havayla bile içeri girer. Dünyanın en bulaşıcı hastalığıdır aptallık."

Profesör, "Peki" dedi. Hiç böyle Büyükelçi görmemişti. "Öyle olsun. Kira ne kadar?"

"Ne verirseniz!"

"Nasıl ne verirsem?"

"Öyle işte; paraya ihtiyacım olduğunu saklamıyorum çünkü portakallar artık masrafını bile kurtarmıyor. Washingtonlar ve Yafalar dururken bizim buraların çekirdekli portakalına kimsenin yüz verdiği yok. Oysa hepsinden daha kokulu ve tatlı. Neyse, bu yüzden arada bir kiracı alırım buraya. Herkes gücü neyse o kadar verir. Siz zengin birine benziyorsunuz; çok verin!"

"Ne kadar çok?"

"Bir iki milyon dolar verin!"

Bu cevap üzerine Profesör, Büyükelçi'nin gerçekten de söyledikleri gibi tuhaf olduğuna karar verdi ama bu durum hoşuna gitti. Adamdan müthiş bir ironi ve enerji yayılıyordu.

"Siz sahiden de söyledikleri gibi tuhaf bir adammışsınız" dedi.

Büyükelçi güldü.

Daha sonra Profesör iskeleyi kontrol etti ve suyun yeterince derin olduğuna karar verdi. İnce kumlu sahilde on dakika yürüyerek tekneye geri döndü.

Meryem hâlâ yatıyordu. Cemal'e usturmaçaları içeri almasını ve ipleri çözmesini işaret etti, sonra motorla hafifçe kayarak yeni evlerine doğru gittiler. Bahçe denizden de harika görünüyordu doğrusu ve yediveren portakal çiçeklerinin iç bayıltıcı, sarhoş edici kokusu oralara kadar geliyordu. Kokuyu duyan Meryem bile başını kaldırıp baktı. Sonra gördükle-

riyle ilgilenmeden yine yattı.

Büyükelçi bu kez evin içindeydi ve çok üzgün görünüyordu. Loş salonda eski bir koltuğa oturmuş, suratını asmıştı. Profesör ona ne olduğunu sordu; niye bu kadar ani bir değişiklik yaşamıştı?

Gözleri dolu dolu olan adam, "Yavru serçeye ne oldu biliyor musunuz?" dedi

"Ne oldu?"

"Hadi tahmin edin!"

"Annesi babası alıp götürdü."

"Hayır."

"Onu yuvadan attıkları anlaşıldı ve siz onu alıp eve getirdiniz."

"Hayır!"

"Ya ne oldu?"

"Kedi yavruyu yedi!"

"Siz ne yaptınız?"

"Ben de ateş edip kediyi vurdum. Böylece hem kuş elden gitti hem de kedi."

Profesör, "Üzülmeyin sayın Büyükelçim" dedi. "Bir kuşla bir kedi yitirdiniz ama üç dost kazandınız." Söyler söylemez de çok salakça bir laf ettiğinin farkına vardı ama artık geç olmuştu.

Büyükelçi yüzünde muzip bir anlatımla başını çevirip onlara baktı. Uzun paçalı şortunun içinde eğreti duran Cemal'i, köy giysileri giymiş başı bağlı Meryem'i gördü ve "Bunlar kim?" diye sordu.

"Arkadaşlarım."

"Bunlar da mı Profesör?"

"Hayır!"

"O zaman doçent! Neyse, bana ne! Odalarınız üst katta. Kurallarımı doçent arkadaşlarınıza da anlattınız mı?"

"Tamam, merak etmeyin."

Onlar eşyalarını üst kata taşırken de, "Biraz önce bana tu-

haf biri olduğumu söylediniz Profesör ama" dedi, "siz de az tuhaf sayılmazsınız hani."

"Öyle" dedi Profesör. Gülümsedi.

Adam da güldü ve Profesör, Büyükelçi'nin hiç de sandığı gibi tuhaf biri değil, aksine çok zeki olduğuna ve kendisiyle oyun oynadığına karar verdi.

Belki de kuş ve kedi üstüne anlattıklarının hepsi zalim bir şakaydı.

"Oyununuz müthişti" dedi.

"Çocuklaşma oyunu mu?" dedi Büyükelçi.

Akşam, portakal ağaçları altındaki masada Büyükelçi'nin daveti üzerine yarı yarıya buz kesilmiş viskiyi içerken ona, bu "çocuklaşma oyunu"nun ne olduğunu sordu.

Büyükelçi güldü.

"İnsanların" dedi, "toplumun kendilerine yüklediği bütün önyargıları ahmakça taşıdıkları bir deve dönemleri vardır, sonra aslan dönemi gelir; önyargılara karşı aslan gibi savaşırlar ama bir de bazılarının geçebildiği bir çocukluk aşaması vardır. En üst aşamadır bu. Hayata bir çocuk safiyetiyle bakmak ve oyun oynamak; her türlü etkiye açık hale gelmek. Yitirilen safiyeti tekrar bulmak. Bu yüzden oyun oynuyorum."

Profesör, "Nietzsche'ci olacağınız hiç aklıma gelmezdi" dedi. Kadehini kaldırdı.

Büyükelçi, "Ama teorinin ancak buraya kadar olan kısmına inanıyorum" dedi. "Üstinsan falan saçmalık."

Portakal çiçeklerinin kokusu neredeyse ciltlerinden içeri süzülüyor, gözeneklerinden giriyor ve yüreklerini kaplıyordu. Kokusu, denizden gelen iyotunkiyle karışan bu portakal çiçekleri, yüzünü okşayan hafif rüzgâr ve o baygın kokular içinde, dünyanın sonu gibi görünen bu ıssız bahçede buzlu viski içmek bir mucize gibiydi.

Profesör böyle bir evde ömrünün sonuna kadar yaşayabileceğini düşündü. Meryem de kalabilirdi ama bu arada Cemal'i

herhangi bir şekilde uzaklaştırması gerekiyordu çünkü sinirlerini bozmaya başlamıştı.

Bu arada Büyükelçi, "Kızın nesi var?" diye sordu.

"Hasta!"

"Nedir hastalığı?"

"Sanıyorum büyük bir ruhi sarsıntı. Bunun için yataktan çıkamıyor."

"Ana rahmine dönüş isteği" dedi Büyükelçi.

Profesör, "Wilhelm Reich" diye ekledi çokbilmiş bir tavırla.

Büyükelçi yine güldü. Kendiliğinden bir referans oyunu tutturmuşlardı. Biri bir söz söylerse, öteki bunun kaynağını açıklamak zorundaydı sanki.

"Niye ruhi sarsıntı geçirmiş?"

"Galiba tecavüze uğramış."

"Peki ne düşünüyorsunuz?"

"Birkaç gün kendi haline bırakalım. Belki de toparlanır."

Daha sonra Büyükelçi, oğlanın kim olduğunu sordu. Profesör, "Kızın amcasının oğlu" dedi. "Askerden yeni gelmiş. Anladığım kadarıyla kızı cezalandırmasını istemişler, yapamamış."

"Belki de kıza âşık olmuştur."

Profesör güldü.

"İşte bu tam Hollywood klişesi olur" dedi. "En sıradan senarist bile bu hikâyeyi yazmaya cesaret edemez."

Büyükelçi de, "Gerçek hayat bazen Hollywood klişelerine rahmet okutacak kadar *kitsch*'tir. Hatta çoğunlukla böyledir" diye cevap verdi.

"Doğru!" dedi Profesör.

Daha sonra Büyükelçi, Anadolu'da kadınların günahkâr, suçlu ve kötü olduğuna dair bir inanç bulunduğunu ve ülkenin ilerlemesine bu görüşün engel olduğunu söyledi. Çünkü toplumun yarısı dışlanıyordu.

Profesör, "Size hak veriyorum ama" dedi, "Batı kültüründe de kadın suçlu ve günahkâr!"

"Nasıl?"

"*Evil* kelimesini düşünün."

"Evet!"

"Sizce bu kelime Eve'den, yani Havva'dan gelmiyor mu?"

Büyükelçi kaşlarını çatıp bir an düşündü ve "Galiba haklısınız aziz Profesör" dedi. "Eve, *evil*; yani ilk günah. Çok doğru! Bravo! Hiç olmazsa bizde Havva adından türetilmiş kötülük anlamında kelime yok."

O gece ikisi de çok sarhoş oldu. Büyükelçi hem viskiyi soğuk içmeyi sevdiği, hem de buz koymak görgüsüzlüğüne düşmek istemediği için Johnnie Walker şişelerini olduğu gibi buzluğa sokuyor ve yarı yarıya donduruyordu.

Profesör, adamın ağzından alabildiği bölük pörçük bilgilerden, Avrupa başkentlerinde Büyükelçilik yaptığını, emekli olduktan sonra karısının öldüğünü ve kendisinin de bu evi alarak yerleştiğini çıkarabildi.

Aslında evi değil portakal bahçesini almış sayılabilirdi. Çünkü taş ev yaşamak için değil, toplanan portakalları sandıklayıp gönderme işlemi için yapılmıştı ama konut olarak kullanılması daha hoş olmuştu doğrusu.

"Yıllar boyunca devleti temsil ettiğimi sandım" diyordu. "Sonra kendi kendime devletin beni temsil edip edemeyeceğini sordum. Bir de baktım ki onlar beni temsil edecek dürüstlükte ve düzeyde değil. Bunun üzerine dünyadan elimi eteğimi çekmeye ve buraya gelip anılarımı yazmaya karar verdim."

"Yazdınız mı peki?"

"Hayır. Çünkü anladım ki bu ülkedeki sorun, bilgi ya da anlayış eksikliğinden kaynaklanmıyor. Öğretebileceğiniz hiçbir şey yok. Her şeyi sizden benden iyi biliyorlar ama kötü niyetliler. Bildiklerini okuyorlar. Bu ülkede karar sistemini elinde bulunduranlara hiçbir şey yapamazsınız. Çünkü halk salak ve saf. Halkın salak olduğu bir ülkedeki demokrasi de

diktatörlük ve seçimle gelen krallar demektir. Bu yüzden artık ülkeyle bütün bağlarımı kestim. Kimin başbakan olduğunu bile bilmiyorum. Bugünkü serçe yavrusu başbakandan daha önemli."

"Sahi ne oldu ona?"

Büyükelçi kurnaz kurnaz gülerek, "Gelin" dedi. Onu, odasına götürdü. Bir kafes içine, pamuk bir yatağa yatırmıştı yavruyu.

"Yanılmamışım" diyordu. " Yuvadan atmışlar ama ölmesine izin vermeyeceğim."

O sırada Meryem üst kattaki loş, küçük pencereli dar odada yatıyor ve bu yabancı yatağı yadırgayarak yarı uyku, yarı uyanıklık halinde çırpınıp duruyordu. Nedense bu yeni ev ona memleketteki bağ evini hatırlatmıştı. Bu yüzden de gözünü kapatıp içi geçer geçmez kendini bağ evinde sanıyor ve üstüne abanan kara sakallı gölgeyi kovmak için var gücüyle havaya tekmeler savuruyordu. Ama gölge ne yapıp ediyor ve bacaklarının arasını kanatıyordu. Bunun üstüne inlemeye başlıyor ve kendi sesine uyanıyor, ter içinde kalmış olduğunu görüyordu.

Bir yandan da zihninin sağlıklı işleyen bir bölümü onu uyarıyor ve izbede bile bu kadar kötü olmadığını fısıldıyordu. Olayın üstünden çok geçmişti ve oralardan çok uzaklardaydı. Tam unuttuğunu sanırken, ne olmuştu da olayı daha şiddetli, daha içten yaşıyordu?

Eskiden olduğu gibi kendisini uyuşturmaya ve bu anıları aklından atmaya çalışıyor, el değmemiş bir çocuk gibi olmaya uğraşıyor ama başaramıyordu.

Cemal ise bahçenin bir kenarına çökmüş, iki sarhoş adamı seyrederken içindeki nefretin gittikçe kabardığını ve artık zor zapt edilecek hale geldiğini hissetmekteydi. Öfke boğazından taşıyordu. Bu iki adam anlamadığı bir dille konuşuyor, gülüyor, belki kendisiyle alay ediyorlardı ve her halle-

rinden onu adam yerine koymadıklarını belli ediyorlardı. Doğudaki yanaşmalardan, marabalardan, hizmetkârlardan bile daha aşağılık bir mahluk gibi görüyorlardı onu.

Oysa onların bu ülkede rahatça yaşamalarını sağlayan, Cemal ve arkadaşlarının kahramanlığıydı. Abdullah, bu yavşak, alkolik adamları görse mayına basarak ayağını ve gözünü kaybetmesine değip değmediklerini düşünürdü mutlaka.

Cemal'e göre değmezlerdi.

Hele o Profesör denen adam o kadar vatan hainiydi ki tekneye, Türk bayrağından daha büyük yabancı bir bayrak asıyordu. Cemal de her gece bayrağın yerini değiştiriyor ve şanlı Türk bayrağını, o pijamaya benzeyen lacivert kırmızı bayrağın tam üstüne asıyordu. Profesör ertesi gün bunun denizcilik kurallarına aykırı olduğunu söylüyor ve Türk bayrağını yine eski yerine götürüyordu. Cemal hiç sesini çıkarmıyor ama gece şanlı bayrağı gönderde, layık olduğu yere çekiyordu. En büyük kural buydu. Bayrağın namusu için o kadar şehit verdikten sonra hangi denizcilik kuralı onu yabancı bayrağın üstünde dalgalanmaktan alıkoyabilirdi ki!

Ertesi sabah bir punduna getirip Profesör ile Büyükelçi'ye, dağlarda çektirdiği resimlerini gösterdi. Resimlerin birinde komando giysileri içinde, palaskası belinde, çapraz fişekliği göğsünde, G3 tüfeği havaya doğru kalkmış durumda görünüyordu. Bir tepenin başındaydı. Resim aşağıdan çekilmişti. Arkasında bulutlar görünüyordu ve Cemal başını gururla kaldırmıştı. Ama iki adam resimlere pek aldırmadılar, şöyle üstünkörü bakar gibi yapıp kendisine uzattılar. Ne yaparsa yapsın kendisiyle ilgilenmiyorlardı. Oysa herhangi bir şey söyleseler, saatlerce savaş anılarını aktarabilirdi onlara.

Eşek ne dedi?

Üç gün boyunca, rutubetli havada neredeyse yapışkan hale gelen, bayıltıcı portakal çiçeği kokularıyla içleri yıkandı. Yalnız buza dönüşmüş viski içen Büyükelçi ile Profesör'ün değil, bazen teknede, bazen bahçede vakit geçiren, tembel tembel uyuklayan Cemal'in de başı dönüyordu.

Koku, camları açık ama kepenkleri yarı kapalı loş odasında gece gündüz yatan Meryem'i bir merhem gibi sarıp sarmaladı, yaralarını iyi etti. Sanki kepenklerin arasından portakal çiçeği kokusuna bürünmüş bir şefkat sağılıyor ve onu kucağına alıyordu. O yoğun ve bayıltıcı koku, bibisinin uğurlu eli gibi başını okşuyordu. Gözünü yarı yarıya araladığı o ender anlarda hayal meyal kelebekler görüyordu. Lacivert kanatlı, sarı benekli kelebekler alnının üstünde uçuyor yüzüne, saçlarına konuyor ve yorganını kaplıyorlardı.

Şefkatli portakal çiçeği kokusu ve lacivert kanatlı kelebekler onu birkaç gün içinde kendine getirdi. Doğruldu; halsizlikten kırılıyor da olsa Profesör'ün o uyurken getirip bıraktığı yemekleri yedi.

Ve bir sabah içinde müthiş bir yaşama coşkusu ve çıldırtıcı bir enerjiyle uyandı. Kana ve tere batmış bir hastalık giysisini üstünden soyarcasına yatağı terk etti. Başında hiçbir ağırlık yoktu, gövdesini hissetmiyordu bile. Kepenkleri açıp içeri gün ışığının dolmasına izin verirken sanki kolları bacakları suda salınıyordu.

Sağ taraftaki tepenin ardından kıpkızıl bir güneşin doğuşunu gördü. Servilere yuva yapmış serçeler, ötüşüyor da ötüşüyordu.

İçi mutlulukla doldu. Başucundaki sandalyenin üstüne beyaz bir elbise asılmıştı. Herhalde Profesör'ün hoş sürprizlerinden biriydi bu da. Gülümsedi. Tiril tiril yazlık elbiseyi giydi ve aynada çok güzel göründüğünü fark etti. Kendisini hayran hayran süzdü; göz kırptı. Sonra alt kata indi.

Ortalıkta kimseler görünmüyordu. Herkes uykuda olmalıydı çünkü daha çok erkendi. Bahçeye çıktı, iskeleye kadar yürüdü. Artık evi gibi benimsediği teknenin sabah serinliğinde nazlı nazlı sallandığını gördü. Portakal ağaçlarına bir mucizeye bakar gibi baktı. Nasıl o müthiş kokuyu yayabiliyorlardı? Yasemin kokusundan bile daha kışkırtıcıydı.

Bahçeyi dolaşırken evin yan tarafında bir tavuk kümesi keşfetti. Çocuk gibi sevindi; sıcak yumurtaları topladı. Mutfakta kahvaltı hazırlamaya girişti. Çay yaptı, yumurtaları pişirdi ve bahçedeki masaya çok güzel bir kahvaltı sofrası kurdu.

İlk uyanan Büyükelçi'ydi. Mahmur gözleriyle Meryem'i ayakta ve seher yeli gibi terütaze görünce, "Ooo!" dedi. Beyaz elbisesiyle bambaşka bir kız olmuştu. Sonra gözü kahvaltı sofrasına takıldı. Bir kez daha, "Ooo!" dedi. "Bakıyorum her şeyin yerini bulmuşsun."

"Bulurum!" dedi Meryem. Sonra demlikten ince belli cam bardaklara çay doldurdu.

Kahvaltı ederken, "Deniz mi tuttu seni?" diye sordu Büyükelçi.

Meryem, "Herhalde!" dedi.

"Daha önce hiç tekneye binmiş miydin?"

"Hayır! Bizim Van Gölü'nde bir iki kere kayığa binmiştim ama bunun gibi değildi."

"Beni de deniz tutar. Bu yüzden evi ve bahçeyi bırakıp da denize çıkmam."

Meryem etrafına hayran hayran bakarak, "Ama burası çok güzel" dedi. "Bugüne kadar gördüğüm en güzel yer. Cennet gibi."

Biraz sonra Cemal geldi. Kıza kaçamak bir bakış fırlatarak masaya oturdu. Arkasından da Profesör indi. Meryem'in iyileşmiş olmasına aşırı sevindiği belliydi. Kıza dokunmuyor ama her haliyle ona sarılmak istediğini belli ediyordu.

Meryem gözüyle elbisesini işaret ederek, "Teşekkür ederim" dedi.

"Çok yakışmış" dedi Profesör. Köydeki sergiden satın aldığı, yerel tezgâhlarda dokunmuş incecik pamuklu kumaş, hafif sabah rüzgârında bir gelinlik gibi salınıyordu.

İki gün böyle mutluluk içinde geçti. Kimse kimseye karışmıyor, gündüzleri Büyükelçi odasında kitap okuyor, Profesör köye gidip kahveye oturuyor, Meryem Büyükelçi'nin dikmiş olduğu fesleğen, nane, domates ve maydanozları çapalıyor, su veriyor, Cemal de kâh iskelede balık tutuyor, kâh köye gidiyordu.

Büyükelçi evde balık kızartılmasını yasakladığı için –üç gün koktuğunu söylüyordu– Cemal tuttuğu balıkları eve getiremiyor ve ağızlarından iğneyi çıkarıp tekrar denize atıyordu. Ama bu durum onun akşama kadar balık tutmasına engel değildi. Kaç balık tuttuğunu hesaplamak yetiyordu ona.

İskelede geçirdiği uzun saatler boyunca, ne yapacağını da kara kara düşünüp duruyordu. Beş kuruşu yoktu, işi gücü, evi barkı da yoktu. Bu evdeki hayatın nasıl olsa sonu gelecekti. Memlekete mi dönmeliydi, yoksa Selahattin'in bir akşam söz ettiği gibi İstanbul'a gidip bir bankada bekçi olarak mı çalışmalıydı? Selahattin, yanında kız olmasa iş bulmanın çok kolay olacağını söylemişti. Bütün bankalar ve büyük şirketler, Güneydoğu'da çarpışmış komandolara çok para veriyormuş. Ya koruma ya bekçi olarak çalıştırıyorlarmış. Şimdi kızı burada bıraksa ve İstanbul'a gitse iyi olmaz mıydı? Ama

adamlar kızı kabul ederler miydi bakalım?

Bu düşüncelere daldığı günlerden birinde hayretle fark etti ki artık Emine'yi aklına getirmiyor ve ona kavuşma hayalleri kurmuyordu.

Ama bu keşif nedense onu çok rahatsız etmedi. Akşam olunca hep birlikte yemek yiyorlardı ve sonra sıra Profesör ile Büyükelçi'nin buzluktan çıkardıkları viskilere geliyordu.

Meryem'in ve Cemal'in anlamadığı sözler kullanarak saatlerce konuşuyorlar ve ancak sabaha karşı yatıyorlardı. Yemekleri bazen Meryem, bazen Profesör, çoğunlukla da ev sahibi yapıyordu. Sık sık makarna haşlıyorlardı. Büyükelçi makarnanın üstüne köylülerin ürettiği zeytinyağından döküyor, sonra da bahçeden kopardığı fesleğenleri doğruyordu.

Bir akşam yemek hazırlığı sırasında ilginç bir şey oldu: Büyükelçi tam makarna tenceresini ateşe oturtmuştu ki birden tüp bitti. "Tüh!" dedi adam, "Hay aksi! Bu saatte köyden tüp alıp gelmek olacak iş mi? Hem dükkân kapanmıştır. Adamı bulup açtırmak lazım."

Meryem hemen çözümü buldu ve "Teknede tüp var ya!" dedi.

Büyükelçi kızın yüzüne şaşkınlıkla baktı.

Cemal telaşla ayağa kalktı; "Ben alıp geleyim!" diyerek bahçeye yürüdü ama Meryem, "Tüpü söküp buraya getirmeye ne gerek var?" dedi. "Tencereyi oraya götürür iki dakikada pişirir geliriz."

Bunun üzerine Cemal müthiş bozuldu. "Tüpü getirmek daha kolay!" dedi. "Sonra da lazım olur. Çay falan yapılır."

Kızla oğlan birbirlerine düşman gibi baktılar. Sonra ikisi de Büyükelçi'nin kararını bekler gibi bakışlarını ona çevirdiler. Sanki adam bir sınav sonucu bildirecekti. Tuhaf bir gerginlik oldu. Ev sahibi, "Teknede pişsin!" derse kız, "Tüpü getirin!" derse oğlan zafer kazanacaktı ama ikisini de söylemedi.

"Haydi bugün dışarıda yiyelim" dedi. "Tüpü falan bırakın. Biraz ileride Güneydoğulu bir aile var. Yeni geldiler. Gözleme

yapıyorlar. Gidip gözleme yiyelim."

Böylece gerilim gevşedi; dışarı çıktılar, kumlu yoldan köye doğru yürümeye başladılar.

Bir tentenin altında çıplak ampulleriyle göze çarpan gözlemeci, köye çok yakındı. Güneydoğu'dan göç eden bir aile, yamaca doğru harap, kullanılmayan bir evi onarıp oturmuş, önüne de bir tente gerip birkaç basit masa sandalye koyarak gözleme yapmaya başlamıştı. Yaşlıca, başı beyaz temiz tülbentle bağlı kadının bahçenin köşesindeki sacın arkasına oturarak yaptığı gözlemeler, özellikle turistlerin çok hoşuna gidiyordu. Ege ve Akdeniz kıyısında binlercesi görülen gözlemecilerden biriydi. Ailenin anası, elinde oklavayla gözleme hamuru açıyor, sonra sacda pişiriyor, iki genç oğlan servis yapıyor, pos bıyıklı baba da kasada oturuyordu.

Meryem saca yapıştırılan yufka kokusunu alır almaz kendisini çok tuhaf hissetti. Çocukluğunun ekmek yapılan günlerine, arasına tereyağı konarak muska biçiminde katlanan çoban böreği lezzetine savrulmuştu. Zaten adımını attığı andan itibaren burada onu heyecanlandıran bir şeyler olduğunun farkına varmıştı. Denizin dalgalarını dinleyerek yemeklerini yediler. Daha onlar yaklaşırken Büyükelçi'nin huyunu bilen baba, oğluna, "Hemen radyoyu kapat" demişti. "Adam çok kızıyor."

Meryem bir ara Profesör ile Büyükelçi'nin sonu gelmez konuşmalarına kulak kabarttı.

Profesör, "Peki savaşlar, kırımlar da mı oyun sizce?" diye soruyordu.

"Evet, hepsi bir oyun!"

"Kitle katliamları, dünya savaşları, atom!"

"Kozmos açısından bakarsanız tabii ki bir oyun; çocuk oyunu. Hatta o bile değil. Geçenlerde Türkiye ile Yunanistan'ı savaşın eşiğine getiren Kardak Krizi'ni hatırlayın mesela. Eğer işe iki tarafın orduları açısından bakarsanız savaş man-

tıklı geliyor ama bir de o ıssız adada yaşamakta olan keçilerin açısından bakın. Gümbürdeyen hücumbotlarla, denize salınan mazotlarla binlerce yıllık sükûneti bozan adamlar geliyor. Ellerindeki mavi bezi oraya dikip gidiyorlar. Sonra yine gümbürtülü motorlarla başka adamlar geliyor; onlar da mavi bezi söküp yerine kırmızı bez dikip gidiyorlar. Bütün bunlar bir oyun değil de ne? İnsanlar memeli hayvan türüne giriyor ama kendilerini başka bir şey yapmaya çalışıyorlar. Oysa hiçbir hayvan biyolojik kurallarının dışında yaşayamaz. Eşek eşek gibi yaşamalı, kaplan kaplan gibi, yılan yılan gibi, insan da insan gibi. Ama insanoğlu kendisinde başka güçler vehmediyor. Değişmeye, başka bir şey olmaya, doğasını zorlamaya çalışıyor, işte mutsuzluğun ve savaşların kaynağı bu. Kısacası azizim, insan insan olarak yaşamalı, eşek eşek olarak."

Profesör bir seferinde kendisinin de keçilerin bakış açısını düşündüğünü hatırladı ama bunu Büyükelçi'ye söylemedi. Adamın her söylediğine bir kulp takmak tatsız oluyordu.

Sinirli bir edayla sözlerini bitiren Büyükelçi, Cemal ile Meryem'e, "Dediklerimi anlıyor musunuz?" diye sordu.

Cemal, "Bir eşek eşek gibi yaşamalı!" diye tekrar etti.

Profesör, "Meryem her şeyi anlar" dedi. "Bütün dediklerinizi anlar."

Cemal öne arkaya sallanıyor ve "Anlarmış, her şeyi anlarmış!" gibi bir şeyler mırıldanıyordu.

Bunun üzerine Büyükelçi, "Hadi bir oyun oynayalım" dedi. "Mademki çok zekisiniz, yarına kadar şu bilmecenin cevabını verin."

Profesör oyun düşkünü Büyükelçi'ye, şimdi bunun zamanı mı der gibi biraz sıkıntıyla baktı. Büyükelçi, "Hiç öyle bakmayın azizim" dedi. "Siz de cevap vereceksiniz. Mecbursunuz."

Meryem kulak kesildi. Cemal'in de öyle yaptığını hissediyordu.

"Büyük bir sultan, ölüm döşeğinde iken üç oğlunu yanına çağırmış. Çok yakında öleceğini ama ülkesinin üçe bölünmesini istemediğini anlatmış onlara. 'Kim padişah olacak diye kavga etmeyeceksiniz' demiş. 'Yarın üçünüz de buradan bir saat uzaklıktaki av köşkümüze gideceksiniz. Bir gün sonra da şehre geri döneceksiniz. Hanginizin atı şehrimize en son girerse o padişah olacak.' Bu sözler üzerine üç şehzadeyi almış bir düşünce. At yarışı olsa kolaymış ama şehre en son girmeyi nasıl başaracaklarmış. Av köşküne gidip düşünmeye koyulmuşlar ve sonunda çareyi bulmuşlar, işte size yarına kadar izin. Yarın sabah, kim zekiyse bunun cevabını versin."

Bir süre kimse konuşmadı, bilmeceyi düşündü.

Sonra Meryem, peynirli gözlemesini ve ayranını bitirirken bir eşek anırması duydu. Ses evin arkasından geliyordu. Kalkıp o tarafa doğru yürüdü. Harap evin arkasında sebze ekili bir bahçe vardı, iki köpek tembelce yerde yatıyor ve direğe bağlı bir eşek de kim bilir neye huysuzlanmış, anırıyordu. Meryem eşeğin yanına gitti; başını okşadı, bir şeyler söyledi. Eşeğin sert kıllı derisinin altında başının sertliğini hissetti. Lokantanın arka bahçesi, Ohannes konağının kavaklığı gibi kokuyordu, içi bir tuhaf oldu. Sonra yanına birinin geldiğini fark etti. Biraz önce kendilerine servis yapan ince, kara gözlü, kâkülü alnına dökülmüş oğlandı bu. Oğlan, "Ne yapıyorsun?" diye sordu.

"Görmüyor musun, eşekle konuşuyorum" diye cevap verdi.

Bunun üzerine kâküllü esmer oğlan güldü, "Bu bizim eşeğimiz ama ben konuştuğunu hiç duymadım."

"O zaman sadece istedikleriyle konuşuyor!"

Oğlan onun adını sordu. Meryem olduğunu öğrenince, "Benimki de Mehmet Ali!" dedi. "Nerelisin?"

Kız anlattı. Mehmet Ali onun da Doğulu olduğuna şaştı kaldı. "Hiç aklıma gelmezdi" dedi. "Gerçi dilin biraz çalıyor ama Büyükelçi'yle birlikte gelince seni onun bir akrabası sandım."

Çok konuşkan bir oğlandı. Durmadan anlatıyor, soru soruyor ve kızı bırakmıyordu.

Böylece bu kısacık süre içinde Meryem onların hikâyesini öğrenmiş oldu. Güneydoğu'daki savaş çekilmez hale gelince göç etmişler ama milyonlarca insan gibi büyük şehirlere gitmemişlerdi. Kamyon şoförü olan bir akrabaları onlara bu köyü anlatmış, turistlere gözleme satma fikrini vermişti. Onlar da pılıyı pırtıyı o akrabanın kamyonuna yükleyip buraya gelmişlerdi. Şimdilik idare ediyorlardı ama köy her yıl biraz daha kalabalıklaşıyordu. Gelecekte çok para kazanacaklardı.

Meryem bir taraftan dalgın dalgın eşeğin sert yüzünü, fırça gibi derisini okşuyor, bir yandan da sular seller gibi hikâyelerini anlatan Mehmet Ali'yi dinliyordu. Biraz sonra Profesör'ün, "Meryem!" diye seslendiğini duydular. Karanlıktan, ampullerin aydınlattığı bahçeye girerken Mehmet Ali de, Meryem de sanki bir suç işlemişler gibi tuhaf hissettiler kendilerini. Herkes onlara bakıyordu.

Eve dönerken Büyükelçi, Meryem'e, "Neredeydin?" diye sordu.

Meryem, "Eşekle konuşuyordum" cevabını verdi.

"Peki eşek sana ne dedi?"

"Sizin haklı olduğunuzu söyledi!"

Büyükelçi ve Profesör kahkahayı patlattılar. Kız gerçekten de Profesör'ün söylediği gibi acayip bir şeydi.

Ertesi gün Mehmet Ali eve pide getirdi. Meryem içeri davet etmeyince de dönüp gitti ama akşamüstü yine evin çevresinde dolanırken görüldü. Eliyle kâkülünü kıvırıyor ve çaktırmadan evi gözetliyordu.

Bir gün sonra öğle vaktine yakın yine geldi; annesinin Meryem'i çağırdığını söyledi. Kalabalık bir turist kafilesi gelmişti, yetişemiyorlardı. Meryem kendisinin de çok güzel gözleme yaptığını söylediği için belki biraz yardım eder diye düşünmüşlerdi. Meryem bu fikrin Mehmet Ali'den çıkmış oldu-

ğuna emindi ama bir şey söylemedi.

Böylece Meryem o öğle vakti gözlemeciye gitti; ertesi gün de öyle oldu, daha ertesi gün de.

Artık günün büyük bölümünü orada geçiriyordu. Yaşlı kadın Meryem'e sarılıp öpüyor ve "Kınalı kızım" diyordu, "senin anan baban yok mu?"

"Yok teyze!" diyordu Meryem.

"Vah yavruum! Hem yetim hem öksüz yavrum!" diye tekrar sarılıyordu yaşlı kadın.

Meryem ne kadar iyi insanlar olsa da Profesör'ün ve Büyükelçi'nin yanında tedirginlik duyuyor, bir türlü kendisi gibi olamıyor;, Güneydoğulu ailenin yanında ise kendini müthiş rahat hissediyordu. Sanki Ege kıyılarında değil de memleketindeydi, ailesinin yanındaydı. Ayrıca şefkatli ve ona zarar vermeyen bir aileydi bu.

Bir gün yaşlı kadına, "Çoban böreği yapayım mı teyze?" diye sordu. Çünkü o sac üstünde kızaran yufkalardan yayılan koku fena halde iştahını kabartmış ve çoban böreği tutkusunun önüne geçemez olmuştu.

Yaşlı kadın, "Tabii" dedi, "yap kızım ama üstün başın kirlenir, ben sana bir şeyler vereyim."

Birlikte eve gittiler. Orada kadın sandığını açtı ve çok güzel, mor çiçekli bir şalvar çıkardı, üstüne de bir içlik.

Meryem, bunları giydiği anda içine yayılan ferahlığa kendisi de şaştı. Zaten sandık açılır açılmaz içinden memleket kokusu yükselmişti. Bunun üzerine Meryem ağlamamak için kendini zor tutmuştu.

Ne garip! Kurtulmak için onca mücadele verdiği giysiler şimdi onu sarıp sarmalayan eski bir dosta dönüşmüştü. Yeni giysilerinden hiçbir zaman vazgeçmeyecek ve ömür boyunca bu ferahlatıcı şeyleri giyecekti ama arada sırada şalvarı ayağına geçirmesi de hiç fena olmuyordu doğrusu.

Önüne bir önlük, başına bir örtü bağladı ve hamur tekne-

sinin başına geçti. Kısa sürede dirseklerine kadar bembeyaz un içinde kalmıştı. Daha sonra sacın başında, aralarına tereyağı sürüp muska biçiminde katladığı çoban börekleri yapmaya başladı. Müşterilere de ikram edildi bunlardan ve o günden sonra birçok kişi çoban böreği ister oldu.

Akşamüstü arka bahçedeki muslukta kollarını ve yüzünü yıkadı, şalvarı çıkardı, yeni giysilerini giyip eve gitti ama ertesi gün gelir gelmez yine şalvarını geçirdi ayağına.

Tek değişiklik şalvar değildi. Meryem o bahçeye adımını attığı anda rahatlıyor, değişiyor ve kendisini güvende hissediyordu. Şivesi bile eski günlerdeki gibi oluyor, Profesör ile Büyükelçi'nin yanında olduğu gibi söylediği sözlerde zorlanmıyordu.

Hatta çenesi düşmüştü denebilir. Durmadan konuşuyor, anlatıyor, gülüyor ve Mehmet Ali'yle şakalaşıyordu. Oğlanın kendisini hayran gözlerle süzmesi de gururunu okşuyor, onu türlü türlü cilveler yapmaya itiyordu.

Her şeyin bal gibi farkındaydı. Hatta kadının sık sık onu bağrına basıp, "Kınalı kızım benim!" diye sevmelerinin, "Sen çok uğurlu bir kızmışsın. Buraya ayak bastığından beri kısmetimiz açıldı, müşteriler çoğaldı" sözlerinin bile ne anlama geldiğini biliyor ve içinden kıs kıs gülüyordu.

Mehmet Ali'nin kaş altından göğüslerini süzdüğünü gördüğünde de yine böyle kurnazca gülümsedi. Oğlan sarhoş gibi hep önünde arkasında dolaşıyor ve ondan bir saniye ayrılamıyordu. Heyecan içindeydi. Kendisinin sebep olduğu bu heyecanı hissetmek Meryem'e müthiş zevk veriyordu.

Bir gün içeride yalnız başına hamur kararken Mehmet Ali'nin, arkasından usulca yaklaştığını duydu. Oğlanın bütün cesaretini toplayıp kızın çıplak boynuna acele bir öpücük kondurması ve yıldırım gibi kaçması bir olmuştu. Bunun üzerine yine hınzırca gülmüştü Meryem. İşin tuhafı hiç ürkmemiş olmasıydı.

Gözlemeciye gittikleri akşam üç şehzade bilmecesi sorulduğu zaman da yüzüne böyle bir gülümseyiş yerleşmişti.

Ertesi sabah kahvaltı masasında Büyükelçi, "Cevabı buldunuz mu?" diye sordu. "Haydi Profesör'den başlayalım. Anlatın bakalım azizim, bilmecenin cevabı ne?"

Profesör fazla umursamadan; "At yarışı sonunda şehre en önce girmek diye bir şey olabilir ama en son girmek mümkün değildir" dedi. "Babaları da zaten bunun imkânsız olduğunu anlamaları için bu görevi vermiş oluyor. Durumu anlayınca aralarında bir uzlaşmaya varır ve birini padişah seçerler."

Büyükelçi gevrek gevrek güldü, çatalını sallayarak, "Fena halde çuvalladınız *mon cher*!" dedi. "Hiç alakası yok."

Profesör omuz silkti, zaten soruyu unutup gitmişti. Cevabı da o anda uydurmuştu.

Büyükelçi, Cemal'e döndü. "Söyle bakalım komutan!" dedi. "Senin cevabın ne?"

Meryem içinden, "Allahım bilemesin, ne olur bilemesin!" diyerek tırnaklarını yiyordu.

Cemal, "Üçü de yerinden kıpırdamaz" dedi. "Günlerce beklerler. Kim en önce pes ederse yarıştan çekilir. En iradeli olan ve en sona kalan padişah olur."

Büyükelçi yine gülerek, "Hayır komutan" dedi. "Cevap bu da değil. Ya hiçbiri kıpırdamaz ve yıllarca beklerlerse? Sen söyle bakalım güzel kız."

Meryem heyecan içinde, soluğu boğazından taşarak, "Atlarını değiştirirler!" dedi. Bunun üzerine Büyükelçi alkışlamaya başladı, Profesör de güldü.

Cemal öfkeyle ayağa fırladı; "Nasıl atlarını değiştirirler?" dedi. "Ne demek bu?"

Meryem ona döndü ve bir çocuğa ders verir gibi, "Anlamadın mı?" dedi. "Hepsi birbirinin atına biner ve birinci gelmek için deli gibi sürerler. Kimin atı en geride kalırsa o padişah olur."

Cemal yine itiraz etti: "Ama şehre ilk giren değil en son giren padişah olmayacak mıydı?"

"Kendi değil, atı en son giren" dedi Profesör. "Soru böyle sorulmuştu."

Cemal kalkıp gitti.

Meryem mutluluktan uçacak gibiydi. İçinden, "Sağ ol bibi" dedi. Eğer bibisi başını dizine yatırdığı küçük Meryem'e daha önce bu masalı anlatmamış olsa cevabı bilmesine olanak yoktu ama bu sırrı kimseyle paylaşacak değildi doğrusu. Hem Cemal mosmor olmuştu hem de Büyükelçi ile Profesör onu hayran gözlerle süzüyorlardı.

Doğruyu söyleyip de bu zevki bozar mıydı hiç!

"Cevabı ne zaman buldun?" diye sordu Profesör.

"Sabaha kadar düşündüm" dedi. "Sonra birden aklıma geliverdi!"

Çılgın gece

Portakal kokulu evde hayat öylesine tıkırında gidiyor, her şey o kadar sakin ve uyumlu yürüyordu ki, sanki bıraksan hepsi de ömürlerinin sonuna kadar böyle yaşayabilirlerdi. En huzursuzları olan Cemal bile başka seçeneği olmadığından, oflaya puflaya, söylene söylene de olsa o evde, artık vatan hainliklerinden iyice emin olduğu kişilerle birlikte kalmaya katlanıyordu.

Emekli Büyükelçi, Profesör'de kafa dengi bir arkadaş bulmuş olmanın keyfini sürüyordu. Gerçi ilk gün kimsenin ülkeden söz etmesine izin vermeyeceğini söylemişti ama bu yasak sadece başkaları için geçerliydi. Kendisi bol bol fikirlerini aktarıyor, söze karışan olursa paylıyor, hele biri, "Benim fikrim de böyle" derse, "Senin fikrin falan olmaz. Ben bu işleri yarım yüzyıldır düşünüyorum, kafa patlatıyorum" diyerek, onu konuştuğuna konuşacağına pişman ediyordu. Bu yüzden gece gündüz onu dinliyorlar, çok ender ağızlarını açıyorlardı. Zaten Meryem ile Cemal adamın anlattıklarının çoğunu anlamıyordu.

Gündüzleri bahçede otururken Meryem'in birdenbire ayağa kalkıp bir iki adım atarak yerine oturması, işin aslını bilmeyen birini şaşırtırdı doğrusu. Bu hareketi sık sık yapıyordu. Çünkü kulakları sağır edecek bir gürültü çıkaran cırcırböceklerinin o beyaz elbiseden ürktüğünü keşfetmişti. Ne zaman ayağa kalkıp ağaçlara doğru bir hamle yapsa, o an bü-

tün sesler kesiliveriyor ve bu durum hepsini güldürüyordu. Bazen Büyükelçi, "Hadi Meryem, kes şunların sesini" diyordu. "Bir görünüver!"

İki adam, akşamın en çok bekledikleri saati geldiğinde portakal dallarının başlarına değdiği masaya oturuyor ve buza kesmiş viskilerini açıyorlardı.

Ne var ki Profesör'ün onları yemeğe davet ettiği akşam olaylar çığırından çıkacak ve evdeki gidişatla birlikte onların yaşamları da kökten değişecekti.

Profesör sürekli hamur işi yemekten sıkılmıştı; hepsini köydeki balıkçıya götürecekti. Hem ilk geldiğinde tekneyi bağlayan çocuklara da söz vermişti.

Bir değişiklik olacağı için ev halkı bu öneriye sevindi. Gün batarken teknenin lastik botuna doluştular. Profesör, kumlu yoldan yürüyerek gidip geleceklerine botla gitmenin daha akıllıca olacağını söylemişti. Böylece batan güneşin kızıllaştırdığı durgun suda süzülmeye başladılar; bir aynanın üstünde kayar gibi.

Profesör içinden düşündü; şimdi çokbilmiş Büyükelçi, şarap rengi deniz diyecek, ben de Homeros, diye ekleyeceğim. Ama adam bir şey söylemedi.

İskeleye geldiklerinde, balıkçı lokantasının İngiliz turistlerle dolu olduğunu gördüler. Gençler ellerinde bira bardaklarıyla iyice kafayı bulmuş durumda şarkı söylüyor, bağırıyor ve olmadık taşkınlıklar yapıyorlardı. Kızlı erkekli çok neşeli bir gruptu bu.

Lokanta sahibi onlara bahçede, deniz kıyısında bir masa verdi. Masanın ayakları toprağa tam oturmuyor ve çölde giden bir devenin hörgücü gibi sallanıyordu ama balıklar ve deniz ürünleri tazeydi doğrusu.

Adam bu hatırlı müşteriler için elindeki bütün günlük balıkları gösterdi. İçeriden tepsi tepsi balık taşıyor ve dokunup ne kadar taze olduğunu anlamaları için onlara uzatıyor-

du. Balıkçıların o gün tuttuğu levreklerin çiftlik malı olmadığına da yeminler etmekteydi. Masadaki üç kişi, tanıştıkları balık çiftliğini hatırladılar. Meryem üstüne saldıran binlerce böceği, sivrisineği, tatarcığı teninde hissedip huylandı; orası burası tekrar kaşınmaya başladı. Nasıl bir cehennemdi balık çiftliği öyle!

Balıkçılar, o yöreden karavide çıkarıyorlardı. Lokanta sahibi getirdiği tepside kımıldayan karavideleri de gösterdi. Büyükelçi, uzman edasıyla balıkları ısmarladı; nasıl hazırlamaları gerektiğini ve hangi sırayla servis yapacaklarını anlattı. Lokanta sahibi, "Emredersiniz" diyerek gitti.

Biraz sonra şarap kadehleri ve iyi soğutulmuş beyaz şarap şişesiyle döndü. Bu şarap oralarda yapılıyordu; bir kere denemelerinde fayda vardı. Büyükelçi kadehteki şarabı salladı, sonra kaldırıp uzun uzun baktı, sanki çok önemli bir karar bildirir gibi, "*Il a de la cuisse*" dedi, "yani bacaklı, baldırlı bir şarap." Kadehte aşağıya doğru süzülen yağa benzer izleri gösterdi. Sonra törenle bir yudum alıp ağzında çalkaladı; yuttu. Bir süre bekledi ve kaşlarını hayretle kaldırarak, "Mmm!" dedi, "Çok iyi!"

Yukarıdaki köyde yapılan ucuz şaraba böyle muamele edilmesi lokanta sahibini çok şaşırttıysa da sesini çıkarmadı ve saygıyla kadehleri doldurdu. Cemal ile Meryem, elleriyle kadehlerini kapattılar.

Büyükelçi ile Profesör soğuk şarabı su niyetine içmeye başladılar. Kadehleri birbiri ardından başlarına dikiyor ve bir seferde içiyorlardı. Öyle ki daha salata gelmeden ilk şişe bitmişti bile. Ondan sonra lokantacının oğlu, iki adama sayısını bilemeyecekleri kadar çok şarap getirdi. Belli ki buzlu viskiye ve sert içkilere alışık olan Büyükelçi ve Profesör'e bu soğuk şarap, hafif aromalı bir su gibi geliyordu.

Daha bahçeye adımlarını attıkları anda, bu basit lokantanın da Ege'nin koku cennetlerinden biri olduğunu keşfetmiş-

lerdi. Çünkü bu sefer, insanın burnunun direğini kıracak kadar yoğun ve keskin bir hanımeli kokusu abanmıştı üzerlerine. Oturdukları bahçede hanımelleri iri birer ağaca dönüşmüştü, çiçekleri her yeri kokuya boğuyordu. Bu saatlerde, hanımeli ağaçlarının altındaki akşamsefalarının da saltanatı başlıyordu.

Bu arada denizdeki kızıllık yavaş yavaş kayboldu; sular karardı. Karanlıkla birlikte hanımellerinin sarhoş edici kokusu daha da arttı. Sanki çiçekler doğrudan doğruya koku püskürtüyordu üstlerine.

İngiliz gençler, neşeyle şarkı söylüyorlardı; bağıra çağıra, eğile büküle, kahkahalar ata ata.

Biraz sonra ilk balıkları geldi. Bol roka salatasıyla birlikte masada yerini aldı.

Cemal, "Bizim Van Gölü'nün suyu sodalı olduğu için balık yetişmez" dedi. "Ama Erciş'te, nehrin göle döküldüğü yerde bir inci kefalleri olur, ağzınıza layık."

Büyükelçi, "Yaa!" dedi. "İlginç!" Profesör hiçbir şey söylemedi.

Sonra yine kendi konuşmalarına döndüler.

O sırada elektrik kesildi, İngilizlerden bir "Aaa!" sesi yükseldi ama yerliler bu işe alışık oldukları için hiç şaşırmadılar; garson çocuklar hemen masalara gaz lambaları getirip, ağaç dallarına da güçlü ışık veren fenerler astılar.

O akşam Büyükelçi, yıllardır yalnız yaşamanın acısını çıkarır gibi hiç susmuyordu. Aç karnına su gibi içtikleri şaraplardan, iki adamın da dilleri dolaşmaya başlamış, aşırı bir coşkuya kapılmışlardı. Bunda, İngiliz gençlerinin bulaşıcı neşesinin de etkisi vardı galiba.

Meryem yine kızlarla oğlanların sarmaş dolaş hallerine bakıyordu ama artık içi o ince ve yanık tenli oğlanlara duyduğu özlemle dolu değildi. Onlara baktığı zaman, Mehmet Ali'nin, alnına dökülen esmer kâkülü ve içtenlikle gülümse-

yen koyu kahverengi gözleri aklına geliyordu.

Küçük balıkları karavideler, onları da levrekler izledi; şarap şişeleri geldi geldi gitti. Büyükelçi durmadan gülüyor ve konuşuyordu.

Profesör'e parmağını sallayarak, "Bak hoca" diyordu, "şu mumlara bak, ne romantik değil mi? Evlilik romantizmi. Oysa evlilikle ilgili değişmez trajedi şudur: Aşk geçici ama kavga ebedidir."

Bu söze ikisi de ağız dolusu gülüyorlardı. Sonra devam ediyordu Büyükelçi, "Romantizm Avrupa'nın icadıdır ama buralarda da taklit edilmeye çalışılır. Evli kadınlar romantizme çok meraklıdır. Ne demektir bu: Karıkoca para kavgası yapacaksınız, arada bir bağırsaklarınızın bozulduğundan şikâyet edeceksiniz, hangi ilacın gaza daha iyi geldiğini konuşacaksınız; sonra bütün bunlar bir anda bitecek ve mum ışığında karşılıklı göz göze bakarak birbirinize ayılıp bayılacaksınız. Bunun da adı romantizm saati olacak. Hiç böyle şey olur mu?"

Profesör, bu sözlere yere yıkılacak kadar gülüyordu.

"Bu dünyada her kadının bir tek amacı vardır: ömrünün sonuna kadar dizinin dibinde oturtabileceği bir erkeğe sahip olmak!"

Büyükelçi bilgiç bilgiç parmağını sallıyor ve "Bu sefer de ben sizi yakaladım" diyordu. "Bu sözü Dostoyevski'den yürüttünüz."

Saat gece yarısına yaklaşırken gençler iyice coşmuştu. Önce kulakları sağır edecek bir gürültüyle, "*What shall we do with a drunken sailor*"ı söylediler. Sonra üç kız, bir delikanlıyı karga tulumba denize attılar. Islanmış giysileriyle sudan çıkmaya çabalayan çocuğa dönüp şortlarını indirdiler ve kıçlarını gösterdiler. Bir yandan da kahkahalarla gülüyor, adeta çığlık atıyorlardı.

Büyükelçi, "İnsanoğlu homo erectus olduğu andan itibaren, kadınların vajinası daraldı" dedi. "Bu yüzden insanın dişisi

çok zor doğurur. Hamileliği ağır geçer, bebeği de diğer hayvan yavruları gibi doğar doğmaz yürüyemez. Bakıma ihtiyacı vardır. Eee, mağarada geçen uzun hamilelik ve annelik günlerinde aileyi kim besleyecek, kim av eti getirecek? Tabii ki bir erkek. Kendisini o aileye adamış bir adam. Bu sebeple mağara devrinden beri dünyanın bütün kadınları, bütün erkeklere üç soru sorarlar: Nereye gidiyorsun? Ne zaman geleceksin? Beni seviyor musun? Bu iş mağara devrinde böyleydi, günümüzün New York'unda da, Paris'inde de, İstanbul'unda da böyle!"

Bu sözler üzerine iki adam öyle bir gülme krizine yakalandılar ki kendilerinden başka hiçbir şeyin farkında olmayan, birayla iyice kafayı bulmuş şamatacı İngilizler bile dönüp onlara baktılar.

Profesör masaya tutunarak doğrulurken hem gülüyor hem de, "Demek üç soru ha?" diyordu. "Nereye gidiyorsun? Ne zaman geleceksin? Beni seviyor musun? Doğru, vallahi doğru. Yaşayın sayın Büyükelçim."

Bir ara dumanlı kafasıyla, bunun Çetin Altan'ın bir yazısından alınmış olduğunu hatırladı ama Büyükelçi'ye söylemesine fırsat kalmadan hemen unuttu.

Ayağa kalktığında, Meryem onun yere yığılacağım sandı. Neyse ki Profesör son anda kendini toplayıp tehlikeli bir şekilde sallanarak lokantaya doğru yürümeyi başardı.

Başı dönüyordu, içinde sonsuz bir mutluluk duygusu vardı ve yere basan ayaklarını neredeyse hissetmiyordu. Başındaki uyuşmadan da çok memnundu. Uzun zamandır olmadığı kadar rahat hissediyordu kendisini. Lokantaya girdi, kaç lira olduğuna bile dikkat etmeden hesabı ödedi, sonra tuvaletin nerede olduğunu sordu.

Derme çatma lokantanın arkasındaki tuvalete de bir fener asmışlardı. Aynada kendisine bakan aygın baygın, kızarmış gözlerine bir selam çaktı ve bahçeye çıktı. Gülmekten çenesi ağrıyordu.

"Nereye gidiyorsun, ne zaman geleceksin, beni seviyor musun?" diye tekrarladı. "Yaşa Büyükelçim."

Kendi kendine kıkır kıkır güldü.

Hanımeli ağacına asılmış lüks lambasının altına geldiğinde önüne biri çıktı. Neredeyse çarpışacaklardı. Son anda güçlükle ve birbirlerine çok yaklaşmışken durabildiler. Fenerin ışığında bir surat belirdi. Profesör birdenbire kafasına tokmak yemiş gibi oldu, sersemledi, gözlerine inanamadı. "Hidayet!" diye mırıldandı.

Fenerin yandan vuran ışığında Hidayet kendisine bakıyordu. O dalgalı kestane saçlar, ince ve kıvrımlı dudaklar. Oscar Wilde'in André Gide'e söylediği gibi: "Sizin dudaklarınız çok düz azizim. Çünkü yalan söylemiyorsunuz. Oysa dudaklarınız Yunan tanrılarınınki gibi kıvrım kıvrım olmalı."

Hidayet'in dudakları kıvrım kıvrımdı. Gençlik yıllarının Hidayet'iydi bu. Taş çatlasın yirmi yaşındaydı. Aradan geçen yıllar Profesör'ü yaşlı bir adam yapmış ama Hidayet'e dokunmamıştı.

Profesör'ün dayanılmaz sarhoşluğu daha da arttı; ayakta sallanıyor ve yere düşecek gibi oluyordu; fener ışığındaki çocuğu bir görüp bir kaybeder gibiydi.

Karşısındaki İngiliz genci de aynı derecede sarhoştu ve neredeyse kafalarının tokuşacağı bu adamın yüzündeki şaşkınlık ifadesine, yüzünü derin derin süzen gözlerine bakıyordu.

Sonra, belki ayakta durmak için destek aramaktan, belki sarhoş duygusallığından, belki de başka sebeplerden birbirlerine sarıldılar. Profesör başını beyaz atletli çocuğun çıplak omuz başına gömdü, "Hidayet!" diye mırıldandı, ağlamaya başladı. Ağzına bir tuz tadı geliyordu, çocuğun terinin mi, kendi gözyaşlarının mı sebep olduğunu bilemediği bir tuz tadı.

Tekrar, "Hidayet!" diye fısıldadı.

Yüreğinin derinliklerinde, hayatı boyunca hiçbir kadına sarılmanın ona şu andaki kadar zevk vermediğini, hiçbir ka-

dına bu kadar ihtirasla sarılmamış olduğunu hissetti.

Tekrar, "Hidayet! Ah Hidayet!" dedi.

Oysa sarhoş İngiliz genci, onun ne dediğini duyabilecek durumda değildi. Profesör'ün kollarından sıyrıldı; kıvrımlı ince dudaklarını uzatarak, abartılı bir hareketle Profesör'ün yanağına bir öpücük kondurdu ve sallana sallana tuvalete doğru gitti.

Profesör olduğu yere çöktü; toprağa oturdu; denize bakıyor ve ne olduğunu, başına ne geldiğini anlamaya çalışıyordu. Denize mi bakıyordu, kendi içinde açılan uçuruma mı, anlayamıyordu.

Bir iki kere daha, "Hidayet!" diye fısıldadı. "Neredesin?"

Büyükelçi gelip kaldırmasa orada sızıp kalacaktı. Lokanta sahibinin de yardımıyla iriyarı Profesör'ün koluna girerek iskeleye, lastik bota kadar sürüklediler.

Dönüşte, botu Cemal kullandı. Kimse konuşmuyordu.

İskeleye geldiklerinde önce Cemal fırladı, botu bağladı. Sonra Büyükelçi'nin ve Meryem'in çıkmasına yardım etti. En sona kalan Profesör yerinden zorla doğrularak iskeleye doğru uzanınca, ister istemez Cemal'in koluna tutundu.

Profesör'ün eli çıplak koluna değer değmez, Cemal müthiş bir güçle itti onu. "Dokunma bana ibne herif!" diye bağırdı. Profesör bu şiddetli itişle gerisingeri lastik bota düştü ve yüzünü oturma yerine çarptı. Meryem ile Büyükelçi dehşet içinde durumu seyrediyorlardı.

Profesör doğruldu, canı müthiş yanıyor ve tahtaya vurduğu burnu kanıyordu. İskeleye tutundu, kendisini yukarıya çekmeye çalıştı; epey uğraştıktan sonra tahta iskeleye çıkmayı başardı. Güçlükle doğruldu, sağ eliyle kan boşanan burnunu tuttu. Öne doğru bir adım attı. Cemal iskeleye dikilmiş, sanki daha da irileşmiş gövdesiyle onu bekliyordu. Bir kez daha, "Üstüme gelme sapık herif!" diye avaz avaz bağırdı. "Lokantada ne yaptığını herkes gördü. Sapık herif! İbne!"

Profesör ona baktı, içinden karşı konmaz bir öfke yükseldi ve burnundan boşanan kanlara engel olmaya çalışırken, "Sapık senin baban" dedi. "Çünkü öz yeğeninin ırzına geçti." Bağırmıyordu ama dişlerini sıkarak hınçla konuşuyordu. "Zavallı salak mahluk, babanın hem Meryem'in ırzına geçtiğini, hem de onu öldürmek için sana verdiğini anlayamadın mı?"

Bu sözleri duyan Cemal, çıldıracak gibi oldu. Adamı öldürmek için öne atıldı, pençesiyle boğazından kavradı ve "Yalan!" dedi. "Yalan! Bu yalanların için gebereceksin."

Profesör boğazını sıkan pençeden güçlükle nefes alarak, "Meryem'e sor" dedi. "O sana, yalan mı değil mi anlatsın."

Cemal sormak için değil ama tepkisini görmek için Meryem'e döndü ve onun sustuğunu gördü.

"Konuşsana kız!" dedi "Şu adama yalancı olduğunu söyle."

Meryem sustu.

"Hadi diyorum Meryem, konuş!"

Meryem yine sustu.

Profesör bunun üzerine Cemal'e, "Artık anlamıyor musun?" dedi. "İşte kızın tavrı her şeyi anlatıyor. Senin baban sapık."

Bunun üzerine Cemal, günlerdir içinde biriken hınçla Profesör'ü dövmeye başladı. Büyükelçi ile Meryem'in dehşet dolu bakışları altında yumruklarla, kesmelerle Profesör'ün yüzünü darmadağın etti. Elleri balta gibiydi. Adamı döverken bir yandan da vahşi sesler çıkararak bağırıyordu.

Profesör dört ayak üstüne düşmüştü; yerde sürünüyor, yüzünden boşanan kanlar iskele tahtasına akıyordu. Onun kırık dişlerini iskeleye tükürdüğünü gören Büyükelçi, dehşet içinde titremeye başladı. Cemal Profesör'ü bıraktı ve acı çeker gibi çığlıklar atarak eve doğru koştu.

Profesör döndü, iskeleye sırtüstü uzandı. Biraz nefes alıp kendine gelmeye çalıştı.

Büyükelçi gördüklerinden fena halde ürkmüştü. İsterik bir

halde Meryem'in kulağına, "İşte görüyorsun. Kimseyi istememekte haklıydım. Memleketin barbarlığı evimin içine doldu. Bu işlerle benim ne ilgim var, ne ilgim var?" diye fısıldıyordu.

Meryem, Profesör'ün başucuna diz çöktü ve başka hiçbir şey bulamadığı için beyaz elbisesinin eteğiyle adamın kanlı yüzünü silmeye koyuldu.

Profesör yattığı yerden gökyüzündeki yıldızlara baktı. En parlak yıldız tam tepesindeydi. "Bu Jüpiter olmalı" diye düşündü. "Dünyadan kırk kez daha büyük. Acaba oradan dünya görünür mü, yoksa çok mu küçük kalır?" O anda bir yıldız kayması görmeyi çok isterdi ama göremedi.

Zihninin gerilerinde, birtakım dertleri olduğu, tatsız bir şeyler yaşadığı duygusu vardı ama bunların neler olduğunu hatırlayamıyordu; durmadan yıldızları ve Jüpiter'i düşünüyordu.

Derken içinden bir gülme isteği yükseldi. Kendini engellemeye çalıştıysa da bunu başaramadı ve yattığı yerde kıkır kıkır gülmeye başladı. Bunun üzerine Profesör'ün kanlı yüzünü silen Meryem ve olayı seyreden Büyükelçi dehşet içinde kaldılar. Profesör, Meryem'in eline tutunarak doğruldu, bacaklarını açarak oturdu. Hâlâ gülüyordu.

Büyükelçi ürkek bir tavırla neye güldüğünü sordu.

"Yenildim" dedi Profesör. "Kemal-i ciddiyetle yenildim. General Trikopis'in dediği gibi, 'Mağrurane ricat ediyorum ve eve dönüyorum.' Şu anda karar verdim. Geri dönüyorum. Ait olduğum yere gidiyorum."

İki ön dişi kırıldığı ve ağzı kanla dolduğu için çok tuhaf bir şekilde konuşuyordu.

"En iyisini yaparsınız aziz Profesör!" dedi Büyükelçi ve arkasını dönüp eve doğru yürümeye başladı. Bahçeye adım attığı sırada da yine dönmeden, "İyi yolculuklar!" diye bağırdı.

Profesör büyük bir güçlükle ayağa kalktı. Meryem'e tutunarak tekneye gitti. Meryem de arkasından bindi. Pro-

fesör elinden tuttuğu Meryem'i merdivenlerden indirerek kamarasına götürdü. Meryem oraya niçin indiklerini merak etti. Havada uçan Ermenilerin resmi ve şiirler asılı kamaradalardı.

Profesör, "Ben artık gidiyorum" dedi. "Bir daha hiç görüşmeyeceğiz."

Meryem susuyordu.

Profesör, "Git dolaptan bana bir içki getir" dedi. Meryem yukarı çıktı, dolabı açtı ve ne olduğunu tam bilmediği ama içki olduğunu anladığı şişelerden birini kapıp adama getirdi. Döndüğü sırada Profesör bir çekmeceyi kapatıyordu, cin şişesini alıp başına dikti. Sonra, "Sırrını ortaya çıkarmakla iyi mi yaptım kötü mü bilmiyorum ama" dedi, "bana kalırsa iyi oldu. Artık senin Cemal'den uzaklaşman gerekiyordu."

Kız hiçbir şey söylemedi.

İkisi birden güverteye, açık havaya çıktılar.

"Bana kızgın mısın?"

Meryem, "Hayır!" anlamında başını salladı.

Adam, "Ben motoru çalıştırınca ipi at!" dedi. "Yapar mısın?"

"Evet."

"Öyleyse hoşça kal!"

Meryem'in elini öptü, Meryem de Profesör'ün eline hafif, belli belirsiz bir öpücük kondurdu.

Tam tekneden ineceği sırada, "Bir dakika!" dedi Profesör, "Şunu al!"

Eline bir şey tutuşturdu.

Meryem indi, motorun sesini duyunca da ipi adama doğru attı. Profesör ayakta sallanıyor ve güçlükle hareket ediyordu. Demir aldı, uzaklaşmaya başlarken son bir kez Meryem'e el salladı ve "Lokantada ne oldu?" diye bağırdı.

"Hiçbir şey" dedi Meryem.

Tekne karanlıklar içinde gözden yitip gitti, bir süre sonra motor sesi de duyulmaz oldu.

Meryem bir zaman teknenin arkasından baktı, sonra eve doğru yürüdü. Bahçede kimseyi göremedi, ev sessizdi.

Odasına geldiğinde beyaz elbisesinin kan içinde kaldığını fark etti. Şimdi çıkarıp soğuk suya basması gerekiyordu. Eskiden yıkadığı kanlı bezler aklına geldi. "Kan pişmemeli" diye düşündü.

Elindeki zarfı yatağın üstüne bıraktı, aşağıya inip plastik bir leğene su doldurdu ve odasına getirdi; elbiseyi çıkarıp suya bastı. Leğendeki su bir anda kıpkırmızı kesildi. "Galiba iyice durulamam gerekecek!" diye düşündü. "Böyle olmayacak."

Ne yapacağını düşünürken yatağın üstüne oturdu. Yanı başındaki zarfı açtı. Zarf para doluydu. Çok para, sayamayacağı kadar çok yabancı para.

Allah artık Meryem'i seviyor

Cemal eve girip merdivenleri çıkarken kollarında bacaklarında korkunç bir yorgunluk hissetti. Bıraksalar oraya yığılıverecekti. Bacakları, sanki bir bez bebekmişçesine onu taşımıyordu. Odasına zor girdi, kendisini giysileriyle yatağa bıraktı ve daha o anda derin, kıpırtısız, terk edilmiş bir kuyunun dibindeki taş gibi uykuya daldı. Rüyasız, deliksiz, kesintisiz bir uykuydu bu; yok oluş gibi.

Ertesi sabah Büyükelçi, Meryem'e, "Evi bugün boşaltmanızı rica ediyorum" dedi. "Siz de, akrabanız da lütfen bugün gidin."

Meryem, Büyükelçi'nin ince yüzünün altüst olduğunu, gözlerinin altında mor halkalar oluştuğunu ve ince cildini kıpkırmızı gösteren kılcal damarların daha da belirginleştiğini gördü. O sabah tıraş olurken yüzünü fena halde kesmiş olmalıydı; çünkü boğazında hafifçe kan sızan yaraya yapışmış pamuklar kıpkırmızı kesilmişti. Büyükelçinin elleri titriyordu.

"Lütfen terk edin evimi, hemen şimdi! Bana huzurumu geri verin. Lütfen! Biliyordum böyle olacağını. Bu memlekette herkes deli. Yıllardır kaçtığım delilikler evimin içine doldu. Lütfen terk edin evimi."

Meryem, adamı rahatlatmak için merak etmemesini, Cemal kalkınca gideceklerini ve kendisini bir daha rahatsız etmeyeceklerini söyledi.

Sonra bahçede oturup beklemeye başladılar. Büyükelçi gözünü içerideki merdivenden ayırmıyor, Cemal'in aşağı inmesini bekliyordu.

Vakit öğlene yaklaştığı halde Cemal kalkmıyordu. Büyükelçinin sık sık tekrar ettiği, "Niye kalkmıyor? Niye kalkmıyor?" sorularından bunalan Meryem, çareyi üst kata çıkıp bakmakta buldu. Cemal'in odasının kapısını tıklattı, hiçbir cevap alamadı. Biraz daha kuvvetli vurdu; yine cevap yoktu. Bunun üzerine hem kapıyı yumruklayıp hem, "Cemal abi!" diye seslenmeye koyuldu. Bu gürültüye kimse dayanamaz ve mutlaka uyanırdı ama Cemal'den yine ses seda yoktu. Bu arada durumu merak eden Büyükelçi de yukarıya gelmişti. Adamın yüzü endişeden kasılmış durumdaydı. Belli ki daha da beter bir durumla karşılaşmanın, mesela evinde bir intihar ya da ölüm olmasının paniğine kapılmıştı. Bu korkunun da etkisiyle kapıyı açtı, içeri girdiler.

Cemal yatağında yatıyordu. Üstünde şortu ve tişörtü vardı. Büyükelçi önce alçak sesle, "Cemal Bey!" dedi. Sonra yüksek sesle tekrar etti, "Cemal Bey, Cemal Beyefendi!"

Cemal'den hiç ses gelmiyordu. Bunun üzerine ürkekçe omzundan tutarak hafifçe sarstı, sonra biraz daha kuvvetle aynı şeyi denedi. Hiçbir şey olmadı. Üstüne eğilerek nefesini dinledi, "Nefes alıyor" dedi. Biraz rahatlamıştı.

O gün Cemal'i uyandırmayı başaramadılar. Akşam karanlığı çöktüğünde Cemal hâlâ aynı durumda, kıpırtısız ve bu dünyayla hiçbir ilişkisi yokmuşçasına uyuyup duruyordu.

Büyükelçi engin bilgisiyle durumu yorumlamaya çalışıyor ve "Bir seferinde benim de başıma böyle bir şey gelmişti" diyordu. "Aslında uyku sorunu olan biriyim ama annemi kaybettiğim gece eve geldim ve yirmi dört saat uyudum; hem de deliksiz, hiç rüya görmeden; yaşadığımı bile fark etmeden... Bir çeşit ölüm hali. Belki Cemal Bey'in durumu da böyledir."

Meryem, birkaç kez daha çıkıp Cemal'e baktı. Hâlâ aynı

biçimde uyuyordu. Alnına dokundu; ateş gibi yandığını fark etti. Müthiş ateşi vardı ama hareketsizdi. Bu durumda ister istemez o gece de orada kalacaklar ve Büyükelçi'nin huzursuzluğunu biraz daha artıracaklardı ama elden hiçbir şey gelmiyordu. Cemal uyanana kadar oradalardı.

Meryem de odasına çekildi, erkenden yatağına girdi ve uyumaya çalıştı. Olup bitenler onu sarsacak yerde tam tersi etki yapmış ve sakinleştirmiş gibiydi. Artık her şeyin ortaya dökülmüş olmasının verdiği rahatlığı yaşıyor ve hayatının yeni bir yön almak üzere olduğunu hissediyordu. İçinde hemen hemen hiçbir kaygı ve korku kalmamıştı. Bu kararlı ve sakin haline kendisi de şaşıyor ama bir yandan da bundan çok hoşlanıyor, içinde büyük bir gücün biriktiğini duyuyordu.

Sabaha karşı tatlı bir dokunuş Cemal'i uyandırdı. Gözlerini açmadan yüzüne sürünen mis kokulu saçları ve ateş gibi yanan gövdesine değen gövdenin ipeksi yumuşaklığını hissetti. Üstüne çıkan dişi gövdenin, aklını başından alan dokunuşlarıyla titremeye başladı. Saf Gelin bu kez gerçekten gelmiş ve üstüne çıkmıştı. Heyecandan yüreği küt küt atıyordu. Kıza sarıldı, elinin altında, önce esnek ve gergin belini sonra sert kalçalarını hissetti. Bir süre sonra kızın yasak yerlerinin, kendisinin yasak bölgelerinde kelebek kanatları gibi uçuştuğunu duyarak kendisini akıl almaz bir hazzın akıntısına bıraktı. Gözlerini açmaya çok korkuyordu ama bir yandan da açmaya mecburdu. Bu zevki, bu sevgili gövdeyi bir daha kaçırmak istemiyordu. Gözlerini bir an açacak ve ömründe ilk kez Saf Gelin'in yüzünü görecekti.

Korkudan titreyerek gözlerini açtı, arkasından hemen yumdu ve sonra baygınlıktan da beter bir uykunun karanlık dehlizlerine sürüklendi.

O gecenin sabahı Profesör, sabah güneşinin ustura kes-

kinliğindeki ilk ışınlarıyla gözleri yaşarmış olarak uyandı. Uyanır uyanmaz da ilk düşüncesi ölüm oldu; gece kendisini kucağına terk ettiği ve büyük bir iç huzuruyla kabul ettiği ölüm. Ama güvertedeki tik ağacının kokusu, yüzünü okşayan rüzgâr, gözlerini acıtan güneş ışını ve çok iyi tanıdığı Allah'ın belası baş ağrısı o kadar gerçekti ki çevresini görmek için doğruldu. Tekne, denizin ortasında, kendi etrafında dönüp duruyordu. O zaman hayal meyal, bir ara düğmeye bastığını ve demiri boşalttığını hatırlayabildi. Meğer teknenin bir kayalığa bindirdiği ve kâğıt gibi yırtıldığını hayal ettiği sırada alargada dönüp duruyormuş.

Bunu fark etmek onu ne sevindirdi, ne de üzdü.

Boşalmış cin şişesini denize fırlattı. Ağzının içi yıllardır pas tutmuş ve hiç açılmayacakmış gibiydi, başını da mengeneyle sıkıyorlardı sanki. Bu durumdan kurtulmasının tek yolu kendisini de cin şişesinin ardından serin denize fırlatmaktı. Öyle de yaptı ve aynen şişe gibi denize düştü. Biraz su yuttu. İçini yıkayan maviliğe minnet duydu. Suyun içinde, yaşlı ve sürüsü tarafından terk edilmiş bir yunus gibi çırpındı.

Tekneye çıktığında daha iyiydi. Hatta o kadar iyiydi ki başına üşüşen soruları ve dün akşamki tatsızlıkları bile göğüsleyebileceğini hissetti. Sonra bundan vazgeçti. Bir kez daha, "Yenildim" diye düşündü. İşin tuhafı bu düşünce bir kez daha içine mutluluk verdi. Yenilginin ve teslim olmanın mutluluğunun hiçbir şeye benzemediğini düşündü. Artık ihtirasla kıvranmalar, korkular ve zehirli sorular dönemi bitmişti. Yıllardır kuşatma altında olan kalesini, daha güçlü olan orduya teslim eden bir komutanın huzuru kaplıyordu içini.

Sorular çok ve çeşitliydi: Türk mü, Egeli mi, Akdenizli mi, Amerikalı mı, Avrupalı mı, Ortadoğulu mu, Müslüman mı ateist mi, zengin mi fakir mi, erkek mi değil mi, gerçek mi sahte mi, merhametli mi zalim mi, alaycı mı içten mi, geleneksel mi modern mi, gösteriş budalası mı filozof mu, bilim

adamı mı şarlatan mı, ölümden korkuyor mu korkmuyor mu gibi yüzlerce ve hepsi de, "Kimim ben?" gibi cevap verilmesi imkânsız bir soruda toplanması mümkün olan kavramlarla uğraşmaktansa teslim olmak ve yenilgiyi kabul etmenin dinginliğini yaşamak çok daha iyiydi.

Şimdi yapması gereken şeyi çok iyi biliyordu. Kendisini en çok seven ve bekleyen insanın, yani annesinin evine gidecek, onun kendisine hayat bahşeden yemeklerini yiyecek, meraklı komşularıyla tanıştırmasına ses çıkarmayacak, bayram sabahlarında elinde bir demet çiçekle babasının mezarını ziyaret edecek, belki Ege Üniversitesi'nde alçakgönüllü bir hocalık işi bulacak ve o evde –bir başka biçimde de olsa– babasının hayatını sürdürecekti. En güvenlisi buydu.

O da aynen "Uyuyan Endymion" gibi, sonsuza kadar uyumayı seçmişti.

Gerçi Profesör böyle düşünüyordu ama can çıkar huy çıkmaz misali bir yandan da kafasının gerilerinde o alaycı kişilik dilini çıkarıp duruyor ve ona *Newsweek* dergisinde geçenlerde okuduğu, İtalya'da anneleriyle birlikte yaşayan yaşı ilerlemiş erkekler için *mammismo* deyiminin türetildiğini anlatan yazıyı hatırlıyordu.

Herhalde bu deyim Türkçeye, "muhallebi çocuğu" ya da "ana kuzusu" olarak çevrilebilirdi. Ama ne *mammismo* onu rahatsız ediyordu, ne de muhallebi çocuğu ya da ana kuzusu. Bir kere yenilgiyi kabul etmişti ya artık, hayat onu istediği kadar parçalayabilir ve ayaklar altına alabilirdi. Oyunu en alttan açmanın da bir zevki vardı elbette. Güldü.

"Haydi *mammone*!" dedi, "İlk önce tekneyi götürüp geri ver ve dua et ki parasını peşin ödemişsin."

Cemal sabah uyandığında ilk gördüğü şey, başında dikilip kendisine bakan Meryem'in solgun yüzü oldu. Yataktan zorlukla doğruldu; her tarafının kırım kırım kırıldığını fark etti.

"Meryem!" dedi. "Sen gece buraya hiç geldin mi?"

"Hayır" dedi kız.

"Ne kadar zamandır uyuyorum?"

"İki gündür. Ben de senin uyanmanı bekliyordum. Ev sahibi burayı hemen terk etmemizi istiyor."

"Peki!" dedi Cemal, "Gidecek bir yer buluruz nasıl olsa."

Meryem, "Sen kendin için bul!" dedi.

"Niye? Benimle gelmiyor musun?"

"Hayır!"

"Nereye gideceksin?"

Meryem, "Seni ilgilendirmez" dedi.

Cemal, Meryem'e şaşkınlıkla baktı. Kızın yüzünde son derece kararlı, hatta sert denebilecek bir anlatım vardı. Altdudağı küskün bir biçimde bükülmüştü. Gözlerini hiç kaçırmadan dosdoğru kendisine bakıyordu. Alabildiğine ciddiydi. Cemal bu ifadeden ürktü.

"Meryem" dedi. "Tek başına yapamazsın. Benimle gel."

Bir kez daha, "Hayır!" dedi Meryem. "Sen memlekete dön."

Memleket sözünü duyan Cemal'in yüzü birden karardı; derisinin rengi değişti, gözleri korkunç bir acıyla bakar oldu.

Sıkılı dişlerinin arasından, "Dönemem. O karanlık yere ömür boyu dönmeyeceğim" diye fısıldadı.

"O zaman İstanbul'a git. Ya abinin ya da arkadaşının yanına. Onlar sana bir iş bulur."

Sonra Cemal'in şaşkın bakışları altında cebinden bir tomar para çıkardı ve ona verdi. "İşte" dedi, "Bu para sana yardımcı olur. Merak etme, bende daha çok var."

Cemal, "Nereden geldi bu dolarlar?" diye sordu.

"Hoca verdi."

Sonra arkasını döndü ve kapıya yürüdü. Veda bile etmemişti.

Cemal'in içini, hiç tanımadığı türden bir korku kapladı. Meryem'in o kapıdan çıkıp gitmesi ve bir daha onu hiç göre-

meyecek olması gerçeği, bir şarapnel patlaması gibi kafasını dağıttı. Ömründe ilk kez küçük bir çocuk gibi ağlama isteği yükseldi içinden. Meryem'e doğru atıldı; kızı kolundan yakaladı ve "Gidemezsin!" dedi. "Hiçbir yere gidemezsin. O gözlemecinin oğluna kaçıyorsun değil mi? Bırakmıyorum seni."

Meryem durgun ve sakin tavrını bozmadan, "Bırak kolumu" dedi. "Ne yaparsan yap, bana engel olamazsın."

Cemal tehdit edici bir tavırla kızı şiddetlice sarstı. "Meryem!" dedi, "Meryem, kendine gel, fena yaparım!"

Vuracakmış gibi elini kaldırdı. Kız omuz silkti. Cemal kükredi: "Gebertirim seni!"

Meryem korkusuz ve berrak bakışlarla dosdoğru gözlerinin içine baktı.

Bunun üzerine Cemal, hayatta hiç yapmayacağını sandığı bir şeyi yapmak istedi. İçinden yere çökmek, kızın dizlerine sarılmak ve ağlayarak yalvarmak geldi; sanki kız kapıdan çıkıp gider gitmez hayatı sona erecekmiş gibi büyük bir panik içinde çırpınıyordu.

Meryem'e yalvarmak, kendisini affetmesini dilemek, hatta yüzünü kızın beyaz entarisine gömüp hıçkırmak istiyordu.

Ne var ki bunların hiçbirini yapamadı; taş gibi dondu kaldı.

Meryem, Cemal'i büyük bir sükûnetle seyretti; yüzündeki ifadede hiçbir değişiklik olmadı ve "Hadi, kal sağlıcakla!" dedi, kapıdan çıkıp gitti.

Tenine sinmiş portakal çiçeklerinin kokusunu gittiği yere taşıyarak, kumlu yolda, kıyıyı yalayan dalgaların yanından yürümeye başladı. Tek başına, korkusuz ve özgür!

Yıkayıp kuruttuğu beyaz entarisi rüzgârda çırpınıyor ve dalgalardan sıçrayan damlalar, çıplak bacaklarını taze bir serinlikle yalıyordu.

Eşeğin acı acı anırdığını duydu; üç kez.

Meryem, "Geliyorum, merak etme!" dedi.

Uzakta beliren gözlemeciyi ışıklar içinde, güzel masalar,

sandalyeler ve çiçeklerle hayal etti. Cebindeki para tomarına dokundu.

Eğer Mehmet Ali sesini çıkartmazsa, yenilenmiş lokantanın üstüne ışıklarla, "çoban böreği" yazdıracaktı.

Eşek bir kez daha acı acı anırdı. Sesi, arkasındaki tepede yankılandı. "Geliyorum dedim ya karakaçan!" dedi. "Acelen ne?"

Demek ki bu hayatta mucizeler mümkündü. Yüzüne mutlu bir gülümseme yayıldı.

Allah'ın artık kendisini sevdiğini düşündü.

EK

Biyografi
Söyleşi
Görüşler

Biyografi

Romanları 40 dilde yayımlanan Ömer Zülfü Livaneli, 1946 yılında doğdu. Ankara'da Maarif Koleji'nde okudu, Stockholm'de felsefe ve müzik eğitimi gördü.

1972 yılında fikirlerinden dolayı askeri cezaevinde yattı, 11 yıl sürgünde yaşadı.

Harvard ve Princeton gibi saygın üniversitelerde konferanslar ve dersler veren, romanları, fikirleri ve müziği ile dünya basınında övgülerle karşılanan bir sanatçı olan Livaneli, edebiyat, müzik ve sinema alanlarında 30'dan fazla ulusal ve uluslararası ödül sahibi.

Livaneli, 1999 yılında San Remo'da En İyi Besteci ödülüne layık görüldü. Müzik eserleri Londra, Moskova, Berlin, Atina, İzmir senfoni orkestraları tarafından icra edildi ve Zubin Mehta, Simeon Kogan gibi şeflerce yönetildi.

Türkiye dışında Çin Halk Cumhuriyeti, İspanya, Kore ve Almanya'da da çok satanlar arasına giren romanlarıyla, Balkan Edebiyat Ödülü'ne, ABD'de Barnes and Noble Büyük Yazar Ödülü'ne, İtalya ve Fransa'da Yılın Kitabı Ödülü'ne, Türkiye'de ise Yunus Nadi Ödülü'ne ve Orhan Kemal Roman Ödülü'ne layık görüldü. *Kardeşimin Hikâyesi* 2013'ün en çok okunan romanı oldu. ABD'de Missouri Üniversitesi, romanlarını ders kitabı olarak okuttu.

Livaneli, dünya kültür ve barışına yaptığı katkılardan ötürü 1996 yılında Paris'te UNESCO tarafından Büyükelçilikle onurlandırıldı ve Genel Direktör danışmanlığına atandı. 2016 yılında UNESCO elçiliğinden istifa etti.

2002-2006 yılları arasında TBMM'de ve Avrupa Konseyi'nde milletvekilliği görevinde bulundu.

http://www.livaneli.gen.tr
http://www.livaneli.net

Zülfü Livaneli'ye *Mutluluk* için sorular

***Mutluluk*'ta yarattığınız Meryem karakteri sanki Türk kadınının birçok açıdan kurban olduğunun ya da kurban edildiğinin sembolü gibi. Onun özgürleşme süreci de Türkiye için umudun sesi olabilir mi? Bu karakteri yaratırken amacınız neydi, kimlerden ve nelerden beslendiniz?**

Galiba "Türk kadını" diye bir genelleme yapmak doğru değil. Çok değişik hayat tarzlarına sahip, birbirine taban tabana zıt yaşamlar süren kadınlar yaşıyor bu ülkede. Aslında toplumsal yapımızın yansıması gibi. Kadın toplumdan ayrı değil ki... Meryem daha çok Anadolu'nun bazı kesimlerinde ya da aynı gelenekleri taşıyarak büyük kentlere göç eden ailelerde görülen çarpık namus anlayışının kurbanlarından biri. Özellikle kız çocuklarını erkeklerden uzak büyütmeye çalışan, herhangi bir konuşmanın bile onları kirleteceğine inanan arkaik bir geleneğin kurbanı. Buradaki en korkunç nokta, zaten tecavüze uğrayarak ruhunda derin yaralar açılmış bir genç kızı, olayın sorumlusu gibi görerek ölümle cezalandırma tutkusu. Hem de bunu genç kızın annesinin, babasının, ağabeylerinin yapması. Herhalde insan soyunun en korkunç suçu budur.

Aslında romandaki diğer iki ana karakter de, yani Cemal ve Profesör, Türk toplumunun farklı kesimlerini temsil ediyorlar. Ya onların özgürleşme süreci?

Onlar da kurban aslında. Dikkat edilirse *Mutluluk*, ölümden kaçan ve mutluluğu arayan üç kişinin romanı. Meryem'le birlikte Cemal ve Profesör İrfan da kaçıyor. Cemal Güneydo-

ğu dağlarında savaşmış olmanın yarattığı travmadan, Profesör ise İstanbul'un zengin hayatının korkunç değersizleşme sürecinden kaçmakta. Hepsi de kurtuluşu denizde buluyorlar. Zaten bu roman, karadan denize, Doğu'dan Batı'ya, erkek egemenliğinden kadının özgürlüğüne doğru evrilen bir yapıya sahip. Belki de bu ülkeyle ilgili özlemlerimin bileşkesi.

***Mutluluk* birçok dile çevrildi, dünya okurlarıyla buluştu ve çok ilgi gördü. Romanın ana çatısını oluşturan aile içi şiddet, töre cinayeti gibi Türkiye coğrafyasının kanayan yarası olan konuların dünyada da bu kadar ilgi görmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?**

Mutluluk'la ilgili olarak yabancı basında çıkan yazılar en çok bir noktaya dikkat çekiyor ve okurlara "İslam ve kadın klişesi okumak istiyorsanız, önceden duyuralım, bu kitap onlardan biri değil" diyorlar. Çünkü giderek artan biçimde yayılan "İslam ve ezilen kadın" motifinden bıkmışlar. Bu açıdan *Mutluluk* romanının bu konuya eğilmesi dünyada avantaj değil tam tersi bir durumdu. Ama yine eleştirilerde belirtildiği gibi, romanın bu klişenin ötesine geçmesi ve karakterlerin derin psikolojisi kitabın otuz dile çevrilmesini sağladı.

Romanın ilk kez 2002'de yayımlandığı düşünülürse, üzerinden çok da zaman geçmiş sayılmaz. Buna rağmen ülkemiz o günden bu yana töre cinayetleri, aile içi şiddet ve kadın intiharları konusunda iki anlamda da epeyce yol aldı: Bu konularda toplumsal bilinç düzeyi biraz yükseldi, hukuki iyileştirmeler yapıldı; ama olaylarda azalma şöyle dursun ciddi bir artış var. Bugün daha mı iyimsersiniz, daha mı kötümser?

Cevap: Evet, bu konuda medyada ve toplumun gelişmiş kesimlerinde bir bilinç yükselmesi var ama ne yazık ki kadına karşı işlenen suçlar artıyor. Son yedi yılda erkekler tarafından öldürülen kadın sayısı beş bine yaklaşıyor. Korkunç bir

durum. Sanırım bu konularda yasalar ve güvenlik güçleri etkisiz. Polise sığınan, koruma talep eden kadınlar bile bu korkunç sondan kurtulamıyor. Bu konuyu ciddiye alıp toplumsal bir seferberlik ilan etmek, cezaları artırmak ve güvenlik güçlerini bu konuda eğitmek gerektiğini düşünüyorum.

Abdullah Oğuz'un *Mutluluk* romanından uyarladığı filmden memnun musunuz? Romanda ele aldığınız konular arasında, filmde yer almayan ya da yeterince işlenmemiş olduğunu düşündükleriniz var mı?

Bu film Amerika'da büyük bir başarıya kavuştu. *New York Times* gazetesi sinema eleştirmenlerinin verdiği dört buçuk yıldız ve "haftanın filmi" olarak seçmeleri bu başarıyı göstermeye yeter. Bence de güzel bir film ama, bu kadar kapsamlı romanları filme aktarmak ister istemez bazı kısıtlamaları da beraberinde getiriyor. Tamamı filme çekilse 8-10 saat sürmesi gerekir. Bu yüzden yönetmen Meryem'in dramı üzerine eğilmiş, Profesör'ü ve Cemal'i dışarıdan görmüş. Oysa hikâye onların dramı da anlatıldığı zaman tamamlanabilir. Finali de romandan değişik. Buna rağmen zevkle seyredilen bir film.

Zülfü Livaneli'nin lirik romanı *Mutluluk*'un baş karakteri olan İstanbullu profesör, Türk aydınını, havada sallanan bir akrobat olarak hayal ediyor. İlham aldığı Avrupalı aydının öteki tarafta kendisini yakalamaya hazır biçimde beklediğinden emin olan Türk aydını trapezini bırakır. Ancak hatasını farkettiğinde artık çok geçtir.

Huge Pope, *Wall Street Journal*, 28 Kasım 2006

Arka planında yabancı ve gizemli bir kültür bulunan *Mutluluk*, yaşamları, içinde yaşadıkları toplumun kısıtlamaları ve çelişkileri yüzünden parçalanan üç bireyin kışkırtıcı öyküsünü anlatıyor. Livaneli'nin ustalıkla yazılmış bu romanında, üç kişinin yolları beklenmedik bir şekilde kesişiyor; her biri özgürlüğe ve ikinci bir şansa doğru yolculuğa çıkıyor.

Barnes and Noble, Discover Great New Writers
(Yeni Büyük Yazarları Keşfedin)

Şimdiden uluslararası çok satanlar arasına giren *Mutluluk*, modern Türkiye'nin çeşitliliğini ve çelişkilerini içeren, yaralı insanlar arasında da güzel ve beklenmedik şeyler olabileceğini gösteren lirik ve dokunaklı bir öykü.

Libreria.universiteria

Modern Türkiye'deki siyasi ve dinsel baskıdan kaynaklanan kişisel mücadeleleri nasıl resmetmeli? Livaneli *Mutluluk*'ta meseleleri temsil eden karakterler seçme yoluna gitmiş – tecavüze

uğradığı için ailesinin gözünden düşen saf genç kız Meryem; askerlik deneyiminden büyük bir psikolojik darbe alarak çıkmış olan ve Meryem'i öldürmekle görevlendirilen Meryem'in kuzeni Cemal; ve bu ikilinin ülkeyi kateden seyahatleri sırasında arkadaş oldukları, maddiyatçı yaşamından bıkarak amaçsızca denize açılmış olan profesör İrfan.

Livaneli, Türkiye'deki yaşamdan zengin sahneler sunarak ve üç kahramanının iç dünyalarını incelikli bir şekilde betimleyerek *Mutluluk*'u klişelere düşmekten kurtarıyor.

Mutluluk, kayıp, sevilesi ruhların buluşmasının hikâyesi.

Karla Starr, *Entertainment Weekly*, 20 Ekim 2006

Unutulmaz karakterlerin zor koşullarda bir araya geldiği hikâye, büyük bir roman için mükemmel bir doku oluşturuyor. Bu romanda, adaletsiz bir cezayla yüz yüze kalan Türk kızının etkileyici portresini ve onun celladının ahlaki ikilemine yürek paralayan bir bakış bulacaksınız. Sarsıcı ve çok güçlü!

Marcus Stevens, Barnes and Noble Jüri Üyesi

Gece geç saatlere kadar oturup bu kitabı okudum. *Mutluluk*, bir ülke ve onun insanlarının, Türkiye'nin karmaşık geçmişinin ve belki daha da karmaşık geleceğinin, ve de birbirleriyle zarif bir biçimde kesişen kriz içindeki üç yaşamın zengin ve çok ilginç bir incelemesini sunuyor.

Mohsin Hamid, Barnes and Noble Jüri üyesi

Okuru alıp götüren çağdaş bir hikâye üzerine kurulu bu roman, egzotik bir İslam anlayışının geliştirdiği stereotiplerin ötesine geçiyor ve bireyler arasındaki farklılıkları; aile içinde, arkadaşlık ilişkilerinde ve kamusal hayatta var olan sırları, yalanları, zalimliği ve sevgiyi açığa çıkarıyor.

Booklist

Türkiye'ye daha önce hiç rastlamadığım türden bir bakış. Livaneli kendi ülkesinde çoktan "keşfedilmişti" elbette – ama dünyada da daha iyi tanınmayı hak ediyor.

Lily King, Barnes and Noble Jüri üyesi

Bazen başka bir ülkenin kültürünü ve tarihini anlamanın en iyi yolu roman okumaktır. Bu sezon, Ö. Z. Livaneli Türkiye'ye bir bakış sunuyor. Üç ana karakter aracılığıyla İslamiyet, Kürtlerle savaş ve İstanbul'un yükselişi hakkında birçok şey öğreniyoruz.

Barbara Theroux, *Fact&Fiction*, Missoula, MT
Booksense'in Seçtikleri, Kasım 2006

Mutluluk'u toplumumuzun çeşitli katmanları arasındaki uçurumu gündeme getiren çok çarpıcı bir roman olarak değerlendiriyorum.

İlginç olan, son zamanların çok moda postmodern romanlarındaki yapaylığın tersine, *Mutluluk*'ta gerek kişilerin yoğuruluşunda, gerek olayların anlatılışındaki çok katmanlılık.

Bu kitabı bu kadar etkileyici kılan belki de umutsuzluk içinde umudu, şiddet içinde sevgiyi ve sıcaklığı tüm yoğunluğuyla sezdirmesi...

Zehra İpşiroğlu, *Cumhuriyet*, 25 Aralık 2006

Vahşi bir tecavüz ve kirletilmiş genç kıza verilen ölüm cezası, okuru geleneksel ve modern Türkiye'nin apayrı dünyalarının içine çekiyor. Bu sürükleyici ve duyarlı roman yalnızca kadınların sorunlarına değil çelişkiler içindeki bir topluma da ışık tutuyor.

Barbara Goldsmith (yazar ve tarihçi)

Yetenekleri saymakla bitmeyen bir sanatçı: Yazar ve besteci Livaneli bir hümanist ve bir eylem adamı. *Mutluluk* roma-

nında Türk modernleşmesinin en acil sorunlarını tartışıyor.

Jack Lang

Ö. Z. Livaneli, Amerika'da yayımlanan ilk romanında günümüz Türkiye'sindeki çeşitliliğe çok ilginç bir bakış sunuyor. Öykü üç ana karakterin bakış açısından anlatılıyor. Sonunda üç karakterin yolları kesişir ve bu buluşma her birini derinden etkiler. Okurları farklı kültürleri keşfetmeyi seven kütüphanelere çok tavsiye edilir.

Debbie Boggenshutz, *Library Journal*, Cincinnati State Technical & Community Coll. Lib., Ağustos 2006

İslami köktendincilikten bitkin düşmüş sekülerliğe, Türkiye'nin apayrı ve çatışan kültürleri, ünlü Türk besteci ve siyasetçi, halen parlamentoda milletvekili olan Zülfü Livaneli'nin romantik ama bir o kadar da açık ve berrak görüşlü romanında bir araya geliyor.

Livaneli felsefi ve siyasi sorgulamalarını çok usta bir biçimde karakterlerinin psikolojilerine yedirmiş. Çok aydınlatıcı ve derinden etkileyici bir kitap; günümüz dünyasında dürüstlük ve samimiyet arayanlar için vazgeçilmez.

Kirkus Reviews, 1 Ağustos 2006

Bu romanın neden Türkiye'de satış rekorları kırdığını anlamak zor değil.

Bu roman öncelikle ve her şeyden önce çok büyük bir hoşgörü çağrısı; bütün toplumların, mezhepçiliğe ve dinsel fanatizme düşmeden, bir arada barış içinde yaşamaları için yapılan bir çağrı.

Roman aynı zamanda kadınların özgürleşmesi yönünde çok önemli bir talebi gündeme getiriyor: Meryem'in yaşadıkları, olgunlaşması, bedeninin önemi konusunda bilinçlenmesi gerçekten etkileyici...

Her şeyden önemlisi, bu roman, insanın toplumsal ilişkiler ve dinsel tabuların getirdiği yapay sınırlamaların ötesinde kendi kendisi olabilme arzusunun savunusunu yapıyor.

Tüm çelişkileriyle çağdaş Türkiye'yi anlatan bu romanın (İstanbul'u anlatan bölümler yüzyıldan fazla bir zaman önce Pierre Loti'nin yazdıklarından oldukça farklı!), hâlâ gerçekten keşfedilmeyi bekleyen bu ülkeyi ziyaret etmeden önce (ve tabii ettikten sonra) mutlaka okunması gerekiyor.

eontos.typepad.com/eontos/2006/07/livaneli-uh-gra.html

Mutluluk, yalnızca harika kurgusuyla heyecanlı ve sürükleyici bir macera romanı değil; bunların ötesinde, gelenek ile modernlik, tarih ile bellek yitimi, din ile laiklik arasında bölünmüş Türk toplumu üzerine son derece güçlü bir analiz.

Livaneli çok güçlü bir anlatıcı. *Mutluluk* ile okuru kavrıyor ve onu anlaması, tahammül etmesi zor gerçekliklerle yüz yüze getiriyor.

Martine Laval, *Telerama*, 29 Mart 2006

Modern Türkiye'nin paradoksları üç simgesel karakter aracılığıyla işleniyor.

Yetişkin olma, olgunlaşma yolunda ilerleyen, boş inançları ve umutları, atalarının kültürü ve anı yaşama arzusu arasında bölünmüş bir ülke üzerine bir alegori sunan bu çağdaş masalın içerdiği sayısız edebi gönderme, her türlü varoluşsal arayışı kışkırtan, "cevapsız kalmaya" mahkûm sorgulamaları dillendiriyor.

Judith Steiner, *Les inrockuptibles*, 4 Nisan 2006

Çağdaş Türkiye'nin karmaşık gerçekliğini yansıtan muhteşem bir roman.

Psikolojik ve kültürel analizdeki incelik, stilin esinlendirme gücü, eskiliğiyle, bazılarının dinsel fanatikliği, bazılarının maddiyatçılığı ve Batı'nın kötü yanlarıyla kendini özdeş-

leştirme arzusu ile, bir toplumun çeşitliliğini gözler önüne sermektedir.

Notes Bibliographique, "Bibliothèques Pour Tous" Derneği Aylık Edebiyat Dergisi, ayın kitabı seçildi, 4 Nisan 2006, Fransa

Livaneli'nin okuru alıp götüren romanında toplumsal çevrenin ve karakterlerin betimlenişi son derece gerçekçi. Roman dini kavramların ve geleneksel değerlerin modern yaşam biçimiyle çeliştiği Türkiye'deki temel ayrılıkları işliyor.

Bu romanın epik ve insani boyutları çok önemli; baştan sona ilgi çekici ve tüm okurların zorlanmadan anlayabileceği bir kitap.

Arne Säll, *Bibliotekstjänts*, 2005, İsveç

Türkiye hakkında çok boyutlu bir hikaye, dramatik, şiddetli ve güçlü duygularla dolu.

Maria Wallin, *Tidningen Socialpolitik*, 2005, İsveç

Mutluluk, epik edebiyat geleneğinde yazılmış, sıra dışı biçimde açıklayıcı ve çarpıcı çağdaş bir roman. Trajedisi bulaşıcı, mücadele içindeki insanları ise sıcak.

Livaneli modern bir Yaşar Kemal gibi yazıyor.

Livaneli, romanında Türkiye'deki tarifi zor karşıtlıkları çok maharetli bir şekilde ifade etmiş.

Christer Enander, *Helsingborgs Dagblad*, 12 Aralık 2005, İsveç

Bir kültür içindeki çelişkileri, çok çabuk değişime uğrayan ve gelenekten Batı etkisindeki moderniteye doğru hareket eden bir toplumu yansıtıyor. Bunu öyle bir biçimde başarıyor ki bir Batılı olan ben: Bir Türk, bir Kürt ya da başka kökenden gelen bir insan gibi bu değişimi kavrayabiliyorum.

Olağanüstü bir hikâye, adeta bir Türk yol filmi (*roadmovie*) ve herkese hararetle tavsiye edeceğim bir roman. En üst seviyede.

EPL-Boktips, İsveç

Öyle görünüyor ki *Mutluluk, Engereğin Gözü*'nün başarısını tekrar edecek, hatta belki de onu aşacak.

Magazine Diphono, 2005

Ayrı zümrelerin, coğrafyaların, öykülerin toprağında yoğrulu üç filiz Meryem, Cemal, İrfan. Bu ülkede yaşıyorlar, bu topraklarda ücrada ya da kalabalıkta yaşamın habire attığı çelmelerle mücadele ediyorlar. Ve yollarının kesişeceği bir yolculuğun ve duraklarında serpili umutların kahramanları oluyorlar. Bütün bunlar olurken fona Türkiye'nin siyasi, sosyal, ekonomik satır başlarını yerleştirerek kurguyu gerçeklerle çerçeveleyen Livaneli'nin kaleminde.

Meryem. 17 yaşında. Dünyası gördüğü düşlerden ibaret. Van Gölü kıyısındaki bir kasabada tecavüze uğruyor. Dışlanıyor ve bir ambara kilitleniyor. Namus davasına... Sırtında bir tamam törelerin yüküyle hakkında verilen hükmün peşinde İstanbul'a götürülüyor. İşi orada bitirilecek. Cahil bırakılmış, çaresiz ama kitabın her satırında başını uzatıveren haylaz bir zehir zekâ Meryem. Yaşamak için atılan, melodisi çok uzaklardan, şen bir kahkaha sanki. Çöplüğünden şans eseri yakasını, canını sıyıracağı o cehaletin gölgesi giderek semiren bilgisinin, görgüsünün yanında anbean silinen, körpe bir çocuk kadın. Kitabın da birincil karakteri.

Cemal. Meryem'in amcaoğlu. Askerliğini komando olarak yapıyor, teröristlere karşı savaşıyor. Bir dolu sendromla geri döndüğünde kahraman olarak karşılanıyor. Sonra da Meryem'i mahkûm eden törelerin celladı vasfıyla sonunu kendisinin de kestiremediği yolları arşınlamaya sürükleni-

yor. Susan, kafa seslerine sığınan, aslında kahraman filan olmayan bir gariban.

İrfan. Profesör. Görünüşte her türlü özgürlüğe sahip. Paraya, kariyere, başarıya doymuş ama mutsuz. Elit yaşamının rutinine isyan ediyor. Kaybettiği benliğini bulmak istiyor. Ve bir gün eşini, evini, arkadaşlarını, mesleğini kısacası tüm kurulu düzenini terk ederek her şeye sıfırdan başlıyor. Ve bir gün yolları bir rastlantıyla birleştiğinde ruhlarını eşeledikleri bir yolculuğa çıkıyorlar.

Her adımda birbirlerine yaklaşmaya başlayan bu üç insan birbirlerini bilmeden özgür kılıyorlar. Sorguya suale boş veriyorlar. İnsana özgü inişleri çıkışlarıyla değişiyorlar, yenileniyorlar. İlk kez yaşadıklarını duyumsuyorlar. Flulukları terk edip daha berrak, daha kıpır kıpır bakıyorlar yaşama.

Bir ülkenin bayrağından da önemli kavram ortak ritim duygusu. Melodi değil ritim. Kültürleri birbirinden ritim ayırıyor ve "İnsan insanın zehrini alır" cümlesindeki o ritim ve barış duygusuyla baştan yoğruluyor insanoğlu.

Kitapta siyasal, sosyal, kültürel, ahlaki her yönüyle yaşama karşı bir meşru müdafaa halinin altı çiziliyor. Bu bağlamda tüm bu siyasal, sosyal, kültürel, ahlaki alanlarda yaşamın, ülkenin kargaşasına, dayatmasına karşı alınan gardlar sözkonusu.

Bastırılmışlık, töre, mutluluk, mutsuzluk, korku, tabular, şehvet, bunların hepsi Meryem'de saklı gibi. Acı tatlı bir peri masalı onunkisi.

O sadece acısını çektiği tabuları reddediyordu. Doğduğu topraklarda törelerin doğrultusunda yüze çıkan toplumun iki yüzlülüğüne tepki duyuyordu. Hatta kendini öldürmekten bile sanki onlara inat vazgeçiyor. Düşlerine sığınsa onlar da cahilce empoze edilmiş, karabasan korkularla tıka basa doldurulmuş.

"Yaşamdan Transparan Kesitler: Zülfü Livaneli ile *Mutluluk* Üzerine", *Cumhuriyet Kitap*, 6 Aralık 2002

Van'ın küçük bir köyünde, tarikat şeyhi amcası tarafından tecavüze uğramış, 17 yaşında bir genç kız; Meryem. Askerliğini Güneydoğu'da, komando olarak yapmış, onlarca kez çatışmaya girip vatanı koruduğu için kahraman olarak görülmesi gerektiğini düşünen bir genç; Cemal. Ve hem düşünsel hem de fiziksel olarak bu ikilinin çok uzağında duran, Harvard mezunu bir profesör; İrfan Kurudal.

Livaneli'nin önceki iki romanı *Bir Kedi, Bir Adam Bir Ölüm* ve *Engereğin Gözü*. İki kitapta da olağan zamanlarda bir araya gelmesi mümkün gibi görünmeyen insanların, bir kargaşa ya da altüst oluş sonucunda yan yana düşmelerini; onların dünyalarındaki benzerlikleri ve farklılıkları anlatan Zülfü Livaneli, son romanı *Mutluluk*'ta da aynı yöntemi kullanarak sözünü ettiğimiz üç kahramanın yollarını kesiştiriyor.

Böylece, birbirinden çok farklı kişiliğe sahip bu üç insanın, kendi kimliklerini ararken yaşadıkları olaylar, siyasal, toplumsal ve ekonomik çalkantıları hiç dinmeyen Türkiye'nin yakın geçmişine tutulan bir aynaya dönüşüyor.

Aslına bakılırsa *Mutluluk*, adındaki anlam kadar ruha huzur veren bir roman değil. Hatta okuyanı rahatsız ettiği bile söylenebilir. Çünkü bu romanda Livaneli, açlık grevlerinden yoksulluğa, kadın bedeninin sömürülmesinden insan hakları ihlallerine kadar Türkiye'nin yaşadığı ve halen yaşamakta olduğu çarpıklıkları gözler önüne seriyor. Hal böyle olunca da kitabın adının yalnız bir ironiden ibaret olduğu ortaya çıkıyor.

Sema Uludağ, "Zülfü Livaneli'nin *Mutluluk*'u",
Radikal Kitap, 15 Kasım 2002

Zülfü Livaneli *Mutluluk* adını verdiği son romanıyla mutluluğu arayan insanları anlatıyor. Üç farklı insanın etrafında örülen, aynı zamanda bir Türkiye fotoğrafı. Hayata başkaldıran Meryem, kendini yaratan yazara da karşı çıkı-

yor, romanın baş kahramanı oluveriyor.

Livaneli, kendi yarattığı kahramandan öyle etkilenmiş ki Meryem'den bahsederken yüzü bambaşka bir ifadeye bürünüyor, onunla ve başkaldırısıyla gizliden gizliye keyif alıyordu sanki.

Tülay Şubatlı, *Vatan*, 27 Kasım 2002

Bir tek şey söyleyebilirim. Ben okuduğum şeyi çok sevdim. Kendime yakın buldum. Yalın buldum. Okurken önüme gelen sorunları, meseleleri, olayları kendi kafamda tartıştım, kendime göre yargılarda bulundum. Kitabın içine girdim. Bazen İrfan'a hak verdim, bazen Meryem'le özdeşleştim. Sonradan öğrendim ki, Livaneli de kendini en çok Meryem'le özdeşleştiriyor, çok sevindim.

Ayşe Arman, *Hürriyet Cumartesi*, 23 Kasım 2002

Zülfü Livaneli, belli ki *Mutluluk* için uzun bir süre araştırma yapmış. Gabar Dağları, PKK baskınları, pusular... Yöre gelenekleri, dinsel kaygılar, töreler... *Mutluluk* bir dönem romanı olmuş. Kentiyle kasabasıyla, İstanbul'u ve Ege'siyle Türkiye'nin aynası...

Kenan Sönmezler, *Star Book Box*, 24 Kasım 2002

Zülfü Livaneli, son romanı *Mutluluk*'ta, Türkiye'nin toplumsal olaylarını, aşk, cinsellik, ensest ilişki ve şiddet konularını temel alıyor. Livaneli'nin son kitabı çok ses getirecek.

Nebil Özgentürk, *Sabah Pazar*, 24 Kasım 2002